مهتر لام، لغمان، افغانستان

د غويي ۰۴، ۱۴۰۳ لیږدی

لنډ ... ټی ... انګ ... خبر ... د

Ketabton.com

کورس: پاتېشونې پوهه   خبرونکی: د کوشنیوالي احساس

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د الله په نوم پیل کوم چې پوره رحم کوونکی او پوره رحم لروونکی دی؛ مهرباني د پینی پنځونکي ځښتن بر لورینه ده.

۲. لیکي پوهه

سرلیک:.	د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انګړ ځېړنـــــــچوپړي (ریســـــــرچ پاڼې)
ټوک:.	دریيم ټوک له درې وو
لیکوال:.	ماستر انجینیر صفي الله فردوس
د محصول اوږدوالی، سوروالی او پیړوالی:.	۲۹۰ * ۲۱۵ * ۲۴.۴۵ میلي مېتر.
د کښلې غټ ټکي:.	۲۳ ځپرکي
کښلې د چوپړو ګڼه:.	۳۹۵ چوپړي (مخه)
وړلو وزن:.	۹۸۷ ګرام
وت نه یا پرته له وته د ابېځو ځای نیونه لري ,, منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: دربست نیونه (د ابېځو او نورو) پرانټ.،، :.	۴۲۳،۱۹۱.۰۰ داني
منشوره یې له وت سره:.	۵۴۸،۵۳۷.۰۰ داني
سرلیکه:.	۵،۹۷۱.۰۰
لینونه (خطه، کرښې له لیکي هړپې، لاندنی یادونې او پاینی یادونې سره، سره) ګڼه:.	۱۵،۴۳۷.۰۰
وییزبرمه (پښتو په پښتو وی یا ویویکي یا لغاتونه، ویکي) ګڼه:.	۱۱۶،۳۹۶.۰۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انګړ
څېړنـــــــچوپړي (ریســـــــرچ پاڼې)

د کښلې د ابېڅې پیل او پای:.	د دې کښلې پیل په دې ,, د ،، سره شوی او پای یې په لې ,, ل ،، سره شوی دی.
ګڼه:.	اووم کتاب (لیکی یا کښلې)
لیکوال استوګنځای:.	بغل، تره خیل، کچور شمټی، مهترلام، لغمان، افغانستان
څېرندوی:.	مومند څېرندویه ټولنه
اېډېټور:.	ماسټر اېنجینېر صفي الله فردوس
طراح او ډیزان:.	ماسټر اېنجینېر صفي الله فردوس
کښلې د پیل پېر:.	پیلنی وار: د رییس غلام حسن بابا کور، نمبر اول ښوونځي ترځنګ، ختېځ نوی ښار، مهترلام، لغمان، افغانستان؛ تله ۱۵، ۱۳۷۲ لېږدی (زیږدی ۱۹۹۳ October ۰۷)، دوېیم وار: : زموږ کور، نمبر اول ښوونځي ترځنګ، ختېخ نوی ښار، مهترلام، لغمان، افغانستان؛ غبرګولی ۱۹، ۱۳۸۸ لېږدی (زیږدی ۲۰۰۹ June ۰۹)، درېیم وار: زموږ کور، نمبر اول ښوونځي ترځنګ، ختېځ نوی ښار، مهترلام، لغمان؛ کب ۲۰، ۱۳۹۵ لېږدی (زیږدی ۲۰۱۷ March ۱۰)، څلورم وار: ۷ کور، درېیم پوړ، ۵۳ بلاک، اماراتو ښارګوټی، کسبه، ۱۵ سیمه، کابل، افغانستان؛ کب ۰۱، ۱۳۹۹ لېږدی (زیږدی ۲۰۲۱ February ۱۹)،
کښلې د پای پېر او اوډون (ترتیب) یې:.	جوهریزاده سړک، میدګاردوک، دوشنبې ښار، دوشنبې، تاجیکېستان؛ پسرلی، غویی ۰۴، ۱۴۰۳ لېږدی (زیږدی ۲۰۲۴ April ۲٤)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپرېدو نېټه:.	پسرلی، غویی ۰۴، ۱۴۰۳ لېږدی (زېږدی ۲۰۲٤ April ۲٤)
چاپ نېټه:.	پسرلی، غویی ۰۴، ۱۴۰۳ لېږدی
چاپشمېر:.	۱۰۰۰ ټوکه
چاپ وار:.	لومړی
ډول:.	ادبيات او هنر (ليکنی ارت، ادبيات او فن، ادبيات او عملي مهارت، ادبيات او صنعت، ليکنی او صنعي قدرت ضد، ادبيات او د ښکلا د تخليق فن، د تخليقي تخيل اثر، ادبيات او د پوهې يوه څانګه په تېره د اجتماعي علومو د موسيقي يا ټنګټکور برخه؛ ليکنی او مهارت يا تخصص؛ ليکنی او استعداد؛ ادبيات او ځيرکي؛ ګړنې پيېلې) ټولګه
ژبه:.	پښتو
ژباړونکی:.	هېڅ يوه
پوخ بڼه:.	اساسي
تړ:.	تازه
رپ ځای:.	A٤
يادونه:.	د ګډون کولو بېلګه
بيه:.	۵۰۰ افغانۍ
د ليکوال ګرځنده اړيکه:.	+۹۳۷۸۶۹۰۴۷۹۹
برېښناليک:.	Safiullah_firdows@yahoo.com
له پاره:.	د ټول پښتون پښت (نسل) له پاره دی چې لر او بر ټول پښتنو له پاره کښل شوی، يانې د ۷۰۰۰۰۰۰۰ اويا مېليونو وګړو له پاره.
کښلې د ګټنې ګور:.	زر ټولګي دی، ټول پښتون پښت به ترې ګټه پورته کړي چې د يوه تود بخري (پرتون) په اندازه هم د يوه پښتون د پرمختګ سبب شي؛ نو اويا مېليونه تنه پښتون پښت ته يې ګټه ور رسيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

د پښتون پښته! زما ګټه په کې نه شته؛ په ۵۰۰ افغانۍ یې له مالیې سره را وباسم، ۵۰۰ دانې یې وړیا وېشم او پاتې نور پلورم.
په ۵۰۰ افغانۍ چې له یوه کرډیټ کارټ سره برابرېږي بیه یې ده.
ګټه خو یې نه شته که دا لږ پیسې په لاس راغلې نو بل کتاب به پرې چاپ کړم.
د پښتو ورم دی چې د لیکوال ګټه د شپانه ګټه ده.
که مو ډېره ورته روغه وه د خپرولو له پاره یې و دربېږئ. (له چاپ روغ تېر شوی نه دی.)

د اي في اي (APA) کالب په بڼه د اخځوک یا ریفریس له پاره ترې ګټنې اجازه شته.

زما د الواک اغېزښندنې په ځېړنه کې څلور ستنې شاملې دي: خلاص ډېټا، خلاص کوډ، کاغذونو ته خلاص لاسرسی او خلاصه (وازه) بیاکتنه. د خلاص پښتو ګړنې ادب د ودې له پاره د ټاټوبي ټولو پوګړو وګړو، د معلوماتو ټیوټوریلونه کوربه کړئ، په اوبپانو کې خپور کړئ، ترځو و ګړو سره مرسته و کړي، ټولو وګړو ته د خپل پښتون پښت دودي دود لیکدود کارولو او پوهیدو کې د مرستې له پاره وسیلې رامنځته او لا کوربه کړئ.

د چاپ رښت له لیکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې ترې د ګټې اخیستنې اجازه نه شته!.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. تیسس څرګندونه

تر روانپېره (اوسمهاله) پورې، د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ لا پښتون پښت (نسل) ته څرګند نه دی.

د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ بېرته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ؛ د نورو نویو جوړولو تکل یې؛ آړوتي غني کول او خپرول یې؛ موندل او د ولس له منځه یې ټولول؛ اوسمهال یې د ډېرولو تګلاره؛ دې پښتو کړنې پېیلو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل؛ ځای؛ آړوتی (شرط)؛ آر (اصل)؛ د پیل پېر، لرغون پېر، زوړ پېر او روان پېر پېخلیک (تاریخ) د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو؛ پېر (وخت) یې؛ ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لوری یې؛ د کره پښتو لیکلارې ابېڅو غږېزلیک (غږ) په سته لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ؛ د صفي الله فردوس په لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو کې تشبې؛ د ختېځ لومړي نمبر ځېړونکي په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې له بېلګو سره مشبه، مشبه به، تشبې وجه، د تشبې توري، تشبې پته، وتلې تشبې، نغاړلې تشبې، نادره تشبې، مبتزله تشبې، لسپانی تشبې (مرسله تشبې)، ټینګاره تشبې (موکده تشبې)، ډېرښته ټینګاره تشبې (اضافي مؤکده تشبه)، ستاینوړه ټینګاره تشبې (توصیفي مؤکده تشبه)، مازې ټینګاره تشبې (مؤکده محض تشبه)، ګډېغونډلې، د پېیلو نګېرګډون ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری یې؛ رښتنی وېش د دوی د منځپانګې او سکالو له مخې؛ د (دیني؛ بډاینې؛ غنایي یا بزمي؛ حماسي یا رزمي؛ ښوونېزې یا تعلیمي؛ مدحي او ستاین؛ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي یا ټوکیزې؛ ویرنه یا مرثیه، ساندې؛ مبارکۍ، هرکلي یا د تهنیت؛ د ګیلو، ګیله من او شکایتونو؛ وړتوب یا وصفي؛ هېوادپالنې؛ دوستي باورکولو؛ ځیرکې؛ پوهګړې؛ کورنۍ ته د غاړې ایښودنې؛ ورکړ د ډالۍ ورکولو؛ دندې کې د ټېټوالي؛ ټکرکولو مېړانې؛ د ژوند لارې لوړې ارزو؛ زړه سوی او رښتي ټولوالې؛ لیدل او رهبرۍ؛ مېلمه پالنې؛ ژبۍ نښتېځونکي؛ وراشې یا وجیزې یا متل؛ ورمي او لوځې) لنډۍیو، ټپې، ټیکۍیو او مصرۍیو بوړول؛ څرګندول، له پښتو یې په اېنګلېسي ژبه کې بوړول او د ځېړونکي څرګندول چې رونوي کتنه داسې؛ د دوی انګړ او یېبره (حاصل یا ثمره) یې هم ستونځمن کار وو.

د دې هر یوه ځېړلو ته زما اوړدېیری (اوړد پیراوی) او اوړدمنګی (اوړد عمری) لید لوری.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤. غټ ټکي

۱. پېښتې ۱
۲. لیکي پوهه ۲
۳. تیسس څرګندونه ٦
٤. غټ ټکي ۷
٥. بېرته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ ۱٥
٦. د نورو نویو جوړولو تکل یې ۱۹
۷. آړوتي غني کول او خپرول یې ۲۲

۸. موندل او د ولس له منځه یې ټولول ۲٦
۸. ۱ ړې (ړ). پوهاند ډاکټر مجاویر احمد زیار داسې لیکلي دي لکه: ۲۷
۸. ۲ ړ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د پوهاند ډاکټر مجاویر احمد زیار ,, پښتو بدلمېچ یا پښتو شعر څنګه جوړېږي؟ ،، په پورتنۍ ,۸. ۱، ګڼه څېرکي یا برخه کې د ړ (ړې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې: ۳۲

۹. آر ۳٤
۱۰. اوسمهال یې د ډېرولو تګ لاره ٤۰
۱۱. د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل ٤۳

۱۲. د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو ځای ٤٤
۱۲. ۱ د ځای سیمه یزه ټاکنه ٤۹
۱۲. ۲ ارامي لیک څرنګوالی او لیکنې بڼه ٥٤

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲. ۳ دلته باید د اسلام له تاریخه راوسپړم. یا د پیغمبرانو ص له پېښلیکه څخه ۵۵

۱۲. ٤ نینذر ګوټ: دیوان.. ۵۸

۱۲. ۵ په میوند جګړه کې ملاله میونواله اېنګلېسانو شهیده کړه او که اوسني پاکستانیانو!!! ۷۲

۱۲. ٦ میوند جګړې له ټولې کېسې څخه دا کره څرګندوم، چې دا څرګندول رونیوي کتنه داسي. ۸۲

۱۲. ۷ بل اړخ یې د سترو قعمتي جواهرو او کانو دی.. ۸۳

۱۲. ۸ مورِ افغانان له خپلې خاورې سره هېڅ رښتني او تلپاتې مینه نه لرو؛ له پوهو او هوښیارو دا له پلرو راپاتې ګران افغانستان په بېساري بنه وران وو؛ خپلواکتوب او مستقلتوب نه پېژنو، د واک ګدۍ له پاره له خپل سکه او ناسکه دښمن سره لاس یوه کوو. ۹۲

۱۳. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو پېښلیک................................ ۹٦

۱۳. ۱ لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د پېښلیک بېلګې ۱۲۳

۱۳. ۱. ۱ د پیل پېر پېښلیک (تاریخ) لومړۍ لنډۍ بېلګه........................ ۱۲٤

۱۳. ۱. ۲ د پېر پېښلیک (تاریخ) دوېیمې لنډۍ بېلګه........................ ۱۲۵

۱۳. ۱. ۳ د پیل پېر پېښلیک (تاریخ) لومړۍ ټپې بېلګه........................ ۱۲۷

۱۳. ۱. ٤ د پیل پېر پېښلیک (تاریخ) دوېیمې ټپې بېلګه........................ ۱۲۸

۱۳. ۱. ۵ د پیل پېر پېښلیک (تاریخ) لومړۍ ټیکۍ بېلګه ۱۲۹

۱۳. ۱. ٦ د پیل پېر پېښلیک (تاریخ) دوېیمې ټیکۍ بېلګه........................ ۱۳۰

۱۳. ۱. ۷ د پیل پېر پېښلیک (تاریخ) لومړۍ مصرۍ بېلګه ۱۳۱

۱۳. ۱. ۸ د پیل پېر پېښلیک (تاریخ) دوېیمې مصرۍ بېلګه ۱۳۵

۱۳. ۱. ۹ د لرغون پېر پېښلیک (تاریخ) لومړۍ مصرۍ بېلګه ۱۳٦

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۰ د لرغون پېر پېخليک (تاريخ) لومړی ټپې بېلګه ۱۳۷

۱۳. ۱. ۱۱ د لرغون پېر پېخليک دوېيمې مصری او لومړی لنډی بېلګه ۱۳۸

۱۳. ۱. ۱۲ د زوړ پېر پېخليک لومړی مصری بېلګه ۱۳۹

۱۳. ۱. ۱۳ د زوړ پېر پېخليک لومړی لنډی بېلګه ۱۴۰

۱۳. ۱. ۱۴ د زوړ پېر پېخليک لومړی ټپه او دوېيمې مصری بېلګه ۱۴۱

۱۳. ۱. ۱۵ د زوړ پېر پېخليک دوېيمې لنډی بېلګه ۱۴۲

۱۳. ۱. ۱۶ د زوړ پېر پېخليک دوېيمې او درېيمې ټپې؛ درېيمې څخه تر اته لسمې لنډی او درېيمې او څلورمې مصری بېلګې ۱۴۴

۱۳. ۱. ۱۷ د زوړ پېر پېخليک نولسمې لنډی بېلګه............................ ۱۴۹

۱۳. ۱. ۱۸ د زوړ پېر پېخليک شلمې او يوويشتمې لنډی بېلګه.............. ۱۵۰

۱۳. ۱. ۱۹ د زوړ پېر پېخليک څلورمې او پېنځمې ټپې بېلګه............... ۱۵۷

۱۳. ۱. ۲۰ د زوړ پېر پېخليک دوېويشتمې لنډی او شپږمې ټپې بېلګه....... ۱۵۹

۱۳. ۱. ۲۱ د زوړ پېر پېخليک پېنځمې مصری بېلګه.......................... ۱۶۱

۱۳. ۱. ۲۲ د زوړ پېر پېخليک درېويشتمې لنډی او شپږمې مصری بېلګه .. ۱۶۲

۱۳. ۱. ۲۳ د زوړ پېر پېخليک څلورويشتمې او پېنځه ويشتمې لنډی بېلګه .. ۱۶۵

۱۳. ۱. ۲۴ د زوړ پېر پېخليک شپږويشتمې څخه تر يوديشمې لنډی بېلګه... ۱۶۶

۱۳. ۱. ۲۵ د نوي پېر پېخليک لومړی او دوېيمې لنډی بېلګه................. ۱۶۸

۱۳. ۱. ۲۶ د نوي پېر پېخليک درېيمې څخه تر نهمې لنډی بېلګې ۱۷۰

۱۳. ۱. ۲۷ د نوي پېر پېخليک لومړی مصری بېلګه ۱۷۶

۱۳. ۱. ۲۸ د نوي پېر پېخليک لسمې، يولسمې لنډی او لومړی ټپې بېلګه ... ۱۷۷

۱۳. ۱. ۲۹ د نوي پېر پېخليک لومړی مصری بېلګه ۱۷۸

۱۳. ۱. ۳۰ د نوي پېر پېخليک دوېيمې څخه تر څوارلسمې ټپې بېلګه ۱۷۹

۱۳. ۱. ۳۱ د نوي پېر پېخليک دولسمې څخه تر څوارلسمې لنډی بېلګه ۱۸۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۳۲ د نوي پېر پېخلیک دوپیمې مصرۍ بېلګه ۱۸۲

۱۳. ۱. ۳۳ د نوي پېر پېخلیک پینځه لسمې څخه تر شپږ شپېتمې لنډۍ؛ پینځه لسمې څخه تر درېپینځوسمې ټپې؛ لومړۍ څخه تر شپږمې ټیکۍ او درېیمې څخه تر دوې دېرشمې مصرۍ بېلګه .. ۱۸۳

۱٤. لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ پېر ۱۹٤

۱۴. ۱ لومړۍ بڼه لنډۍ: اې ,, الف،،: ۱۹۸

۱۴. ۲ دوېیمه بڼه لنډۍ: بې ,, ب،،: ۲۰۰

۱۴. ۳ درېیمه بڼه لنډۍ: پې ,, پ،،: ۲۰۲

۱۵. ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لورې ۲۰۳

۱۵. ۱ اې (ا، الف، آ):. کره پښتو لیکلارې ابېڅو غږېزلیک (غږ) په ستېه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ۲۰۹

۱۵. ۲ بې (ب):. د دوی تر منځ بېلونکې نخښې ۲۲۵

۱۵. ۳ پې (پ):. د کالب ډول یې ۲۲۹

۱۵. ٤ تې (ت):. ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت یې، څپیزې او زورنې ټولواله ۲۳۰

۱۵. ٥ تې (ت):. د پېیلن یا پېیلنې او پیېلې پېژند په اړه پوښتنې ۲۳۳

۱۵. ٦ ټې (ټ):. د لیکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لورې په لاندې ډول د لیکول پیېلې له پاره موږ ته په لاس راکوي ۲۳٤

۱۵. ۷ جې (ج):. د صفي الله فردوس په لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو کې تشبې ۲٤۱

۱۵. ۷. ۱ د صفي الله فردوس په ټپې کې مشبه ۲٤۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۷. ۲ د صفي الله فردوس په ټپې کې مشبه به ۲۴۳
۱۵. ۷. ۳ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې تشبې وجه........................... ۲۴۴
۱۵. ۷. ٤ د صفي الله فردوس په ټپې کې د تشبې توري ۲۴۴
۱۵. ۷. ۵ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې تشبې پټه ۲۴۵
۱۵. ۷. ٦ د صفي الله فردوس په لنډيو کې وتلې تشبې........................ ۲۴۶
۱۵. ۷. ۷ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې نغاړلې تشبې........................ ۲۴۷
۱۵. ۷. ۸ د صفي الله فردوس په لنډيو کې نادره تشبې ۲۴۷
۱۵. ۷. ۹ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې مبتزله تشبې......................... ۲۴۸
۱۵. ۷. ۱۰ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې لسپاڼې تشبې (مرسله تشبې) ۲۴۹
۱۵. ۷. ۱۱ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې ټينګاره تشبې (موکده تشبې) ۲۴۹
۱۵. ۷. ۱۲ د صفي الله فردوس په لنډۍ او ټيکۍ کې ډېرښته ټينګاره تشبې (اضافي مؤکده تشبه) ۲۵۰
۱۵. ۷. ۱۳ د صفي الله فردوس په ټپې او مصرۍ کې ستاينوړه ټينګاره تشبې (توصيفي مؤکده تشبه).. ۲۵۱
۱٤. ۷. ۱۵ د صفي الله فردوس په ټپه کې مازې ټينګاره تشبې (مؤکده محض تشبه) ۲۵۲
۱۵. ۸ چې (چ):. د لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصرۍ ګډې ګغونډلې ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری.................................. ۲۵۳
۱۵. ۹ ځې (ځ):. صفي الله فردوس د پېيلو نګېرګډون ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری... ۲۵۷

۱۶. ربښتنی وېش د دوی د منځپانګې او سکالو له مخې ۲۶۱
۱۶. ۱ ديني لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Religion Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۶۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۲ بډاينې، غنايي يا بزمي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Great, Important, Dignified, Supreme, Erotic, Amatory, Stimulating Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲٦٥

۱۶. ۳ حماسي يا رزمي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Epic Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲٦٥

۱۶. ۴ ښوونېزې يا تعليمي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Academic or Educational Landay, Tapa, Tikay and Masray): ... ۲٦٦

۱۶. ۵ مدحي او ستاين لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Praise Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲٦٦

۱۶. ۶ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Critical, Satirizing or Dispraising, Irony, Slip, Trip or Slipping, Limerick Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲٦٧

۱۶. ۷ ويرنه يا مرثيه، ساندې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Elegy or Wailings Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲٦٨

۱۶. ۸ مبارکۍ، هرکلي يا د تهنيت لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Congratulation or Blessed, Happyness, Fortunate, August, Auspicious, Holy Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲٧٠

۱۶. ۹ د ګيلو، ګيله من او شکايتونو لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Complainant, Complaining or Complaint, Grievance Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲٧١

۱۶. ۱۰ وړتوب، وصفي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Attributive, Qualificative, Adjectival Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲٧٣

۱۶. ۱۱ هېوادپالنې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Country Raising Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲٧٥

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۱۲ دوستي باورکولو لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Trust Friendship Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۷۶
۱۶. ۱۳ ځیرکي لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Intelligence Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۷۷
۱۶. ۱۴ پوهګړې لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Intellectual Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۷۸
۱۶. ۱۵ کورنی ته د غاړې ایښودنې لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Submission Family Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۷۹
۱۶. ۱۶ ورکړې د ډالی ورکولو لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Generosity Gift-Giving Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۸۰
۱۶. ۱۷ دندې کې د ټېټوالې لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Humility Service Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۸۱
۱۶. ۱۸ ټکرکولو مېړانې لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Courage Conflict Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۸۲
۱۶. ۱۹ د ژوند لارې لوړې ارزو لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Ambition Career Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۸۳
۱۶. ۲۰ زړه سوی او رښتې ټولوالې لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Mercy Legal System Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۸۵
۱۶. ۲۱ لیدل او رهبری لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Vision Leadership Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۸۷
۱۶. ۲۲ مېلمه پالنې لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Hospitality Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۹۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۲۳ ژبې نښتېځونکي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Tongue Twisters Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۹۱

۱۶. ۲۴ وراشې (وجیزې یا متل) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Saying, Simile, Parable, Example, Model or Idiom Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۹۱

۱۶. ۲۵ ورمي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Admonition Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۹۲

۱۶. ۲۶ لوڅې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Nude, Naked, Bare or Sexy Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۹۳

۱۷. د انجینیر صفي الله فردوس او استاد عاشق الله فریاد پر یوې لرغونې لغمانۍ مصرۍ کیسه.. ۳۰۷

۱۸. د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ انګړ ۳۱۶

۱۹. پیبره ۳۱۹

۲۰. د انځورونو، څېرو او لښتیلیکو لړلیک: ۳۲۴

۲۱. د کره لیکنۍ پښتو په پښتو تشریحي وییکو چوپړي، د پښتو ابېڅې په سته په لاندې لښتیلیک کې کښل شوي: ۳۲۶

۲۲. بیبلو ګراپي Bibliography د هغو لیکونو لېست چې په یوه سکالو یا بوړونکي او کښونکي پورې اړه و لري. ۳۸۳

۲۳. پخښنتۍ سټ .... Error! Bookmark not defined.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. بېرته يې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ

د دې پایله ساده برابر وي دا هر کله چې نوی پېیلن او سندرغاړی د نورو نویو جوړولو تکل کوي، د مخ په وړاندې د تګ بولنده ورکوي او وایي يې نو زما یادونې دې په پام کې روغې و نیسي:

۱. هر نوی پېیلن (شاېر یا شاعر)، پېیلنه (شاېره یا شاعره)، سندرغاړی او سندرغاړې چې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ لغړه یا بربنډه وي. تر ټولو غوره دا ده چې بېرته يې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړي، چې په کومه بڼه کټ مټ وي، په همغه بڼه دې پرېږدي.

د دوی لغړول او بربنډول یا لوڅول (لوڅې، بربنډې، لغړې پېيلي نه) داسې دي، چې پېیلن، پېیلنه، سندرغاړی او سندرغاړې یوه لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ را واخلي؛ لکه ایزې، چې د یوې یا پیلنۍ مسرې او د دوې وو ځخه نېولې تر لسو پورې پاینۍ مسرې سره وندې (ګردۍ یا حلقه) کړي او یوه ایزه ترې و بوړوي؛ یا نمکۍ، پام او سورکۍ چې یوه لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ را واخلي یوه یا پیلنۍ یا پاینۍ مسره ور سره تکراري راولي سره وندي کوي او یوه نیمکۍ ترې و بوړوي؛ یا لکه بګټۍ، چې د یوې یا پیلنۍ مسرې او ځلورو پاینۍ مسرې سره وندي کړي او یوه بګټۍ ترې و بوړوي؛ یا لکه انکۍ (چغیان)، چې د ځلورو پیلنۍ مسرې سره وندي کړي او یوه شلخي یا بدله انکۍ ترې و بوړوي؛ یا لکه لنډکۍ، چې د درې وو پاینۍ مسرې سره وندي کړي او یوه شلخي یا بدله لنډکۍ ترې و بوړوئ.

۲. په پورته لومړنۍ بڼه دنده، رغښت، کار د خپلې ګڼلې پښتو ژبې له پاره ګټور کار نه دی او نه روغ د نوې پښتو ادبي پیداوار دی. چې ګټنې او روغ نوي ادبي پيداوار (محصول د پېبلو) مو ګټوره زېرمه کړي؛ په رښت کې ناوړه ګټنې لاس ته راوړي.

په غوره او غوره، غوره بڼه پېیلن، پېیلنه، سندرغاړی او سندرغاړې داسې ګړ شي چې لرغوني کره او نوې کره لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ډېرې، ډېرې و وایي؛ وې ژباړې، اتومات کولو یا د انساني ژباړونکي سره د میخانیکي مرستې له پاره تر ډېره پورې بېلابېلې بریالۍ هڅې و کړي؛ د انټرنیټي ژباړې خدمتونو له پاره د نړۍ په کچه بازار وغوړوي، د پښتو ژبې ځای کولو یا پښتو لوکلایزېشن يې اسانه کړي. علمي لیکل، لوستل او ویل يې چې تاسو يې د ټول پښتون پښت له پاره چې ۷۰ مېلیوه تنه دی کوئ يې؛ اړینه او ګڼلې ده چې نوموړي لیکل، لوستل او ویل تاسو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷۰۰۰۰۰۰۰ مېلیون پښتنو مېرمنو او سړو له پاره کوئ، اړین باید روغ علمي ولوستل او و ویل شي، د نړیوال جال یا ویب لیکو کې زغرده، رېونده، لوی لیک، ووړلیک، لوی، وړوکی، کرښ باندې، کرښ لاندې، کمپیوټري کوډ، ډول جوړېدنه سپینول، ترني، باندنی، ترنې، اتوماتیک، لارښوونیز، بنسټیزه بنې، بیا کرولې، لیدنیز سمون، سر زېرمې سمول، کور، کټنلړ، ونډې، امستنې او مرسته و کړئ؛ چې په روان پېر، راتلونکي پېر کې د علمي لیکولو له پاره ګټور شي او په روغه بڼه ترې علمي ګټنې واخستل شي.

۳. هاغه پېلن او پېلنه چې نوې لنډۍ ایزې، ټپه ایزې، ټیکۍ ایزې، مصرۍ ایزې (لنډییزې، ټپییزې، ټیکییزې، مصرییزې)، نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټپې، نیمکۍ ټیکۍ، نیمکۍ مصرۍ (سروکه لنډۍ، سروکه ټپې، سروکه ټیکۍ، سروکه مصرۍ یا پام لنډۍ، پام ټپې، پام ټیکۍ، پام مصرۍ)، بګتۍ لنډۍ، بګتۍ ټپه، بګتۍ ټیکۍ، بګتۍ مصرۍ، انکۍ لنډۍ، انکۍ ټپه، انکۍ ټیکۍ، انکۍ مصرۍ، لنډکۍ لنډۍ، لنډکۍ ټپه، لنډکۍ ټیکۍ، لنډکۍ مصرۍ، ... . رغوي لړ تر لړه هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ چې لرغونې دي او خوندي شوې دي په لیکلې بڼه او قلمي نخسو کې او له چاپه سلمتې تېرې شوې دي، یوازې د و ه ، ابېڅې په پای کې وار په وار ترښتې راغلې. سندریزه، سازینه، یا اهنګینه کلیمه لرې چې د دوی ټولو غبر بشپړوي. چې ګڼه یې تر ۲۱۹،۱۷۵,۰۰۰ دوپسوه او نوولس زره او یوه سلو اووه پېنځوس عشاریه ټکی ټکی ټکی دانې سره ګډې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي. دا ټولې به یې لوستې، لیدلې او ځینې یې یادې وي. چې هر ګوره خپلې جوړوي له دوی سره په ټکر کې نه وي؛ له دوی ټولو بېلې وي، د دوی ګډوله هېڅ نه وي، ان!؛ یوه ټکی؛ دانه، دانه سره او د نوي پېر باندې څورلېڅ وي.
د دې له پاره نوموړې غوره او غوره دي چې بېر ته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ.

۴. هر پښتون او بېل ژبی پېلن (شاعر) چې پېیلی یا پېیله (پېیرن، شېر، اشلوک، شعر) او یا پېیلي یا پېیلې (شعرونه، اشعار) کښي (لیکي) په ځانګړي بڼه وګړنې پېیلې یا وګړنی پېیله لکه: نوې لنډۍ ایزې، ټپه ایزې، ټیکۍ ایزې، مصرۍ ایزې (لنډییزې، ټپییزې، ټیکییزې، مصرییزې)، نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټپې، نیمکۍ ټیکۍ، نیمکۍ مصرۍ (سروکه لنډۍ، سروکه ټپې، سروکه ټیکۍ، سروکه مصرۍ یا پام لنډۍ، پام ټپې، پام ټیکۍ، پام مصرۍ)، بګتۍ لنډۍ، بګتۍ ټپه، بګتۍ ټیکۍ، بګتۍ مصرۍ، انکۍ لنډۍ، انکۍ ټپه، انکۍ ټیکۍ، انکۍ مصرۍ، لنډکۍ لنډۍ، لنډکۍ ټپه، لنډکۍ ټیکۍ، لنډکۍ مصرۍ، په ټوله کې غوره پېیلې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ له هرې یوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسرې سره ورته لړونه(ردیفونه)، پښیلې(کافیې یا قافیې)، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ ځپې و لرې، د دیفتنګونه، غبرګغږونو، بلنویکو او پارنویکو سره، خو کېسی (شبې)، پاړکی، کاکړی، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتی، سپینی (ازادې پېیلې)، کېسه ګی، د اتڼ غبرګی، درې ځپېزی، څلور ځپېزی، پېنځه ځپېزی، شپږ ځپېزی، اووه ځپېزی، اته ځپېزی، نهه ځپېزی، لس ځپېزی، هایکویی، پتی (تې خورو اړوندې پېیلې)، مونډۍ (سر پرېکړی)، انځورګی، کېنتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پښېلیزی، ناپېیلی او سلسلۍ. دې ټولو پښتو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی و لرې. د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره؛ نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې او برلاسي وي، رټ بېلوالی یا ګړندی پرک (فرق) یې وکولی شي، ورته ګنلي وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

لنډی، ټپې، ټیکی او مصرۍ دې بېر ته خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړې. کنه نو!! یوازې او یوازې خپلې دې و کښې (و لیکي)، کره دې و کښې، بې لورې د و کښې چې هېڅ تن پورې اړه و نه لري، نړه دې و رغوي، چې کره وی، غونډ، غونډلې، غبرګغونډلې، ترښتي، بېلښتي، ترن، تاړي، کره وینګونه، پارنوییکي، بلن وییکي، اړیکوییکی، تشبیهي ګډې غونډلې، پرتوسنی ګډغونډلې، لومړۍ څرمه تړ غبرګغونډله، دوېیمه آره توسنی غبرګغونډله، اېښی، اېښونی، بې اېښی آر، لارغه، پټ اېښې سره آر، لنډی، ټپه، مصرۍ او ټیکی د غونډل پوهې یا نحوې له پلوه د شننې وړ وي.

ټول نوموړي پېیړن (شعرونه) اړین باید په کره پښویه او د پښویې په ټولیز ګړدوددي، تشریحي، پېخلیکي، پرتلېز، ښوونیزې، اخځې (Reference)، روغاونیزې (Structural)، زېړندې (Gnerative)، جوله ونجي – زېړندې پښویې (Transformation-Generative Grammar) وندي وي.

۵. د نوي پېیلن (شاعر) او نوې پېیلنې (شاعرې) نوې لنډی، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ اړین باید په ټولنیز ارمان، بډاینې، ودنې، سوکالیینې، هوساینې ، ډاډمنې، خوښونې؛ انساني پیغام یادونې؛ وتیز پرمختګ؛ ټیکنالوژیک سرغنویتوب؛ د لیکلو، لوستلو او یادولو ښونې او روزنې؛ د پوهې، ځواک او ځیرکتیا پنډونې او بسیا کونې؛ وتیز پرمختګ او هنري ځانګړنې له پلوه د ارځولو وړ وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶. د نوي پېیلن (شاعر) او نوې پېیلنې (شاعرې) نوې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ پښتونوالي اغېزه اړینه باید د نننې ښکېللي او زبېښلي انسان د ژغور، ازادۍ او سوکالۍ، بډاینې له پاره کټنې اخستلو وړ وي.

۷. د نوي پېیلن (شاعر) او نوې پېیلنې (شاعرې) نوې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ نه باید په داسې بڼه شوې وي، چې د یوې لرغونې لنډۍ، ټپه، مصرۍ او ټیکۍ یوه برخه، یا یا وییکۍ، غونډ، یا یوه غونډله، یا یوه مسره لکه، نهه ځپېزه لومړۍ برخه یا دیارلس ځپېزه دوېیمه برخه، یا بې زورنې (ناخجنې) موزیکلې ځپې (ترنمي ځپه د لومړۍ مسرې پاینۍ ځپه یا د دوېمې مسرې پاینۍ ځپه) را واخلي.

خپلې نوې وۍ، غونډ او غونډلې په کې په زوره و منډي. ځینې برخې یې ګډوله (مکس ډیزان، بیا ورغوي یا ترکیبي) کړي او بیا یې په خپل نوم کړي چې دا زما پېیلې (شعرونه) لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ دي؛ او دعوه ګیر یې شي.

د داسې کړنو کول ناسم او ډېر غلت کار دی، باید ترې ځان لرې و ساتۍ!؛ اي! نوي پېیلنو؛ وا! پښتنو!؛ داسې کانې خپله تاسو ته تاوان دی؛ وه نټیالۍیو(منکرو)!؛ پلار، نیکه، غور نیکه! او ټول پښتون پښت ته تاوان دی. داسې مه کوئ نوموړې پښتو خوږلنې او منلې پېیلې بېر ته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦. د نورو نویو جوړولو تکل یې

د دې پاېله ساده برابر وي دا هر کله چې نوی پېیلن او نوې پېیلنه (شاعره) د نورو نویو جوړولو تکل کوي نو زما یادونې دې په پام کې روغې و نیسې:

۱. دغه پېیلن (شاعر) او پېیلنه (شاعره) چې پېیلی یا پېیله (شېر یا شعر) او یا پېیلي یا پېیلې (شعرونه، اشعار) کښي (لیکي) په ځانګړي بڼه وګړنی پېیلی یا وګړنۍ پېیله لکه: لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ. نو یوازې او یوازې خپلې دې و کښي؛ کره دې و کښي؛ بې لورې د و کښي چې هېڅ تن پورې اړه و نه لري.

نږه دې و رغوي چې کره وی، غونډ، غونډلې، غبرګغونډلې، ترښتي، بېلښتي، ترن، تاړي، کره وینګونه، پارنوییکي، بلن وییکي، اړیکوییکی، تشبیهي ګډې غونډلې، پرتوسنی ګډغونډلې، لومړۍ څرمه تړ غبرګغونډله، دوېیمه آره توسنی غبرګغونډله، اپښی، اپښونی، بې اپښی آر، لارغه، پټ اپښې سره آر، لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ د غونډل پوهې یا نحوې له پلوه د شنننې وړ وي؛ ټول نوموړي شعرونه اړین باید په کره پښویه او د پښویې په ټولېېز ګړدوددي، تشریحي، پېخلیکي، پرتلېز، ښوونیزې، اخځې (Reference)، روغاونیزې (Structural)، زېږندې (Gnerative)، جوله ونجي – زېږندې پښویې (Transformation-Generative Grammar) ونډي وي.

۲. د نوي پېیلن (شاعر) او نوې پېیلنې (شاعرې) نوې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ اړین باید په ټولنیز ارمان، بډاینې، ودنې، سوکالۍینې، هوساینې ، ډاډمنې، خوښونې؛ انساني پیغام یادونې؛ وټیز پرمختګ؛ ټیکنالوژیک سرغنویټوب؛ د لیکلو، لوستلو او یادولو ښونې او روزنې؛ د پوهې، ځواک او ځیرکتیا پنډونې او بسیا کونې؛ وټیز پرمختګ او هنري ځانګړنې له پلوه د ارځولو وړ وي.

۳. د نوي پېیلن (شاعر) او نوې پېیلنې (شاعرې) نوې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ پښتونوالي اغېزه اړینه باید د ننني ښکېللي او زېښنلي انسان د ژغور، ازادۍ او سوکالۍ، بډاینې له پاره کټنې اخستلو وړ وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. د نوي پېیلن (شاعر) او نوې پېیلنې (شاعرې) نوې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ نه باید په داسې بڼه شوې وي، چې د یوې لرغونې لنډۍ، ټپه، مصرۍ او ټیکۍ یوه برخه، یا یا وییکی، غونډ، یا یوه غونډله، یا یوه مسره لکه، نهه څپېزه لومړۍ برخه یا دیارلس څپېزه دوېیمه برخه، یا بې زورنې (ناخجنې) موزیکلې څپې (ترنمي څپه د لومړۍ مسرې پاینۍ څپه یا د دوېمې مسرې پاینۍ څپه) را واخلي.

خپلې نوې وې، غونډ او غونډلې په کې په زوره و منډي. ځینې برخې یې ګډوله (مکس ډیزان، بیا ورغوي یا ترکیبي) کړي او بیا یې په خپل نوم کړي چې دا زما پېیلې (شعرونه) لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ دي؛ او دعوه ګیر یې شي.

د داسې کړنو کول ناسم او ډېر غلت کار دی، باید ترې ځان لرې و ساتئ!؛ اي! نوي پېیلنو؛ وا! پښتنو!؛ داسې کانې خپله تاسو ته تاوان دی؛ وه نتیالۍیو(منکرو)!؛ پلار، نیکه، غور نیکه! او ټول پښتون پښت ته تاوان دی.

۵. هاغه پېیلن (شاعر) او پېیلنه (شاعره) چې نوې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ رغوي؛ لږ تر لږه هغه لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ چې لرغونې دي او خوندي شوي دي؛ په لیکلي بڼه او قلمي نخسو کې او له چاپه سلمتې تېرې شوي دي؛ یوازې د ه ، ابېځې په پای کې وار په وار ترښتې راځي. سندرپېزه، سازینه، یا اهنګینه کلیمه لري چې د دوی ټولو غږ بشپړوي. چې ګڼه یې تر ۲۱۹،۱۷۵،۰۰۰ دوېسوه او نوولس زره او یوه سلو اووه پېنځوس عشاریه ټکی ټکی دانې سره ګډې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ دي.

دا ټولې به یې لوستې، لیدلې، ځینې یې یادي وي چې هر ګوره خپلې جوړوي له دوی سره په ټکر کې نه وي. له دوی ټولو بېلې وي؛ د دوی ګډوله هېڅ نه وي؛ ان! یوه ټکی؛ دانه، دانه.

په ټولنیز ارمان، بداینې، ودنې، سوکالۍینې، هوساینې، ډاډمنې، خوښونې؛ انساني پیغام یادونې؛ وتیز پرمختګ؛ ټیکنالوژیک سرغنویتوب؛ د لیکلو، لوستلو او یادولو ښونې او روزنې؛ د پوهې، ځواک او ځیرکتیا پنډونې او بسیا کونې؛ وتیز پرمختګ، هنري ځانګړنې او د نوي پېر باندې څورلېځ وي.

په لاندې بڼه د لیکوال روغې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ يار مې په لوبو کې ځـرو دی
ځکه لوبغالـي له په دنګـو ګامو ځمه

,, نوموړې لنډۍ د کابل پولي تخنيک پوهنتون شپه غاله، پينځم بلاک، لومړی پوړ، دوېيمه کوټه کې مې کښلې وه؛ دا يې پيژند ګڼه، پېر او پېخليک دی؛ E۱۰۲, ۵:۱٤ pm ۰۹ /۰۱/ ۱۳۸۵هـ شـ ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲٤۲ چوپړی)

▲ وطن تکړه شپه ميري غواړي
چې ملـک دښـن له اوږدې شـپې شپـې کوينه

,, نومړي ټپه د کابل پولي تخنيک پوهنتون شپه غاله، پنځم بلاک، لومړی پوړ، دوېيمه کوټه کې مې کښلې وه؛ دا يې پيژند ګڼه، پېر او پېخليک دی؛ E۱۰۲, ۱۱:۰۰ pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵هـ شـ ،،(صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۵۲ چوپړی)

▲ ناوی لالی دي لاس نه نيسه
چې ننـواتـي سـتـا د زړه کـور ته درځينه

,, نومړي ټيکی د کابل پولي تخنيک پوهنتون د زردالو باغ کې د لويې جرګې خيمې شنې جالی تر سيرمه زما د مطالعې ځای کې مې کښلې وه؛ دا يې پېر او پېخليک دی؛ ٤:۰۰, am ۲۳ /۰۵/ ۱۳۸۵هـ شـ ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۵۲ چوپړی)

▲ سـوګند په تورو تکو کومه
که د نامه په خـوله واخلـم سـرکوب به يمه

,, نوموړې مصری د کابل پولي تخنيک پوهنتون، پنځم بلاک، لومړی پوړ، دوېيمه کوټه کې مې کښلې وه؛ دا يې پېر او پېخليک دی؛ ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵ ۱۰:۰۰, pm،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲٤۹ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷. آړوتي غني کول او خپرول یې

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو آړوتي غني کول او خپرولو له پاره زما ځېړنه داسې ښودل شوې، یا زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زدهکړه داسې ښايي (په ګوته کوي):

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو آړوتي (شرطي) غني کول يې په دې بڼه کېږي چې خپله يې ګڼلې و ګڼو؛ يادې يې کړو؛ وې لوالو؛ وې ليکو؛ لورا لور او کور راکور؛ وه يې نازوو، په خبرو اترو، يادونو، خپرونو، ليکلو، تراڼې، سرليک، سرليکنه، سرليکه، سرمخ، په ډېريو ځايونو کې ان په خپل سروېړدي باندې چې خپل سر ږدو لړ تر لړه لس دانې يې له يادو يادې کړو.

په دې سره موږ کابو مونډلی شو چې د خپلې خورې او منلې ژبې رښت مو ادا کړی وي. په همدو کې د پښتونوالي او خپلې ژبې ټول کوډونه شتون لري. لکه، درناوی، هڅه، اړي، مرسته، لاسنيوی، غيرت، ننګ، پت، پګړی، ترږه، خپلوي، پالنه، لپوالتيا، ټولواکي، خپلواکي، لوړ د ټاټوبي پالنې حس، بډاينه، د ژوند د نيکمرغۍ شفر، مينه، مېنه، مېرانه، اتلولي، کرکېله، کرکه، ودنه، جغات، پرېکړه، جرګه، جګړه، سربښندنه، ولاړه، ننواتې، انشر، وروروولي، سوله ستاړه، سولېز، رښت، الله پاله، اسلاموالـه، تر ټولو خوږمن يې خپله ژبه او په خپله ژبه ودربېدل؛ ځکه چې ژبه مو په خپله خوله کې ده، اوړي او را اوړي په کې؛ له همدې ژبې باندې خپل نوموړي خواږه توکي را باستل او ويل خپل پښت مو زړو کلونو ته رسوي، لکه څنګه چې زموږ پښتون پښت له لرغونو پېره څخه موږ ته سينه په سينه او خوله په خوله رارسولي دي. زموږ له لورې مو زوزان خوله په خوله او سينه په سينه خپلو زوزات ته رسوي.

هغه برخې چې تر ټولو ستاسو ډېر په زړه پورې وي همغه يې له يادو يادې کړئ او خپلې شېبې مو پرې خوښمنې ساتئ درنو!؟.

د دې پايله ساده برابر وي دا د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو آړوتي غني کول لکه د باندنۍیو هېوادونو وګړي چې خپله ژبه درنه ګڼي؛ په خپله يې هم وايي او خپلو زوزان (وړو، کوشنيانو، زوزات) ته يې هم ورزده کوي.

دا د دې سبب کېږي چې په نوموړو زوزات باندې ښوونه او روزنه و کړي؛ غوره تربيه ترې اخلي؛ په علمي برخه، وتېزه برخه او نوې عصري برخه کې يې د زهن چابککېدو، هوښيارېدو او بلا کېدو ډېروالي جوګه ګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بله داچې زموږ خوږ نبي محمد رسول الله ص به خپل ځينې ملګري نورو هېوادنو ته لېږل چې د پردۍيو او ان د بېدينو وګړو ژبې زده او يادې کړي؛ بېرته يې د ليکونو، يادونو او ځانګړو خدمتونو په برخه کې ترې ګټنې واخلي.

بل لوري ته يوازې موږ او زموږ پښتون پښت ,, زات او نسب،، دی چې خپله ژبه هغه چې په هره برخه کې وي په علمي بڼه نه زده کوي او زدهکړيال يې هم نه دي؛ لرغونی پښتو ارامي ليکدود خو يې پرېږده، اسلامي ليک ليکل يې هم تر شا غورځولي دي؛ په اسلام دين ټول سر ماتي يوه، خو په خپله ژبه مو يوه په کره پښتو ليکلي اسلامي کتابونه نه لرو. لکه الله ج د کتاب (کوران، قران پاک)، د رسول الله ص د خبرو او ويناوو، د فقې، اسلامي څېړنو او سپړنو علمي کتابونه، د مسلو کياس (قياس)، خپل د پښتونوالي دود، او د جرګې پرېکړې، په لاس نه لرو چې د تولنيز ارمان، بداينې، ودنې، سوکالۍينې، هوساينې، ډاډمنې، خوښونې؛ انساني پيغام يادونې؛ وټيز پرمختګ؛ ټيکنالوژيک سرغنويتوب؛ د ليکلو، لوستلو او يادولو ښونې او روزنې؛ د پوهې، څواک او ځيرکتيا پنډونې او بسيا کونې؛ وټيز پرمختګ، هونري ځانګړنې، د نوي پېر باندې څورلېخ وي او د دې جوګه کېږي؛ د ننني ښکېللي او زبېښلي انسان د ژغور، ازادۍ او سوکالۍ، بداينې او ګټنې اخستلو سبب کېږي.

لکه څنګه چې زما ښوونکي ويل، زما د قران د تفسير او ژباړې استاد شيخ القران غلام الرحمن کونړي په ۱۹۹۹ زېږدي کې د پېښور شمشتو جامع جومات کې د قران د تفسير او ژباړې درس په دوران کې و ويل: پخوا به زموږ انجونو او پېغلو چې په منګي کې اوبه راوړلې؛ زه وی هم کوشنی ومه، دوی به په منګي کې هرې يوې پېغلې خپل، خپل ګاټې واچول او بيا به يې تو راتو کړل په کې؛ هرې يوې به چې لاس په ګړي کې ور دننه کړه او يوه دانه ګاټې به يې را وباسته؛ بيا به هغه ګاټې چې کومې جلۍ پورې يې اړه در لوده او د هغې به وه، نو يوه، يوه لنډۍ، ټپه، ټيکۍ يا مصرۍ به يې ويله. دې لوبې به په همدې بڼې دوران درلود، ډېري بلا وې دي دوی، يوې ويل اوس مې هم ياده، هغه لنډۍ داسې ده:

ملا په خپله لور ډاربېږي
مشکات را واخلي مسلي ورته کوينه

د لنډۍيو ، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو ليکل، يادول ډېر غوره دي خو پال نيول پرې ښه نه دي. ځکه ځنې پېغلې داسې وي او پام به يې کوه چې کومې جلۍ به چې خپله کومه يوه لنډۍ، ټپه، ټيکۍ يا مصرۍ ورته ملګرې و ويله بيا به يې همغه پال نيوه ځانته چې وی!؛ ما سره به اوس په همدې بڼه کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ارکار کولو او انسان ته د ګټې او تاون روسولو کار د الله ج په خپل لاس کې دی، هغه يې چاته نه سپارې. بېځايه وېره او خوشحالي پرې د پال نيولو په بڼه په هره بڼه سيالیيو کې چې د نومړو وار پرې ږدي باکه لري، خو بې پال نيولو هېڅ باکه نه لري، له بل پلوه لنډۍ هم دي او ژر يادېږي.

▲ د الله داسي رضا و شوه
سترګې رنې شوې له ايمان سره ځمه

ليکوال له کعبې شريفې، بيت الله شريف څخه د باندې روان وم د کوټې په لور له خولې مې يوه نا صافي دا پورتنۍ لنډۍ و وتله.

درې لرغوني لنډۍ را اخلم د اړوتي غني کولو له پاره:

▲ چې کبر نه کړي نه خوارېږي
خاونده! خدايه! موږ به کبر کړی وينه

▲ مسلماني په چا کې نه شته
مرور ګرځم ځوک مې نه پخلا کوينه

▲ اوښکي مازي دي که بېلمازه
زما پر ځېرې ګرېوان تل اوښکې راځينه

له ټولو نه وړاندې د لنډیيو، ټپو، ټيکیيو او مصریيو خپرول يې په هغه اسبابو، توکو، وسايلو، پوستکالو په سته کولی شو چې په نوي پېر کې ترې ګټنې اخلو. لکه: که چېرې مو پام وي د فيسبوک په پوستکالي کې چې ياونه کړې وي، پرې تت پېکه رنګ په اېنګلېسي ژبه کښلې وي چې ستاسو په زهن کې څه دي چې خپرول يې غواړئ.

هر ګوره چې مو يوه، يوه له نوموړو څخه په لاس درغله او يا مو خوښه شوه نو چابک يې خپره کړئ په کره پېنتو بڼه، په دې سره تاسو هم ترې ګټنه اخستلی شئ؛ نور يې ترې هم ګټنه اخستلی شي او له بل لورې څخه خوندي کېږي هم او پېنت مو ترې څه يادوي هم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر دې سر بېره اړين خپرول يې له اخځوکو څخه و کړئ، په اخځوک کې ترې ګټنې واخلئ؛ خپرول يې په مهالنۍيو کې (وږمه، کابل مجله، هېله، ځولی، رڼا، ليکوال، ژوندون، ښکلا، لېمه، لمبه، الفت، ښکار، ګربت، مهترلام ... .) او اوبپاڼو (سمسور، تاند، ټول افغان، تل افغان، بهېر، لر او بر، لومړيتوب، ويکيفيډيا، ... .). پر ځان پور و ګڼئ او پورتنۍ يادونې اړينې بولم چې په ازد مټ مو د ژبې چارچ کېدو جوګه کېږي.

پرېږده چې ښــې بـلا و کانـدي
نادان بچي دې د دښمن په لمسون دينه

ځان سـره تل پـه ژړا ژاړم
د يـهودي لمسی د دين ټېکهدار شونه

,, د ازان غونډۍ په سر، د سنګين ولسوالی، هېلمند کې مې دا ټپې کښلې وې، په ۱۸/۰۱/۲۰۰۷ زېږدي کې له غرمنۍ ورسته ۳:۰۰ بجې ،، (صفي الله، ۱۳۸۸ ل، ۳۲۹ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸. موندل او د ولس له منځه يې ټولول

د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ موندل او د ولس له منځه يې ټولول دا څېړنه داسې سپيني ته باسي.

د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ موندل او دولس له منځه يې ټولول یوازې په دې بڼه شوني دي؛ چې په لرو پرتو سیمو؛ غرنۍیو لمنو؛ باندو؛ ټېټنګونو، درزنۍیو کلو او ترېلو کې چې کوم پښتون ښت ژونګړ وي. د هغو له خولې یا اوازونو چې مو واورېدلې او یا له خپلو مشرانو، ادې، انا، ترور، اېنګیندو، لونو، خویندو، میندو، نیکونو، اکاګانو، لویانو مو واورېدلې. نو ځان سره يې په چوپړو کې په لیکاڼي (کلم یا قلم) یا پینسل په کره ښتو ولیکۍ!!؛ په کومه بڼه چې وي په همغه بڼه يې خوندي کړۍ!!؛ یا يې د اطلاعاتو او کولتور برخو ته يې وسپارۍ؟
چې یا يې هغوی خپلو کتابتون کې ستاسو موندلې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ خوندي کړي یا يې د علومو اکاډمۍ کتابتون کې دوی خوندي کړي؛ یا يې خپله له سرغندو مهالنۍیو او یا سرغندو اوبپاڼو کې په خپله خپرې کړۍ؟

چې د ټولو مندل شوو کچه ان یوه دانه وي، چې د چا له لوري مو و موندله، له کوم وګړي څخه؛ په کوم ځای کې؛ په کوم پېښلیک او د کچې اندازې يې چې ښوداڼې دي. اړېنه دا ده چې د لومړي ټوک په ۶. ۷، ۷. ۷، ۸. ۷ او ۹. ۷ پراګراف په بڼه باید د دوی په بېلوالې غوره پوهاوی و لرۍ او ټولو یادونو سره يې ارځونه و کړی شئ. چې همدا تاسو ته پر یوه کره ښتو لاسبری په لاس در کوي.

په دې بڼه د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو موندل او د ولس له منځه يې ټولول په دوې رغنده بڼه ډېره اسانتیا مومي لکه:.

۱. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو موندل؛ د ولس له منځه يې د ټولولو لښتیلیک (جدول).
۲. په لښتیلیک کې پلټنه داسې په ډاګه شوې یا څېړنه داسې ښودل شوې.

په دې بڼه د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو موندل؛ د ولس له منځه يې ټولول؛ تاسو پر خپل ښت او نورو ښتو خپلې موندنې او راټولونې و منۍ!
لورا لور؛ کوراکور؛ سر پر څنۍ؛ په وېره خوله؛ خوله پر خوله؛ غاړه په غاړه؛ په ښکاره؛ په پټه؛ په څرګنده؛ په ډاګه؛ په ډانګ پېلې بڼه او پر ورته کښلې مو د دغې سکالو(مسلې، موضوع) دودیزه کمبله را ونغاړۍ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸. ۱ ږې (ږ). پوهاند ډاکټر مجاوير احمد زيار داسې ليکلي دي لکه:

,, لنډۍ د پښتني وګړني ادب يوه داسې شعري او سندريز څېل (ژانر) دی چې د ځومره والي، تولېزوالي، ګرانښت او منښت له پلوه ورسره بل هېڅ څېل سيالي نه شي کولی. بېلا بېل نومونه او ستاينومونه، لکه لنډۍ، ټيکۍ، مصرۍ، ټپه، اواز، بدله، سندره (لايق)، ټپۍ، ټپکۍ (يادويګا)، غريبۍ او غرنګۍ (رفيع) يې هم زموږ د خبرې پخلی کوي.

بل ارزښت يې په دې کې نغښتی چې د پښتو آر او رښتني شعري ,,ځپيز-خجيز،، سيستم يوه ټيپيکه مخبېلګه ګڼل کېږي. که د دغه توليز (وزني) رغښت له پلوه د (ګړني او ليکني) قافيه وال او ازاد شعر رانغاړي، د مسره ييزې نابرابرۍ او ناقافيه والی له پلوه بيا په ځانګړي ډول د ازاد شعر له پاره يوه داسې پوخ بنسټ جوړوي چې پردۍيو پېښو، پليونۍ ته د چا پلمه نه پاتې کېږي او نه ځوک پر اوسني پرله پسې رادوډېدونکو ازادو شاهکارونو دا ټاپه لګولی شي.

لنډۍ يوه داسې ځپلواک دوې مسره ييز، په بله وينا، يوه بيته شعر دی. لومړۍ مسره يې نهه ځپيزه او دوېيمه يې ديارلس ځپيزه ده چې وروستۍ ناخجنه ځپه يې يوه موزيکال اهنګ رامنځته کوي. له خجيز پلوه يې له سره تر پايه پر هره څلورمه ځپه يوه غوره يا پياوړی خج ټيکاو لري او تر څنګه يې نورې ځپې په اړوندو وييونو کې ځپل، ځپل خجونه هم ساتي. خو د هماغو غورو يا پياوړو شعري خجونو تر اغيز لاندې کمزورتيا مومي، خو بيا يې هم که ويونکی يا بولونکی ښيخي وغورځوي، په بله وينا، له تول او تاله يې بلهار کړي، نو د بل هر شعر په څېر دغه تولمنلی وګړنی شعر هم له ژبنۍ او مانيزې نيمګړتيا سره مخامخېږي.

داهم د لنډۍ د بې کچه ګرانښت او منښت ښکارندويي کوي چې د بېنومه وګړنۍيو شعرونو او بدلو تر بل هر څېله يې پنځون او زېږون زيات دی. هېښنده يې لا دا چې پر نالوستو پرګنو سربېره په کې لوستي او بيا شاعران هم پټه او ښکاره برخه اخلي؛ رښتيا هم له ډېرو بېلګو څخه يې دا څرک پوره لګېدی شي چې پنځګر يې بايد هرو مرو ليکلوستوال او پاخه ويناوال اوسي؛ نه يوازې له هنري، بلکې ژبني پلوه هم لکه چې وايي:

ديدن مې کور ته پسې يووړ

پر کدردان اشنامې ځان بېکدره کنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا بله بېلګه خو لاخه کړې، څه کړې چې د حميد مومند د ديوان د کومې لاسکښنې (قلمي نسخې) پر دوتنه را پاتې ده او له سبکه يې هم دا پوره جوتېدې شي چې د همدغه نوميالي شاعر رغاونه اوسي:

سينه مې ديګ، زړګی مې غوښې
اوښکي اوبه دي، بېلتون اور پسې کوينه

د امير شېرعليخان (شاهي پير۱۸۶۳-۱۸۷۸) په نامه هم د ځينو بېلګو يادونه کېږي، د يوې داسې بېلګې څرک يې لګول شوی چې د واکمنۍ او ژوند په وروستۍيو شېبو کې يې له ډېرې نهيلۍ نه پر خوله راغلې وه:

د غم لښکرې راپسې دي
د بادشاهۍ تاج مې پر سر له ملکه ځمه

د دې له پاره چې د دغه ولسي مرغلرو د ,,غلا ،، مخنيوی شوی وي او ورسره ورسره ,,ــــهايکو،، نه وي ننګولې؛ ليکوال يې تر څنګه له پېنځيزونې (تخميس) سره ,,ــــ ټپيزه،، نومې شعري لړۍ را نښلولې او نن سبا يې ښايسته ډېر دود موندلی دی.

ترنګتوک (Euphony) لکه پاس چې ورته نغوته و شوه، لنډۍ له ټاکلي ځپيز- خجيز انډول سره، سره پر يوه ناخجنه موزيکاله؛ په بله وينا پر يوې خوږ غږې يا ترنمي ځپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ (دوې ويشتمې) ځپې خوږغږې د ځپيز- خجيز انډول ترڅنګه د لنډۍ يوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون يې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د شعر په توګه يې يوه ځپه کمېږي او له موسکي پلوه (موزيکال) اهنګ له لاسه ورکوي. دغه توک يا توک ,,ترنمي ځپه،، يې يا زور (a-) وي، يا (-مه) او يا هم (-نه) وي. په يوه مهال کې له دغو درېواړو ځپو څخه هره يوه د ور مخکې (يوه ويشتمې) خجنې ځپې له يوه څه اغېز سره لنډۍ ته يوه خوږ غږې يا خوش آهنګي وربښي او پر همدې لاسوند له درو څخه هره يوه ځپه هم ايوفوني (euphony) بلل کېږي؛ چې پېښتو انډول يې ترنګتوک يا ترنمي توک کې دی شي.

دغه درېګوني ځپې سره د خوږ غږې له پلوه پردرو پوړۍيو وېشنه مومي، (-نه) په لومړۍ پوړۍ (درجه) کې راځي، (-مه) په دويمه او زور(a-) کې ځينې کورني او بهرني داسې انګېري چې يوازې همدغه درېيمه د لنډۍ پايځپه رغوي؛ په

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انګړ

۲۹ چوپړی

خپرنــــــــــــچوپړي (ریســــــــــرچ پاڼې)

داسې ترخ کې چې دا دومره ترنم نه لري او یوازې هله یې موزیکاله لوښه زیاتېږي، چې ترې له مخه (م-) یا (ن-) راغلی وي؛ لکه په دې بېلګه کې:

▲ اخر به خاورې شي بدنه
که دې هرڅو پر وطنو و ګرځومه

(یا: -ساتمه، -لیکمه، ځمه، یمه، شمه، خېرومه...)

که نه په یوازېني ځان دومره راکښون نه لري، لیکوال یې هم تراوسه متې دا یوه بېلګه، هغه هم د یوه دېوګلي (پشه یي) ملا پر حواله را یادښت کړې ده:

▲ په پېښور کې مې زړه تنګ شو
کله به درشمه پراخه دېوګله!

په هره توکه، (-مه) او (-نه) هم کې دی شي، د همدغه درېیم ډول په څېر عادي ژبني توکي اوسي او یا هم هسې د موزیکالو (ترنمي) توکو په توګه په پای کې سرباري شوي وي، د ړومبي ډول بېلګې، لکه:

▲ د خوشالی یاران مې ډېر وه
چې ښادي ولاړه، ټولو پورته کړل لاسونه

▲ د لېونی ارمان پوره شو
پر لاره ځي په کاڼو ولي زیارتونه

▲ برستن دې واغوسته ویده شوې
پر زړه دې نه شته د یارۍ سوي داغونه

▲ بس که چې مور دې کنځل و کړه
نامرې تا ته مناسب نه وه مینه

▲ بلبل د زړه په غم اخته شو
غوټۍ د زړه سودا کوي د زړه دننه

▲ ظالمه دا ظلم دې بس دی
چې یوه دې خوار کړمه، بل دې ورک کړمه له وطنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دوپیم ډول بېلګې چې ترنمي توکي يې پر ژبنیو هغو ور سرباري شوي اوسي، ښېخي ډېرې دي او دلته يې پر يوه څو بسنه کوو:

▲ د ببلتانه په کور کې راغلم
برخې قسمت شوې، زما غم په برخه شونه

▲ څوک مې له حاله خبر نه شو
ببلتون مې بيا پر لمن اور و لګونه

▲ څوک مې له حاله خبر نه دي
دننه زړه مې هجران دړې، وړې کړنه

▲ څه شو که ناسته مې دلې ده
اروا مې ستا پر کټ منګولې لګوينه

▲ څله ودرېږې يارمې نه يې
يار مې هغه دی چې غونچې څنې ساتينه

▲ باده پر باد مې سلام وايه
پر هغه باد چې د اشنا پر لوري ځينه

د لنډۍ بېلابېل کارونځايونه: لنډۍ تر هرڅه له مخه يوه شعري لوښه، وينګ او کاربډنګ لري. له آره د بې ليک لوستو پرګنو له پنځونو څخه ګڼل کېږي او په ورځني ژوند کې يې زيات کاربډنګ په همدوی اړه پيدا کوي. يوه خوا ترې په ورځني ګړني بهير کې لکه وراشي (وجيزې) يا متل کار اخلي او بلخوا پرې د يوه هنري پيداوار په توګه خپل ښکلاييز څوب (ذوق) او تولنيز ارمان خړوبوي، هغه دا چې په اواز کې يې انګازه کوي او بيا يې له سندريز پلوه له نورو سره هم شريکوي. سکالووې يې پر رزم او بزم، يا د يادويګا (۲۳٤مخ) په خبره پر مينه او جنګ جګړه راڅرخې. د مينې او رومانس بېلګه يې د خالو خان (د محمود غزنوي سرلښکر) د مينې (محبوبې) لنډۍ راوړې او د رزم يې د ميوند د ملالۍ هغه. د دې له پاره چې د تولمنلي شعري او سندريز ځېل (ژانر) په توګه مو د لنډۍ کارونځايونه ښه ترا پېژندلي اوسي، داسې يې ور ډلبندي کوو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف - د وراشو او متلونو غونډې ترې په ورځني ګړني بهير کې کار اخېستل کېږي.
ب- په ځېرمه توګه سندريز ډګر ته ور ګډېږي، هغه هم، په خپلواک ډول:

(۲) په اواز کې انګازه کېږي، (۲) له ساز او اواز دواړو سره غاړه غړۍ کېږي او (۳) په ناخپلواک ډول له سروکيو سره د سندريز کمپوز په بشپړتيا او سمبالتياکې کارنده ونډه اخلي.
په دغو درو سرو سندريزو ډګرو کې ډېرې رنګارنګۍ راخپلوي. د اواز له پلوه بېلابېل سيمه ييز او تېرني؛ بيا بېلابېل وګړني رنګونه رانغاړي. د ساري په ډول، کندهاريان يې يو راز انګازه کوي، ننګرهاريان يې بل راز، په هغو کې بېلابېل تېرونه، کوچيان، پوونده، سارايان بل راز، کليوال او ښاريان يې پسې بل راز؛ همداسې يې له ساز او اواز، بيا يې په ناخپلواکه توګه له بېلابېلو غاړو سروکيو سره بېلابېل رنګونه او ځېلونه درواخله.

لنډه کې چې په منګلو او ځاځۍيو کې دود لري، د لنډۍيو تر څنګ په څه ناڅه ورته سندريزه توګه ځنې کار اخېستل کېږي. څوارلس څپې رانغاړي، پر لومړي خج پيل مومي او زياتره يې په سمه نيمايي کې سا کښنل کېږي او تر پايه يې هره ځلورمه څپه خجنه راځي، لکه:

جونه په (پر) باغ ګډې شوې، تالا يې کړه ګلونه؛
ته په دا ډاول جوړه يې، که زه در مين شومه؛

په دغه درېيمه بېلګه کې يې شپږ څپې وروسته سا اېستل کېږي او وروسې اته څپې راځي: وه باد شاګردي ده، ټول ياغي شول وطنونه (علي محمد منګل، فولکلوري وږمې).،، (مجاوير ، ۱۳۸۸ لېږدی، چوپړی ۱۵۹)

,, سترګې مې ستا | پر لور ځلور | شوې |
- - - `- | - - - - `- | - | | |
ځلور اته | شوې اته شپا | ړس شوې مي | نه
- - - `- | - - - - `- | - - - - `- | - | | | ‘‘
(مجاوير ، ۱۳۸۸ لېږدی، چوپړی ۱)

سترګې مې ستا په لور ځلور شوې
ځلور اته شوې اته شپاړس شوې مينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ
څېړنـــــــچوپېري (ریســــــــــرچ پاڼې)

۱ . د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرو موندل او دولس له منځه یې ټولولو لښتیلیک (جدول) بڼې څېره.

څېره ۲. ړ مجاوير احمد زيار ,, پښتو بدلمبچ يا پښتو شعر څنګه جوړيږي؟ ،، په دې ليکي کې د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصرو کچه، ۱۳۸۸ لېږدی، (ګڼه يې په: داني)

گڼه.	راتولونکی / ليکوونکی نوم	ليکی / ليکنه	چاپ کال / نا چاپ	ټول ټال لندۍ، ټپې، ټيکی او مصری
۲۲	مجاوير احمد زيار	پښتو بدلمبچ يا پښتو شعر څنګه جوړيږي؟	لېږدی ۱۳۸۸	۱۸

Related منسوبي	Mésréy مصرۍ	Ţikéy ټيکۍ	Ţapé ټپې	Lánḍéy لنډۍ
	۴		۷	۷
▲ Related to men سرو ته منسوبي	۴		۲	۳
▲ Related to women ښځو ته منسوبي			۵	۴
ونه - uná: (ګړکند واو په غږ کلمي سره راشي) ونه.	۲		۲	۱
ينه - ná: (ګړکنده ي په غږ جملي، غونډلي سره راشي) بينه.			۱	۵
زوزکی - ana: (نون زور ولري) نه.			۳	۱
زورکی - mana - (منه مجهوله هې * مه) مه.	۱		۱	
زورکی , هـ ،: (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېري لږي شتون لري.	۱			
ګړکنده , هـ ،: (کوناتوره، بختوره) ډېري لږي شتون لري.				

Suffix Voice وروستاړی غږ	ډيفتونګونه (غبرګغږون) ناتروبيکي، تروبيکي، ستريل، اوستريل، بارتويبکي، بلتويبکي، الديښي او هيبجي جګي لکه: وی، وا، نو، الف، او، کړانه!، په کړيانه!،	Action Req'ed کړه شوي	(Caution) خبرداري	(In control) کنټرول کې
		۱۳	۶	تول

۸. ۸۱ لښتيليک :. په دې لښتيليک کې پلټنه داسې په ډاګه شوې يا څېړنه داسې ښودل شوې ده چې د لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ موندل او دولس له منځه يې ټولولو اوډون (ترتيب) وندي کوي.

۸. ۲ ړ. د يوې بې سروبوله انګېرني له مخې د پوهاند ډاکټر مجاوير احمد زيار ,, پښتو بدلمبچ يا پښتو شعر څنګه جوړيږي؟ ،، په پورتنۍ ,,۸. ۱ ، ګڼه څېرکي يا برخه کې د ړ (ړې) ابېښې ليکنه کې عيبونه، تېروتنې او زما ځرګندول چې رونوي کتنه داسې:

څېره ۸. ۱ ړ پوهاند ډاکټر مجاوير احمد زيار ,, پښتو بدلمبچ يا پښتو شعر څنګه جوړيږي؟ ،، په دې ليکي کې د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو، او مصرۍيو کچه، ۱۳۸۸ لېږدی، (ګڼه يې په: داني)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې يا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده په څېره ۸. ۱ ړ يې (ړ) کې:

۱. څېره ۸. ۱ ړ پوهاند ډاکټر مجاوير احمد زيار ,, پښتو بدلمبچ يا پښتو شعر څنګه جوړيږي؟ ،، په دې ليکي کې د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو، او مصرۍيو کچه، ۱۳۸۸ لېږدی، (ګڼه يې په: داني)
۲. ګڼه: ۱۸
۳. راټولونکي / ليکونکي نوم: پوهاند ډاکټر مجاوير احمد زيار
۴. ليکی: پښتو بدلمبچ يا پښتو شعر څنګه جوړيږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. چاپ کال: ۱۳۸۸ لیږدی
٦. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ: ۱۸
٧. لنډۍ Lánḍéy: ۷
٨. ټپې Ṭapé: ۷
٩. ټیکۍ Ṭikéy:
١٠. مصرۍ Mésréy: ۴
١١. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۴
١٢. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۲
١٣. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکۍ Ṭikéy:
١٤. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۴
١٥. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۴
١٦. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Ṭapé: ۵
١٧. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټیکۍ Ṭikéy:
١٨. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصرۍ Mésréy:
١٩. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - waná: (ځرګند واو یا وي بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۱
٢٠. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - iná: (ځرګنده يې یا لنډه يي ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۵
٢١. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري یا ربنتي پېنبلې هي ,, ه ،، ځخه مخکې ابېڅه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۱
٢٢. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy:
٢٣. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: mayolə, xwalə, xpalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy:
٢٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروالـه هي (زور) , ه یا ـه ،: ará, aṛ, baxtawará konatawará, zargará, kaftará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy:
٢٥. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - waná: (ځرګند واو یا وي بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ۲
٢٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - iná: (ځرګنده يې یا لنډه يي ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ۳

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ۱

۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه يا ــه ،: maγolə, xwalə, tralə, xpalə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه يا ــه ،: konatawará, zargará, kaftará, ará, aṛ, baxtawará,(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanā: (څرګند واو يا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:

۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - iná: (څرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:

۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:

۳٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:

۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه يا ــه ،: maγolə, xwalə, tralə, xpalə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:

۳٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه يا ــه ،: konatawará, zargará, kaftar ará, aṛ, baxtawará,(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanā: (څرګند واو يا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۲

۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - iná: (څرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

٤۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ــه ،: maγolə, xwalə, tralə ,daṛə, xpalə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېري لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۱

۴۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروالـه هي (زور) , ه یا ــه ،: konatawará, zargará, kaftará ,ará, aṛ, baxtawará(کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ډېري لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو د مسرو (پټ، نیم بیتی، نیمه کړی، نیم بند یا مسره د پیپلي نیمه کړی، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۳۶

۴۴. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو د لړونو (چي یکړ، یوون، مفرده وی یي لړ یا ردیف دی؛ د هي ,, ـــه ،، ابېڅه) کچه: ۱۸

۴۵. د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو د نه ماتیدونکي پښېله (حکمي قافیه) کچه: ۱۸

۴۶. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو د څپو (څپیزو، څپې، سپلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۳۹۶

۴۷. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرښنې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړي، خاص او بیل ، ډولونه. Accents, Morphemels: ،،) کچه: ۹۰

۴۸. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو د ترنګتوک مېچې کچه: ۱۸

۴۹. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو د لوړ ترنګتوک (د پاینی مسری پاینی څپه یا خوږه غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ینه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي یا د کیسو (داستاني) لنډی، ټپې، ټیکی او مصری یې بولي او پاتیشوني نورې چې وروستاړي غږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۴

۵۰. د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو د ځوړ ترنګتوک مېچې کچه: ۱۴

۵۱. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناتروییکي، تروییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښني او هیبجاني چغي لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . چې له دوی سره سر باري، منځباري او بېخباري راځي:

۵۲. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتني سمې شوې) ■ : ۱۳

۵۳. خبرداری (Caution) ● : ۶

۵۴. کنټرول کې (In control) ✓ : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو انګړ
ځېرنـــــــچوپړي (ريســـــــــرچ پانې)

په پورتنۍ ليکنه کې عيبونه او تېروتنې چې سمې شوې وې په ۵۳ ګڼه کې يا کړه شوې ۱۳ ځايه وې، چې کنټرول کې شوې يا په بله وينا روغې يا سمې يا سيې شوې دي او په سور رنګ سره په متن کې ښودل شوي دي.

شپږ (۶) ځايه خبرداری ورته په لاندې بڼه دی، په نومو‌ړي ليکي کې چې يا به يې خپله ټيپ کړی وي او يا به يې کوم زده کړيال خو تېروتنې په کې وې:

۱. يوه يې يو کښلی دی، په دې وينګ لکه you يا U چې په کار ده چې د يو پرځای يوه وکښي ځکه چې ګڼوييکی دی.
۲. او اړېکوييکی يې و کښلی دی، اړين بايد او و کښل شي، لکه د دری ژبو په شان ترې ګټنې اخلي. (لکه : مرغ و روبا. په پښتو کې کره بڼه لکه: چرګ او ګيدړ. يا تول و تال اړين داسې و کښل شي: تول او تال).
۳. دوې ,, ،، يې په دوې د را اخستنې نخښه، نقل، اقتباس بل تن خبرې يا وينا، يې په دوې لينديو (( )) بڼه کښلې ده. ,, ،، بڼه روغه او کره راځي د اخځوک له پاره هم.
٤. نهه ۹ عدد يې نه، کښلی دی بايد نهه و کښل شي او روغ راځي.
٥. په کې يې پکې کښلې په دې بڼه ناسمه راځي (لکه : د دېرې پکې پېنځه پرې لري او يا د يوې پکې رنځورې جلۍ د سر په شان ښکارېږي) لکه وييې زورنه يې هم ورته ده، بايد ستربل په له ناتړوييکي کې څخه يوه وت يا فاصله يا واټن و لري، ګډ را نه شي سره.
٦. ترنګتوک دغه ټوک يا توک ,,ترنمي څپه،، کې (م-) يا (ن-) کره و کښې په دې بڼه نا کره راځي (-م) يا (-ن) ځکه له نومو‌ړو ابېڅو څخه ورسته د هې ابېڅی راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹. آر

د لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ آر (اصل) په ډانګ پيپلې وينا له آرياني پښت څخه دی چې پېنځه زره او اووه څلوېښت کاله پخوا په بلخ، بخدي کې د آمو سين، هرېځ، لمپاکا، کابل، هېلمند سين په غاړو او شا او خوا کې اوسېدل او پښتو د همدې خلکو ژبه وه.

اوس، اوس په روان پېر کې په ټوله پېړۍ (نړۍ) کې پښتون پښت کډوال شوی او استوګن شوي دي، په لومړي ځل په نړۍ وال فضايي تمځای (سټيشن) فضا يا مريخ کې په پښتو ژبه خبرې شوي؛ د غوږکي (ټيليفون) له لارې له ځمکې څخه پرې غورې او پلټنې شوي دي؛ په رښت کې پښتو دوېيمه نړۍواله ژبه ده چې په نړۍ وال فضايي تمځای (سټيشن) فضا يا مريخ کې پرې خبرې شوې دي له روسي ژبې څخه ورسته؛ د ډګروال عبدالاحد مومند له لوري د پښتو ژبې نوموړې پيپلې ويل شوي دي او په ټوله نړۍ کې پښتون پښت لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ لس دولس دانې په يادو يادې لري او په خبرو اترو کې يې وايي.

پښتو ژبې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ له آره د پښتون او پښتنې له خولې وتلې وينګونه، غږونه او پيپلې دي چې د آرياني قوم يوه څانګه ده. دا هغه آرياني پښت دی چې د ځمکې په سر پرې ۷۰۰۰۰۰۰۰ اوويا مېليونه ګڼه ګونه خبرې اترې کوي؛ د نړۍوالو د ژبې له ونې څخه هغه ښاخ دی چې تر ټولو ډېر د ژبو ونو ډډ ته نږدېوالی لري؛ هغه ښاخ دی چې د ګړېدونکي ژوي لاس ورته لومړی رسېږي؛ د ژبو له ډډ څخه ورته لومړی پل خوندي کېږي، چې نورو ژبو ته پرې پورته کېږي، لکه خوندي ژبنی پل پوړ؛ د ژبو د ونې له څېرې پښتو هغه آرياني ژبې ښاخ دی چې د ژبو ونې ملې، ډنډر او ځمکې څخه لړ واټن لري؛ تر ټولو ژبو د ژبو ونې ملو يا رېښو ته ډېر نږدېوالی لري؛ تر ټولو زوړ ډنډر او ښاخ له ډډ څخه دی چې څانګه يې زړې خو ټينګې او قوي پاڼې لري.

د نړۍ ټولې ۶۵۰۰ ژبې کې چې رېښې يې خروب کېږي، لومړی د همدې ژبې ښاخ دی او د لمر وړانګو روښنايي او اکسيجن يا هواويچه همدې ښاخ رېښو ته ورکړې ده، چې د ويکيو وينګونو رېښې يې تر ډېره له نړۍوالو ژبو سره نږدېوالی لري.

,, د نړۍ پر ټولو ژبو کې لوموړی، بډايه او پرمختللي ژبه زموږ د ترېورانو ژبه ده چې زموږ څخه ورسته زوکړه شوې. ټول کال به يې يوازې سپينې وګري خوړلې زموږ ګاونډی ژبه ده چې ځواک يې خپلو خپل ژبو په لاس کې دی، هغه د چين

(c) ketabton.com: The Digital Library

اساسي لهجه ده، چې (۱،۲۱۳،۰۰۰،۰۰۰) يوه بيليون او دوې سوه او ديارلس ميلونه تنه پرې خبرې کوي.

بله دا چې که انګلېسي ژبه (۱،۲۰۰،۰۰۰) يوه مېليون دوې سوه زره وييکي (لغات) لري، عربي او روسي ژبه بيا (۹۰۰،۰۰۰) نهه سوه زره وييکي لري، پښتو ژبه (۶۰۰،۰۰۰) شپږ سوه زره وييکي لري، دري يا فارسي ژبه بيا (۴۰۰،۰۰۰) څلور سوه زره وييکي لري.

دلته په يوه نه يوه نوم داسې کسان شتون لري؛ چې د خپلې ژبې له ويوکو (وی يا لغاتونو) سرا تربګني لري؛ په کومو چې نه پوهېږي؛ هغه بيا ناګنلي ګڼي؛ په دې سره به لازمي وي؛ چې د پښتو ژبې خپل کره وی له منځ لاړې شي. ما ايله (۴۰،۰۰۰) وييکي نه دي زده کړي، نو دا د دې مانا نه لري، چې پښتو ژبه دې الله مه کړه نيمګړې وي. خو زه به په نورو پاتې (۵۶۰،۰۰۰) پښتو ويوکو نه پوهيږم.،، (صفی الله، ۱۳۸۸ ليږدی کال، ننه توزې ,, پيليزه، سريزه، مخکې وينا، مقدمه ،، ۷۲ چوپړی).

د ژبو له ربښنو څخه ټول آرياني ويکيي د نورو ژبو ويکيي د ډېرو آرپوهانو (اېټېمولوجېستانو) د ځېړنو له مخې په ټکرويي (تصادفي لغات) زباده شوي دي.

پښتو ژبه او د نومړې ژبې وګړنې پېيلې لنډی، ټپه، ټيکی او مصری ډېر په حسن، ډول، ښايست، بډاينه، زېرمه او خوږلنتوب آراسته ده.

په آري ربښت کې پيلنی د بشر پښت ډېرېدنه په ټوله نړی کې له بخدي څخه شوی؛ منځنی يا دوېيم له پنجاب د سيند غاړو هند څخه شوی او پاينی يا درېيم د چين له اغيور د سيند له غاړو څخه شوی. څومره چې د دوو ژبو تر منځ يا د دوو ژبو او درېيمې ژبې ترمنځ اړيکه او راکړه ورکړه ډېره وي، همغومره د دوی تر منځ په ژباړه کې د کارېدونکي مېټافريز او پارافرېز نسبت ډېر وي.

خو د غونډ د ايکولوژيکي مناسب ځای د بدلون له امله، ځيني پير دوديزه آرپوهه (Etymology) په يوه او يا بله ژبه کې د شته مانا له پاره د يوه لاربښود په توګه غلتوونکې وي. يوې وی غږ د بلې ژبې په بله او په بله ژبه کې په بله مانا وي. لکه:. کور وی د پښتو ژبې هستوګنځي ته وايي چې وګړي په کې ژوند ګړ وي. همدا د پښتو ,, کور،، وی په دري، تاجکي، فارسي ژبه کې د ړوند مانا ورکوي، هغه تن چې سترګې يې نه وي او يا يې سترګې کار نه کوي؛ په انګلېسي ژبه کې کور يا Core د هر شي منځ (هسته)، مرکز، منځ کبنل يا منځه يا هسته را اېستلو ته وايي. په چينايي، روسي، جرمني، فرانسه يي، پښه يي، بلوچي، اوزبېکي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ
څېړنـــــــچوپړي (ریســــــــــرچ پاڼې)

تورکي، عربي او اېندي کې د کور وی بېله بېله مانا لري. ځای، ځای په لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ کې ترې ګټنې اخستل شوې وي.

د لنډېپېره تعریفونو له پاره اې (الف). لنډۍ، بې (ب). ټپه، پې (پ). ټیکي او تې (ت). مصرۍ پورې لکه څنګه چې لومړي ټوک۶.، ۷.، ۸.، او ۹. پراګراف وایي او پیله یې ساده برابروي داسې: د آر (اصل) له پاره و وینئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰. اوسمهال یې د ډېرولو تګ لاره

د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ اوسمهال یې د ډېرولو تګ لاره دا ځېړنه داسې سپینې ته باسي.

د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ د ډېرولو تګ لاره په روان پېر کې یوازې په دې بڼه شونې ده:.

۱. هاغه پېلن او پیلنه چې په روان پېر کې د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ ډېرولو تګ لاره باندې مزل کوي یا یې د تللو تکل لري، لړ تر لږه هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ چې لرغونې دي، خوندي شوې دي په لیکلي بڼه، قلمي نخسو کې او له چاپه سلمتې تېرې شوې دي. یوازې د ه ، ابېڅې په پای کې وار په وار تړښتې راځي. سندرېیزه، سازینه، یا اهنګینه کلیمه لري چې د دوی ټولو غږ بشپړوي.

چې ګڼه یې تر ۲۱۹،۱۷۵,۰۰۰ دوېسوه او نوولس زره او یوه سلو اووه پېنځوس عشاریه ټکی ټکی ټکی دانې سره ګډې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ دي. دا ټولې به یې لوستې، لیدلې، ځینې یې یادې وي چې هر ګوره خپلې جوړوي او یا یې ټولوي له دوی سره په ټکر کې نه وي. له دوی ټولو بېلې وي، د دوی ګډوله هېڅ نه وي، ان!؛ یوه ټکی ا دانه، دانه نوي پېر باندې ځورلېڅ وي.

۲. چې د لرو پرتو سېمو، غرنیو لمنو، بنډوو او تېټنګونو، درزنیو کلو او تربلو کې چې د پښتون پښت پېیلن او پېیلنې ژونګړ وي؛ د هغو له خولې یا اوازونو څخه مو چې واورېدلې او یا له خپلو مشرانو، ادې، انا، ترور، اېنګیندو، لوېو، خویندو، میندو، نېکونو، اکاګانو، لویانو مو واورېدلې، نو ځان سره یې په چوپړو کې په لیکاني (قلم) یا پنسل په کره پښتو ولیکۍ؛ په کومه بڼه چې وي په همغه بڼه یې خوندي کړۍ.

۳. خپله یې سرغندو مهالنیو او یا سرغندو اوبپانو کې په خپله خپرې کړۍ؟

۴. د اطلاعاتو او کولتور (فرهنګ) برخو ته یې و سپارۍ؟

۵. د ټاټوبي سترو ښارونو کتابتونو او د پښتون پښت سترو کتابتونو ته یې په کښلې او یا برېښنالیک یا له چاپه تېرې شوې بڼه و سپارۍ چې یا یې هغوۍ خپلو کتابتون کې ستاسو موندلې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ خوندي کړي یا یې د علومو اکاډمی کتابتون کې دوی خوندي کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶. چې د ټولو مندل شوو کچه ان یوه دانه وي، چې د چا له لوري مو و موندله، له کوم وګړي څخه، په کوم ځای کې، په کوم پېخلیک او د کچې اندازې یې چې څوداني دي؛ په روان پېر کې یې د ډېرولو تګ لاره په لاس درکوي.

۷. اړېنه دا ده چې د ۶. ۷، ۷. ۷، ۸. ۷ او ۷.۹ پراګراف په بنه باید د دوی په بېلوالي غوره پوهاوی و لرئ او ټولو یادونو سره یې ارځونه و کړی شئ. چې همدا تاسو ته پر یوه کره پښتو لاسبری په لاس در کوي.

۸. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو په روان پېر کې یې د ډېرولو او تګ لارې لښتیلیک (جدول)، چې په اې ابېڅې پېل او په پې ابېڅې پای شي.

پیلنۍ د نرمکالي کښلو (سندونو، لیکنو، کتاب شویو، متنونو، سرلیکنو) زېرمې ته ټولې لنډې، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دننه کړل شي؛ چې سره ورته یې هغه خپله له منځه لاړې شي. یوازې اصلې بڼه یې ځای ونیسې، دو باره ټولې ترکیبي، چې د ځینو پیلنۍ مسره سره ورته والی لري او په ځینو کې پاینۍ مسره سره ورته والی لري. ترې چاڼ کړل شي، یوازې اصلې بڼه یې ځای ونیسي، پېخلیک یې د هغه لیکولو څخه وي چې لومړی یې له چاپ څخه په تېر پېر کې تېر کړې وي، لکه د لومړي ټوک په ۱۴. پراګراف په بڼه باید د دوی د کچې اندازې باندې غوره پوهاوی و لرئ او ټولو یادونو سره یې ارځونه و کړی شئ. په روان پېر کې یې د ډېرولو او تګ لارې لښتیلیک ورغوئ.

۹. پلټنه داسې په ډاګه شوې یا څېړنه داسې ښودل شوې ده په لښتیلیک کې په دې بڼه د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو په روان پېر کې یې د ډېرولو تګ لارې، تاسو پر خپل پښت او نورو پښتنو خپلې موندنې او راټولونې ومنئ!

لورا لور؛ کوراکور؛ سر پر څنۍ؛ په وېره خوله؛ خوله پر خوله؛ غاړه په غاړه؛ په ښکاره؛ په پټه؛ په ځغرده؛ په ډاګه؛ په ډانګ پېلې بڼه او پر ورته کښلې مو د دغې سکالو(مسلې، موضوع) دودیزه کمبله را و نغاړئ.

۱۰. څېړنه داسې ښودل شوې ده په لښتیلیک کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو په روان پېر کې یې د ډېرولو تګ لارې؛ تاسو پر خپل پښت او نورو پښتنو، په ټولو نړۍوالو بېلا، بېلو ټبرونو له خوږې پښتو ژبې څخه نورو ژبو ته په نومړو کوشنۍیو، ګڼلو، خوږو پېیلو علمي ژباړه خپلې موندنې او راټولونې ومنئ!. چې هغوی ور څخه په روان پېر کې په انټرنیټي میخانیکي اتوماتو ژباړو کې په چټکه بڼه لورا لور؛ کوراکور؛ سر پر څنۍ؛ په وېره خوله؛ خوله پر خوله؛ غاړه په غاړه؛ په ښکاره؛ په پټه؛ په ځغرده؛ په ډاګه؛ ډانګ پېلې؛ او پر ورته کښلې مو د دغې سکالو(مسلې، موضوع) دودیزه کمبله را و نغاړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څېره ۳.۳ په روان پېر کې د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ د ډېرولو او ټګ لارې لښتیلیک ,, جدول ،،

کره	لیکوال / ټولوونکي نوم	لیک / لیکنه	چاپ کال / نا چاپ لیږدی (ژیږدی)	ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ	Lándéy لنډۍ	Lándéy: Related to men سړو ته منسوبې ▲	Lándéy: Related to women ښځو ته منسوبې ▲	Lándéy Suffix Voice وروستاړي غږ: ونه - ún: (ځرګند واو په غږ کښې سره راځي) ونه.	Lándéy Suffix Voice: پنه - ná: (ځرګنده ې په غږ جملې، غوټلي سره راځي) پېنه.	Lándéy Suffix Voice: ژورګ - ana: (نون زور ولري) نه.	Lándéy Suffix Voice: ژورګ - mana (منه مجهوله هې * مه) مه.	Lándéy Suffix Voice: ژورګ، هـ ټ: (ترله، خوله، مغوله، خپله) دېرې لږې شلون لري.	Lándéy Suffix Voice: ځرګنده، هـ ټ: (کوټاتوره، پختوره) دېرې لږې شلون لري.	Tapé ټپې	Tapé: Related to men سړو ته منسوبې ▲	Tapé: Related to women ښځو ته منسوبې ▲	Tapé Suffix Voice وروستاړي غږ: ونه - ún	Tapé Suffix Voice: پنه - ná	Tapé Suffix Voice: ژورګ - ana	Tapé Suffix Voice: ژورګ - mana	Tapé Suffix Voice: ژورګ، هـ ټ	Tapé Suffix Voice: ځرګنده، هـ ټ	Tikéy ټیکۍ	Tikéy: Related to men سړو ته منسوبې ▲	Tikéy: Related to women ښځو ته منسوبې ▲	Tikéy Suffix Voice وروستاړي غږ: ونه - ún	Tikéy Suffix Voice: پنه - ná	Tikéy Suffix Voice: ژورګ - ana	Tikéy Suffix Voice: ژورګ - mana	Tikéy Suffix Voice: ژورګ، هـ ټ	Tikéy Suffix Voice: ځرګنده، هـ ټ	Mésréy مصرۍ	Mésréy: Related to men سړو ته منسوبې ▲	Mésréy: Related to women ښځو ته منسوبې ▲	Mésréy Suffix Voice وروستاړي غږ: ونه - ún	Mésréy Suffix Voice: پنه - ná	Mésréy Suffix Voice: ژورګ - ana	Mésréy Suffix Voice: ژورګ - mana	Mésréy Suffix Voice: ژورګ، هـ ټ	Mésréy Suffix Voice: ځرګنده، هـ ټ	دپښتنګونه (ځبرګټپون) ناټرويږې، تړوبيږې، ستړېږې، اوستړېږې، دارنويږې، پلتويږې، اندېښنې او هيجاني جملې لکه: ولې واه نو، الله او ګرانه، په کربانه.	■ Action Req'ed کره شوی	● (Caution) څېړداری	✓ (In control) کنټرول کې
۱	انجینیر صفي الله فردوس	ځلېږ ګي د ددو دود	۱۳۸۸	۱۸۷	۴۸									۷۴									۱۶									۴۹										۳	۲	ټول
۲	معلومې نه دي	د پښتونخوا د شعر هار او بهار	معلوم نه دی	معلومې نه دي	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
۳	معلومې نه دي	سپوږمۍ کړنګ وهه راځېږه	خطي نسخه ملي ارشیف	معلومې نه دي	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
۴	محمد عمر	متلونه او لنډۍ یا ذخیره لغات	خطي نسخه ملي ارشیف	معلومې نه دي	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
۵	زهیر	غورځنګه د لنډیو	خطي نسخه ملي ارشیف	معلومې نه دي	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
۶	محمد ګل نوري	ملي سندرې	پښتو ټولنې چاپ 1323		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
۷	ګل پاچا الفت	پښتو سندرې	پښتو ټولنې چاپ ۱۳۳۵	۱۱۶	۷۳	۲۱	۵۱	۲۰	۲۵	۱	۲۷			۲۶	۱۰	۱۴	۷	۱۰		۹												۱۷	۹	۸	۷	۸		۲				۴۲۴	۱۰	ټول
۸	محمد دین ژواک	پښتنې سندرې	پښتو ټولنې چاپ ۱۳۳۴	۷۳۰۰	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
۹	عبدالروف بېنوا	لنډۍ جان کووګی او فارسي مترجم انګرېزي ژباړه ي محمد ابراهیم شریفي کړې	پښتو ټولنې چاپ ۱۳۳۷	معلومې نه دي	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
۱۰	عبدالروف بېنوا	لنډیو مجموعه	پښتو ټولنې چاپ ۱۳۵۸	معلومې نه دي	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
۱۱	معلومې نه دي	د مېلي جهان یا ملي موسیقۍ د اتڼان ټولونه قلمي نخسه ۱ ۳۰ ټوک	پښتو ټولنې معلوم نه دی	معلومې نه دي	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی

۱۰. ۱ لښتيليک:. په روان پېر کې د لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ د ډېرولو او ټګ لارې لښتيليک (جدول) بڼې څېره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل

دښننو د ناوړو نیتونو جګړې په دې کې وي چې تل یې په زهن کې لري او د دې خاورې وګړو ته په سپکه ګوري. د دې ټاټوبي ژونګړو او د ژوند هره سټه چې د دوی د راتولونکي ژوند او روان ژوند، د سوکالی او بډاینې چولېڅ کېږي، ادبي ښکېلاکګر ورته ټېټ ارزښت ټاکي او ښکېلاکګر هر څه ته په سپکه ګورې.

زمونږ د ټاټوبي افغانستان ډېری تاریخونه او ادبي کښلي د افغانستان دښانو لیکې دي چې له افغانستان سره لرغونې او تاریخي دښمنۍ لري.

زدهکړه دا سپینې ته را اوباسي چې د پښتنو دښمنانو لیکونکي او لیکوال له لرغون پېر څخه د پښتنو پښتونوالې او پښتونولي ننګ، پت، غیرت، مېړانه، سرښندنه، ګوندي، پور، بدلې، جرګې، حجرې، مرکې، کړه وړه، ولاړه، درانوي، اړي، مېلمپاله، ودنې، وټې، چابکتیا او څیرکتیا روزنې او ښونې خپلو وګړو، څواکونو او زدهکونکو ته ښودلې دي. ان الیګزندر (ماکیدانسکي یا اسکندر مقدوني) ۳۲۶ مخزېږدي پېر کې (۲۳۴۲ کاله وړاندې) د ده اوستاد ارسطو ښودلي وو او ارسطو ته د هغه اوستاد اپلاتون او اپلاتون ته د هغه اوستاد سقراط ښودلي وو. دوی زمونږ دښن وو؛ لکه څنګه چې مونږ پښتانه د دښن تعریف کوو ,, د دښن هر څه زمونږ دښن وي، ان کوشنی ماشوم یې نر وي او که ښځه په هر پېر کې په هر بڼه له منځه وړسی له شتو او توکو سره په ښه کلکه بڼه؛ چې ډګر ته دې په جګړه ډله راغله د ستر تن ځار یې کوه ترې له منځه وړسه یا په پیل کې ترې یوه تن له منځه وړسه چې په نورو کې ډار خپور شي، بیا هغه څه کوه چې زړه دې غوړي؛ چې توره دې لنډه شوه کدم پسې واخله او سر دې تل ساته د دښن سره اخله ،، دوی یې هم کوي، زمونږ لرغوني لیکني، کتابونه، اثار، لیکنې او چوپړي، چې د ژویو په پوستکو، د ونو په ښاخونو، ډبرو، څندو، ملو، پاڼو، کاغونو، چوپړو او ځادرو د روانې لړۍ په ډول شتون در لوده. ټول له کلو ښارونو، کورونو سره تالا او په اور و سوزول؛ اېره، اېره یې کړه؛ په انګېټۍیو (بخارۍیو) او وریاوو (شاورې یا حمامونه) یې پرې په میاشتو، میاشتو تودول. چې څه په سینه، سینه یوه له بله بل ته یادي ور رسولي همغه رارسیدلي دي، په ټوله نړۍ کې له پښتنو څخه زاړه کتابونه یوه هم نه لري چې مونږ یې نه لرو دوی یې هم نه لري.

په لغمان کې ډبرین ارامي پښتو لیک او مصري پښتو مېخي لیک، په غور کې مېخي لیک، د بخدي، ګندهارا، ارکوزیا، بامیان، تخار او عینک څمځو کې ډبرینې کښلي د ټاټوبي لرغون پېخلیک (تاریخ) ویاړ را ښه یي او راپېژني. په همدغو سېزونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انګړ
څېړنــــــــــچوپړي (ریســـــــــرچ پانې)

موږ نورو ټېرونو ته ور پېژنو او ځان ور ته لرغون څرګندوو. د پښتنو ټولې لرغونې وینا وي، ورځنی خبرې، ویکیي، غونډ، غونډلې، پیبلو، لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو ته ادبي ښکېلاکګر ټېټ ارزښت ټاکي او ښکېلاکګر هر څه ته په سپکه ګوري د دې له پاره چې هغه دښن وي؛ دښن که هر تن وي دښن، دښن وي.

زما سره یوه تن د شکر درې و چې په اوزبېکېستان کې یې زه د پروژې امر وم، زما څنګ ته راغی او وې ویل راته ,, انجینر صاحب این در زبان ما، دری چې معنی دارد کې همه ی تان این زیاد ارزش میدهید! برمن این را معنی کو؟،،

خدای دې زما کړه غونډې منډې
په سر به پنډې چلوم تا به ساتمه

ما ورته و ویل چې دا داسې مانا لري په دري ژبه کې:

خداوند تورا ازمن کند کلولهګک (بانوی چاق قد پس) **** بالای سرم خلتها (بوجی، عمته خویش) را میبرم شما را نیګاه میکنم.

هغه راته و ویل: این چی؟ کلولهګک، خداوند تورا ازمن کند کلولهګک **** بالای سرم خلتها (بوجی، عمته خویش) را میبرم شما را نیګاه میکنم.

هېڅ مفهوم و معنی و شعریت، عشقیت، محبوبیت، لذت، لطافت، نزاکت و پسندیده ګی نه دارد!!.

زه پرې پوی شوم چې د ده زما له ژبې له بداینو سره تربګني ده، او په زهن کې ور سره د نیټونو جګړه کوي. نو سم د لاسه او رټ رټ مې ورته حاضر ځوابی کې و ویل : خی شما من به ګوید که این چې معنی، شعریت، عشقیت، محبوبیت، لذت، لطافت، نزاکت و پسندیده ګی و چې ماهیت دارند.

شاه محمد دګروال ++++ تکیه زده به دیوال
تر ډډه ډه ډه ډنګ، تر ډډه ډه ډه ډنګ.... پرده اول دراین چې وېژه ګی ها است کې شما رقس میکنید، میخیزید بریش و ده، ده ۱۰، ۱۰ متر در رقس میرد، خود را بالا پاین میزنید، و اوستاده میشید چیغ میزنید، و میان همه مردوم ګردن خود را پاره میکنید. (مکروریان ۶، بخارا، ازبکېستان. ۲۰۰۸میلادي.)

یوه بله بېلګه یې داسې ده چې، د کابل مکرویانو یوه لوفر محصل و، په لاره کې راته ویل چې : ما پشتو کون کلان را مګویم، زمان ایکه بالای دخترها پرزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ميريم. ميګويم که خوب پشتو داري!! مطلب مان کون کلان ميباشد که خوش ما ميبيايد.
ما ورته و ويل: خی، ما برايش ميګويم که خوب دری داری!؟ مطلب ما ازين کون ميده يا ريزه ميباشد. (کارته پروان، سرک زير باغ بال، کابل، افغانستان. ۲۰۰۳ميلادي.)

د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل په همدې او همدې بڼه وي. هېڅ يې ګڼي، نا ګڼلي يې بولي، ملنډې پرې وهي، ورک کوي يې، هغوی ته يوازې خپل ژبه او خپل شعرونه ګڼلي او غوره ښکاري.
د بشر ښکېلاک ګرو د حملو لړۍ چې پر دې سېمه تېرې شوي او په راتلونکي پېر کې تېرېږي؛ په پنځې بڼه دا د ښکېلاک ګرو په ژونکو کې شتون لري چې پر کومه سېمه ښکېلاک ګر حملې را وړي، هغه سېمه له خپلې ولکې لاندې راولي، هر هغه څخه چې د دوی ولکه را تنګ وي، له منځه يې وړي او يا ورته د هغو له لورې خنډ په روان او لرليد پېر کې زوکړه کوي، ښکېلاک ګر له هغو سره بدي لري او له منځه يې وړي.

له دښننو (ميرځمنو يا دښمنانو) يوازې او يوازې د دښمنۍ يا ميرځمنۍ تمه کيږي. ښکېلاک ګر، دښن، ميرځمن خلکو ته خوښي، هوساينه، ودنه، ژمنه، بډاينه او خواږه نه ورکوي. که ورکوي يې نو په خوښۍ، هوساينه، ودنه، ژمنه، بډاينه او خواږو کې ورته زهر ور کوي. ټول ګڼلي شيان چې موږ ته ګڼلي وي، لوړ ځای ده لېوالتيا او درناوي لري او ټولو وګړو ته ټول منلي وي.

لکه خاوره؛ د سيمې کرښې؛ د ژبو پولې؛ تورې او سپرې؛ توپونه او ټانکونه؛ وسلې او الوتکې؛ بېړۍ او سابېړی؛ نخښې او پنډې؛ سيندونه او اوبه؛ واورېژونه او غرونه؛ ونې او ګلونه؛ دوپيانۍ او لسپانۍ؛ نښتر او څېړۍ؛ انار او انګور؛ منې او زردالو؛ پټي او پولې؛ کروندې او کرکېلې؛ څټکۍ او ژرندې؛ پيداوار او پيداوره ونکي (چارځاي، فابريکې)؛ جوړونې رغونې؛ بندونه او ټيټنګونه؛ لارې او ګودرې؛ ورونه او زنځېرونه؛ کښلې او ساتلې؛ ليکي، سرليکي او سترليکي؛ ديوان او کليات؛ حجره؛ ډېره؛ جرګه؛ پګړۍ؛ ښتې (څادر، واځکټ، کميس، پرتوړ، ټيکری، شال)، ځواک؛ وټه؛ لاسليک؛ ټاپنې؛ ليک؛ اتڼ؛ ترې؛ ژبه؛ بيرغ؛ سندرې؛ لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ټول ټولمنلي توکي (ملي ناموسونه) دي؛ ټول ملي ناموسونه دي.

اړين بايد هر پېر کې هر تن ټولمنلو توکو باندې ملا وتړي، هر ناګڼلي تن او وګړي چې ورسره ناګڼلتوب کوي، پر وړاندې يې يوازې او يوازې چټک او چمتو ولاړ شي، د ټولمنولو څېزونو له پاره ودرېږو او ولاړېږو. پورتني څېزونه چې ټول ټولمنلي توکي دي يا ملي ناموسونه دي، هيڅ څوک يې په ښکېلاک ګرو، دښنو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

میرڅمنو نه پلوري او نه یې ورکوي. که چېرې هغه وګړی لیونی هم وي داسې کانې نه کوي، له ټول منلو ښېزونو (ملي ناموسونه) سره، څکه ملي ناموسونه، ناموس دی یا مور ده، مور هېڅ کله کوم تن یا لیونی تن هم نه بربنډوي او نه یې ښکېلاک ګرو، دښنو، میرڅمنو ته سپاري، نه یې ورکوي او نه یې پرېږ بې پته کوي.

له لرغون پېره زدهکړه دا سپینې ته را اوباسي چې راغلي ښکېلاک ګرو علمي وګړي، چې زموږ دودیز شته یې تر شنې لاندې نیول او سپړل، ښېرل یې یوازې د دې له پاره وو، چې په پیل کې د وګړو تر منځ د دوی دنده زموږ سره د لاسنوي، او بډاینې په چار او پار وي. خو رښت کې یوازې، زموږ په زکاوت، چابکتیا او ګڼې ځان ګړندی پوی کول وو؛ دود کمتون کول؛ دودېزې پښتوالې ژونکې کړو وړو تم او ډبکول وو. ورسته یې زموږ لرغوني ډېرین لیکونه؛ کښلې تاړاک، و سوزولې او یا یې له ځان سره وړلې چې د الیګزندر یا ماکیدانسکي یا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزیږدي پېر ښخه له پښتنو او پښتو سره دښمنې روانه ده.

▲ ښنګه چې ستا په نوم مو وژني

موږ خو به داسې مرګ ته غاړه ورکونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲. د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو ځای

د يونانيانو، اټاليوانو او سالويکي ژبو لرونکو له پېيخليک څخه په پېړيو، پېړيو وړاندې وړاندي د لمپاکا د سيند غاړو په اوراو پرتو سيمو کې پښتون پښت ژونګړ وو او د لمک واکمنی په پېر ۵۹۶۰ کاله واړندې يا ۳۹۴۳ مخېږدي کې دې وګړو دا پيلې ويلې، بوړولې او دا يې ځای دی.

,, الګزاندر ذه ګريډ (Alexeander the Great) يا اسکندر مقدوني د حملو په لړی کې يوه ځای ته لاړو چې نوم يې لمپاکا (Lampaka) وو، او ارامي ليک په کې په درز کې روان وو.

په اوومه پېړۍ کې Xuan Zang خون زانګ لغمان (لمپاکا) ته په اسپ سره سفر و کړه، دا رپور يې ور کړه چې ,, ډېر لږ،، اوسېدونکي د بوديزم (Buddhism) او هندوايزم (Hinduism) پالي په لغمان کې دي.

لغمان د مهايانېسټ بودايانو(Mahayanist) او هيون تسانګ (Huen Tsang) دا ثبت کړه چې د لمپاکا په هېواد کې د بودايانو روحانيانو استوګنځي يا صومعه د بودايانو مانۍ چې روحانيان په کې اوسي يوازې ۱۰ داني وې.
,, د ابوالبشر، شيش، نوح او ابراهېم د دينپالي په کې ډېر وو.،،

د الله ج د حق دين اسلام د پرمختيا نه ورسته چې دلته رښت يا حق دين وګرځيد، غزنويانو Ghaznavids چې رهبري کېده د ابوالمنصور سبکتګين Sebük Tigin په نوم، چې له سترو جګړو څخه يې و ګټله په لغمان کې، په سرغړونه او مخلفت د هندو شاهي واکمن يا امير د جاياپالا Jayapala څخه، درلودونکی د ۱۰۰،۰۰۰ راټول کړل شويو ځواکونووو په دې جګړه کې.

ورسته بيا د مغولو په زمانه کې لغمان، د وخت مغولو په رسميت و پېژند او د متکي، بسيا يا هيله ناکې ولسوالی په بڼه يې د کابل ولايت پورې و تړه.

افغانستان د کابل ميوزيم کې د ارامیک ليکنه چې په لغمان کې پيدا شوي وو، ميندل شوي ارامیک ليکنه (کېندنه کتيبه، نقش يا ثبت.) لرغونی (۴۷۶ ميلادي: د پخواني زمانې سړی) خوارو خلکو تجارت له هند څخه د پالميارا ته څرګندوي. د ارامیک ليک Aramaic اداري يا دولتي لاسي ژبه د اچيمينيډز Achaemenids وه، نوموړي ژبې په لغمان کې ډېر فصاحت درلود،(روانه وه) چې ډېره خپوره او لوړه شوې وه په لغمان کې.،، (وېکېپېډيا، ذه فري اېنسيکلوپيډيا، لغمان ولايت، سېمه يز وخت ۱۲:۰۰ بجې، د جنوري ۳۱ د ۲۰۱۱ ليږدی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, پوښتنه: درنه اوستاده! په ځينو پخوانىيو اثارو او متونو کې د ننګرهار له پاره د ننګرهار، ګندهارا او ننګر نومونه هم ذکر شوي دي، ستاسې په اند ولې ننګرهار په دې نومونو ياد شوی دی؟

ځواب: ننګرهار په مختلفو کتابونو کې په بېلابېلو نومونو ضبط شوی دی، چينايانو په يوه شکل او جاپانيانو په بل شکل ضبط کړی دی. چينايان، چې دي په خپل تلفظ کې ,, ر ،، توری نه لري او جاپانيان بيا ,, ل ،، نه لري. خو د ,, ر ،، توری يې په تلفظ کې شته او هر لام يې په ,, ر،، باندې اړولی دی. چينايانو بيا هره ,, ر،، په ,, ل ،، بدله کړې او ,, ناګالو ،، يې ليکلی دی.
يونانيان، چې دې سيمې ته راغلي دي، له دې امله، چې هغوی ,, ش،، نه درلوده، د پښتيانه په ځای يې پکتيانه ليکلی دی، چې په دې ډول په مختلفو تلفظونو کې بېلابېل تصرفات شوي دي.

مثلا د باګرام په کلمه کې، په ځينو ځايونو کې ,, ر،، يې ,, ل ،، شوی دی او په ځينو ځايونو کې يې ,, ګ،، لوېدلی دی، په لغمان کې لامونه خو را ډېر دي. پلانی لام، پلانی لام ... حتی لامك، چې د کلي ملك ته وايي، مهترلامك صاحب يې د نوح (ع) پلار جوړ کړی دی. دلته د کلي له ملك نه مهترلامك جوړ کړی دی، لنډه دا، چې په تلفظونو کې خورا ډېر تصرفات شته.،، (د صديق الله بدر مرکه، له اکاډميسين عبدالشکور رشاد سره، ٢٠١١ م کال).

زه د دې له پاره د اکاډميسين عبدالشکور رشاد خبره ناسمه بولم چې هغه لامک کې عيبونه لري، ژبه يې هم پرېوتې ده، زما په پام چې د اسلامي معلوماتو پوهه يې دومره ښه نه ده. که د قران پاک ژباړه هم وکړي له تفسېر سره خو دا برخه يې په پام کې نه ده تېره شوې. د دې له پاره چې په اسلامي نړۍ او تاريخ کې يا په بله ژبه کې، د پيغمبرانو پېژليک کې د حضرت نوح ع چې نور نومونه يې عبدالغفار، عبدالملک، عبدالسلام او لقب يې: شيخ الانبياء دی. همدوکی يې: نوح د لمک متوشلښ (متوشلخ) زوی، اښنوښ (اخنوخ) مسی، يارد (يرد) کړوسی، مهلائيل کودی، قينان اودی، انوش خندی دی. انوش د شيث (هبت الله) ع زوی، او شيث د ادم ع زوی دی.

حضرت نوح ع د پلار نوم يې لمک دی نه لامک، له ل (لې) ابېڅې نه ورسته ا يا (اې يا الف) ابېڅی نه شته دی، په وی پوهنه کې يوه ټکی هم د وی مانا اړوي لکه: نر سره چې يوه ټکی ګډ شي نو تر ترې جوړ وي، عرب باندې چې يوه ټکی کيږدي نو غرب کېږي. الف خو پرېږده. دا به سمه وي چې لامک د کلي ملك ته په ويدې ژبې نوم وي خو لمک بيا د کلي ملک ته نه وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اکاډميسين عبدالشکور رشاد په وينا ,, په زړه پښتو کې، چې موږ کوم يوه اثر لرو، هغه ملنډا پانو ده، چې د هغه له ليکلو څخه ۲۱۰۰ کال کېږي. په خبره يې:. زه چې کله جاپان ته په ۱۳۶۴ لېږدي کال تللی وم، ما ته دا څرك معلوم و، چې د توکيو په کتابخانه کې ملنډا پانو شته، ملنډا پانو د پېښور او ګندهارا په سيمه کې کښل (ليکل) شوې ده.،، په وينا يې چې هغه سره د کابل کاله کې يې شته دی.

ښاغلی اوستاد ډېر زيات له جاپانی ژبې تر تاثېر لاندې راغلی، هغې پرې اثر کړی دی او له پلټنې يې څرګندېږي. بل لوري ته يونانيان چې مهترلام ته راغلي وو، چې تر ټولو ډېر زموږ په غرونو کې په جګړو کې له خنډ سره مخ شول؛ د يوناني مهندسی ډېری شکلونه له لرغون څخه دلته دود او شتون لري؛ يونانيان په يوناني ژبه کې د خې ,, خ ،، ابېځی لري، پښتينيا ته پختينيا وايي، ځکه په پښتو وی کې شې ,, ش ،، ابېځی يانې پشتو نه ده، پښتو ده؛ له شې ,, ش ،، سره هېڅ ارشه درشه نه لري؛ له لرغون پېر څخه لا چين خلکو نه وه پېژندلی، ۴۰۰ کاله وړاندې له ميلاد څخه خو زموږ سيمه لمپاکا، پکتيانا، ګندهار، ارکوزيا او بخدي شتون در لود او د وګړو ګڼه ګونه په کې وه.

۱۲. ۱ د ځای سيمه يزه ټاکنه

لنډی، ټپه، ټيکی او مصریَ د ځای منځه (هسته) په ډانګ پيېلي وينا لمپکا (لغمان) دی؛ دوېيمه دورې ځای يې له امو تر اباسينه؛ درېيمه دوره يې ټوله پينیَ او پاينیَ دوره يې نړیَ وال فضايي ستيشن دی. چې له ټولو وړاندې عبدالاحد مومند په کې ويلې دي. ارکوزيا (لوی کندهار) وګړي متل کوي چې ,, کندهاري اصلي هېلمندي دي، هېلمندي اصلي لغماني دي او لغماني اصلي بخدي دي.،،
چې پېنځه زره او اووه څلوېښت کاله پخوا په بلخ، بخدي او آمو سين، لمپاکا سين، هرې سين، کابل سين، هېلمند سين په غاړو، شا او خوا کې اوسيدل او پښتو د همدې خلکو ژبه وه.
په آري ربنت کې پيلنی د بشر پښت ډېرېدنه په ټوله نړیَ کې له بخدي امو سيند له غاړو څخه شوې؛ دوېيم له پنجاب د سيند غاړو هند څخه شوې، درېيم د سوريې بابل ښار د فرات سيند له غاړو څخه شوې او پاينی څلورم د چين اغيور د سيند له غاړو څخه شوې ده.
چې ادم ع له هند سرنديف اوسنی سريلنکا څخه د لمپاکا له لارې تېر بخدي له لارې توركېستان او مكي ته تللی و؛ په عرفات ميدان کې له خپلې بي بي حوا سره يوه ځای شوی و؛ له ګرمو دښتو څخه مصر ته لاړه او په ابراک (عراق) راغی، بېرته د غوره اورو ځمکو د منو کرلو او د غنمو کرکېلې له پاره بخدي ته راغی؛ د زوزان په ډېرېدو د ښه ځنګلونو (خدايي له ميوې ډک ځنګلو) او ميوو؛ لکه منو، انګور، انار، امونو، هندوانو له پاره بېرته له لمپاکا تېر شو هند ته لاړه؛ ځای، ځای يې خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

زوزانو کورنی پرېخښودل، بېرته دوباره را وګرځیده او سوریې ته لاړه؛ چې ډېر بچیان یې له امو سیند څخه ور تېر شو او تر اوسنی اروپا یې ځانونه و رسول؛ له سوریې څخه هم اروپا ته ورسېدل، له هند څخه افریقا او امریکا او استرلیا ته ورسیدل؛ له بخدي څخه اغیور ته تللي تر منګولیا، پیلپین، او ژاپن ته خپاره شول. د پیر په چورلېځ سره ژبې هم بدلون او اوړون و کړه.

اوس، اوس په روان پېر کې په ټوله پېنی (نړی) کې پښتون پښت کډوال شوی او استوګن شوي دي، پښتو ژبې لنډی، ټپه، ټیکی او مصری له آره د پښتون او پښتنې له خولې وتلې وینګونه، غږونه او پېیلې دي چې د آریاني قوم یوه څانګه ده. دا هغه آریاني پښت دی چې د ځمکې په سر پرې ۷۰۰۰۰۰۰۰ اوویا مېلیونه ګڼه ګونه خبرې اترې کوي؛ د نړی والو د ژبې له ونې څخه هغه ښاخ دی چې تر ټولو ډېر د ژبو ونو ډډ ته نږدېوالی لري؛ هغه ښاخ دی چې د ګړېدونکي ژوي لاس ورته لومړی رسیږي؛ د ژبو له ډډ څخه ورته لومړی پل خوندې کېږي، چې نورو ژبو ته پرې پورته کېږي. لکه خوندي ژبنی پل پوړ؛ د ژبو د ونې له څېرې پښتو هغه آریاني ژبې ښاخ دی چې د ژبو ونې ملې، ډنډر او ځمکې څخه لږ واټن لري؛ تر ټولو ژبو د ژبو ونې ملو یا رېښو ته ډېر نږدېوالی لري؛ تر ټولو زوړ ډنډر؛ ښاخ له ډډ څخه دی چې څانګه یې زړې خو ټینګې او قوي پاڼې لري.

له نېمې څخه ډېره ځمکه مو د هومالیا د غرونو لړی چې ۴۰۰۰ متره له بحر څخه لوړوالی لري. دغو غرونو نېولې یا نیمه غرونو لوړو غونډیو سېمه ده چې له سلو ۵۵.۵ ٪ کېږي، له سلو ۴۰.۹۰ ٪ مو اواره سېمه ده، په لښتیلیک (جدول) کې یې د نخښې ځای کې غرونه داسې ځای پرځای کوو، یوه لین ګوټی غرونه له سلو ۴۰.۹ ٪ ، نیمه غرونه له سلو ۴۲.۲ ٪، نیمه یوه لین ګوټی غرونه له سلو ۱۳.۲، ځیګې له سلو ۳.۲ ٪، غونډی له سلو ۰.۵ ٪ چې ټول ټال له سلو۱۰۰٪ ترې جوړېږي. له شپږو ولسوالیو څخه جوړ دی؛ پیلنی ولسوالی یې مهترلام دی (مرکزي ولسوالی)، الینګار ولسوالی، الیشنګ ولسوالی، قرغه یي ولسوالی، دولت شاه ولسوالی، بادپخت ولسوالی. د لغمان ولایت مرکز مهترلام ولسوالی دی، زموږ په ولایت کې ۶۱,۰۰۰ کورونه دي، په منځنی کچه په هر کور کې ۶ تنه وګړي ژونګړ دي، چې ټوله ګڼه ګونه یې ۳۸۲,۲۸۰ ده، د وګړو ګڼه ګونه یې د ولسوالی په کچه په لښتیلیک کې داسې راځي.

مهترلام ۱۱۲,۸۵۶ تنه، الینګار ۵۷,۹۲۰ تنه، الیشنګ ۵۴,۹۳۶ تنه، قرغه یي ۷۰,۶۸۸ تنه، دولت شاه ۳۶,۱۲۰ تنه، بادپخت ۳۴,۵۴۸ تنه دي. د لغمان ولایت د پرمختیا پلان ، د سیمې پېژندنې څېره. لکه له لاندې لنډی څخه څرګندېږي چې:.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اصلي وطن مو لغمان جان دى
دې ښکته پور ته ګډوډى را وستي يونه

ترټولو پخوانى دوېيم ليک چينايي ليک دى، چې د هرې نښې د ربښتي (حقيقي) مانا پر ځاى يې د , کيلي ، په نامه د فکري ليک له علايمو څخه کټه پورته کړه او هرې , کيلي ، د يوه فکر ځرګندونه کوله. چينايان پوهان ورسته پردې برياللي شول چې يوه ډول چټک ليک رامنځته کړي چې د جاپاني ليک له پاره ښېلګه شو.

د شعر او شاعرى د ځرنګوالي په باب د يونان نامتو عالم ارسطو خورا مهم اثر ليکلى و، پويټکس بوطيقا يا کتاب شعر، شعر هنر ,, ارسطو چې تر ميلاد وړاندې پر ۳۸۴ کال زيږېدلى او تر ميلاد وړاندې په ۳۲۲ کال مړ شوى، ۱ له د وړاندې هم په منظمه، هدفمنه او ټولواله بڼه اثر نه دى ترې ځرګند شوى؛ ارسطو د خپل وخت او له هغه څخه وړاندې اکثراً اثارو د مطالعې په پيله کې د همدغو په متڼ د ادب تيورى پويټکس بوطيقا په نامه کتاب وليکه.

دا ځکه چې دغه اثر تر اوسه په خپله يوناني ژبه نه شته او په دا له يوناني، سرياني، عربي، اېنګليسي، اردو، پښتو ته ,, چې ډېره برخه يې له اردو، فارسي، اېنګليسي او عربې نه پښتو ته ژباړل شوى مولوي محمد اسرابيل ۱۹۵۸ کښلى،،

ارسطو زموږ د عامو طبايعو څخه معيار هم اخستى دى په اثارو کې شتون لري.
له خپل زده کونکي اسکندر مقدوني سره د ښوونکي او پټو شفرونو ښووني له پاره ور سره لمپاکا ته راغلى و. لکه څه رنګه چې ټول حمله کوونکي خپل لاربښوونکي، پلټونکي مشران، جنرالان، پوهان له ځان سره نيول شويو او سختې جګړې ځاى ته بيايي. ارسطو چې ۶۲ کاله عمر درلوده او ۴۴ ځلوېښت کلنى کې په پاښه عقل سړى و، او ۱۸ کاله ورسته دى وفات شوى دى، له لمپاکا څخه يونان ته تلل و.
(ليکوال)

دا لرغوني غونډله په دې سيمه کې هم ډېره کارول کېږي، د الله په ازموينه کې چې برياللى شوې په لومړي ځاى کې عمل نامه دې په ښې لاس واخلې، بيا نو لندى وله.
منتحا به يې د برزخت ژوند د پيل نتيجه ښه يي، چې مسلمان وي او نيک کارونه دې کړي وي. له الله ج سره دې شريک نه وي نيولى. نو بيا به د جنت دروازې درته خلاصې وي بيا خوشحالي کوه.

لکه څنګه چې ارسطو ويل ,, زما مقصد دا دى چې د شاعرى پر فن بحث

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړو، د هغې مختلف انواع معلوم کړو، په دې انوعو کې د هر یوه کار او مقصد و ټاکو، شعر صحیح تجزیه، اشعارو تعداد، قطعاتو کیفیات او د هغې د اجزاوو په باره کې خیال اظهار کړو.،، , زما د بحث موضوع شاعري او د هغې مختلف قسمونه دي ،، (محمد اسرئیل ۱۹۵۸زیږدی، ۱ چوپړی) .

جنګي شاعرۍ Epic، بیا د درد شاعري تراژیدي Tragedy، بیا د خوشحالۍ شاعري Comedy همدا د هغه د وېش دی. د خپلې زمانې او تر هغې وړانې زمانې نظمونه یې له فني پلوه ارزولي دي.

,, تراژیدي د یوه داسې عمل , کردار، نقل او پېښې دي چې هغه اهم او مکمل وي، یوه مناسب عظمت او اوږدوالی ولري، په داسې ښکلي ژبه لیکل شوې وي چې خوند کوي. دا ځکه چې د دې په بېلابېلو برخو کې په بېلابېلو ذریعو سره د وېرې، وحشت او دهشت د بیان له امله اغېزه پیدا کیږي؛ له همدې وجې د پیدا شویو جذباتو، هیجاناتو صحت او اصلاح هم کوي. (پېښې، ځبري، ژبه، تاثرات، سینګار او موسیقي، یې عناصر او ډولونه یې : پېچلې، دردونکې، اخلاقي او ساده)،،

په کوټلې، سپېڅلې او په تول برابرې شاعرۍ کې , هومر، د شاعر د لقب مستحق ګڼلی، ځکه چې دی د ده په نکلونو کې , پېښو، کې د ډرامې , حقیقي روح، موجود دی.

خوشحالونکي شاعري د بدو خصلتونو نقل یا , پېښې، دي.
په لومړۍیو کې شاعري په , داستاني او ډراماتیکه، وېشې، د دوی توپر په هم دې کې دی چې تراژیکو داستانونه اوږده او تراژیکي ډرامې لنډې وي. د ډرامو له پاره بیا د زمان، عمل او مکان اړین واحد بللی دی.

,, د ارسطو دا عقیده ده، چې د بنیادم هغه فطري ذوق، چې کوم د شعر موجد او باعث دی، له دوې چینو نه خړوبېږي، یوه تفاخر او لویی خیال دی، ,, د یوې پېغلې د لویی خیال:

له خپل نصیبه را رسېږي
ما خو پر داسې خلکو چرګ نه خرسونه،،

یوه د یوه چرګ تجارتي اړیکه ډېره باریکه او هېڅ په حساب ده، پلورل او پېرودل یې وتېزه ده، دا اړیکه د هېڅ په حساب شماري، دغه پېغله خو په اصل کې بډایه د ژویو معلومېږي چې اسونه، اوښان، سخوندر، غواګانې، وري، مرغومي او ګډان

(c) ketabton.com: The Digital Library

به یې لرل چې د چرګ مثال یې راوړی ورته، چرګ که ګیدړ هم وېسي یا مړ هم شي نو پروا د هېڅ انسان پرې نه راځي او جنګي چرګان خو څوک نه پلوري. ،،
هغه چې د پلار نیکه د لویې او عظمت د تاثر نتیجه ده، دا د فخریه او رزمیه اشعارو متحرک دی.

دوېیم : د بل عیب لټولو او نکته چیني کولو ته د بنیادم هغه طبعي میلان دی، چې ترې نه هجو پیدا کیږي، رزمیه اشعارونه غم لړلي منئومات , تراژیدي، وجود ته راځي.

هجویه اشعارونه خندوونکي اشعار , کامیډي، پیدا کیږي. چې له رزمیه نه هغه جلا کوي، هغه کارې چې د زمانې په حیثیت غمجنوونکي منظومات، په فخریه او هجویه اشعارو فوقیت لري،، (محمد اسرئیل ۱۹۵۸م کال،۳۰چوپړی).

تر ډېرې څېړنې، سپړنې او ځېرنې د مورخ او شاعر توپیر په همدې کې دی چې , مورخ، دا څرګندوي چې څه پېښ شول او ,شاعر، دا څرګندوي چې څه پېښېدی شي؛ په دې خاطر شاعري د پېخلیک په پرتله ډېره فلسفیانه او زیات غوره څیز دی، شاعري عام څخه خبریدل دي او تاریخ خاص حقیقت څخه.

مصري هیرو ګلیف لیک؛ مصري هیروګلیف لیک د فکر لیک په بهیر کې رامنځته شو. د هغه پراختیا زیاتره په مصر کې وه او د کاهنانو په لاس کې وه. دا نوم ورته یونانیانو ځکه ورکړ چې په یوناني ژبه کې د (سپېڅلو لیکند) په مانا وو. هغو دا لیک د مصر د کاهنانو له پټو رازونو او عجایبو څخه ډک لیک ګانه.

د دې لیک لرغونتیا تر میلاد وړاندې څلورمې زریزې ته رسېږي. هیروګلیف لیک یې د , پاپیروس، پر پاڼو باندې لیکه. دا لیک معمولاً افقي له ښي خوا څخه کینې خوا ته او ډېر کم له کینې خوا څخه ښي او کله، کله هم له پورته څخه کښته خواته لیکل کېده.
هیرو ګلیف بشپړ فکري لیک نه دی، په هغه کې زیاتره غږیز او الفبایي عناصر شته، همدارنګه په دې لیک کې د انسانانو او حیواناتو د انځورونو شتوالی څپه اټکلیز ډول د دې لیک د پیل پړاوونه ښه یې.

د , پاپیروس، په رامنځته کېدو سره په مصر کې د , هیروګلیف، لیک بدلون مومي، اسانه او ساده کېږي، او هیراتیک , دیني، با صلابته لیک ورڅخه رامنځته کیږي، چې یوه بل سره پیوستون او تړښت یې یوه ډول چټک لیک، چې د , دمو تیک ، یا , ولسي، لیک په نامه یادیږي، رامنځته کړ. (محمد اسمعیل ،۱۳۹۴ ل ل کال، ۲۱ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

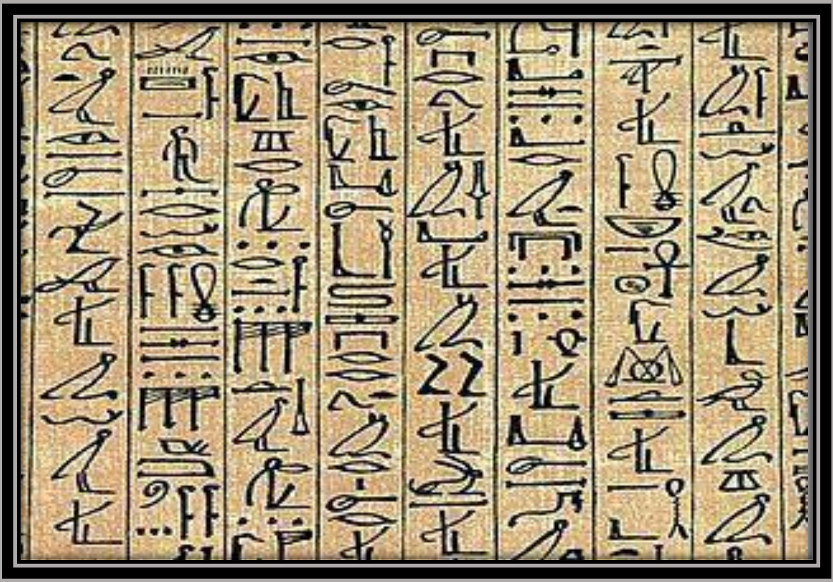

۱:. د مصري هیروګلیف لیک بڼه چې په لغمان ولایت مهترلام ولسوالۍ ګټې ځنګ او غور ولایت فیروز غرونو کې هم په لرغونو ځاینو کې په ډبرو کې شتون لري. شپږ سوه لیکلي شیان وو ۶۰۰ د مصري هیروګلیف لیک بڼه دي ,, سړی او ملت ، ۲۳ مخ،، چې زموږ د ټاټوبي پیخلیک په ډاګه کوي. انځور (# ۵۴ انځور)

۱۲. ۲ ارامي لیک ځرنګوالی او لیکنې بڼه

زموږ وګړو هم په پیل کې د شیانو انځورونه کارول. ,, کله چې حضرت ادم ع پر ځمکه مېشت شو، نو لیک یې هم پیل کړ، تر ادم صفی الله وروسته د هغه اولاد هم په خپلو منځو کې لیک کارولی دی او پرله پسې ډول تر اوسه رارسېدل دی، اسلامپوهان په دې نظر دي چې ادم ع په خپلو ګوتو لیکنې کړې دي. ترهغو ورسته د شیث ع اودی ابنوښ (اخنوخ یا ادریس ع)، چې د ادم ع پردی کیږي، د لیکانې په وسیله په خپلو ګوتو د پښتو ژبې لیکنې کړي دي. ...،،

تاریخپوهان وايي: ,, شا او خوا دوه ویشت زره کاله وړاندې انسانانو د , لاسکو، په غار کې پر دیوالونو انځورونه وکارل او تقریباً د لیک لومړی نښې نښانې ګڼل کیږي ،، (زرغونه زېور، ۱۳۹۳ لیږدیز، بېلابېل مخونه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته شا او خوا دوه وېښت زره کاله سل سلنه ناکره او ناسم دی، یوازې له نن ۲۰۱۷ زېږدی څخه ۷۶۰۱ کاله وړاندې ابوالبشر او د هغه مېرمن بي بي حوا په ځمکه کې هم دوی دوې تنو انسانانو شتون درلود. په څمڅو، ډبرو او چوپړو باندې په نړۍ کې ۲۵ ډوله خط لیکل کېږي، د ټولو لرغونوالی په ربښت کې له ۷۶۰۱ کلونو څخه نه اوړي.

د مېخي، خروشي، یوناني ارامي، ابراهیمي، دیوانګري، سانسکریت، سخدي، پهلوي ,, پوهاند عبدالحی حبیبي، تاریخ خط و نوشته های کهن افغانستان، انجمن تاریخ و ادب افغانستان، اکادیمي، ۱۳۵۰ بېلابېل مخونه.،،

تر انځوري لیک ورسته مېخي خط تر میلاده ۲۵۰۰-۳۰۰۰ کاله وړاندې رامنځته شو. انسانانو چې غوښتل خپل د فکر بیان او پیلې انتقال کړي، لومړي ګام کې ربښتني انځورونه د لیکلو اړیکو له پاره و کښل، په دې ډول انځوري لیک، کار پیل شو. ورو، ورو انځورونه ساده او اسانه شول؛ د عاطفي مفاهیمو د لېږدول له پاره د اړیکو نښې وضع شوې. ورسته بیا په همدې بهیر کې په مصر کې ,,هیرو ګلیف لیک،، را منځته شو چې ترې مو پورته یادونه و کړه.

۲:. ارامي لیک بنه په لښتیلیک کې درېیم ګڼه کې شتون لري، ځیني اوسني پښتو ابېڅې دي خو بېلوالی یې پر دې کې دی چې هېڅ ټکي نه لري. (# ۵۵ انځور)

۱۲. ۳ دلته باید د اسلام له تاریخه راوسپړم. یا د پیغمبرانو ص له پېښلیکه څخه

الله ج حضرت ادم صفي الله د ځمکي له خاورې څخه پیدا کړه، او عیسی ,, مسیح، روح الله ،، ص الله ج د مریمي بي بي چې د عمران لور وه او د ماتان مسی او د ۲۷ هډوکو په لړۍ، یهود د یعقوب زوی او یعقوب د اسحاق او اسحاق د ابراهیم خلیل الله زوی و. د الله ج کتاب قرانکریم کې په بقره، ال عمران، نساء، مایده، انعام، توبه، مریم، مومنون، احزاب، شوری، زخرف، حدید او صف سورت کې نوم راغلی دی. او ۵۵۸۵ کاله ورسته د ادم ع یا ابوالبشر چې په سرانديب په

(c) ketabton.com: The Digital Library

غرونو سرلنکا کې له اسمانه راښکته شو، الله ج عيسا (عيسی) په خپل قدرت پرته له پلاره د بي بي مريم له رحم څخه پيداکړ په فلسطين کې.

د ده له پيدايښت سره د ميلادي کال (زېږدي) هم له همدغه وخته پيل کېږي، چې ځيني کلونه چې د ده له زوکړې څخه پخوا وو، هغه ته له ميلاده وړاندې وايي يا مخزېږدی او ورسته ته يې عيسويز ميلادي کال , ميلادي، يا زېږدی کال وايي.

چې اوسمهال ۲۰۱۷ ميلادي کال دی، زمونږ اخيرين پيغمبر حبيب الله يا محمد رسول الله ۶۱۶۳ کاله د حضرت ادم ع له اسمانه ځمکې ته د راښکته کې له وخته ورسته، د بي بي امنه له نسه څخه د سعدي عربستان په مکه مکرمه کې پيدا شوی، دلته داسې څه سپيني ته او باسم چې ۵،۵۸۵ کاله له ميلاد وړاندې په ټوله ځمکه کې دوې تنه وو، يوه د ټولو انسانانو پلار حضرت ادم ع او بله يې مېرمن بي بي حوا وه.

او موسی ع، ۳,۷۴۸ کاله د ادام ع له ځمکې ته له راکوزېدو مودې څخه ورسته زوکړه شوی، او ۱۲۰ کاله يې عمر وو، ۱,۸۳۷ کاله له ميلاده وړاندې زېږدلی دی.

نوح ع د لمک زوی ۳,۹۴۳ کاله له ميلاده وړاندې زوکړه شوی يا د ادم ع له اسمان څخه د کوزېدو وخت څخه ۱,۶۴۲ کاله وړاندې پيداشوی.

د انسانانو دوباره ژوند چې هغه کسان او جوړې چې په کښتۍ سره وي، د الله عذاب چې ټول کافران هلاک کړه او ټول دنيا له اوبو لاندې شوه، کښتۍ د الله ج په حکمت باندې چې ټولې اوبه کېناستې نو د جودي يا تورات، برکوه ارارات يا اغاري باندې په وچه کېناستله.

دا چې زه اينجينېر صفي الله فردوس خان (ليکوال) نن ۳۰ کلن يم او په ۱۹۸۶م کال کې زوکړه شوی يم. نو ۱۹۸۶+۳۰+ ۵۵۸۵ = ۷۶۰۱ کاله وړاندې ابوالبشر حضرت ادم صفي الله د سرنديف په غره راښکته شوی دی له اسمانه او په دې ۷۶۰۱ کلونو کې نن په ټوله ځمکه کې ۷,۱۵۵,۷۰۰,۰۰۰ تنه انسانان ګڼه ګونه لري. پيداشوي له يوه پلاره. (د ۲۰۰۲-۱۰ پورې د نړۍ د نفوس اندازه ۷.۱۵۵۷ ميليارده وه).

د ذوالکفل ع له وفات څخه ۱۱۷ کاله ورسته بودا پيداشوی دی. ۵۶۳ کاله له ميلاده وړاندې. د بودا له پيدا کېدونه ورسته. هغه پيغمبر چې قران کريم کې نوم دی ۴۷۸ کاله ورسته پيداشوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله ج زکریا ع پیغمبر راولیږه پە فلسطین کې ۱۱۵ کاله یې عمر و او وکړي یې د حق دین ته بلل چې د یوه الله عبادت و کړي.

,, د زړو تیږو عمر: وختي وختونه یا وړاندې وختونه ۲،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰ دوې مېلیارده کاله له میلاد وړاندې دی.

د ځمکې د پیدابښت , مبدا یا سرچینه، وخت دی؛ ۱،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰ یوه مېلیارد کاله له میلاد وړاندې دی.

د بڼې , شکل یا ترتیب، وخت دی؛ ۵،۰۰۰،۰۰۰ پېنځه میلونه کاله له میلاد وړاندې دی.

د خزنده , ډیناسور سمڅارې، مار، نهنګ یا چرمښکی، عمر؛ ۱،۰۰۰،۰۰۰ یوه میلون کاله له میلاد وړاندې دی.

د لمړي کنګل شوې، یخې شوې عمر , جاوا دانو – پیکیګ دانو: ګوټ، ؛ ۵۰۰،۰۰۰ پېنځه سوه زره کاله له میلاد وړاندې دی.

د دوېیم کنګل شوې، یخې شوې عمر , هیډیل بیرګ دانو: ګوټ ، ؛ ۴۰۰،۰۰۰ څلور سوه زره کاله له میلاد وړاندې دی.
د زړو تیږو عمر؛ ۳۰۰،۰۰۰ درې سو زره کاله له میلاد وړاندې دی.

د درېیم کنګل شوې، یخې شوې عمر؛ ۵۰،۰۰۰ پېنځوس زره کاله له میلاد وړاندې دی.

د نینډرذال ګوټ ,هیډیل بیرګ دانو: ګوټ، ؛ ۱۰،۰۰۰- ۲۵،۰۰۰ له لسو زرو څخه تر پېنځوېښت زرو کاله له میلاد وړاندې دی.
د څلورم کنګل شوې، یخې شوې عمر, کرو- ماګنن ګوټ؛ ۸،۰۰۰ اته زره کاله له میلاد وړاندې دی.

د نوییو تیږو عمر , د نیولیذیک عمر، ؛ ۴،۰۰۰ څلور زره کاله له میلاد وړاندې دی.

د میسو عمر؛ ۲،۰۰۰ دوې زره کاله له میلاد وړاندې د ژیړ، برنجو یا برنزو عمر؛ ۱،۵۰۰ یوه زرو پېنځه سوه کاله له میلاد وړاندې د پخوانی اوسپنې عمر.،،
(لیوسي، ۱۹۶۲ زیږدی، ۱۳ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

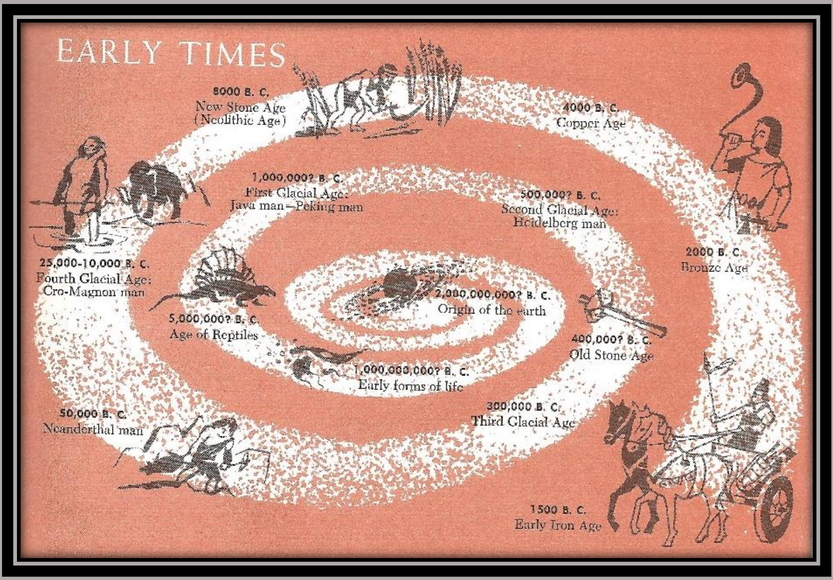

۳:. د پیل پېر (وختي وخت، د وخته وخت، مخکښي وخت، وړاندی وخت، مخکینی پېر، په سر کې پېر، پخوانی وخت، لرغونی پېر، نږدې پېر، را تلونکی وخت) ارابي دوران انځور.
د لیوسي یوسف هالي له کښلې ,, سړي او قومونو ،، له ۱۳ چوپړې څخه مې اخستی دی چې نوموړې کښلې په نړۍ کې تر ټولو منل شوي او رښتي کښلې دي چې کښلې یې په امریکا کې تر ټولو ډېر پېرل شوي. او خپرې شوي دي، موږ ته د انسانانو د پیدابښت د پیل دوره هم کره په لاس راکوي چې یوازې د ۴۰۰۰ او ۸۰۰۰ مخزېږدي کلونه را ښه یي.
هغه پوهان او څېړونکي چې د اسبابو او توکو او لرغون پېژندني ښطرۍ چارچونه یې کمزوره وي، چې انسانانو پیدابښت میلونونه میلونونه کاله وړاندې ځرګند وي ټول ناسم او دروغ وایي ځکه چې له رښت څخه لرې او بې حسابه کلونه د ډبرو، نویو ډبرو، ډګوټ او یا دیوانو دورې څخه کره پرتلنه نه شي کولی.

* ما یې انځور باستلی دی، ۸ انچه په ۵ اېنچه کې دی، د پخښتی یې خړ ځکی تت خاکي، زرین او ژېړ رنګ لري. (#۵۶ انځور)

۱۲. ٤ نینذر ګوټ: دیوان

موږ وړاندې د زړو تېړو د پیدابښت وخت ته ځو (یا د پېلوالې دیک عمر) مخکې له دې چې راتلونکی کونج د انسانانو په پیدا کړو، نږدې نیمه یې میلونه کاله وخت تېرېږي د پیکي او د هیډل برګ ګوټ ترمنځ، تر ډېره حده پورې ډېری کلونه تېر شول چې د بل ګوټ هغه چې موږ یې غواړو نښه، بیلګه، شاهد، ثبوت، ښودونکی (شی) کړو، پاتېشوني یې ووندل شول په جرمني کې. د په کېوز کې د نیندر سیند

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دره (ټرانګه) کې، په جرمني ژبه کې د قریې (کلي) له پاره دال وی کاروي، نو د دې له پاره یې ورته نینډیردال ګوټ کېښود، هغه په اټکلي ډول په ۵۰،۰۰۰ کاله وړاني له میلاد څخه ژوند کوو، تر څه وخته پورې له ۲۵،۰۰۰ کاله له میلاده وړاندې، هغه لنډ او زورور پیدا شوی وو، لیندی ته ورته پخښې، درنده ژامه، پنډ یا تټې وروځې او اوږده پوزه یې لرله.

نینډیردال ګوټ ډېر پرمخ ویړه دود یا تعامل له خلکو څخه چې هغه یې دود و لره، هغه ډېر ښه ابزار یا اسباب جوړ کړل. هغه په کېوز کې ژوند کوه او د حیواناتو پوستکی به یې اغوسته. هغه دا زده کړې وو چې کله یوازې وي، په کومه بڼه اور بل کړي. دا ځکه یوه ښه پای و د لیږدولو له پاره!

نینډیردال ګوټ له پخواني انسانانو څخه. بېخې جلا:- بل ډول: هغه خپل مړی ښخ کړه، نور نو څه شی وي، هغه له دوی سره یې اسباب هم ښخ کړل، وسلې، تر خوړو پورې، هغه باید منلي وی چې له مونږ غوښتنه و کړي چې زموږ غوندې شئ ورسته، په بله بڼه، هغه دا منله چې د ژوند لوړو ژورو کالبونو څخه ورسته مرګ دی، موږ په دې نه پوهېږو چې هغه په څه باور درلود، خو هغه په ډاډه بڼه کوم دین درلوده. لکه د پخواني انسان غوندې، نینډیردال له نظره پټ شو، موږ نه پوهېږو چې ولې.
سړوبی (یخچال، د یخې لوې ټوټې) د ګنګل سترې ټوټې چې د غرو له سرو څخه ورو، ورو راښوییږی، د یخې لویې ټوټې.،، (لیوسي، ۱۹۶۲ زیږدی، ۱۳ چوپړی)

دا بیا بل اصل دی چې په مصرۍیو کې موږ ته په ګوته شوی، ,, اقتصادي خنډونو معلومات، د ښمنانو له جرمنیانو سره څه و کړل: په بېلګه کې درته کاږم چې په ۱۹۱۳ م کال وړاندې له جګړې څخه، یوه جرمنی مارک، غوره او لوړه بیعه درلودله، له ۲۵ سنټو د امریکایي هامیانۍیو سره برابر وو. یانې څلور جرمني مارک = له یوه ۱ امریکایي هامیانۍیو (پیسو) ډالر سره.
په ۱۹۲۳م کال یا په ۱۹۲۰ کې سره برابر وو، بیا همدغه ۲۵ سنټو د امریکایي هامیانۍیو له غوره او ډېر ښه بیعه له یوه ۱ ټریلیون د جرمنی مارکو لرله.

یانې د نیمې نیم ډالر بیا یوه ټریلیون مارکه کېدل ,, لکه د یوه ا مخې ته چې یوه درجن صفرونه کېږدي، یا ۱۲ دانې ټکي (صفره): ۱،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰ زر مېلیون؛
په روانو کلونو کې بیا جرمني خبرتیا ورکړه چې زاړه مارک مو واړوئ او نوي مارک واخلئ؛ له ټاکلي مودي ورسته بیا زاړه مارک هېڅ ارزښت نه لري، جرمنیانو باید خپلې پیسي یوه ټریلیون په یوه نوي مارک اړولې وی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه زوړ جرمن مارک انځور دا دی.،، (لیوسي، ۱۹۶۲ زېږدی، ۶۰۵ چوپړی)

٤:. په ۱۹۲۰ زېږدي کې د جرمني بانک نوټ یا جرمني مارک
هامیانۍیو یوه بېلیون جرمني مارک (۱۰۰۰ مېلیونه)
(# ۵۷ انځور)

په ټوله کې ښکېلاکګر تل غواړي چې د نړۍ پر ټول مخ مشري په یوه نه یوه ټاټوبي و لري، چې نور ټاټوبي له خپل سرۍ او سويي ربښت (غیرقانونی) څخه لرې و ساتي، خو ډېری پېر له وژونکو شخړو وړلو ورسته د ښکېلاکګرو پیسې ټېټوالی نه مومي.
د هغو ټاټوبو پیسې ټېټوالی نه مومي چې له هغو سره د ساتنې او پیسو خپل جوړونې ماشینونه وي، چې د نړۍوال بانک یې رغولی وي، او پرې غوښنه ونډه لري.

زه مې د خپل ښووند عزیز هوتک، پوهنتون د تاریخ اوستاد کېسه مې کوم، پلار یې دی ولېږه. چې په مصر کې لوړې زده کړې و کړي، له څو کلونو ځنډ ورسته چې ټاټوبي ته بېرته راستنېدو، پلار یې د ښه راغلاست له پاره د کابل هوایي ډګر ته د لیدو له پاره ورغی.
پلار یې چې له ښه راغلاست خلاص شو، په روان پېر کې یې روغبړ کې ورته و ویل. بچه کومه رشته دې ولوستله!؟،
نو هغه ورته و ویل تاریخ،
نو پلار یې سر له واره په هوایي ډګر کې په لغته و وهه، ته ما مصر ته د تاریخ لوستلو ته لېږلی وې، ما پام کوه ته به اېنجینېر شې او یا ډاکټر، تاریخ نو رشته ده چې تا لوستلې، ... .
د ده پلار قاضي و.
په هر حال دا یوازې د دي له پاره مې نکل کړه، موږ تېر ته ډېر پام نه کوو، تېر داسې تېر ګڼو چې هېڅ پام ورته نه کوو، که ښکېلاکګر میرځمن پر موږ نن پېر کې ژورې نادرې کانې و کړي، سبا مو له پامه وېستلې وي، ټول ربښت راته هغه تاریخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهان کښي چي موږ سره تاريخي تربګنۍ او دښمنی لري، اړين بايد لږ زره غوره درناوی ورته و لرو. واکمن دې دا په غوره په پام کې و نيسي، هغه چې د دې ټاټوبي خپل وي پردي نه.

لکه څنګه چي افغانستان له پايله په بېلا بېلو لړيو کې، ټپټي او لوړې ليدلي دي، د زماني له خوا يې کلکې څپېړې په مخ خوړلې دي، د پردو تر لاس لاندې راغلی دی؛ وګړو يې د دې له پاره د دوی زورورو مقابله نه شوه کولی.
خپلې انګړې، پټي، هټۍ، بازارونه، ښارونه، ځمکې، باغونه، له ننګه او غيرته پردو ته پرېښې دي.
غرونو، درځنيو سيمو، تړانګو او شوبلو ته تللي، دومره پېچلو ځاينو ته تللي چي، پردي يرغلګر په اسانۍ ورتلی نه شي او خنډ نه دي شوي ورته، له لرې او پېچلو ځاينو يې سرونه پرې تت تيت کړي.

څې ورته به ورځ برابره شوه، نو د انساني مادې هوسنا کې طبعي سره سم خپل پرې ښودل شوي ځايونه بېرته نېولې، يا به يې پرته له خپلې لرغونې سيمې څخه، د پردو پر سيمو؛ لکه د نورو غونډې د جنګونو برېدونه وړې دي يا د مرهم برېدونه کړي. دا د همدې سيمې لمپاکا پېخليک دی، د مهترلام د تړانګو د ډکو سيندونو په غاړه له لرې ځمکې او لرې غونډيو، د غرونو لړيو، لړيو پېل، پېل کېږي، چې د نړۍ اسمان(هندو کش هسکو) پورې تللې دي.

د الينګار او اليشنګ سيند د يوه ځای کېدو منځي ځي کې پرته ده، د کڅور شمتي سيمه ده، چې مهترلام، لمپاکا يا لغمان زړه- د کابل سيمه (ګندهار زړه) افغانستان دی. ،، د مغولو باچا ضهېر الدين بابر د لغمانی څخه په خپل يادابښتونو کې د لغمانی يادونه کړي ده ،،(نزک، ١٩٤٤م کال، ٨١ چوپړی).

په ټوله پښتنه سيمه کې چې، کله موسيکی پارچې ښې ګرمې شي يا د پښتو سندرې ګرمې شي، نو بيا وربانډې غږ و کړي چې لغمانی ته يې که!،
يا هغه پښتو وګړني پېيلې چې خوږ ساز او اواز او تر ټولو غوره ترنګټوک لري.
لکه:. لنډی، ټپه، ټيکی او مصری، نو بيا سندر غاړی دومره لويه غړانګه کړي، ته به وايې چې ټول تللي اريانې له ګوره راپاسوي، اواز يې دومره تاثير کوي؛
څلور څپېزه پارنويکي د پښتو ژبې د څپېز خجيز ټولوالې سته وايي:-
په کربانه!!!!!!! او ګرمې تبلې به له ارمونې سره د پای ځايونه و کړنګه وي.
او بيا په لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو پېل و کړي.
په تېرليد کې دغو پښتنو غرځيو په ولاړه او روانه د سيند تر غاړو، کروندو، پولو، غرونو، غونډيو، خوړونو، کښونو، ټيټنګونو، لارو او ګدرو کې له مرۍ څخه په اوږده ساه ويلې، چې د نوموړو پېيلو لرغون انګړ او د پيداوار ځای همدا دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځوانان په هر ځای کې لوېږي
په لمپاکا کې څه زمریان لوی شوي دینه

د لمپاکا وګړي یا لغماني چې دي، ښځې او نر په ګډه سپک او درانده کارونه کوي، له غرو لرګي راوړل، په لوښو اور بلول، د لوښو څخه پرې جوړول، ښکاره کول، اوبه لګول، لو کول، غبلونه کول، ژرنده کول، دوې څټکي کول، دروې څخه تولی جوړول، د شنډې توت څخه ډول او دیره جوړول، کوشني رباب او دوې تاره جوړول، بچو لوبول، ژوي روزل، د مخ پټول هېڅ شتون نه لري (د خپل ټاټوبي میلي ښتې، ټیکری، شال، پړونی او اوګی یې په تن کول؛ د عربانو کالي یې په خپل میلي ښتو نه پورته کول، د دې له پاره چې هغه په اسلامي دین کې نه راځي؛ ځکه چې د عربو په زندانو کې وژونکې، وراني، شراب څښونکي او بېباکو انجونو هم عربي عجاب په تن وو)، نر او ښځو، پېغلو، زړې، غټان او واړه ازادانه له خلکو سره خبرې کولې، په ګډه ودونو ته تلل او راتلل، مېلمه پاله په کې ډېره وه، چې تر چرګی (د نغرې غاړه) به یې مېلمه سره ګډ ښاک کوه. له موسیکي، اتڼو او نڅا سره ډېره ډېه لري، اوښانو ساتنه، آسونو ساتنه، کبنپونې، ښکار، الوتونکو ساتنه، د سپو روزنه، د ښکار سپو روزنه، رمو ساتلو، ژغورلو له پاره؛ د تولی، سورنې، ډول، دیرا، وانج، توکو جوړول، د دې توکو استعمال؛ چړو، کلنګو، ښاخیو، چاکوانو، لور، رمبیو، څټکو، میخونو، ژغو، موټو، ډنډو، بغریو، تبیو، تنورو، سیخانو، نغریو، نیمی یو، کورو، ټوټنو، ارو، مالو، غاښونو، څندانو جوړول؛ لغمانی بیا کله ګډې، کله یوازې، کله له ساز سره، وایي؛ ښځې یې اوږدې غاړې کوي، لوړې منځنی ونې، تورې سترګې، تور ویښتان، جېګې پزې، روڼ پوستکی، تورې ګڼې وریځې لري.
چې دا نښې بیا تر ټبرونو تللي دي. چې اریاني پښت همدا ځانګړنې لري.
همدا لغمانی پښت دی چې د پښتون ستر پیل سیمه ده، ځیني خبرې په کتابونو کې نه وي، چې پردو لیکلي وي په خپلو ګټو یې لیکلي.
هغه چا زموږ تاریخونه لیکلي چې موږ سره تاریخي دښمنی لري، د سلیمان ع د ویده کېدو مسجد چې د پولې خشتي مسجد شاته دی؛ له لرغون پیل څخه چې د ګندهاره پیل هم همدا لغمان د کابل ټېټه سېمه ده، چې ننګرهار پورې د هند له لوري د انسانانو د لرغوني سیولیزیشن پورې تړلې سیمه بللې وو.
د حضرت حشمت الله (سلیمان ع) چې ۴۳ لونې او ۲۷ زامن لرل، له نن څخه۳،۲۱۱ وړاندې کابل (دې سیمې ته) ته راتله، د غرمې ډوډی به یې خوړله او د ماسپښین مانځه نه ورسته به یې بیا پرواز کوه. (دا خبره تفسیري معارف هم راخستې) د پیغمبرانو په وخت کې تر ضهیرالدین بابره یې لغمان د کابل سیمه یا ولسوالی بلله،

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څنګه چې به هر نوي سيواليزيشن سر کاږه، سختې به پر دې پرې راتله چې د چپ لاس جب غوندې په وربښمينه لاره شتون لري.
خوندي ځای د ټولو له پاره وو چې جګړه له اوارې لرې، تتې کړې او بيا يې مات کړي.

لوی سکندر مقدوني ۳۴۰ کاله له ميلاده وړاندې يا له نن څخه ۲۳۵۷ کاله پخوا خپل د لښ تمځای همدلته کځور شمتې لمپاکا ته راوړه؛ مکاره (چلبازه) تکتيکونه يې وخوړل، ډېر وګړي يې له منځه لاړل؛
تر سنګره سيمې پسې لاړل دوی، دا پښتون پښت يې ۱۸ کيلو مترو په واټن تيت کړه په غرونو کې، په همدې کولمان، سو، او کوڼ کې د هندو کش غرونو کې پټ شول، دمه ورته په پينځه کورې کې د مقدوني ځواک لښ د اوسپنې د ويلولو له پاره جوړه کړه؛
په پينځه کوره (پنجکوړه) کې د اوسپنې د ويلي کولو او تورو، سپرو او زريي د وخت عصري جنګي اسبابو فابريکه د خپل لښ له پاره د سنګره په پنجکوړه کلي کې له نن څخه ۲،۳۵۷ کاله وړاندې جوړه کړې وه؛
۲۰۰۰ اسونه يې له سپرو سره و وژل شو، له مياشتو، مياشتو ځنډه ورسته چې بريالي نه شو؛
پينځنی ورځ د غبرګولي مياشت په ۱۲ دوې لسمه (جون ۲ دوېيمه)، اېسکندر هڅه وکړه چې د بل اړبښ نه دا پښت ټراک کړي؛ د ادېنې په شپې، په لاره يې د چټک آس ځغلونکو پښتنو له لورې يې د ملخ کلي سره د حملې کمين و خوړه او لړ ټپي شو؛ کابل کونړ سيند د يوه ځای کېدو ځای ته يې ځان ورسو او د لښ تم ځای څخه يې تازه دمي چابک نېزه وهوکي ځواک واخستنه؛ د اسمار له لارې په غرو راتله، اسمار کې همدې پښت مقدوني اسکندر د يونان د امپراتوری امپراتور ژور ټپي کړه؛
د يوه نی په ماښام د غبرګولي مياشت په ۱۴ څوار لسمه (جون ۴ څلورمه)، لښ يې له دردونو او کړو ډک ټپي حالت کې روم ته ورسو؛ چې له همدې ټپ څخه چې روم ته په ۲۷ ورځو کې د ايران له لارې ورساوو له دې ژورو ټپونو له لاسه د چنګاښ مياشت په ۱۰ لسمه (جون ۳۱ يوه دېشتمه) مردار (مړ) شو.
اسکندر په ځوانه دېرش کلنه ځوانۍ کې په درې کلونو موده کې هند، ډېره برخه د ټولې دونيا نيولي وه، په ۳ کلونو کې، تر څلورو مياشتو پورې په لغمان کځور شمتې کې دمه وو، (له دې وخت څخه ۹۱۸ کاله ورسته الله ج محمد رسول الله زموږ پيغمبر پيدا کړه د بي بي امينې له نس څخه).

خو ټراکګر اسکندر خان له پښتنو نه بې دمې و او اسکندر ته پښتنو پټ ځانګړی نوم د خان ورکړی و.
بيا يې څو پيړۍ ورسته چنګېز خان ته هم د خان لقب (ټوبل شوی نوم) ورکړی و، دوی په پښت کې پښتانه نه و، خو ټومبوني نومونه او د جګړې پټ ځانګړي نومونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرې پښتنو کېښودي وو، د ټاټوبي کې د ډېرو سختو جګړو او وګړو تر منځ د جګړو د یادونو په پېر د دوی دا ټومبوني نومونو سره سرغندوي شو. لکه څنګه چې راپور شوي ده خپله د اېسکندر له خولې. ,, د الګزاندر ذه ګریډ یا اسکندر مقدوني Alexeander the Great د حملو په لړۍ کې یوه ځای ته لاړو چې نوم یې لمپاکا ووLampaka .،، (جیمي ویلس، لارې سنیګر د وېکپېډیا د ادارې بنسټ ګر، ۲۰۰۱، بیا ځلې ۲۰۱۱م ، وېکپېډیا، دایرت المعارف، هغه اثر چې د پوهې مختلفې څانګې څېړي، لغمان ولایت.)

زموږ سیمه د کابل تر ټولو ژوره سیمه وه او یا دېډله، د حضرت عثمان بن عفان د رسول الله ص زوم او درېیم یار د خلافت په دوران کې په ۲۳ لېږدي (۶۴۴ زېږدي) کې مسلمانانو پر کابل حملې راوړلې، لغمانیان پښتانه په ابراهیمي اسلامي دین پیروان وو؛ په هغه پېر کې یې د سلیمان د خوب ځای مسجد څخه خپل د جګړې لیکې ځای پر ځای کړې وې.
چې ښاغلی (حضرت) تمیم انصار رض او ښاغلی (حضرت) جابر رض او لیث بن قیس بن عباس رض وو؛ زموږ له وګړو سره په جګړو کې په ۳۶ لېږدي (۶۵۷ زېږدي) کې له منځه لاړه (شهیدان شو)، (دوې توري لرونکی باچا لیث د قیس زوی او د ښاغلي (حضرت) عباس رض مسی، شاه دو شمشیره: چې سر ترې پرې شوی هم وو او توره به یې واروله تر لږ وخته) دې سیمه پلازمېنه کې شهیدان شوو. مسلمانانو د وېرې مونځ د کابل د ترټولو ژورې سیمې (لغمان چې په هغه پېر کې د کابل اړوند سیمه وه) د وګړو له لوري کړی دی.
عبدالرحمن بن سمره سره مسلمانان کابل ته راغلي وو، د وېرې مونځ ,, خصیف په خپل سند سره د دې روایت پشان روایت بیان کړی دی، په دې چې نبي علیه سلام تکبیر اووئیلو او دواړو ډلو د هغه سره یوه ځای تکبیر و ویلو، ابو داود وایي چې ثوري هم د خصیف نه، د دې په شان روایت نقل کړی دی او عبدالرحمن بن سمره هم دا مونځ ورکړی، پر دې سر بېره چې کومې ډلې په اخیر کې د هغه سره یوه رکعت کړی وو، هغوی د امام سلام نه پس، د دښمن مخې ته تلي وو، بیا اولنی ډله راغله او هغو ځانته یوه رکعت او کړه، هغه رکات چې پاتې وو بیا دا ډله د هغې بلې ډلې ځای ته لاړه او هغوی راغلل او یوه رکعت یې وکړه.
ابوداود وایي عبدالصمد بن حبیب د خپل پلار نه حدیث بیان کړی دی، دغه خلک د عبدالرحمن بن سمره سره کابل ته جهاد ته تللي وو او موږ ته یې دوېرې مونځ راکړی.،، (عبدالخالق، ۱۲۴۷ حدیث، ۵۴۰ چوپړی)

۱۳۶ لېږدي (۷۵۷ زېږدي) پورې جګړې رواني وې، یوازې د الکانو، پېغلو، مېرمنو او ځوانانو، شتو او ژویو څخه د هره بنه ګټنې اخستلو له اړخه له عربانو سره سختې جګړې کولې، چې کله سره دواړه لوري خبرو ته کېښناستل، د خبرو له

(c) ketabton.com: The Digital Library

لارې یې اسلام دین ومانه، تر سلو کلونو یې د عربانو لښکرو زور ته غاړه کې نه خودله، تر ۱۶ ورځو به استازي مدینې ته په اسونو تلل،
زموږ د چټکو اس ځغلونکو له لوري به د لارو په تنګو او غرونو کې شهیدان شو، په جګړه کې له هره بڼه لغمان چل (لغمان چیرکي لار) ډول ځخه ګټنې اخستل کېدلې.
ځای ځای به پېنځوس، پېنځوس، سل، سل چټکغبرګون اس ځلونکو د شپهني او ورځني حملو لاندې راتله؛ په یوه کوشنۍ حمله به یې په یوه ځای کې بوښت کړه، او په نورو ځاینو به یې وژونکي حملې وېوړلې؛ تر ډېره به پټو او بشپړونکو اس ځغلونکو ځواکونو د دوی مشران او ستر کسان تر سترګو کول او له منځه به یې وړل؛
تر ډېره به په خپلو کروندو کې تیت او ساده ښکارېدل له ځنډ ورسته به یوه دمې له زور ور ځواک سره یوه دمې پر دوی تړاک راوړه.
په خپلې خبرې به ولاړ وو، خبرو درناوی به یې کوه، د ناستې او ولاړې پام یې په ډاګ پېیلی وو؛ غلونکو اوخدعه (دوکه) کوونکو ته تر ټولو غولونکي او دوکه کوونکي وو، غوځې پرېکړې به یې د ونو لاندې په ناسته او په ولاړه کولې؛
د خبرو له لارې یې د خبرو په پایله کې اسلام مبارک دین و مانه، داسې ټینګ یې و مانه چې له هغوي پرې ټینګ و درې دل، غوره اسلام منونکي مومنان شول، لورا لور په اسیا کې د اسلام خپورونکي او سرخندونکي شول.
د لوی الله پاله یې ډېره و پالله، د الله العظیم سره یې ټکی شی شریک نیولو ځخه ډډ و کړه، د الله العظیم (خدای پاک) دین یې د هغه رالیږلي استازي (پیغمبر) حضرت محمد رسول الله ص په کړنلاره پر ځمکه ځای وو، د الله کتاب (کوران کریم، قران مجید) یې په لوړه و مانه او د الله ټولو کتاب یې له پیله تر پایه له ټولو کتابونو او نورو ټولو امرونو او خبرو لوړ مانه او نور یې ترې لاندې منه. د الله خبرې یې نه لاندې کولې د نورو ټولو خبرې یې د الله د خبرو لاندې او ټېټې تېرولې لوړې یه هېڅ نه ترې منلې. نومړو به داسې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ، مصرۍ پېنتو پېیلې ویلې چې پېیلن او پېیلنه یې پېژندل شوي نه دي.

خدای مو باچا قران مو پیر دی
رسول الله به شفاعت زموږ کوینه

کوښښ مې ډېر درېسې و کړه
لوح محفوظ کې یې جدا لیکلي وو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو انګړ
ځيرنــــــــــــچوپړي (ريســـــــــــرچ پاڼې)

خاونده ته مې نګاهبان شې
نفس شيطان مې په هر دم خطا کوينه

د نبي غاښ په دين شهيد شو
امت ته يې ګوره، چې ملنډې پرې وهينه

د نبي غاښ په دين شهيد شو
امت ته يې ګوره، چې ملنګ د پرې مينه

خاوند تعالى به پرې پوهيږي
چې د ازل په تخته څه ليکلي دينه

چې خداى کوي هغه به و شي
جانانه مه تره تقدير ته تدبيرونه

په اخرت چې خداى قاضي شي
زه به دفتر د بې کسۍ و غوړومه

په دين محکم د پاک حضرت شه
چې شفاعت دې د قيامت په ورځ کوينه

رسول الله مو مخکې شته دى
د رب په امر به اومت فردوس ته وړينه

پل صراط به ورته نيسم
په مرسلانو کې سردار دى رابه شينه

اور د دوزخ وربانده سوړ وي
که چا انکار د بيلتانه ليدلى وينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ښايست دې ډېر له حده تېر دى
  د جنت حورې ليونى دې کړم مينه

- اخر به ټول جنت ته لاړ شي
  چې کلمه يې د حضرت ويلې وينه

- ملا ياسين راته شروع کړه
  په ماخولې د ځنکدن راغلې دينه

- جانان مې سور کفن اغوستى
  په استقبال يې پرښتې ولاړې دينه

- د آدم خټه چې خمير شوه
  تولە د غم سره لړلې ده مينه

- عزرائيل راغى روح مې اخلې
  ما د جانان تر غولي ژر يوسه چې مرمه

- ,, مرګى د غره ځوکې ته راغى
  ما ويل سلام دى د ويل کور دې ورانه ومه،،

(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدى، ۱۰۰ چوپيرى)

د ابو المنصور سبکتګين محمود (غزنوي) تورک تر ټولو لويه او خونړۍ جګړه له هندو شاهى واکمن يا امير د جاياپالا Jayapala ښخه چې ۱۰۰،۰۰۰ چمتو راټول کړل شويو هندو ځواکونو ښخه د لغمانو په پند او سند په لغمان کې وګټله.

,, د مثال په بڼه کله چې غزنوي محمود د ۳۹۲ لېږدي نه تر ۴۱۶ لېږديز ۱۷ وارې، د هند په لويه وچې لوى او واړه بريدونه و کړ؛
لړ ولې له دېنه د مخه له ۳۹۰ لېږدي نه تر ۳۹۲ لېږدي پورې نومړي سلطان له جيپال سره په جګړه کې د لغمان، پېښور، د آټک دواړه غاړې او يوه شمېر نورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیمې لاندې کړې وې. په ۳۸۴ لیږدي (۱۰۰۶ زیږدي) کال یې د هند راجه ګانو ته په ویهند کې ماتې ورکړه.

دا چې ومو ویل محمود ۱۷ وارې په هند برېدونه و کړ؛ خو بشپړ بری یې تر لاسه نه کړ او یا لږ تر لږه، یوه واکمن و نه ګماره چې د ده د غوښتنو پخلی و کړي.
ویل کیږي یوه ورځ د سلطان مور له خپل زوی محمود نه و پوښتل چې ولې؟
پرلپسې توګه په هندستان بریودنه کوې او کوم د پام وړ بری نه ترلاسه کوې؟
سلطان بیا مور ته و ویل چې تاسو و وایئ څه و کړم؟
مور یې محمود ته و ویل چې د پښتنو په مشرانو او سردارانو غږ و کړه چې ستا ملاتړ و کړي.
په تاریخ مرصع کې افضل خان خټک د سلطان محمود یا دونه کوي او په اړه یې کاږي: ؛... . ,, اته کسه د سردارانو د افغانو چې نومونه د دوی په کتابونو کې مسطور دي، یوه ملک خانو، ملک عامون، ملک داود، ملک یحیی، ملک احمد، ملک محمود، ملک عارف او ملک غازي په ملازمت د سلطان محمود غازې ته راغلل.،، (افضل، ۱۸۸۵ زیږدی،۱۲۱ چوپړی)

د دغو مشرانو په اړه ویل کیږي، چې کله په ۴۱۶ لیږدیز کال سلطان محمود د سویلي هند د کاتیا وار پر سومنات برید وکړ نو دوی یو بل ته غږ و کړ چې تربورانو!!!؛ راځئ چې خپلې لمنې سره غوټه کړو... .
څنګه چې د دوی ګڼ، ګڼ کمیسونه په تن وو، یوه له بل سره یې لمنې و تړلې او بیا یې په سومنات برید و کړ.

کله چې د سومنات دروازه ماته کړه که ګوري چې د لمانځنې بوت پرته له کوم تړاوونه د کوټې په هوا کې ځوړند دی.

مسلمانان ټول اک پک شول؛ ان تر دې چې د دوی په عقیده یې اغېزه وښندله چې دا څنګه کیدلی شي، پرته له کومې ستنې بوت په هوا کې ځوړند پاتې دی.

سلطان هم ګوته په خوله وه. ولې کله چې د کوټې چت، دیوالونه وغورځول او ځمکه یې و کندله؛ وې لیدل چې په ډېر مهارت د وخت مهندس په ځمکه، دیوالونو او چت کې وسپنه کشونکي (مقناطیس، آهن روبا) داسې ځای پر ځای کړې وه، چې د بوت توله او توازن یې په هوا کې ساتلی و.

د دغو مشرانو په لړ کې د یوه تن نوم په یوه لنډۍ کې هم یاد شوی چې په هغه مهال کې د کومې پېښتنې مېرمنې له خوا ویل شوې ده. لنډۍ داسې ده:

(c) ketabton.com: The Digital Library

که د خانو لښکرې راغلې
زه به ګوملې ته د يار سلام ته ځمه،،
(شهسوار، ۱۳۹۱ ل ل کال، ۱۰چوپړی)

:- له دې لنډۍ دا را سپړم چې دا اوس ۹۷۹ کلنه لنډۍ ده.
(۱۳۹۵ لیږدی – ۴۱۶ لیږدی = ۹۷۹ کاله.).

د ابوالمنصور سبوکتګين محمود (غزنوي تورک) تر ټولو لويې او خونړۍ جګړې چې د اېندو شاهي واکمن يا امير د جاياپالا Jayapala څخه چې ۱۰۰,۰۰۰ چمتو راټول کړل شويو هندو ځواکونو څخه د لغمانو په پند او سند ۳۶۵ لیږدي (۹۸۷ زیږدي) په لغمان کې وګټله؛
سلطان محمود خوب و ليده چې يوه شپه د عبدالملک
(عبدالغفار، عبدالسلام، شيخ الانبياء يا نوح ع) پلار مهترلمک (لمک، متوشلښ يا متوشلخ) د اښنوښ (اخنوخ) زوی؛ ، د يارد (یرد) مسی؛ د مهلائيل کړوسی؛ د قينان کودی؛ د انوش اودی؛ د شيث (هيبت الله) ع خوندی؛ د ادم ع (صفي الله) پردی دی؛ او شيث د ادم ع زوی دی.)
په خوب کې ورغی چې زه د لغمان په لوی ټيټنګ (دښته) کې مې ګور اوبه نړوي، زما ګور له اوبو خوندي کړه.
لس پينځلس ورځې همغه ځای لټه و چې په دې لوی ټيټنګ کې يې په خوب کې ليدلی و پيدا نه کړ،
د پلټنې په پير ډېر ستړی او ستومانه شوی و،
په يوه ځاي کې يې توره ښخه کړې وه او پرېشانی خوب وړی و؛ چې خوب کې يې بيا و لیده چې توره دې زما په نو ښخه کړې،
دی ګړندی را پاسېده، توره يې له ځمکې و کښله چې ګوري توره يې په وينو ده.
ژر، ژر يې د پيغمبر تنه را لوسه کړه، دوباره يې ښخه کړه او ګور يې ورته خوندي کړه.
په ادېره يې ورته په خپل لاس ودانۍ ودانه کړه او يوه، يوه ښخته يې لاس په لاس له کابله تر مهترلمک زيارته په ۲۴۲۰۰ ځواکونو و لیږدوله او زيارت يې پرې ودان کړه.

دا لاندې مصرۍ د لمک او محمود اړوند کښل شوې ده؛ نرانو ته منسوبه ده.

سلطان محمود دې وي غښتلی
چې د لمک پيغمبر ګور يې ودان که نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څنګه چې محمود د خپل زوکړي ځای او خپلې کلا غزني څخه ځنې لښکرې په لنډو ابند ته ببولې بیا به چټک د له غزني د ګومل سین پر غاړه له اوسني پکتیکا، د ګومل ولسوالۍ تېرېده، ګومل د پکتیکا (پکتیس او پکتیوس) هغه ولسوالۍ ده چې د اورګون ولسوالۍ (مرکز ولسوالۍ) سویل لورې ته پرته ده، دا نوم په ریګویدا کې د ګوماتي (ګومل) په نامه راغلې ده او یادونه یې هم د ریګویدا د ماروت (د باد ښبنتن) په سندرو (سرود) کې شوې ده.
دا لاندې بله لرغونې (په ربښت کې لرغونې تېر پېر ته وایي، په اوسني نوي اثارو کې لرغونې هغه لرغوني پاتېشونو ته وایي چې لږه تر لږه ۷۵ کاله وړاندې پېر پرې تېر شوی وي.) خو دا په زرګونو کلونو، کلونو زړه لنډۍ ده.

پر ګومل سر د کډو راغی
مستې کوچۍ پر دسملو اوښې وهینه

د برتانویانو (پرنګیانو، اېنګلېسانو) تر ټولو ډېر ځواکونه په یوه حمله کې د محمد شاه خان بابکر خیل له لوري ۱۷،۰۰۰ په اسونو او ګلتۍیو، ټوپکو سپاره ځواکونه له کابله تر جلال اباده کوتره، کوتره کړه .
ښه سابه یې ورته په مالګه کړه، چې یوازې یوه عسکر ترې ګوډ او ژوندی ګندومک ته د حاجي قدیر دي پلرو ځای ته وتښتېدو او له تېښتې بریالی و وت.
محمد شاه خان بابکرخیل غازي خپل خوریه وزیر محمد اکبر خان له کوشنیوالي څخه خپله روزلی و، د دې له پاره چې یتیم ورته له لوګري پلار څخه یې پاتې و، د کره د غوریانو کلي کې لوی شو.
محمد اکبر خان په خپله لاسي تومانچه د اېنګلېسانو مشر مکناټن په سر و ویشته او مردار یې کړه. چې له ټاټوبي څخه یې د انګلېسانو برستن د تل له پاره ټوله کړه.

محمد شاه خان ته اېنګلیسانو د نه په خولا کېدونکي دښمن لقب ورکړه او تر مرګه په لغمان کې اوسېده. مهترلام کې یې کلا وو بدیع اباد کې د کافر کلا په نامه، ښه سرغندوي وه، منځه ګل یې هم بولې، کلی یې منجومه یا د غورایانو کلي په نامه یادېږي، لاندېنۍ مصرۍ په کې ۱۸۸۰ زېږدي څخه وړاندې په درځ کې دود درلوده:.

د کټل څه اوبه څړې دي
د منځګل پیغلې منګي ترې ډکوینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټوټې، ټوټې په تورو راشي
د بې ننګۍ اواز دې را مه شه مینه

په تور توپک ویشتلی راشې
د بې ننګۍ اواز دې را مه شه مینه

زه ډېرى څه د میوند له جګړې له خپلو پلټنو، ګرځیدلو، پوښتنو او ډېرون سربېره چې د هېلمند ولایت له موسى کلا، سنګین، کجکي، ګرشک، نهر سراج، لښکرګاه، نادالي، ناوې، د هرې ښادې، غونډۍ، زوړې، اوارې، دښتو، کشونو، ماندو څخه مې لیدنه کړې. په ۲۰۰۷ لېږدي کې د مخابراتي اېنجینېري خدمتونو دندې د کاري شېبو د کار له بشپړولو نه ورسته په پلټنه بوخت کې دلم.

ځایي مشرانو به ښه مېلمه پله هم راته کوله، له شلو وارو ډېر په میوند تللى راغلى یم.
د میوند په اړه به د خپل یوه ملګري او کوربه، د موسى کلا ولسوالى اوسیدونکي و کړم.
د ملا عارف اخند په نوم و، د موسى کلا د ملاباقي غونډۍ په سر یې راته و ویل اېنجینېر صیب! چې د انګرېزانو په وړاندې به غازیان له دغو درې خوړونو له لارو څخه د ایوب خان په وخت کې میوند ته تلل،.
۱۶ شپې ورځې مو موسى کلا کې په ملاباقي غونډۍ کې تېرې کړې، چې ۱۲۰ متر له ټولې موسى کلا پورته ده.
د روشان مخابراتي ښادې مو ګټې اخستنې ته چمتو کولې او د دوه ډلو مشري راپر غاړه وه؛
ولسوالى په ۲۰۰۲ زېږدي کال کې اېنګلېسانو طالبانو ته پرې اېښې وه، له کمپنۍ او حکومت څخه ځایي وګړو او طالبانوغوښتنه وه چې مخابراتي غوړکې ټولواله دې هلته چومتو شي، زمانت مو طالبانو کړى وو، چې تاسو ته به هېڅ څوک خنډ نه پیدا کوي.
مشر انجینر سید جمیل سعادات را ته یوه ځاى لمونځى یا جانماز را کړى و، چې دا به ملا عارف اخند ته ورکړې، زما سلامونه به ورته و وایې، ورته به وایې چې له مزار څخه د زمروتو تسبح نه دې جوړې شوې، په لاس نه دې راغلي چې را وړې مې وى.

د لومړى شپې مېلمستیا یې هم په خپل کور کې راکړه، ښه خواړه، چرګان او وریځې،... . یې راباندې و خوړې، مشر ورور ملا داود (ریحان) اخند یې په مېلمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاله سترې نه و، موږ ته یې په ډېره مینه د خوب ځای له حجرې باندې انګړ کې دننه، د شنو غنمو په منځ کې تیار کړه.
ښه لوړ کوچیانی سپی یې هم د انګړ ساتلو له پاره یې زما د کټ خواکې و.
چې وېده کېدلو ډېرې الوتکې په هوا کې ګرځېدلې، هغه راته وویل چې پاس لاړ شو اینجینېر صیب غوره به وي، دلته درباندې بم ونه غورځوي.
موږ هم له الوتکو مخابراتي ښادو ته لاړو.
دی نو ښه دین دوست او امانت ګر تن و، کوشني ورونه یې ملا عارف اخند او اکا زوی یې ملا تورجان اخند، لږ نه ښه ډېر پایښتي (ټینګ)، ګوتڼ (زاویه لرونکي) پښتانه وو، ملا عارف یې د ملا محمد عمر مرستیال و، په زاړه تحریک کې د شمال د جنګ مسئول مشر و، دغه بل یې د ملا داد الله مجاهد کاکړ مرستیال وو.

پر دغو سربېره چې زما ځېړنه دا سپیني ته را وباسي، د لاندې پوښتنو ځوابونه سپینې ته را وباسم، لکه:-

۱۲. ۵ په میوند جګړه کې ملاله میونواله اېنګلېسانو شهیده کړه او که اوسني پاکستانیانو!!!

۱. د میوند جنګ ملالی ګټلی؟ ولې؟ او ولې نه!؟
۲. دا افسانوي اړخ کره دی؟ ولې؟ او ولې نه!؟
۳. ملاله میونواله د کوم ځای وه ؟
٤. ملاله میونواله پېیلنه (شاعره) وه؟ چې لنډۍ پېیله یې و ویله او که د بل تن پېیلن یا پېیلنې پیېله (پېیرن، اشلوک، شېر) یې ویلی دی؟ ولې؟ او ولې نه!؟
۵. پښتانه مېرمنې جنګ ته بیایې؟ ولې؟ او ولې نه!؟
٦. له افغانانو کافران ډېر وو؟
۷. جنګ څو ورځې وو او که یوه ورځ وو؟
۸. ملالی په جګړه کې ګډون کړی؟
۹. څو ورځې ملالی په جګړه کې وه؟
۱۰. په پښتو ژبه کې د ملالی لنډۍ لمړۍ ده ؟ او تاریخي دروندوالی لري؟
۱۱. ایا کندهاریان به همدا خېل اصل ګڼي؟ ولې؟ او ولې نه!؟
۱۲. دا پر دې ارضي چې ټول ملاتړ او ستاینه دې د مېرمنې و شي؟ ولې؟ او یا ولې نه!؟
۱۳. میوند د جګړې رښتنولي همداسې ده چې نن سبا خلک ورته تعریف ورکوي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴. میوند کې جګړه ایوب خان و کړه او که یعقوب خان؟

۱۵. ملالۍ میوندواله روغمنه (ډاکتره) وه، چې د جګړې ټپیان یې ټړل، که زړه وره پېغله وه، چې له وینو یې وېره نه درلودله او که لوړ د ټاټوبي پالنې حس یې درلوده ؟

۱۶. ملالۍ میوندۍ د کندهار د میوند ولسوالۍ د خوږ کلي اوسیدونکې وه او که د ننګرهار د خوږیانو ولسوالۍ خوږیانیواله کوچۍ پېغله وه؟

۱۷. ملالۍ میوندۍ (ملاله میوندواله یا ملالۍ میوندواله) بې دینه، بې حجابه، بې پښتو پېغله وه، چې څادري (چادري او بورقه)، یا له سر نه تر پښو پورې یې تک تور عربي عجاب نه اغوسته، په پردو سړو یې لاسونه وهل، ټپونه یې ګنډل، بیا له شین پرتوګ، سور کمېس، تور ټیکری د لکړې په سر یې سپین بیرغ ټړلی، خپلې رمې پیولو له پاره تلله؟ هغې دا پام کوه چې راتلونکی پېر را روان دی ماته به پښتانه بې پښتو، بې پته، بې غیرته، بې عزته، بې ابرو او بې حجابه پېغله وایي؟

۱۸. ملاله میوندواله مسلمانه پښتنه وه او که کافره؟ ولې یې غازیان د حضرت (ښاغلي) پنجاب پلار اېنګلېسانو په وړاندې جګړې ته لمسول او د غیرت انګېزه یې په کې زوکړه کوله او د ولاړېدو انګېزه یې ورکوله؟ دې ته چې اېنګلېسان او د هغې روزونکي ګوډاګیان بې حجابه، بې دینه او مخلوځې بې شرمه پېغله وایي دا سم کار دی؟ که دی ولې!؟ او که نه دی ولې!!؟

۱۹. بریتانوي بولندوی ډګر جنرال بوروز جګړه کې افغانانو ته ډېر وارېده او شین شړق (له غوصې او کینې ډک) و او وینې خوټېدلې او که د سند (اوسني پاکستانیانو) د آس سپرو ځواکونو بریدمن افسر وارنټ.؟ ولې او ولې نه؟

۲۰. بریتانوي بولندوی باروز د خیګ له لارې د وتلو لاره و موندله خپل د سپرلۍ آس یې یوه بل ټپي افسر ته ورکړ چې د سند ,, اوسني پاکستانیانو ،، د آس سپرود یوه بریدمن افسر ,,وارنټ،، په لاس ژغورل کیږي، بولندوی نه پوهېده چې د هغه د پلې پوځ ښی اړخ د هغه تر شا د مرګ تر پولې پورې جګړه کوي.؟، د اېنګلېسانو مشر پاکستانیانو له افغانانو وژغوره او که اېنګلېسانو؟، ملالۍ میوندوالې په خیګ کې د اېنګلېسانو په وړاندې لنډۍ ویلې وه او که د هغوئ اجیرو، مزدورو کافرانو د سند ,, اوسني پاکستانیانو ،، د آس سپرو ځواکونو په وړاندې ویلې وه؟ ولې او ولې نه؟

۲۱. د دې له پاره زه پر دې باندې خپل د پام چورلیځ څرخوم چې خپلخوښي ترې ښېلښتې شي.

نو ځکه پر دغو له دې پښتو ژباړې را څرخوم چې خپله اېنګلېسانو لیکلې دي او کره یې خپلو ټبر ته پرې ایښې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ
څېړنـــــــــــــچوپړي (ریســـــــــــرچ پاڼې)

,, امیرمحمد ایوب خان وورور امیریعقوب خان له خپل لښکر سره د کندهار له شماله په تېرېدلو له هراته غزني ته د رسېدلو په حال کې وو،

د میوند جګړه؛ جګړه: د افغان دوییمه جګړه؛ نېټه: ۲۷ جولای ۱۸۸۰زېږدی؛ سیمه: په سویلي افغانستان کې د کندهار لوېدیځ ته؛ د جګړې ګډونوال: د بمبیي د پوځ بریتانوي او هندي سرتېري د افغان د سمبال شوي او توکمیز پوځ د سرتېرو پرضد؛ جنرالان: ډګر جنرال بوروز د ایوب خان پرضد؛ د پوځونو شمیر: ۲,۵۰۰ بریتانوي او هندي سرتېري له ۶ آر ایچ درندو توپونو او ۶ لنډ خولو سپکو توپونو سره، د افغان ۹,۰۰۰پلي او ۳,۰۰۰ سپاره سرتېري، ۶ د توپخانې بطریې (ټکونکي توپځای، دربونونکی توپځای، د لښ توپخانې یو نټ، د توپ د ترلوځای، برقي بیټرۍ لرونکي توپونه، یا حق نا حقه وهونکي توپونه.) له ,, ۳۶ توپونه،، سره؛

پوځي جامې، وسلې او توکي: بریتانوي او هندي ځواکونه په ټولیز ډول له بومي هندي لېواګانو څخه جوړول چې له درېیو سترو لښکرو څخه راټول شوي ول:

د بنګال لښکر، د بمبیي، مدراس لښکرونه او کوشني سیمه یز پوځونه لکه د حیدرآباد د سیمې نوي پوځونه او د پنجاب د پیاوړي لښکر سرحدي ځواکونه.

هندي لېواګانې د بریتانوي لېواګانو له ځواکونو سره یوه ځای د جګړې ډګر ته پلې کېدل.

برېدمن هکترمک لین د شاهي پوځ د سپرو توپخانه لرونکی ډلګي ته د لویې تنګې درې په څنډو کې لاربسوونه کوي. د بریتانیا په پلیو پوځي ځواکونوکې هر سرتېري ۰.۴۵ مارتیني هنري یوه ډزی توپک درلود. (یعنې ۲۰ تنو کې ۹ تنو یې یوه ډزی مارتیني هنري ټوپک درلود، یا سرپوښ) د هندي لېواګانو سرتېرو سنایدر ټوپک درلودل، همدارنګه هغوی یوه ډزي ټوپک خو زاړه ډوله ټوپک درلودل او پلیو منظمو قطعاتو له زړو وسلو څخه په نوي ډول جوړ شوي ډک خولي ټوپک هم درلودل.
سپاره پوځونه په تورو، نیزو، کارابین ټوپکو، بریتانویان په مارتیني هنري او هندیان په سناید ټوپکونو سمبال ول.

بریتانوي توپچي ځواکونو ډول، ډول توپونه درلودل. ګڼ شمیر یې نرم خولي لنډ جاغور لرونکي سپک توپونه ول، خو په اغېزناک ډول نه ول، مګر که څارواکو د اروپایي لښکرو د توپونو په شان پولادي جاغورلرونکي جوړ کړي وی، اغېزه به یې زیاته وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د توپخانې مرستندویه برخه اغېزمنه نه وه او په افغانې اړخ کې افغاني ځواکونو څرګنده کړه چې هغوی د بریتانویانو په پرتله ښه پیاوړې توپخانه لري.

کله چې د ۱۸۷۹ کال د مارچ په مياشت کې ډګر جنرال سر ډونالډ ستېوارټ له خپلې فرقې سره چې له بنګالي او بریتانوي لېواکانو څخه جوړې وې، شمال ته د کابل په لور وخوځېد، کندهار یې د هغه ښارافغان واکمن والي ته پرېښود، د بمبيي او بریتانوي د فرقې سرمشري یې تورن جنرال پرايمروز ته ورکړه.

د افغانستان په شمال کې د بنګال لېواکانې په ۱۸۸۰ کال کې له افغانستان څخه و وتلې او یوازې د کندهار ولایت د بریتانیا او هندستان تر ولکې لاندې پاتې شو.

په ۱۸۸۰ کال کې کندهار ته خبر راورسید چې د افغانستان د بې واکه شوي امیر، امیرمحمد ایوب خان ورور امیریعقوب خان له خپل لښکر سره د کندهار له شماله په تېرېدلو له هراته غزني ته د رسېدلو په حال کې دی.

له جګړې مخکې د شاهي آس سپرو - توپچي اي بي او پلې بیتری یي (د لښ توپخانې یو نټ)، د کندهار والي پر بریتانوي پوځیانو ټینګار وکړ چې د هلمند د سیند په غاړه کې دې، د ګرشک په سیمې کې د ایوب خان مخه ونیسي که نه نو د هغه په دغه پوځي خوځښت به په ټول هیواد کې پاڅون رامنځ ته شي.

هندي دولت جنرال پرایمروز ته لارښوونه و کړه چې ګرشک ته دې یوه غنډ واستوي او له احتیاطي یا زېرمي فرقې څخه دې څو لېواکانې د هغوی پرځای را وغواړي.

د ۱۸۸۰ کال د جولای په څلورمي نېټې د توپخانې دوه لېواکانې، د بمبيي درېیمه سپکه توپخانه او د سند د آس سپرو درېیمه لېوا له کندهاره و وتلې چې ورپسې په سبا یې پلې او د توپخانې ځواکونه له ښاره و وتل.
د جنرال باروز پوځونه د والي له پوځونو سره یوازې له دغه امله یوه ځای شول چې د والي د پوځونو په منځ کې پاڅون را پورته شوی و او ګڼ شمېر یې د ایوب خان پوځونو ته ور اووښتي ول، بریتانویانو د شپېرو زړو لنډخولو سپکو توپونو کارونه بنده کړه او پرځای یې له ۶۶ فرقې د پلې سرتېرو بطریه (چارچي ځواک، یا تازه دمي ځواک) ځای پرځای کړه.

د ۱۸۸۰ کال د جولای په ۲۶ نېټه باروز ته د ښارکښو له خوا خبر راورسید چې د ایوب خان ځواکونه، د مالموند له غاښې څخه د تېرېدلو په حال کې دي او بله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځ به د مېوند کلي ته راورسیږي، چې له هغه وروسته به د غزني پر لور و درومي.

که باروز د همدغه خبر په اورېدلو د خوځېدلو کومانده ورکړې وی نو له ایوب خان څخه به مخکې مېوند ته رسېدلی وی. د هغه په بدل کې د هغه ځواکونه د بلې ورځ پر سهار وختي و خوځېدل، دا ځنډ له دغه امله پېښ شو چې ځواکونو د بارتړلو له پاره وخت ته اړتیا لرله.

د ٦٦ پلې ځواک یوه سرتېری په سویلي افغانستان کې کله چې بریتانوي / هندي ځواکونه مېوند ته ورسېدل، د ایوب خان پوځ له ورایه ښکارېده چې د بوړ بوړکۍیو، دوړو په توپان کې تېرېده او دښته یې په دوړو کې پټه کړې وه.

باروز دغې ته په کتلو اتکل و کړ چې له افغانانو څخه مخکې مېوند ته رسېدلی شي، نو پوځ ته یې د مخ په وړاندې د تګ بولنده ورکړ. د باروز پوځ له مېوند څخه واوښت او د یوې تنګې درې د ۲۵ فټیزې ژورې برخې ته ورسېد چې دغه دره د هغه د مورچل له مخې تېرېدله. د دې پرځای چې په مېوند کې د درې په غاښې کې دفاعي ځنډې و نیسي، باروز خپلو پوځونو ته د ورځېرمه پراخې پرانستې دښتې مخې ته درې د غاښې په څنډه کې د ځای پرځای کېدلو امر ورکړ.

د ایوب (خان) ځواک د کابل او هرات له روزل شویو لیواګانو، له والي څخه تښتېدلي او قومي سرتېري ځواکونه ول، چې ټول ټال ۱۲،۰۰۰ تنه ول چې په منځ کې یې ۳،۰۰۰ سپاره هم ول. د ایوب خان د ځواکونو په پرتله، د جګړې د ډګر د کرښو له پاره، د باروز ځواکونه د بارتړلو او وړنې راوړنې ګارډ / لوژیستیکي له سرتېرو سره ۱،۵۰۰ پلې، ۳۵۰ سپاره ول.

د بریتانوي پوځونو توپونه له درې وا وښتل او داسې مورچل یې و نیو چې افغانان د هغوی توپونو د اور تر لمبو لاندې راغلل. د باروز له اتکل او موخې پورته د توپخانې اور لا اغېزناک وو، نو له همدې امله یې د پرمختګ له پاره پلي او سپاره ځواکونه په بیړه مرستې ته ور ولیږل. شېرشپېتم ځواک یې ښۍ خوا ته، د جیکبزتوپ لرونکي یې د منځ له لورې او لومړي بمب اچوونکي یې کیڼې خواته د مرستې له پاره چمتو ول.

د جګړې لومړۍ لړۍ د توپخانې د ځواکونو په مردکۍیو پیل شوه، افغانانو د پیاوړو او مودرنو د سټیټ. ایف. ډي. آرټ آرمسترانګ توپونو په لرلو پر بریتانوي سرتېرو ډزې پیل کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بمب غورځوونکو لومړي او سپاره ځواک ډېره درنده مرګ ژوبله و ليدله او د جيکبز توپ لرونکي ځواک د بمبارۍ له لاسه په پټن ځای کې پټ شو.

د توپخانې له دوه اړخيزه اور وروسته افغان پلي ځواکونه د هندي/ بريتانوي پوځ پر لومړي کرښې د بريد له پاره ور ننوتل، ليکه يې ماته کړه. باروز د يوه بې ځايه او تش خوځښت په کولو لومړي بمب غورځوونکي پوځ ته د بريد بولنده ورکړه، که څه هم د افغان پوځ پرمخ را روان و، باروز خپله بولنده بېرته واخستله ځکه چې بمب غورځوونکي ځواک د افغان ځواکونو د اور له امله ډېره مرګ ژوبه و ليدله.

د پرانستې دښتې پر لور د افغانانو پرمختګ، د بريتانوي / هندي ځواکونو کينډه برخه تشه پرېښودله، دغې وېرې باروز اړ کړ چې د جيکبز د ټوپک لرونکي ځواک دوه کمپنۍ تشې خوا ته ور و لېږي او له کينډې خوا څخه د بارتړلو د ګارډ/ لوژيستيک د ټوپک لرونکو په منځ کې د دوه سپکو توپونو په مرستې يې ملا ور و تړي.

د بريتانوي بولندويانو پام دغې خبرې ته نه وو، چې د ځواکونو بلې تشې خوا ته يوه بله دره تېره شوې ده. چې ښۍ خوا ته له لويې درې سره يوه ځای کېږي.
د جګړې په وخت کې افغانانو دغه دره وکاروله چې د بريتانوي/ هندي پوځونو تشې ښۍ خوا ته ور ننوځي ترڅو د شيړشپيتم ځواک د سرتېرو مخه ځان ته ور واوړي، تر هغه مخ کې د دغه ځواک مخ د خپل ګاونډي ځواک د جيکبز د توپ لرونکو او د لومړی بمبيي د بمب غورځوونکو د ښي برخې زاويې ته وو.

په مېوند کې له توپونو څخه ساتنه: د شاهي توپخانې د آس سپرو بطريه چې نن (د مېوند بطريه يا بالتۍ يادېږي) اوس نو د باروز ځواک په کلکه د را غونډو شويو آسونو د ليکو په شان په يوه ټکي کې راټول شوي او پلې ځواکونه د بې ييرې يا بې ثمره پرمختګ په لومو کې راښکيل شول. د افغان سپارو ځواکونو له سترګو څخه د کينې خوا تشه خطا شوه؛ قومي، پليو ځواکونو او د هغوی توپونو د بريتانوي پوځ ښي خوا ته د يوې څنګيزې درې له لورې ورننوتل.

د همدغې ورځې په وختي ماسپښين کې (ټکنده غرمه کې)، د سپکو لنډ خولو ټوپونو مردکي پای ته ورسېدل او ځواکونه له مورچلونو را و وتل، دا داسې يو خوځښت و، چې د جيکبز د توپچي ځواک کينه خوا يې چې لا مخکې د افغان توپخانې او د سيمې د تودوخې له امله تاواني شوې وه، له ګډوډۍ سره مخامخ کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې د افغان ځواکونو اور زور اخلي د شاهي توپخانې د سپرو ځواکونو توپچيان هغه وخت خپل بې آسه ملګري راپور ته کوي چې غواړي په شا تېښته و کړي.

د سپکي توپخانې په شاته کېدلو افغان سپاره ځواکونه بريالي شول چې د بريتانوي /هندي ځواکونو پر مورچلونو، د کيڼې تشې له لورې د شا له خوا ورننوځي.
د جيکبز د توپخانې توپچيانو او ټوپک لرونکو هڅه و کړه چې د افغان د ځواکونو.
د دغه پرمختګ مخه و نيسي او ټولو په يوه وار پر افغانانو ډزې پيل کړې، خو د بريتانويانو اور اغېزه نه درلودله، کمپنۍ تجربه نه درلودله او بولنده يا کومانده يې د داسې بولنديانو يا کوماندانانو په لاس کې وه چې نوي پوځ ته راغلي ول او خپل سرتېري يې سم نه پېژندل.
افغانانو له ځنګيزې درې څخه د بريتانوي / هندي ځواک زړه ته د ښۍ خوا له تشې ورننوتل.

د سند (اوسني پاکستانيانو) د آس سپرو ځواکونو يوه خوځښت و کړ چې د افغانانو د دغه پرمختللو د مخې خنډ شي خو آس سپاره بېرته شا تګ ته را و بلل شول.

د شېرشپيتمې پلې لېوا سرتېري په مېوند کې ايوب خان خپل دوې توپونه د ځنګيزې درې غاښې ته راوړل او له لنډ واټن څخه يې ښايې له درې سوه متريز واټن څخه پر لومړۍ بمب غورځوونکي لېوا د اور بولنده ورکړه.
په نږدې ماسپښين کې د توپوخانې اور بند شو او افغان قومي ځواکونو د هندي / بريتانوي ځواکونو د کرښې په زړه کې د ننوتلو نوښت په لاس کې و نيو.
د جيکبز د توپخانې دوې کمپنۍيو کينه خوا په تېښتې پرېښودله او د لومړۍ بمب غورځوونکي لېوا خوا يې په بشپړ ډول تشه پرېښودله.

افغانانو د بمب غورځوونکو شمېره راتېټه کړه، داسې ښکارېدله چې هندي سرتېري ډېر ستړي ول او د وېرې له ډاره يې د مقاومت وسه له لاسه تللې وه.

د آر ايچ اې توپونو جګړې د کرښې په زړه کې مورچل و نيو او په بيړه يې افغان ځواکونو ته د سلامې کېدلو وروستنۍ ډز و کړ، افغانان د څو جريبو په واټن کې کيڼ خوا ته د بريتانيې د لار ورکې توپخانې د په شا کېدونکو توپچي ځواک لورې ته را نږدې کېدل.
هغوی په سترګو ليدل چې د جيکبز د توپخانې ځواک پاتې شوې توپونه د شپږ شپيتم پلې ځواک په کيڼ اړخ کې ويلې شوي ول او د کرښې ښي خوا يې په توره تياره کې پرې ايښې وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ميوند کې د افغانانو پرضد د شيرڅ شپيتمې لېوا وروستنی لاس او ګريوان کېدنه:
يوه لس تنه (۲ تنو افسرانو او نهو تنو سرتېرو) د خيګ له کلي څخه د باندې خپل خوړ ژوند له لاسه ورکړ.

د سپي نوم چې بوبي دی، د هغوی تر پښو ليدل کيږي. باروز، نټال ته بولنده ور و ليږله چې له خپلو سپرو سره دې د افغانانو مخه ونيسي، تر څو د دغې خونړی شيبې ولکه بېرته په خپل لاس کې واخلي.

هغه په ډېرو ستونزو يوازې يوه سلو پنځوس تنه سپاره راټول کړای شول، په نيمه او مړ ژواندي زړه هغو افغان ځواکونو ته ورنږدې شول چې تر بمب غورځوونکې لېوا راټول شوي، هغوی يې کلا بند کړي ول او کله چې هغوی ته نږدې شول بېرته په تېښته راغلل.
باروز پر خپل آس سپور شو او د جګړې ډګر تر کرښې نږدې ورغی، ترڅو له نورو سپرو سره يوه ځای يرغل و کړي خو برى ور په برخه نه شو.

بريتانوي توپخانې له يوه مورچله د پليو ځواکونو تر څنګ پورې، د توپخانې اور کاوه او دلته وه چې د لويې درې له څنګه پلي ځواکونه تېر شول او د نورو يرغلونو له پاره يې په څو څو ځله بېرته و دانګل.

پلي ځواکونه په دوه وو جلا ډلو کې ترشا شول، د کيڼ خوا ځواکونو د موند اباد خوا ته په شا شول چې د شيرڅ‌سپيتمې پلې لېوا، د مورچل، سمڅو کېندلو کندک او ماين پيژندونکې ول. د بمب غورځوونکو ځواک د خيګ کلي خوا ته په شا شول.
لويې درې ته د په شا کېدلو په وخت کې د بمب غورځوونکو ګڼ شمېر سرتېري و وژل شول.
شيرڅ‌شپيتمه پلې لېوا د دوې هندي لېواګانو د ملا تېر له ماتېدلو وروسته دړې وړې شوه، په څو ډلو و ويشل شوه او د شا تګ په حال کې په جګړه کولو شا ته کېدله.

د شيرڅ شپيتمې لېوا او د بمب غورځوونکې لېوا شا ګڼ شمېر افغانانو نيولې وه.
له درې څخه په تېرېدلو د خيګ کلي ته وا وښتل، ټول ټال سلو تنو پاتې شويو بولنديو افسرانو د خيګ کلي په يوې څنډې کې په يوه بڼ کې خپل وروستنی تم ځای ونيو او جګړې ته و درېدل.
له هغوی څخه لاره او ګودر ورک وو، له دغې ډلې څخه ژوندي پاتې شوي د خيګ د کلي له لارې يوه بل دېوال لرونکې بڼ ته وا وښتل او دلته يې د دوېيم ځل له پاره خپل وروستنی مورچل ونيو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه وروستنی مورچل او جګړې ته درېدل له کلي څخه د باندې له شیرشپیتمي پلې لېوا څخه یوه لس تنو ژوندي پاتې شویو و کړ، دوه تنو بولندیانو او نهو تنو سرتېرو.

د فوربوري په بڼ کې د یادښت ترټولو لوی د زمري ځلی. تر ځلي لاندې لېکنې د میوند د جګړې یادونه او د شیرشپیتمي پلې لېوا د له لاسه ورکولو یادونه تازه کوي.

د پوځ نور ژوندي پاتې شوي سرتېري بریالي شول چې د جګړې له ډګر څخه په شا شي، د افغان پوځ د پرمختګ مخه د بمب غورځوونکې لېوا د ژوندیو پاتې شویو ډلګیو له پلوه و نیول شوه، تر هغه دمه و جنګېدل چې مردکي یې خلاص شول او بیا افغان پوځونو ته سلامي شول.

بریتانوي بولندوی باروز د خیګ له لارې د وتلو لاره و موندله خپل د سپرلۍ آس یې یوه بل ټېپي افسر ته ورکړ چې د سند ,, اوسني پاکستانیانو ،، د آس سپرود یوه بریدمن افسر ,,وارنټ،، په لاس ژغورل کېږي.
بولندوی نه پوهېده چې د هغه پلي پوځ بنی اړخ د هغه تر شا د مرګ تر پولې پورې جګړه کوي.

بریتانوي او هندي سرتېري او د پوځي پنډغالي چوپړ مار سرتېري، د افغان سپرو ځواکونو له لاسه په تېښته ول او د کندهار پر لور پر سړک باندې د تېښتې په حال کې په ځغاسته شول.
د دغې خورې ورې شا ته کېدلو په ترڅ کې چې د افغان پوځونو له خوا سرتېري مخې ته اچول شوي ول، که څه هم ګڼ شمېر یې ژوندي و نیول شول، و وژل شول او یا ټپیان ول خو بیا هم د افغان پرمخ تلونکي سپاره ځواک مخه، د سند ,, اوسني پاکستانیانو ،، د سپارو سرتېرو یوې ډلګي او د آر ایچ اې بطریه، د لوژیستکي (زېرمه یا تازه دمي او لېږد رالېږد) او ساتونکي ګارډ سرتېرو تر یوه وخت پورې و نېوله.

د پلي افغانانو مخه د یوه مقاومت په ترڅ کې په خیګ کې د بمب غورځوونکي ځواک له خوا خوره وره شوله خو هغوی ته داسې شېبه په لاس ورغله چې بریتانوي، هندي او لوژستېکي سرتېري یې لوټ کړل.

د غنډ پاتې ژوندي سرتېري تر کندهاره په خاپوړو په تېښته کې ول. مخې ته یې نابېره د افغان سپارو د ژغورنې یوه کوچنۍ ډله ورغله او ژوندي کسان یې را و ایستل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیګ د کلي، ۹۶۶ و وژل شو او ۱۶۳ ټپیان وو. د بریتانوي او هندي ځواک ۲۱ افسران او ۹۴۸ تنه سرتېري و وژل شول. ۸ افسران او ۱۶۹ تنه سرتېري ټپيان شول.

بمب غورځوونکي ځواک ۶۴ په سلو کې خپل ځواک او ۶۶ پلې لېوا ۶۲ په سلو کې د ۱۲ تنو بولندویانو په ګډون خپل ځواک له لاسه ورکړ.

د سپاره ځواک تلفات ډېرلږ ول.

د افغان د ځواکونو د مرګ ژوبلې (تلفاتو) په اړه یوه د ډاډ وړ اټکل تر ۳۰۰۰ پورې ښه يي چې د جګړې د طبیعت، له ځانه تېرېدنې د غبرګون څرګندویه ده.. ،، (ویکیپېډیا، د میوند جګړه، ۲۰۱۳ زیږدی کال)

په دې جګړه کې اېنګلېسان (سندیان، اېندیان او اېنګلسان سره ګډ) ۱۹۱۴ و وژل شو او ۳۱۲ ټپیان وو، ۱۲ جنرالان و وژل شو، ۸ جنرالان ټپیان، ټول ځواک کچه ۲۵۰۰ تنه وو.

افغانان ټول ۳۰۰۰ شهیدان شو ۵۱۰ او ټپیان وو، ۵ جنرالان شهیدان، ۵ جنرالان ټپیان، ټول ځواک کچه ۱۲۰۰۰ تنه وو.

د نومړې جګړې یوه یادونه داسې کوي:.

,, د جولی ۲۷، ۱۸۱۸ زیږدی چې انګریز ښکېلاک ګر، د کندهار په میوند دښته کې له افغانانو سره مخامخ شوی جنګ ښه تود روان و، ګرمي وه، لوږه وه خو انګرېزي لښکرې ښې تازه دمې وې. خواړه، څښاک او وسله یې ښه ډېره وه، د عسکرو شمېر یې هم پر افغانانو ډېر و، داسې وخت راغی، چې افغانان ماتې و کړې، په دغه وخت کې د افغانانو مېرمنو په غازیانو پام شو، ګوري چې بیرغچي هم ټپي دی نو ملالې خوږیانۍ په نامه یوې پیغلې ورمنډه کړه او له منډې سره یې لاندې لنډۍ وویله:

,, که په میوند کې شهید نه شوې
خدایږو لالیه بې ننګۍ ته دې ساتینه،،

(سمندر د بدر شو، ۱۹۷۵ ز، پښتني، پېښور، یونیورسیټي بک اجنسي)

بیا یې ورپسې لاندې لنډۍ ورغبرګه کړه:

,, خال به د وورو په وینو کښېږدم
چې په شین باغ کې سور ګلاب و شرمومه،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

(سمندر د بدر شو، ۱۹۷۵ ز، پښتنې، پېښور، یونیورسیټي بک اجنسي).

او ورسره یې بېرغ په خپلو لاسونو پورته کړ او د توري په ګوزارو سره د انګرېزي ښکېلاکي لښکرو په منځ ورګډه شوه. کله چې غازیانو د دې پېغلې لنډۍ واورېدې، په مړه وجود کې یې ساه و چلېده او په دښمن یې داسې درنه حمله و کړه، چې هغه دم یې انګریزانو ته ماتې ورکړه، چې اوس د همدې پېښې له امله میوند د هر افغان د ویاړ نوم ګڼي.،، (محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ لیږدی، ۱۷۴ چوپړی)

۱۲. ۶ میوند جګړې له ټولې کېسې ځخه دا کره څرګندوم، چې دا څرګندول رونوي کتنه داسې.

په رښت کې د اېنګلېسانو میوند جګړې له ټولې کېسې ځخه دا کره څرګندوم چې دا څرګندول رونوي کتنه داسې.
د میوند جګړې په دوېیمه ورځ د زمري میاشت په ۷ د ۱۲۵۹ لېږدي کال (د جولی ۲۸، ۱۸۸۰ زیږدي) د افغانستان سویلې کندهار، د لودیځ لورې ته میوند ولسوالی په خیګ کلي کې ملالۍ میوندۍ ماسپښین یوه بجه لنډۍ یوه دمې ویلې وه او خپله پېیله یې وه.
کله یې چې خپل کلي خیګ کې په خپل بڼ کې اېنګلېسانو حملې ولیدلې او پښتانه میړني یې وژل. دې له حیبته یوه دمې و ویل:
که په میوند کې شهید نه شوې؛ خدایږو لالیه! بې ننګۍ ته دې ساتینه.

له زخمي بیرغچي ځخه یې بیرغ پورته کړه او ودرېدله، د دې پېغور په اورېدلو پښتانه ټپیان ښه وکتېدل او یوه لس تنه یې په همدې بڼ کې اېنګلېسان له خپل سپي سره ګډ مردار کړه.

د خیګ بڼ یې ورته ادېرې کړې او تالا یې پرې واړوله.
پښتانه ځارکښې ځواکونه له ټوپکو او تورو سپرو سره بڼ په بڼ اېنګلېسانو په سې کرځیدل؛
یوه ساعت ورسته جګړې زور راوړه د سند آس سپرو ځواکونو له لورې له همغو اتلانو سره د دوی په بڼ کې په ۱۸ کلنۍ پېغلتوب کې شهیده شوه.
د شهادت په وخت یې چې په وینو کې لت پت وه ویل.
خال به د یار له وینو کې دم؛ چې شینکي باغ کې ګل ګلاب و شرموینه.
په همدغه ځای کې خاورو ته و سپارل شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اپنګلپسانو بولندوی ډګر جنرال بوروز هم مېړنو له درنې جګړې څخه خيګ کلي کې ګېر راغلی وو، خو د خيګ له لارې يې د وتلو لاره و موندله. خپل د سپرلی آس يې يوه بل ټپي افسر ته ورکړ چې د سند ,, اوسني پاکستانيانو ،، د آس سپرو د يوه بريدمن افسر وارنټ په لاس و ژغورل شو.
تراکګر بوروز نه پوهېده چې د هغه د پلي پوځ ښی اړخ ټينګ کافران او سخت زړي منافقين پاکستانيان (سنديان) د هغه تر شا د مرګ تر پولې پورې جګړه کوي.
کله چې خيګ ته څلور بجې د اتلانو امير يعقوب خان د اميرمحمد ايوب خان ورور راغی، له اتلانو يې پوښتنه و کړه، زموږ بيرغ يې چې پورته کړی وه، دغه شهيده پېغله څوک وه؟
اتلانو ورته و ويل، د دې خيګ اوسيدونکې ده، نوم يې ملالۍ ده، په خټه نورزۍ ده، تر کشکنخود پورې به يې خپلې رمې پيولې.
امير يعقوب خان ورته و ويل دا همدلته د شهيدانو خوا کې خاورو ته و سپارئ.

اوس هم په ميوند کې د شهيدانو په اديره کې يې قبر دی، ډېر مسلمانان يې اړين زيارت ته ورځي او ډېره دعا ورته کوي.

له دې لنډۍ دا را سپړم چې دا اوسمهال ۱۳۷ کلنه لنډۍ ده.
(۲۰۱۷ زيږدی – ۱۸۸۰ زيږدی = ۱۳۷ کاله).

د دې مثال په دې بڼه دی چې د ملالۍ ميوندۍ لنډۍ (۱۰۳۷ زيږدی – ۱۸۸۰ زيږدی = ۸۴۳ کاله) ۸۴۳ کاله له دې لاندې لنډۍ څخه کشره ده، مانا دا چې په هغه وخت کې به د ملالۍ اتمه نيا هم نه وه زوکړه شوې.

▲ که د خانو لښکرې راغلي
زه به ګوملې ته د يار سلام ته ځمه

۱۲. ۷ بل اړخ يې د سترو قعمتي جواهرو او کاڼو دی

لکه ياکوت يا ياقوت، تت مرږوی، پيکه، خپ (رنګ) پخ کاڼی مورړی، هغه ميخ چې په ديوال کې ټکويل کيږي او کالي پر راځړوي دا ډول کرسټل: ګام بوريا پوزی، کرير ترل، شډل نښه کول، اودل شوی پای پاك د حدود ټاکلی غمی، نغاړکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېخ، ناليچکه کاڼي لکه د پهلوانی د لوبې توشکې په ډول، اودل مړوی (د پوزې په ډول منرال)، پيرل چوکات منرال (د انځور په ډول قعمتي جواهر) دي.
چې په نيلو، ماوی، کورګل سېمه د لغمان کې شتون لري. ,, په ځانګړې ډول نيلو او ماوی رګوکونه چې له ۱۰ سانتي ميترو څخه تر ۴۰ ميترو په پنډوالي سره، له څو ميترو څخه تر څو کيلومترو مندل کېږي. چې ورته د پلوتونيم (يوه ريډايواکتيف کيمياوي عنصر دی، چې د اتومي انرژي د توليد د پاره استعماليږي)، ننه وتنه (په زور) د نيلو يې بولي.،، (فوچس، ۱۹۷۴ زېږدی، چوپړی ۹)، (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۳چوپړی)

,, په ګرده نړی کې تر ټول غوره منرالونو زېرمې د روسي کان پېژندونکو (قيمتي ډبرو پېژندونکو، منرالوجستانو) په ۱۹۷۰ زېږدي کې لغمان کې په نخښه کړه، چې په پينی وال مارکيټ کې يې لوړ ځای د کرسټلونو، نغاړکی مېخ (ناليچکه کاڼي يا تت مړوی، کاڼي) او پلوتونيم ،، د امريکا فينسټ مهالنی د منرالونو ټيکلی (ريکاټ) يا منرالوجيکل ريکارډ په نوم د ۱۹۷۸ زېديږدي کال د ۱۰ مياشتي مهالنی ګڼه کې په ۳۰۱ چوپړي کې او ۱۱ مياشتي مهالنی ګڼه کې په ۳۰۸ چوپړي کې ټيکلی ټينګ کړی دی. (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، چوپړی ۲)

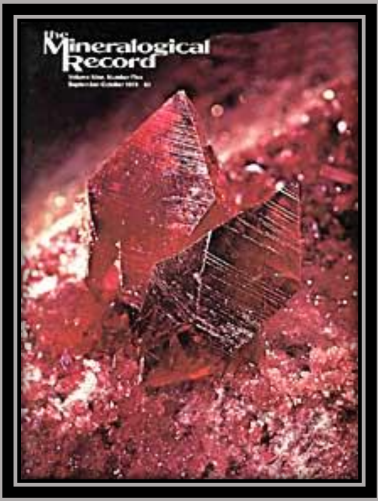

۶:. د منرالونو ټيکلی (ريکاټ) يا منرالوجيکل ريکارډ په نوم د امريکا فينسټ مهالنی انځور. (# ۵۹ انځور)

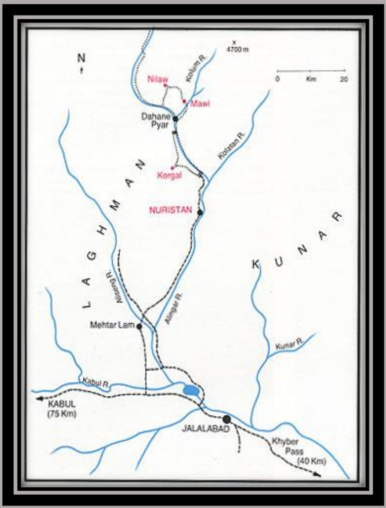

۵:. د ښارونو او د کافي ذخيره (امانت ايښودل، رسوب کول، پاسره ايښوول، ذخيره کول) پته د لغمان ساحه کې. (# ۵۸ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷:. ,, کونځیټ سپوډومین، ۲۰ سانتي لوړ، له ماوی، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټولشوي) انځور یې مېرمن نیلې بریند اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۵ چوپړی (# ۶۱ انځور)

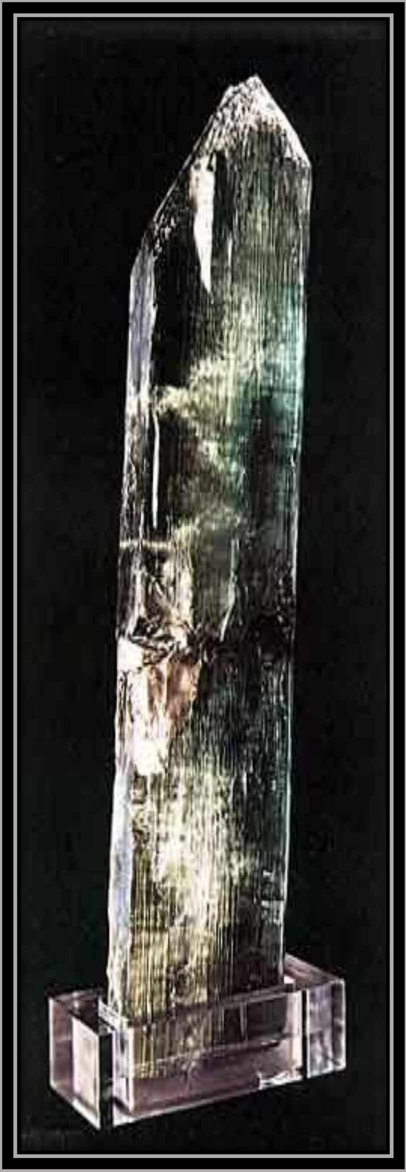

۸:. شین سپوډومین کرسټال، ۶۰ سانتي لوړ، تر ډېره پورې دا د فینسټ له لورې لاسته راوړل شوی کرسټل دی، یوه جوړه ده، دوې داني دي، له ماوی، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټول شوي) انځور یې مېرمن نیلې بریند اخستی دی. (# ۶۰ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

٩:. ,, ایلبیټ ټورمالین کرسټال، ۶ سانتي لوړ، له کورګل، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټول شوي) انځور يې مېرمن نیلي بریند اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۰ چوپړی (# ۶۳ انځور)

۱۰:. ,, ایلبیټ ټورمالین کرسټال، ۶ سانتي لوړ، له کورګل، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټول شوي انځور يې مېرمن نیلي بریند اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۱ چوپړی) (# ۶۲ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱:. ,, ايلبيټ تورمالين کرسټال، ۶ سانتي پېر ، له ماوی، لغمان، افغانستان څخه (راټولشوي د سوربونني) انځور يې مېرمن نيلې برينډ اخستی دی.،، (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۲ چوپړی (# ۶۴ انځور)

۱۲:. ,, ايلبيټ تورمالين کرسټال، ۲۱ په ۱۵ کې، له کورګل، لغمان، افغانستان څخه (د هيرب اوبډا راټول شوي) انځور يې وينډيل اي. ويلسن اخستی دی.،، (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۲ چوپړی (# ۶۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, د اپريل په مياشت کې د افغانستان حکومت ړنګ شو. په ۱۹۷۸ کې، د کيڼ اړخي انقلابي ډلې له خوا، بهرنيانو ته د افغانستان د کانونو د راتلونکي لاسرسي په اړه يوه څه شک څرګند کړ.

که څه هم نوی حکومت په ښکاره توګه د خپل مخکني حکومت په پرتله ډېر افراطي دی، خو د امريکا د بهرنيو چارو وزارت چارواکي چې له سيمې سره اشنا دي وايي، دا لا يقيني نه ده چې افغانستان به د شوروي سپوږمکۍ شي.

د راپورونو له مخې د نوي حکومت ګوند د مسکو له خوا د کمونيست ګوند په توګه نه دی منل شوی. د اپريل ۲۷ د پاڅون حسابونه چې د متحده ايالاتو چارواکو له خوا ترلاسه شوي، ښه يي چې شوروي اتحاد د کودتا په چمتو کولو يا ترسره کولو کې برخه نه درلوده.

په واشنګټن کې ارزونه دا ده چې نوی حکومت به د پخواني رژيم په پرتله د شورويانو پر وړاندې ډېره تکيه و کړي. په هرصورت، افغانستان په تاريخي توګه له خپل روسي ګاونډي سره نږدې اړيکې لري، په داسې حال کې چې خپل خپلواکي ته لوړ ارزښت ورکوي.

د کودتا چارواکو په بهرنيو چارو کې د "مثبت بې طرفۍ" خبره کړې، چې د نورو هېوادونو سره د دوی د سياسي او اقتصادي ملاتړ د کچې له مخې ټاکل کيږي. دغو چارواکو ويلي، چې افغانستان به د هيڅ هېواد له خوا په تارونو سره مرستې ونه مني.

مسکو سمدلاسه نوی حکومت په رسميت و پېژانده او د شا او خوا ۱۶ مېليون ډالرو ملکي مرستې وړانديز يې و کړ.

متحده ايالاتو هم نوی رژيم په رسميت پېژندلی او د اقتصادي مرستو د دوام وړانديز يې کړی چې په تېرو وختونو کې هر کال شا او خوا ۲۰ مېليون ډالر وو. تمه کيږي چې د کودتا په وخت کې په افغانستان کې د متحده ايالاتو د ۶۰ مشاورينو څخه ډېری پاتې شي او د لويديځ المانانو څخه غوښتل شوي چې د پوليسو د سلاکارانو په توګه پاتې شي.،، (اوبرډورف، ۱۹۷۸ زيږدی، اي ۱۲ چوپړی)
له همدې امله، د محتاط خوشبينۍ له پاره دليل شتون لري چې د معدني نمونو او جواهراتو صادرات ممکن دوام و مومي. (پيرر، ۱۹۵۹ زيږدی، ۱۴ چوپړی)

له تېر پېر څخه مو ښکيلاکګر په دې پام کې وي، دا خاوره سړې و لري، خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه سرونه و نه لري، ټول ټاټوبی بې پلاره او بې مور بې وارثه ډول غوندې کړي.
لړ، لړ به زموږ د وګړو تر منځ د کينې او بېلوالي ذهن شندي.
الته او دلته به لړ، لړ سره په ښکرو وي، کانونه او زېرمې، ټول لوړ بيه يا قيعمتي کاڼي او منرالونه به يې دوی په خلاصو سترګو ترې په پټه او په ښکاره وړي.

دا چې ټاټوبی مو د مندليف لښتيليک له ټولو کيمياوي عناصرو او توکو ډک دی، د الماسو، سرو زرو، يورانيمو، ليټيمو او نورو توکو په بوجۍ ناست يو او خير تولو.
د دې له پاره چې پوهګر وګړي به مو د لمسول شويو او غولول شويو، وګړو باندې له منځه وړي، د اسلام په دين به د اسلام په نوم ترې اسلامي جرړې او باسي؛
دوی به مشر لري، په رښت کې به ځان وګړو ته نه مخامخ کوي، چې وګړي ترې د بډاينې، سوکالی او زدهګړو غوښتنې و نه کړي؛
که يوه دوې مياشت کې په خپل مرګ هم مړ شي، نو د همدې پټ تن په نوم به يې همغه کارونه ښکيلاکګر پر مخ وړي، او دننه نۍيو وګړو ته به وايي چې دا د لويانو کړنې دي، په رښت کې به همدا وګړي چې ښکيلاکګر دي، لويان به وي او د دې ټاټوبي زېرمې به په بې سترګۍ تشوي.

دوی به زموږ د زېرمو شته په نورو نړۍوالو هېوادونو په ۵۰۰ چنده لوړه بيعه پولوري او له موږ ځخه به يې په لږو هاميانيو له سلو ۴۰ پيرودي.
د وتيزې ښه به يې داسې وي، که زموږ د ټاټوبي خپلواک تن ورته و وايي، چې موږ يې په نړۍوال بازار کې په نورو نږدې او لرې ګاونډيانو پلورو نو د پلورلو خپلواکي به نه لري، په له سلو ۵ او ۴۰ چې هر د پاڼو په مخ کومه ګټه سپينې ته را وباسي، هغه ټوله ګټه به بېرته د ځلور مياشتي او کلنۍ زېرمه شوي ماليې او بانګ ځخه خپله د لويانو په نوم خپله کوي.
ځکه چې په رښت کې به دا ټاټوبي پلار او ځښتن نه لري، هر يوه به يې له يوه نه يوه ښکيلاکګر سره نېغې، پټې او ښکاره نه منونکې يا په سترګو کې خاورې شيندونکې اړېکې و لري، خپلواکتوب به هېڅ شتون نه لري.

په همدې ښه محيط ته زموږ لرغونو نيکونو او نياګانو د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ پښتو پېيلو ځخه لورا، لور او کورا، کور ګټنې اخستې دي. لکه لاندې لومړۍ لرغونې لغمانی لنډۍ، دوېيمه او درېيمه د ليکوال لنډۍ:.

ځوک به يې ولې خاطر نه کړي
چې کور کې سره او سپين لري يا سپين مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله تالا شولو خاونده
ټولو کانونو مو تالا و لړېدنه

تن مو هړپۍ د مرغلرې
پرې بې حسابه میرڅمنو تړاکونه

جګړه دومره اسانه نه ده له افغانستان سره، د نړۍ لرغون پوهان وایي او همداسې زه پام کوم چې د اسکندر مقدوني (مکي دانسکي) له زماني څخه په افغانستان کې جګړه روانه ده او داسې کاني کوي.

چې د کلونه د شمارلو ګنه یې ناشوني نه ده، یوازې په خوله ویل کیږي ۲۳۳۴ کاله، یونانیان او اسکندر مقدوني له میلاده لا مخکې په لمپاکا کې ماته خوړلې، د اسلام لښکري سل کاله جګړه کې دلته تېر کړه، هندیانو واکمنۍ له لمپاکا د پاې پیل شوه، ایرانیان د فارس واکمۍ د دې سیمې د مالیاتو نه ورکولو او قوانینو ته غاړه نه ایښودلو له لاسه له منځه لاړه. اینګلیسان درې واري تر ټولو ډېرې خونړۍ ماتې د دې سیمې د تورو غورونو له ننګیالو څخه و خوړې او د دنیا واکمنۍ یې له منځه لاړه؛ شورویانو یا (رسیا) پېنځلسو هېوادونو واکمنۍ پر وړاندې زما پلار جان عظیم خان له دیارلسو ملګرو او لس میله وسلو سره چې درې ګلتیه، پېنځه شتنګنه، دوې ټوپکو سره د ملا محمد الله بیا مولوي زبیر له امریت لاندې او د معلم قیس قوماندانۍ لاندې د افغانستان سپېڅلی جهاد د لومړي ځل له پاره د نورستان له لارې شروع کړه.
د روسیانو تر ټولو ډېر ټانکونه او الوتکې په همدې سیمې کې د لمبو انګار شوې، ستره واکمني یې له منځه لاړه، امریکایان او دوه پنځوس هیوادونو سره دلته له منځه لاړه، تر ټولو ډېر ټانکونه یې دلته والوزځول شول، ډېرې وسلې ترې دلته و نیول شوي، د امریکا د پلازمینې او ولسمشرۍ سپینې ماڼۍ په خولې یې ولسمشر اوباما، مارک ته د ډېرې سختې ډارونکې جګړې څخه د ژوندي پاتې کیدو مډال ورکړه چې په قرغه یي ولسوالۍ کې عملیات کړی و، چې د امریکا په تاریخ کې دوې تنو ته یوازې داسې مډل ورکړل شوی، چې یوه مارک ته او یوه یې بل امریکایي ته د هغه د مرګ څخه ورسته ورکړی و چې په همدې بنه جګړه کې په ویتنام کې جنګیدلی و، له دې ځای څخه د دوی د ځواک ټغر لمن ورټوله شوه.

پاکستان چې زموږ د باچایي ۶۰ کاله پخوا برخه وه، داسې فکر و کړي او افغانستان مات کړي دا خو امکان نه لري. بله دا ده که پاکستان داسې وایي دا خو د منلو وړ نه ده او کې دی هم نه شي. که داسې و شي نو بیا خو به زموږ د نیکونو تاریخونه دروغ وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بل اړخ ته داسې به وکړی شي لکه :- يوه تن دی يوه الک ته وايي چې ته قرآن پاک، حديث، سلام دين او رسول الله ص منې،
له الله ج نه ډارېږي او الله منې!!؟
نو هغه الک به ورته ځواب کې و وايي الحمد الله منم يې او مومن مسلمان يم.!!
نو هغه به ورته و وايي چې راځه ما ته اوس کونه راکړه!؟.
نو تاسو او الله مو هغه به ورسره داسې و کړي، نه هېڅ کله نه، عزت، پت، ننګ، غيرت او ابرو هم د اسلام برخه ده.
هېڅ کله به ورته له دغو تېر نه شي، هېڅ کله به يې دا خبره و نه مني.
هوکې!! پاکستانيان او د دوی حکومت له موږ سره همداسې کوي، ياني په اسلام دين مو خراب وي. که خاوره عزت او مېنه ابرو ده، نو ټول منوکو باندې هم بريالي کې دی نه شي، يوه نه يوه بڼه ترې ګرځېږي او پرې را اوړي.
خو په مستقيمه بڼه يرغال کول د پاکستان په افغانستان باندې ناشونې او امکان نه منونکي خبره ده.

موږ ټول بايد پاکستانيانو ته د کمعقلو په سترګه و نه ګورو، دوی دي چې د اروپا او امريکا لويې وچې ځخه اسيا ته او د اسيا زړه افغانستان ته شخړې او ښګېلاکګر راولي.
زموږ ټاټوبی نارمه کوي او ښه ډېر مو پرې وژني، بيا د همغو په خولو زموږ له واکدارانو سره روغې ته لارې او چارې لټوي، يوازې او يوازې ځان او زموږ د دښمن په ګټني ترې او پرېکړې، لکه د لاهور تړوون (معاهده) له شاه شجاع سره، د ګندمک تړوون (معاهده) له يعقوب خان سره، د ډيورن تړوون (معاهده) له عبدالرحمن خان سره، د راولپنډۍ تړوون (معاهده) له امان الله خان سره، د راولپنډۍ تړوون (معاهده) له جهادي مشرانو سره، د دوهې تړوون (معاهده) له محمدغني او له محمد اشرف سره (د جيو بيډن په امر).!!!
ځکه دا په ياد و لرئ!؟ دا محضې يوه بېلګه ده زموږ د ناکراره نرمو کروندو، ځلنۍ ورځ د چنګاښ يا د جولی مياشت ۸ تاريخ ۲۰۰۹ کال انځور مې په سترګو کې دی، لومړۍ ليوا، پينځمه د امريکا د بحري ځواکونو ډله، ويده ده، هر ساتونکي خپل د خوب په جنګي سوري ځايونو کې په نوموړو سوريو کې خپلې شپې تېره وي، دا د نړۍ تر ټولو زورور هېواد امريکا زوره ور ځواکونه دي، چې په ژوندونې يې ځان ته قبرونه په بڼه اديرې باستلي له خپلو وسلو سره سمبال په کې د جګړې له پاره چمتو پراته دي.
ترڅو په افغانستان کې ژوندي پاتې شي، له بل لورې ځخه د ځمريانو په سيمه کې کرارې شپې تېر ول هم اسانه نه ده، هسې نه چې د هغو د ښکار خوراک نه شي.
دا جنګي سوري او د خوب ځايونه د دې له پاره وېستل چې کره پر دوی کوم مزايل راځي يا يې هوان را لوېږي، نو د لړېدو نه ورسته د هر انفجار شوي مرمۍ پرخچې د پينځه ځلويښتو درجو په اندازه له ځمکې لوړې د هوا لوري ورځي، چې که انسان

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروت وي نو هغه ترې لوړې تېرېږي. د ډېرې ژغورنې له پاره داسې سوري یا په ژوندونې قبرونه په جګړه کې له ډېرو زیانونو ځان ژغورې او د نړۍ ترټولو زورو ځواکونه پرې په ډېرې سختۍ خپلې شپې شپې کولې.

خو موږ افغانانو له ترې ښه او سوکاله ورځ و نه لیدله، نه مو ژوند په ډاډمنه او خپلواکه توګه له ټولو ګاونډیاو له پټو او ښکار خپلواکۍ مزه و څکله.

۱۲. ۸ موږ افغانان له خپلې خاورې سره هېڅ رښتنې او تلپاتې مینه نه لرو؛ له پوهو او هوښیارو دا له پلرو راپاتې ګران افغانستان په بېساري بڼه وران وو؛ خپلواکتوب او مستقلتوب نه پېژنو، د واک ګډۍ له پاره له خپل سکه او ناسکه دښمن سره لاس یوه کوو.

۱. داودخان د مهندسۍ اینجینېر و؛ ورانۍ ته یې لار جوړه کړه، لړکي قومونو ته یې سرلوړي ورکړه، له پرمختګ سره، سره د وژنو او بدبختۍ لړۍ پیل شوه.

۲. حفیظ الله امین او نجیب الله ډاکټران وو؛ داخلي سیاست یې صفر و، باندنۍ سیاست یې غوره و، په خپل لاس یې ډېر افغانان و وژل، ډېر افغانان ډله، ډله له خاورو لاندې شو، شراب، قمار، زنا له اسلام اباد څخه لړ وو، په ټول هېواد کې جګړه وه او ډېرۍ خلک له هېواد وتښتېدل.

۳. صبغت الله او برهان الدین رباني پروفیسران وو؛ کور په کور جګړه وه، زورواکي وه، د دولت کارمندانو ته معاشونه یوه کال ورسته ورکول کې ده، فساد، بچه بازي، قمار، غلا، چپاول، له اسلام اباد څخه لړ وو، هر ولایت خپله د کتاتوري درلوده.

٤. محمد عمر ملا و؛ بې عزتي وه، وچکالي وه، بېوزلي وه، بې کاري وه، نادودې وې، د اپیمو ډېره کرکېله او مسلمانان په خپل منځو کې ډېر و وژل شول.

٥. حامد کرزی ماستر و؛ فساد، بچه بازي، بډې اخستل، لنډه غري، سړو تختوني، پښتانه له دندو او دریځ لري کول له اسلام اباد څخه لړ وو، د پښتنو ډېر کورونه د امریکایانو په بمونو وران شول، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتنو په سیمو کې ډېرې ډزې کېدل، ډېر د الوتکو بمونه غورځول، په مرمۍیو او بمونو ډېر خلک ویشتل، چې په ټوله نړۍ کې نړوال لومړی ځای لري، په ټولو یاد کړل شوو شیانو کې.

د یوه افغان پاچا پروفیسور برهان الدین رباني د بل افغان پاچا ماسټر حامد کرزي د پاچاهي د ګدۍ پر وخت له امریکایانو غوښتل چې زموږ په افغانستان کې ستر ستر یا غټ، غټ بمونه واچوئ په واړو، واړو بمونو کار نه کېږي... .

د امریکا بحري ځواکونو د دوپیم ایم اي بي (دوپیمه درجه عصري اېنجینېري بم) باندې ویشتلی، تالیبانو د مرکز ځای تر ځېرمه د پښتنو د خټو جوړ ځای باندې کروندو کې، د یوه نۍ ورځ د جون میاشت ۲۰ تاریخ ۲۰۰۹ کال کې زما د سترګو انځور، همداسې بمونه په ساعت کې یوه، یوه دانه په ټول افغانستان کې د پښتنو په سیمو کې ویشتل شوي. چې په ټوله نړیواله کچه به دومره بمونه په کوم بل هېواد کې نه وي ویشتل شوي، د الوتکو له اوزو او د بمونو له ناوړو اوزو هم دومرې په نړواله کچه کوم هیواد کې نوي شوي، تر ټول ډېرې ډزې تر ټولو ډېر په ډزو کې وژل شوي دا ټول لومړی لوړ ځای لري.

د ازادۍ موخو له پاره او د افغانانو د بسیا کولو او وګړو د دولت رغښت له پاره دا کړنې کېږي.

محمد اشرف غني د وټې ډاکټر، متفکر پروفیسر و؛ میوزیک، زنا، لواطت، بدې اخستل، شراب، شراب او قمار له اسلام اباد ځخه لړ وو؛ په یوه وخت دوې باچایان؛ بې کاري، نادرې ځان وژنې، په وینا وو کې چېغې وهل، هر کار په اوږده ځنډ کول؛ (لکه : ۲۴ میاشتو کې د وزیرانو ټاکل، ۲۴ میاشتو کې والیان او سفیرانو ټاکل)، د پارلمان ټاکنۍ هم ۲۴ میاشتې غواړې او بریښنایې تذکیرې له ۲۴ میاشتو ډېر وخت ته اړتیا لري، نیمه واکداري له سلو پنځوس، پنځوس واک او ځواک، د داېشیانو زوکړه کېدل، د هغو له کافرانو ور تېر د مسلمانانو وژل، د سرک له غاړو ډېرې وژنې، سړو تختونې، ناګڼلې، جنګونه، جګړې له لرې سیمو ښارونو ته راتلل، د قطر تړوون یا د دوهې تړوون (معاهده) له محمدغني او له محمد اشرف سره (د جیو بیډن په امر) چمتو کول.!!!
امریکا به د ازادۍ موخو له پاره او د افغانانو د بسیا کولو او وګړو د دولت رغښت له پاره په دې کړنو کړ کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦. د قطر تړوون په سته راوړونکی تن به پټ او ناڅرګند وي؛ د قطر دوهې تړوون چې د امریکانو، تالبانو او جمهوریت تر منځ پیلېږي چې جمهوریت به ټول واک او ځواک تالبانو ته سپاري، د افغانستان سیاسي رهبري به پاکستان مدیریت او اداره کوي، د تړوون د متن په سته به وسپارل شي. په یورانیمو، سروزرو، الماسو، لیتیمو په کېندنو، د چارپېریال په فضا، باندنی ډیپلوماسۍ او سیاست به دوی کار نه لري او په کورني سیاست به یې امریکایان کار نه لري.

د پولې په تېرېدونکو ورونو، په ټولو امنيي کومندانۍیو، د ځانګړو ځواکونو، بانک، ملي امنیت په ټولو ریاستونو او د پټې او غلې مشرۍ ناستې ځایونو کې پاکستاني ماهرینو سلاکارانو ته د نړۍوال سټنډرډ معاش او کوټې په خدمت کې چمتو کول، ښوونځۍ ته انجونې نه پرېښودل، ټولګډونه حکومت نه جوړول، ښځو رښتو ته درناوی نه کول، د مسلمانو ترمنځ خبرو اترو ته غاړه نه کېښودل، مېرمنې به ټول ځان پټوي مخ او لاسونه به نه ښکاره کول، له یادو شویو کانونو پرته د نورو کانونو او زېرمو پیداوار یوازې پاکستان باندې په ټېټه بیع ورکول، په ټوله بانکي او مالیاتي ځواک د پاکستان د ټولوالې او بانکونو لاندې کول، افغانستان د الوتکو د رادار ټولواله د پاکستان له پلازمینې څخه کنټرول، یوازې خپلو ملګرو ته دندې ورکول کول، باچا د باچایي په څوکۍ نه کېښناستل او نه د ټاټوبي وګړو ته ځان په ژوندۍ بڼه د هندارو له لارې ښکاره کول، په واکمنۍ کې وګړو ته ودنه نه چمتوکول، بېوزلې پېرسول، بې کاري پېرسول، نادودې پېرسول، د اپیمو کرکېله بندول، مسلمانان په خپل منځو کې ځای، ځای وژل او له منځه وړل، له ټولو اسلامي هېوادونو بېل او جلا خپله اسلامي ټولواله پرمخ وړل، د دولت وګړو له پاره رښت (قوانین) نه جوړول، د تالبانو ۱۰۰ تنو لوړپوړو څارواکو او د تړون غړو ته ۱۱۰۰۰ امریکایي ډالره د دندې معاش د دوست هېواد امریکا له لوري په اوړدمهاله ډول چمتو کول خپلې د دوستۍ مرستې چې له پخواني سلطانت له لوري دي روان ساتل. (دا ټول به په ټاټوبي کې د امنیت چمتوکولو په پار ورکول کېږي.)

امریکا به د ازادۍ موخو له پاره او د افغانانو د بسیا کولو او وګړو د دولت رغښت له پاره په دې کړنو کړ کېږي.

زموږ د ټاټوبي څه بدبختی دی یا کمتون دی، چې وګړي لرو خو ښه وګړي نه لرو؛ سرونه لرو خو ښه سرونه نه لرو؛ د ښه سړو او ښه سرونو په منځ کې داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه کمی دی چې ترمنځ یې بېلولی نه شو کولی، د دښن له پټو لاس وهنو پانګې له ربړونې څخه نه خلاصېږو، نه سره جوړېږو او نه خپلواک کېږي.

په ټوله کې همداسې پورتني د دې پېبلو ځای دی.

په را لوېدو دې یم خوشاله
هسکه! چې تا لاندې بې پته خلک شینه

الله چې ستا په مخ شیدا کړم
غمو تالا کړم په صحرا ګرځم مینه

خدایه کوټې یې ګڼوالې کړې
څې پر لېوال (عاشق) د لیونې ګمان کوینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو پېژليک

د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصرو پېخليک له لرغون پېر څخه چې کله ژوی (انسان د شيث ع زوران) د ټاټوبي په ټټر کې زوکړه شوي.
تللي راغلي پرې دي، د شيث پښت (نسل) دی، ژبې ته يې د پېر په تېرېدو سره بېلوالی پيدا شوی دي، له يوې سيند غاړې څخه يې بلې سيند غاړې ته پښدغالي وړي، کوچونه يې کړي، ډله، ډله کله په يوه ټيټنګ او کله په بل ټيټنګ کې پاتې شوي. د غرنو هسکو، لوړو، ژورو او درځنيو سيمو کې ژوندګړ شوي دي.
زوزان (د شيث ع بچيان) ترې پاتي شوي، زوزات يې په لړ لرليد پېر کې ډېروالی مندلی دی.
اريانی هډ دی او په پښتو ژبه ګړېږي.
پښتو يې رښت دی، پښتون يې پښت دی، پښتانه او پښتنې يې وګړي دي او پښتو پېيلې وايي، پېيلن او پېلنې يې پښتو پېيلي بوږولې دي.

بل لور ته د دې پايله ساده برابر وي دا، چې د ابولبشر يا ادم ع ډېری وخت لمپاکا لورې تېر کړی دی، زوی يې شيث هم ډېری پېر په کې ژوندګړ و، مسی يې انوش، کړوسی يې يارد (يرد)، کودی يې مهلائيل، اودی يې قينان، پردی يې ادريس ع (اخنوخ يا اښنوښ)، د اښنوښ زوی متوشلخ (متوشلښ)، د متوشلښ زوی لمک دی چې د دې ځای ژوندګړ و همدلته وفات شوی لمک (مهترلمک يا مهترلام بابا) يې قبر دی، د لغمان ولايت په مرکز يا مهترلام ولسوالی کې شتون لري. بل ورور يې نورلام، خور يې بي بي حاجره ده.

د دوی غور، غور، غور نيکه ادم صفي الله ته الله عظيم ج د دنيا په هر شي پوهه (علم) ورکړه، د دنيا د هر شي (څېز) د ګټې او تاوان پوهه هم ورکړه، د هر څېر نوم د نيا په هره ژبه کې الله ج د ادم ع په سېنه کې القا کړه، له نن ۲۰۱۷ زېږدی څخه ۷۷۳۱ کاله وړاندې په اسمان کې، ,, بيا الله ج د خپل حکمت او مصلحت موافق د دنيا څېزونه (شيان) ملائيکو ته وړاندې کړل، الله العظيم د دې څېزونو نومونه او د دوی د ګټې او تاوان په اړه د فرښتو څخه پوښتنه وکړه، فرښتو يا ملائيکو په نه پوهېدو اقرار وکړه، ,, قالو سبحانک لا علم لنا الا ما علمتنا انک انت العليم الحکيم ،، ژباړه:. فرښتو و ويل پاکي ده تاته (پاک يې له هر ډول شرک څخه) ای الله موږ. ته پوه نه شته مګر په هغه څه چې تا موږ. ته پوهه راکړې ده، بې شکه ته لوی پوی او د لوی حمکت خاوند يې.

الله ج ادم ع ته حکم و کړه چې فرښتو ته د دنيا څيزونو نومونه سره د ګټنې (فايدې) او تاوان (نقصان) و ښايه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله العظيم و ويل په پټو شيانو علم (علم غيب) يوازې زما ستاين (صفت) دی، زه پوی وم چې ادم ع د ځمکې د خلافت لايق دی، دا ستاسو ستاين نه شي کېدلی، خلافت په تنظيم کېږي او تنظيم بې د پوهې نه نه شي کېدلی، ستاسو په ښکاره او پټه زه پوی (عالم) يم، زما پوهه په هر شي باندې شته.،، (سيد روح الله ، ۳۰ چوپړی)

په دې پوښ (قضيه) کې دا ترمه چې پښتو ژبه الله العظيم له نورو ۱۰۰۰ ژبو (اوس پېر کې ۶۵۰۰ ټولې ژبې په پيني شتون لري.) سره چې ادم ع ته يې پرې پوهه ورکړې وه په اسمان کې، يادې وې او ملائيکو ته يې پرې روزنه ورکړې وه. ۷،۷۳۱ (اووه زره او اووه سوه او يوه دېرش) کاله وړاندې پېر کې د ادبني په ورځ د.

نومورې پيپخليک د پښتو ژبې د ژوی (انسان) ابوالبشر ادم ع په اسمان کې ګړېدلی نېټه ده.

د شيانو نومونه يې اخستې دي او د هغو ګټنې او د تاوان ځخه يې فرښتو ته ښوونه کړې او نومورې پېخليک يې د پښتو ژبې په اسمان کې د زوکړې موده ده.

او زما ځرګندول چې رونبوي کتنه داسې چې ۷،۶۰۱ (اووه زره او شپږ سوه او يوه) کاله وړاندې ابوالبشر حضرت ادم صفی الله د سرنديف په غره راښکته شوی دی.

ادم ع ,, ۵۰۰ کاله ،، (سيد روح الله ، ۳۹ چوپړی) مجرده و او يوازې په يوازيتوب کې پر دغه ځمکه او سيمه ګرځېده، په دې پېر کې يوازې دوې تنه په پښتو ژبه او پښتو پوهېدل.

په عرفات غره (جبل نور) کې له ادم ع او حوا د يوه ځای کېدو ځخه ورسته، ۴۳۶ کلونو کې د حوا له نس ځخه,, ۱۲۰ ،، (حيات ادم، ۶۱ چوپړی)، (برهان دين، ۲۰۰۶م کال، ۴۹چوپړی) زوزان زوکړه شوي دي، چې د دوی له مرګ ورسته د دوی مسيان او کړوسيانو ګنه ګونه ,, ۴۰،۰۰۰ ،، (ابن کثير، ۷۵۱ لېردی، ۹۶ چوپړی) ، (برهان دين، ۲۰۰۶م کال، ۴۸چوپړی) تنه وو ۷،۱۶۵ کاله وړاندې.

د ادم زوی شيث ع له پښت ځخه يې پښتون پښت پيلېږي، د شيث ع رښتې اولاده ده، چې پښتو ژبه يې سينه په سينه خپل زوزان ته رسولې ده، غيرت، مېړانه، عزت، پت، ابرو، کمزوري ملاتړ، زوزور نه ملاتړ، کورنی ژوند، له يوې ناروغی پيداشويو جوړو نکاح نه کول، عدل، خلافت (مشري)، امانت ساتل او د يوه الله عبادت يې پښتو وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او خپل پښت ته به يې په لمپاکا لورې سېمه کې پښتو ژبه (پښتو ابېڅې، ويکي يا وی، غونډ او غونډلې) يادولې.

زموږ وګړو هم په پيل کې د شيانو انځورونه کارل.
کله چې حضرت ادم ع پر ځمکه مېشت شو، نو ليک يې هم پيل کړ، تر ادم صفي الله وروسته د هغه اولاد هم په خپلو منځو کې ليک کارولی دی او پرله پسې ډول تر اوسه رارسېدل دی.

اسلامپوهان په دې نظر دي چې ادم ع په خپلو ګوتو ليکنې کړې دي. تر هغو ورسته د شيث ع اودی اښنوښ (اخنوخ يا ادريس ع)، چې د ادم ع پردی کېږي، د ليکانې (قلم) په وسيله په خپلو ګوتو د پښتو ژبې ليکنې کړي.
په دې سېمه به چې کله ژوند ګړ وو، زوزان ته به يې د پوهې علم زده کولو ۷،۴۵۳ کاله وړاندې، چې دی ۲۰ کلن و، له ۲۸۸ کاله ورسته بيا ادم ع مړ شو، او دی بيا ۵۷ کاله ورسته د ادم ع له مړينې څخه الله العظيم اسمان ته پورته کړی دی.

يوازې له نن ۲۰۱۷ زېږدی څخه ۷۶۰۱ کاله وړاندې ابوالبشر او د هغه مېرمن بي بي حوا په ځمکه کې هم دوی دوې تنو انسانانو شتون درلود؛ دوی دواړه د پښتو ژبې په ابېڅو، ويکيو، غونډونو او غونډلو پوهه ياده کړې وه. په ځمڅو، ډبرو او چوپړو باندې په نړۍ کې ۲۵ ډوله خط ليکل کېږي، د ټولو لرغونوالی په ربښت کې له ۷۶۰۱ کلونو څخه نه اوړي.

پښتنو د شيث د پلار امانتي بکس له تورې څخه دېسې بڼه تورې جوړولې او د پلار د تورې درناوی يې کوو، د بريا د بخت له پاره يې ترې ګټنې اخستلې، لورا لور به يې ځان سره ګرځوله، کله دلته، کله هند کې، سوريه کې او کله مصر کې.
۶،۰۱۷ کاله نن څخه وړاندې يې مسو څخه ژويو ګټه پورته کړې وه. په لمپاکا کې د زيارت کلي بنګي بڼګي (بنګي باغچې) سر ته خاورو لاندې ښار کې له ميسو ويلې کولو څخه چړې او سپين موټې او د کاله لوښې بوړول (جوړول).
ماران (لنډۍ)، ټپ (ټپي)، ټيک (ټيکۍ)، تورې (مصرۍ) يې پېژندلې.

په لرغون پېر کې ارامي ليک څرنګوالی او ليکنې بڼه بڼه په درځ کې له ۵۰۴۴ کاله پخوا څخه دغه بڼه پښتو پېيلې بيخليک لري.
د بودا کتاب ۲۴۲۲ کاله وړاندې لومړی زوړ کتاب دی رکويدا چې ډېری برخه يې لمپاکا (لغمان) او باميانو کې بودا کښلی دی.
په زړه پښتو کې زموږ زوړ ليکی ملنډا پاڼو دي، چې د هغه له ليکلو څخه ۲۱۰۶ کال کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملنډا پاڼو ګندهارا (له کابله تر ګوادره) چې له سلو ۷۰٪ لمپاکا او له سلو ۳۰ ٪ پېښنور سیمه کې لیکل شوی دی.
چې د پښتو ژبې ډېری ابېڅي، وی، غونډ او غونډلې په کې شتون لري.

د ټاټوبي تر پېژندل کېدو او بنسټ اېښنخو دو پورې په لیکلي بڼه ډېر کتابونه په ټوله نړۍ کې شتون نه لري، د میرځمنو له لوري تری تم، سوځول شوي او ورل شوي دي.
په لیکلې بڼه هېڅ شتون نه لري، پرته له پورتنۍیو دوې وو لیکي ځخه، د افغانستان ملي ارشف په ځینو لرغونو ورځ پاڼو کې چې ۱۲ یا دیار لس پاڼې کېږي، له دري ژبې سره ګډ مندل کېږي چې د عبدالرحمن خان واکمنۍ پورې یې پېخلیک غځېږي چې دوی دغه خوندي کړي دي.
نور په کښلې بڼه چې له لاسي کښلو ځخه شتون لري او له پښتنو پېیلنو او پېیلنې، پښتنو او پښتنې ځلمو او پېغلو، وړو او زړو، کوشنیانو او لویانو له خولې ځخه یې راټولې کړي او خوندي کړي دي.
چې د کښلو لړلیک یې په لومړي ټوک ۱۴. پراګراف د کچې اندازې کې پر له په سې په لیکه کړي دي.

ادم او حوا نومونه دې زموږ د پلار او مور، ادم (لومړی سړی، د لومړي سړي نوم دی) د پښتو ژبې رېښنه داسې ده، د ابېڅې د ځپو له مېچې ځخه دوې ځپې لري، لکه:. اه او بله یې دم (اه + دم)، چې اه یا آه ربّ ځواب د منلو، حاضر ځواب ورکول، په سر سترګو، د سوبتیا غږ، لبیک:. زما پلار کاله کې ما ته غږ کوي. وایي: صفي الله!؟ زه ورته ځواب کې وایم: اه.)
د پښتو ژبې د غږ پوهنې له پامه یې تر ششنې لاندې په لاندې بڼه نیسو:.
ځکه دی زموږ پلار دی، په رښتنې مانا یې پېژنو، الله ورته زموږ ژبه، زموږ دود، د ژوند تګلار، غوره پام، لید، ژویتوب (انسانیت)، خلافت، مشري د زمکې ورکړې وه، ځکه دی لومړی سړی دی، یا پیلنی انسان یا د انسانانو پلار (ابوالبشر) دی.
زموږ د پښتنو پلار چې پښتو ژبه کې نوم ادم دی، هغه خپل جوړونکی (پیدا کوونکی، تخلیق کونکی، خالق، رازق، مالک، بر، الله ج) لیدلی دی.

ژبه، پام، اند، وند، انګېزه، ژوند، لید او د پالنې دود یې ترې زده کړی دی.
په ختا او ګناهونو یې ورته توبه کړې ده، په خپله ژبه یې ور ته ویلې:.
,, [قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ] و ویل دواړو (ادم او حوا): ای ربه زموږ! ظلم کړی دی موږ پر ځانونو (نفسونو) خپلو، او که ته بخښنه (مغفرت) و نه کړې ته او مهرباني (رحمت) و نه کړې ته پر موږ؛ خامخا شو به موږ هرو مرو (خامخا) له تاوناینو (زیانکارانو).،، (افغانستان د عالمانو علمي استازي، ۱۳۲۳ لیږدی، ۹۱۴ چوپړی)، (افغانستان د عالمانو علمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

استازي ۱۳۶۰، ۹۱۴چوپړی)، (افغانستان د عالمانو علمي استازي ۱۳۷۲، ۸۵۶ چوپړی)، (افغانستان د عالمانو علمي استازي ۱۳۶۰، ۴۶۲ چوپړی)

او الضحاك بن مزاحم په خبره چې دا
,, (ربنا ظلمنا أنفسنا وإن لم تغفر لنا وترحمنا لنکونن من الخاسرين)
دا هغه خبرې دي چې ادم پورې اړه لري او خپل رب ته يې ويلې دي.،،
(ابن کثير، ۷۵۱ لېږدی، ۱۵۳ چوپړی)
د اعراف اووم سورت دی، او په نزول کې نهه دېرشتم سورت دی، له ص سورت څخه ورسته نازل شوی، د ايت ګڼه يې ۲۳ دی. رسول الله ص ته دا جبرايل امين په مکه مکرمه کې ويلي دي، د کوران (قران) پاک په اتمه سيپاره کې شتون لري.

له دې څخه کره څرګندېږي چې انسان له ټولو څخه وړاندې، الله، ځان، ميوې، اوبه، ونې، بوټي، فرښتې، خواړه، کالي، ختې، جنت، ځاځ (ظلم)، ته، دا، هغه، دوی، مهرباني، بخښنه، موړ، ويل، تاوانيان، ځمکه، او هغه شيان چې په نقلي او عقلي بڼه په پيل پېر کې د انسان ورته اړتيا وه دا ويکي زده او ياد وو.

ادم لومړی ښوونکی د ژبو او شيانو و چې فرښتو ته يې زدهکړه او پوهه ورکوله او ورکړې ده.
ادم او حوا ته په پښتو ژبه او د نړۍ په ټولو ژبو پوهه الله ورکړې وه، د ټولو ژويو د ژبې زېرمه له يوې ټاکلې القا شوي ذهن پوهې څخه سرچېنه اخلې، د دې له پاره د چې د ټول پنډوسکي ژوندګړو ژبې يوه تر بل سره ډېرې ربښې لري.
په ځانګړې بڼه زموږ اورياني ژبه پښتو له ټولو ژبو سره ډېرې نږدې رېښيزه تارونه او اړيکې سره لري.
هر ابېځی، غونډ، غونډله، غبرګغږونه او غږونه يې سره په ټوله کې په علمي بڼه پرتلنه کړو دا به کره و مومو، زما خپله دا نظريه همداسې ده.

د ادم له اه + دم (اه : په دې بڼه و ويل ,, آ ،، شي لکه د عربي ژبې زور لورنکی الف، کوشنی مد، لږ ډېر اوږدول د ۳ الفو برابر، ,, اٰ،، اوږ مد چې اړين به يې اوږدوې تر ۶ الفو پورې ,, آ،، او اوږ مد چې نه اړين به وي ,, آ،، نه يادوم).
بويمه داسې هم نه لکه د پښتو اه! او اه پارنويکی لکه يا د غږلرونکو ابېځو د تمرين.

۱. اه! بخته رابيداره شه کنه؛ اه! بخته راته نه بختي کېږي. يا د اېنګلېسي ژبې (Ah!).

۲. اه؟ د نه پوهېدلو کمتون (ته د چا اواز نه اوري چې هغه درته څه وايي، يا ته پام کوي چې په سمه بڼه دي وا نه وربېده، ورته وايې. اه؟)، (Huh?).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. اوه؟ هم نه لکه يوه سرغندوی، ډاکټر، انجينير، شيخ، اتل، سندرغاړی، يا کوم سرغندوی تن چې ستاسو چارپېريال ته در شي په ليدلو يې تاسو و وايئ. اوه؟ دا دلته، (Oh?).

۴. اوه. هم نه لکه تاسو په يوه روښانه کېدونکي ځېز چې وړاندې د هغه له ساکټ اېختښو ځخه هغه روښانه شي او تاسو و وايئ، اوه. (Oh.).

۵. آه! هم نه لکه ځوک چې په کوچ باندې يا چرچوبي باندې ډېر وخت ناست وي، چې ترې پاسيږي وايي آه. يا د انګلېسي ژبې (Ahh!).

۶. او. پارنويکی، چې د ډېر سله رحمۍ او خفګان ځرګندولو له پاره يې وايو، لکه ښه سپی مردار شي چې وې وينۍ وايئ او. يا لکه د شوې ونې له ګړي ځخه مو د ښارو بچي ټول و خوري او مړي يې لاندې را وغورځوي، د ښارو د مړي بچو په ليدلو وايئ، او. يا د انګلېسي ژبې (Aw.).

۷. او! پارنويکی، چې د درد په وخت کې يې وايو، لکه د کوټې ور کې مو ګوتې ونښلې وايئ، او! يا د انګلېسي ژبې (Ow!).

۸. اه اوه. پارنويکی، چې د خنډ او د وېرې په وخت کې يې وايو، لکه په دې باندې موږ پوهېږو چې خنډ يا وېره کې و لوېدو، اه اوه. (Uh-oh.).

۹. اووه! پارنويکی، چې د اريانتيا په پېر کې يې وايو، لکه د ښلو کاپي په پيله کې مو مچ و لوېږي، اوهه. (Ooh!)، له اووه (۷) سره زورنه کې توپير لري، په اووه کې ډېره زورنه په دوهيم وې (و) ده او په اووه کې په هې (ه) زورنه ده.

۱۰. اووی!(اووپس!) پارنويکی، چې د خنډ پيدا کولو په پېر کې يې وايو، لکه له چای ځخه ډکه پياله په غولي کې په پښه و وهو او ټول ټغر پرې ناولی کړو، اووی! (اووپس!) (Oops!).

۱۱. اه اوه. پارنويکی، چې د خنډ او د وېرې په وخت کې يې وايو، لکه په دې باندې موږ پوهېږو چې خنډ يا وېره کې ولوېدو، اه اوه. (Aha.).

۱۲. بو! پارنويکی، چې د کوم تن د وېرولو په پير کې يې وايو، لکه د کوم تن شاته غلی کېږي پټ او يوه دمي ورباندې غږ کوي، بو! (Boo!).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. اا. پارنویکی، چې د نه (یه) ځواب له پاره یې وایو، لکه تر اوسه پورې دې دا لیکی لوستلی دی؟، اا. (Uh-uh.). په دې بڼه غږ لري، لکه په ډډ کې دوې د ډې (ډ) ابېڅي خوا په خوا راغلې، په اا (نه، یه) کې دوې د اې (ا) ابېڅې خوا په خوا راغلي د لومړې ټوله هوا په تالو کې ساتل کېږي او خوله ډېره وازېږي، او په دوېیم ا کې بیا هوا په خوله کې لږه خو په ستوني کې ویل کېږي او ژبکی لړزوي.

۱۴. اه هه پارنویکی، چې د ، آ، او، هوکې او هو له پاره یې وایو، لکه زه درته په غوږکي زنګ وهلی شم، اه هه. (Uh- huh).

په دې بڼه چې ,, ا ،، یوازې اې په بڼه د پښتو لومړي ابېڅې په بڼه غږ نه لکه ,, اې یا ا،، نه. هغه چې د هې ابېڅی ترې لرې شوی یا نرمه ,, ه ،، ترې لرې شوې وه. د دې له پاره اړینه ده چې نرمه هې یا ,, ه،، توپیر چې کوم ځای کې ترې ګټنه اخستل کېږي، ابېڅو کې او په کوم ځای کې نه اخستل کېږي. تر شننې لاندې را ولو، لکه څنګه چې راپور شوي د زیار په زیار.

,, د ه (هې) ډولونه:. د واوېلي (غیر ملفوظه، نه لوستونکي) هې او کنسوننټي (ملفوظه) ,, ه ،، توپیرول په کار دي.
په دې ډول:. په (دویم) ډول کې د واوېل (فتحې، زور) په توګه غورځي.
په (نهم) کې د کانسوننټي (ملفوظه) هې په توګه پاتې کېږي.
د (نهم) بنسټ (نه-) دی، مانا دا چې ړومبی هې (ه) یوه کانسوننټ دی او دوېیمه هغه یوه واوېل.
(اووه- اووم، پېنځه- پېنځم ، یوه - یوم ... .) هم په همدې لړ کې راځي. د معیاري لیکلارې او لیکدود پر بنسټ، ,, دوه،، په ترکیبي شمېر نومونو کې هم واوېلي پایله هې (ه) له لاسه ورکوي، لکه: دولس، دوویشت، دودېرش، دوڅلوېښت، دوپېنځوس، دو شپېته، دواویا، دواتیا، دونوي، اوښتې یا مفیره بڼه یې هم هغه پایله له لاسه ورکوي (د دوو).
په دې لړ کې د ,, درې ،، هغه هم تر ,, درېو،، ,, درو،، کره راځي.
نور واوېل پای یا خپلواکپای شمېر نومونه (- ي -) غواړي، لکه:
درې- درېیم، اویا- اویایم، اتیا- اتیایم، نوي- نوي یم یا نوییم؛ ,, څویم،، هم تر ورته دوې یا قاعدې لاندې راځي.
کنسوننټ پای هغه خو په هر ډول، اړونده پایله (- م) سیده په ځان په سې نښلوي، لکه: څلورم، پېنځم، شپږم، اتم، لسم، شلم، دېرشم... سلم، زرم، مېلیونم... . پر کنسوننټي یا معدوله (و) پایته رسېدونکي شمېرې هم په دې لړ کې راځي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه: يوم، سلم، يوسل يوم، دوه سوم، دوه سوه يوم... ، زرم، يوزر يوم، مېليونم، يو مېليون يوم... . ؛ که (سووم) او (يووم) هم وکښل شي، باکه نه شته، خو د اسانی او لنډون له آرونو سره ټکرېږي.
زور – پای ,, هي لکه:. اره، اړ ،، او زورکي پای ,, هي لکه:. زړه ،، شمېرې هم د دغو واوېلونو تر غورځوني ورسته تر ورته قانون لاندې راځي، لکه: دوه، دويم، پېنځه- پېنځم، اووه- اووم، نهه، نهم، دوه سوه، دوه سوم ... .
ځينې پښتو ښځينه نومونه چې له مهال تېرېدنې سره يې په ټوليز(عام) يا ګړدودي ډول لنډون دود لري، کې دی شي، د سپما يا نه سپما له پلوه لږ څېړز او ډېر څېړز و کارول شي،
لکه: لار (لاره) يا ليار (لياره)، لوېشت (لوېشته)، څنګل (څنګله)، مټ(مټه)، منګول (منګوله)، لېخ (لېچه)، خپر (خپره)، مېرمن (مېرمنه)، بن (بنه)، لمن (لمنه)، ستن (ستنه)، برستن (برستنه)، درغن (درغنه)، خبر (خبره)... . ،، (مجاوير، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۸۱ چوپړی)

,, د يې ,, ی ،، ډولونه:. د کره ليکنی پښتو يې ,, ی ،، ګاني شپږ دي:. دوې يې (ې،ي)، خپلواکي يا کنسوننټي دي، دوې يې غبرګغږې يا ډيفتانګي ,, ی، ئ،، او يوه يې نيمواکه يا سيمي سيمي واوېل ,, ي - ،، يا ,, - ي - ،، او شپږمه ,, ئ ،، له آره د ,, ی ،، تش يوه ليکيز ځېل يا ګرافيمي وارينټ دی او د لومړي ډېر ګړي کړ (جمع مخاطب) له پاره راځي.
همدې کبله ورته فعلي زورکيواله ,, ئ ،، وايي.
دغه شپږ واړه يېګانې (ياګانې) له اړوندو ښېلګو سره په لاندې ډول ښوول کېږي:.

۱. اوږده يې (ې)، لکه: خدای دې ادې له هرې ناوړې پېښې لرې لري.
۲. لنډه (ي)، لکه: ښادي، خپلوي، وداني، وراني، خېښي، تربګني.
۳. نرمه يا زور واله يې (ی)، په بله وينا، هغه بې ټکو يې (ی) چې تر مخه يې زور (فتحه) - ,, لرګی،،؛ اې (ا، الف) ,, ځای ،،؛ اوږد واو(وې، و)- ,, څارندوی،، يا لنډ واو (وې، و)- ,, بوی،، وي، نورې بېلګې يې لکه: نری، سړی، ځای، خدای، وری، لوی، ښکارندوی، خوی، بوی.
٤. درنه يا زورکيواله يې (ی، ئ)، لکه: نری، کړی، ډوډی، څوکی؛
٥. په کړ (فعل) کې، لکه: ډوډئ و خورئ، ښه کوئ، بد مه کوئ.
٦. نيمواکه يا سيمي واولي يې ,, ي - ،، يا ,, - ي - ،،؛ لکه: يون، ياد، بيا، بېديا، يو، يوه، يور، دويم... .،، (مجاوير،۱۳۸۸ لېږدی، ۲۸۱ چوپړی)

,, پښتو ژبه د عربي، پارسي، انګرېزي... . پر خلاف (پېښ، زېر او مد) هېڅ نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو د پېښن پر ځای (و)، د زېر پر ځای (ې) او د (آ) پر ځای (ا) لیکل کېږي او په کار دي: بېلګې یې:

پارسي (پېښن):.
پل، گمان، گمارل، ارزگان، ارگون، کنر، کندز، کلتور، ترک، مغل، ترکمن، ترکیه، ازبک، رمان، ارګان... .
پښتو (و):.
پول، ګومان، ګومارل، ورزګان، اورګون، کونړ، کوندوز، کولتور، تورک، مغول، تورکمن، تورکیه، اوزبېک، رومان، اورګان... .

پښتو ژبه د عربي، پارسي، انګرېزي نا کره او کره ویکیي دي.
خو د عربي، پارسي، انګرېزي ژبې لیکلار کې چې په کومه بڼه دي، په همغه د عربي، پارسي، انګرېزي لیکلار دي لیکي، الته کره راځي، خو پښتو ژبه کې کښل ناکره راځي.

لخ، لمړی، کچنی، کچنی، گل، ګل، خم، خرما، تخم، ختن، وائي، وائي، البیت الله، رئیس، اروپائي،لائق، دګن، ډِموکریسي، خُله، آئین آسان، آرام، آزاد، آباد، آدم، ګله، هِلمند، دِموکراسی، تاجکستان، انګلستان، برلن، سک، ژورنالست؛ ,, ددهه، ددي، ددې، دده، ده، دهه، وه، وهه، ؤ،، نارینه ؤ، اړتیاؤ، یوه تن وو، ساه، ساګانې، ځاه، ځاګانې، ګیاه، دستګاه، دستګاګانې، بېګاه، ګازرګاه، خانقاه، تراه، تیراه، پناه، پوپناه، تنخاه... .

لوخ، لومړی، کوچنی (کوچ نی)، کوشنی، ګول، ګول، خوم، خورما، توخم، خوتن، وایې، وایي، بیت الله، رییس، اروپایي، لایق، دکن، ډموکریسي، خله، ایین، اسان، ارام، ازاد، اباد، ادم، ګیله، هېلمند، دېموکراسی، تاجیکیستان، اېنګلیستان، برلین، سېک، ژورنالېست، ,, دده، ددې، د دې، د ده، د، ده، و، وه، وو، نارینه وو، اړتیا وو، یوه تن و، یوه تن وه،،؛ سا، ساوې، ځا، ځاوې، ګیا، دستګا، دستګاوې، بېګا، ګازرګا، خانقا، ترا، تیرا، پنا، پوپنا، تنخا... .،، (مجاویر،۱۳۸۸ لیږدی، ۲۸۱ چوپړی)

یوه ځای لیکل او جلا لیکل:. د ژبپوهنیزې قاعدې له مخې تول ژبني توکي یا واحدونه سره بېل بېل لیکل، په بله وینا، د اړوند لیک سېستم له شونتیا سره سم، تر وسې وسې جولیز یووالی (لفظي وحدت) له مانیز یووالی (معنایي وحدت) سره غاړه غړۍ کول په کار دي.
که هغه ازاد وییکي (پارتیکلونه (particles وي، لکه: سربلونه + وستربلونه (prepositions + ospositions): په، پر، تر، د، له، سره، کې، پورې، ته...

(c) ketabton.com: The Digital Library

.؛ يا اړيکوييکي يا ارتباطي حروف (conjunctions): چې، که، او، هم... .؛ او يا ساده نومونه، صفتونه، شمېرنومونه او ضميرونه وي، لکه: کور، غر، لوی، سپين، يوه، دوه، زه، ته، دی، دا، هغه... .؛
يا فعلونه، لکه: تلل، خوړل، ځي، خوري... .؛ او يا ترکيبي او اشتقاقي وييونه (لغات) وي، لکه: کټمل، پوهنمل، پوهنتون، مرستون، خپلمنځي، خپلچاری، خپلخوښی، ځانساتی، تلپاتې، پښتونولي، پښتونخوا، ولسمشر يا هېوادمشر، تاوتريخوالی، بنسټپال، بېلتونپال، منځلاری، ترهګر، کتابتون، ټولپوښتنه، ټولوژنه، بلوژنه، ځانوژنه، ځانمرګی، سرټکی(سرټکي)، منځټکی، پايټکی، ليکلړ، ليکلار، ليکلارښود، ليکدود، پايليک، لمنليک، نومليک، بريليک، برخليک، برخوال، پازوال (موظف، مسوول)، پانګوال، پانګواکي (سرمايه سالاري، اېمپرياليزم)، ځمکوال، ځمکواکي (زمين سالاري، فيوډاليزم)، ځمکسمون (اصلاح ارضي)، سمونپال (اصلاح طلب)، ژبپوهنه، ټولنپوهنه، لرغونپوهنه، وييپوهنه، وييپانګه، وييزېرمه، سونتوکي، لرغونتوکي، مخبېلګه (ماډل، مودل)، مخورمند (پيشداوري)، مخنيوی، مخکتنه، کتنپلاوی، لاسليک، لاسليکول ـ لاسليکېدل، لوستليکی (درسي کتاب)، مخامخول- مخامخېدل، وړانديز، وړاندوينه، وړاندېينه، ترينکوټ، لوبغالی، لوبغاړی، لوبډله، پايلوبه، پايينه... .

په دې لړکې له نومونو او کړونو سره د وړو توکيو يوه ځای ليکل سم نه دي، لکه: لخوا، لما، ندی، پدې توګه، لدې سره، پکور (کې)، پخپل (هېواد کې)، غزنيته (ځم)... .، نخورم، نخوري، نکوم، نکوي، نلرم، نلري، نشم، نشي، شويدی، مخوره، مکوه. ...

پخوا (قبل، قبلا)، پخپله(شخصا) ځکه سم راځي چې خپلواک وييونه(قيدونه) دي، ځانته ـ ځان ته او مخکې- (په) مخ کې سره هم په ورته دليل توپيرېږي.

,, بلخوا،، له ,, يوه خوا،، سره د اړيکوييکو په توګه، لکه (له پاره، پکې، نشته...) همداسې يوه ځای دود موندلی او کره ګڼل شوي دي.

يوه لړ وييکي سره په خپلو منځو کې يا له خپلواکو توکيو سره ځکه يوه ځای ليکل کېږي چې د يوه يوازېني چار يا مانا له پاره سره په غونډله (جمله) کې تل پرله، پرله پسې راځي، لکه: پکې (درآن)، همدا، همدغه، همدی، همده، همدې، هماغه يا همغه، همهاغه يا همهغه، همداسې، هماغسې يا همغسې، همدارنګه، منځته راوړل، منځته راتګ، رامخته کول، لاسته راوړل، لاسته راوړنه، پايته رسول، له پاره، نه شته، يا په (سترې مشي، خدای مکړه يا خدای دې نکړي) غوندې ګړنو او څرګندنو کې وييکي (مه، نه) له کړونو سره يوه ځای ليکل هم همداسې درواخله!

(c) ketabton.com: The Digital Library

که نه، د ټولیز دوی یا عمومي قاعدې له مخې د غه دوه توکه له کړ سره نښلول سم نه دي او باید جلا و لیکل شي، لکه: نه خورم، نه خورو، نه کوم، نه کوو، نه لرم، نه لرم، نه شم کولی، یا کولی نه شم، و نه شم کولی، را به نه شم، وابه نه وړم... . دلته کې دی شي، د لیک اسانتیا له پاره یوه نیمه بېدویې یا استثناء و منو، لکه پاس په یادشویو، او یا په (وانخلم ، رانغلم ، رانغی، خدای مکړه) غوندې دودو بېلګو کې.

له اوسنیو کمپیوټري اسانتیاوو او بیا د ,, یوې- کره پښتولیکلارې ،، دننه د ټولمنلې کره پښتوابېځې پر بنسټ له رامنځته شویو کیبوړډو سره په کارده، د هرې کربښې یا غونډلې دننه په یوه یوه وت (Space) سره د بېلابېلو لویو او کوشنیو توکو تر منځ لیکنی بېلوالی او خپلواکي ښه ترا سمباله کړو.

دلته یوازې د نښلېدا یا نه نښلېدا خبره نه، بلکې د بېلابېلو لویو او وړو توکو ترمنځ هماغه یوه برابر وت (Space) په پام کې نیول په کار دي.
د ساري په ډول: د، او، خو، نو، نور، پر... . که سره نښلي هم نه، خو له هماغه لګولي عربي سېستم سره سم یې تر منځ ټاکلی وت یا واټن (Space) ورکول اړین دي، که نه، ژبپوهنیز اَر نه پرځای کېږي او ګډون (التباس) رامنځته کوي.
په دې توګه مخني توکي سره داسې و نه کښل شي، لکه: د،او،خو،نو،نور،پر...).
هرګوره تر لیکنښو وروسته (نه تر مخه) هم ټاکلی وت غوره اېسي، سره له دې چې ژبپوهنیزه اړتیا ورته نه شته.

د ده له نومونې سره سم ,, نوي کمپیوټري پښت،، دومره زغم او زړه غټاوی وربښلی چې د ځلوېښت کلن غورځنګ ټولې ستونزې او ستومانۍ یې ځنې هېرې کړې دي.
کمپیوټري نومونې، لکه: برېښنالیک (د زیار په سمون (برېښلیک)، (اېمېل)، وېبپاڼه (د زیار په سمون ووبپاڼه)، (وېبسایټ)، ګورټپاڼه (وېبلاګ)، نړیجال (انټرنېټ)، راکښته کول (ډاونلوډ)... . لاڅه چې زرکلن پارسي- عبري اونۍ نومونه (جمعه، شنبه، یکشنبه، دوشنبه، سه شنبه، چهارشنبه، پنجشنبه...) یې هم پر(ادېنه، پیلنۍ، یوهنۍ، دوهنۍ، منځنۍ، څلنۍ، پینځنۍ) نۍ (هفته)، یوه اونۍ اووه ورځې ده، راواړول او رادود یې کړل.

خپلسرې رغاونې یوه خوا ټکر (Accident) رامنځ ته کوي او بلخوا بیاځلتیا یا تکرار .(Duplication) ټکر په دې مانا چې یوه رغاونه وار له مخه شوې او سمه ارزول شوې هم وي، له ناخبرۍ یا ناګارۍ څخه یې دوېیم او ان درېیم انډول یې هم رامنځته شي، لکه: پښویه (ګرامر) چې له څه له پاسه یوې پېړۍ راهیسې له راوړتي او بېلیو رانیولې تر صالح محمد کندهاري را اخېستی او کارولې ده. خو یوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیم اماتور، سرور وکیلي څو کاله مخکې ,, ژبدود ،، را اېستلی او زما خپل شاګرد محمد اغا شېرزاد همدا اوس، اوس تر سرلیک لاندې په یوه لیکنه کې ,, ګړدود ،، کارولی دی.
د دې بېلګې هم کمې نه دي چې ډېر خپلسري وییرغوونکي لا تراوسه د ,, Logy - ،، زباد شوې پښتو انډول ,, -پوهنه ،، د پارسي ,, -شناسی ،، په پېښنو پر ,, -پېژندنه ،، اړوي، لکه په ژبپېژندنه، ټولنپېژندنه، لرغونپېژندنه... . کې او له دې سره یوه ناکره دوپلېکېشن رامنځته کوي. په دې وروستۍیو کې چې افغان چارواکو له لسیزو، لسیزو کره دود شوې ,, ښوونه او روزنه ،، پر ,, پوهنه ،، اړولې او د ښوونې او روزنې وزارت د پوهنې وزارت اړولی، یوه بېځایه دیني ریاکاري بلل کېږي، حال دا چې د لاتین (Education)عربي انډول ,, تعلیم و تربیه،، ده؛ پارسي ,, آموزش و پرورش،،... دی!

د ټکر(Accident)، لکه: ,, کالیزه ،، پر ,, کلیزه ،، بدلول، حال دا چې کلیزه نږدې یوه پېړۍ د ,, تقویم ،، له پاره رامنځته شوې چې له فونېتیکي دوی (قاعدې) سره سمه یې پایله غورځول شوې او کالیزه لږ تر لږه له نیمې پېړۍ راهیسې بره خوا رامنځته شوې ده او کوزه خوایې ترې (الف) غورځولی او یوه شمېر برنې یې هم نن سبا پېښې کوي!.،،

په روان پېر کې د نوي او کره پښتو لیکلار له پاره تر ټولو غوره لاسته راوړل شوی، په نوي علمي څېړنو ولاړ، ګڼل شوی او منل شوی لیکدود او لیکلار غوره دی، نوی پېر پښت ورته له روان پېره اوړه ورکړې او پرمخ یې وې سي، زما په اند لکه څنګه چې زیار رونوي او د هغه څرګندول چې رونوي کتنه داسې.

کره او روغ سپینې ته را و ځي. بل لوري ته په ځینې ځاینو کې که چېرې په یوازې او یوازې بڼه له پېنځه لورو څخه، د مخېلوری؛ د شالوری؛ کېنلوری؛ ښیلوری؛ منځلوری لید (ویژن) پام وند او اند و لري.
ټولې وې، غونډ او غونډلې مخې ته پر مېز کېښودل شي، لږ تر لږه ۱۰۰۰۰ زره چوپوړي.
بیا به نور هم نوي پېر ته د دې پیله ساده برابره کړې. چې ځینې شیان او ویکی ترېښتي او بېلښتي، ګډ او بېل کمتونونه لري.
دا په دي مانا نه دي چې ټول ناسم دي، خو د دوی کېنل په تېروتنې سره د ابېڅو تر منځ په زورنه کې ببلوالی لري، دانو داسې نه ورته نه شو ویلی. د دې له پاره چې د کچې ګنه یې ډېره لږه ده چې په دې پوښ (قضیه) کې ځای کړم،
لکه :. د ددې، پکې، نشته، له پاره، وو، و، د، ده، زورواله هې ,, ه ،، او زورکی والې ,, ه ،، غورځول، له وت څخه ګټنه، غبرګغږې یې (ی) سیمیواوېل څخه روغه ګټنه نه اخستل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه:. پکه جلی، غټ پکه، پکې انجونې، غټې پکې، ځینې عیبونه په کې (پکې) کې شته؛
له پاره ښه ده؛ شته، شته او نه شته، نه شته (نشته)، د دې، ددې (ځناورې ټولنوم)، سړي وو، سړی و، پېغله وه، د پېغلې پېیلې؛ د ځلمي کار کار و کړ؛
دوې افغانۍ د بانګ په اوسپنېزو پیسو لیکو؛
هره یوه یې په شپاړس افغانۍ مصرف د وټېز چورلېځ له پاره بوړ وو، له هر وییکي، غونډ او غونډلې په سې جوښت اړین کامه، ټکی او بله د لیکدود نخښه و کارول شي.
یوه وت واټن باید و نه لري. د وت کارول باید روغ وي.
لکه ناکره بڼې یې (ټولې غو نډلې ابېڅې ، غونډ ، و ییکي،او زورنې لري .)
داسې کره راځي (ټولې غونډلې ابېڅې، وییکي، غونډ او زورنې لري.)
سړیۍ یه!، سپوږمۍ یه! نړیۍ وال، پېنیۍ ییبره، غونډیۍ ټال، نړیۍ جال کې د غبرګغږې یې (ۍ) غبرګغږ و ساتل شي، ۍ ترې و نه غورځول شي.
داسې ناکره راځي:. سړیه! سپوږمیه! نړیوال، پېنییبره، غونډیټال، نړیجال... .
ګڼه :. یوه، دوې، درې، څلور، پېنځه، شپږ، اووه، اته، نهه، لس ... .، که غورځېدلې زوروالمه او زورکۍ واله هې په لاتیني ابېڅو و کښو کله د کمپیوټر او نړیۍ جال په ژبه نو سر در دی ببخې ډېره وي، چې په کمه ښه له خولې څخه ویل کېږي په همغه ښه یې باید و لیکو.
لکه:. د (Dah, The)، و (Wah) اړ(Arah)، اووه او اووم (Owah and Owam)، نهم (نه هم، Naham) یا دویم، دوېیم (Dwayam, Dweyam) او لسم (Lasm) ، یوه لس (یولس کې د هې په غوځېدو سره زور په وې ,, و ،، راشي یا زورنه په واو راوړل شي. زورنه په یې ,, ی ،، را نه شي، لکه لاتیني یو U) دوې لس یا دوه لس (دولس، د پارسي دو په ښه و نه لوستل شي).
بله دا چې یو ده یوه ګڼې (شمېر یا حساب) تر منځ توپیر و لري.
لکه: موږ ځانګړې دندې سرته رسولو ته چمتو یو. موږ دلته مهترلام کې یو.
یوه پېغله دنده کې شته. یوه لس تنه پوهګر نه شته. یوه کار دی او موږ ورته په کار یو.

که نوې باندني پنځونکي خپل د ژبې پنځې او لرغون ویکو باندې توکي، اسباب او اله باندې نوم ږدي، موږ یې هم خپلې ژبې څخه پرې پنځې ربښه لرونکی نوم کېږدو، لکه:.
(Blackbird, Oldelephant, Ameraicanhawk, Cloud, Roof, Floor, Stair, Cornice, Bellows, B۱۳, Sixtynine, Wind, Air, Weather, Catch, Throw, Droop, Ball, Water… .)
توره مرغۍ (سیوسیوۍ)، زوړهاتي، امریکایي باز، وربځ، بام، غولی، پلغاړی، بلۍ، بنۍ، رتۍ، بې ۱۳، نهه شپېته، باد، هوا، نیول ، غورځول، را لوېدل، پنډوس،

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوبه... . داسې ورته ونه وايو (بلکبرډ، اولډاپلېفنټ، امريکنهاوک، کلوډ، روپ، فلور، سټاير، کرنيس، بيلوز، بي ټرټين، وينډ، ايير، ويذر، کيچ، ټرو، ډراپ، بال، واټر... .).

د غونډلو اند (فکر) نه تېرېدونکی زورنه. لکه يوه ورته غونډله دوې مانا وې ورکوي. لکه :. ولسمشر و ويل سړی دومره ځيرک نه و.
,, ولسمشر و ويل،، سړی دومره ځيرک نه و.
په پيلنۍ يقيني غونډلې زورنه کې د ډېر ځيرک مانا ښندي، او په پاينۍ يقيني غونډلې زورنه کې د سوي ځيرک (نه ځيرک) مانا ښندي.

چې په نوي برېښنايي منځې چې ابېڅې په ډيسيمل بڼه پېژنې ورته پېچلتيا او خنډ زوکړه کوي، د دې له پاره په مډرنه عصري يا نوي معلوماتي (ټيکنالوژيکي) پوستکالو کې بايد په يوه، ټول منلي پښتو ښکاروندی شي.
په ټوله کې يوه ښکاروندی (سټنډرډ، کوډ) وي، ټول پښتون پښتډ ترې په روان پېر کې ګټنې واخلي. زما څرګندول چې روڼه وي کتنه داسې، د مجاوير احمد زيار، زيار له سلو ۹۸٪ اته نوي د کره ليکلار او ليکدود ښکاروندی دی.
هرګوره چې د پښت يوه وګړی لږ تر لږ لس کښلې د ده له پښتو ليکي زېرمو سره پرتله شي نو د دې پيله ساده برابروي دا چې د نوموړي کښلې د نوي پښتو يوه ټول منلی ښکاروندی دی.

د لغمان ژبنۍ ګړدودي وارينتونو څخه څرګندېږي لکه:. که د کړې په ځای، زور واله نه پای شوې دوبيمې مسرې، چې داستاني لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې سازيان يې له رباعي په سې وايې. يا د کيسۍ په منځ کې وايي، يا نر ته منسوبې غونډلې ما و ويل، ما و لمبل او ښځو ته منسوبې غونډلې ما و ويلې، ما و لمبلې او داسې نور.

د ابېڅو، وۍ (ويکيو، وييکي)، غونډ، غونډلو، ناکره کارول، د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ په پيخليک (تاريخ) کې خنډ او کمی پيدا کوي، اړين بايد ترې په ارزولو پلټنو (پله ټنې، پلټنې)، څېړنو او سپړنو کې بې لورې ګټنې واخستل شي، د نړه څېړنې پيله ساده برابر وي دا.

هغه پېخليکونه څخه چې کړدودي او ليکلارې بڼه له لرغون پېر څخه دلته، دود لري، لکه د لغماني او شيطان (ابليس) ليکني کيسې و ليکي، لغمانی او شيطان ورمونه او پندونه، د پيريانو او شيطانانو شتون. دا هغه څخه دي چې کره کوي زموږ ټول رښت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يوه ژوي (انسان) دې سيمې لوري پاتي کېدل او استوګن کېدل او دوېيم ژوي (حيوان) ډېره ګڼه ګونه لکه:. اېرې، لېوه، لېوګی، زمري، کبلی، بېزو، اس، بيانکی، اوښان، جونګی، مېښې، مېږې، وزې، ځېرلي، غواوې، پړانګ، پېشوپړانګ، خر، قچر، ګيدړ، سورلنډی، کاسه ګرب او داسې نور... .

د ادم (لومړی سړی، زمونږ پلار، ابوالبشر)، اه- دم؛ د (ا) ۱. لومړۍ مانا:. لومړی غږ(د سوبتيا غږ). د (اه) ۲. دوېيمه مانا:. ټاټ، افسوس، ټاپ، ارمان، اوسوز، اوسوس افسوز، اوسوز.

د (دم) ۱. لومړۍ مانا:. کوپ، چوپ، کوپکولو، چوپکولو يا پوکولو ته وايي چې پو کړی شوی دی.
د (دم) ۲. دوېيمه مانا:. شيبه، ډېر لږ وخت، غوره والی، اهميت يا (Moment Instant) شېبه، دغه (جاری)، مياشت، مدلاسه، فوري، جاری، ناڅاپه، اوس ته وايي. چې دم په دم (هره شيبه) ته وايو.

حوا:. ماښام، هغه ورځ يا شپه چې د يوې مهمې پېښې مقدمه وي (لکه داختر شپه) ، پيلنی مېرمن، لومړۍ ښځه (د انسانانو مور پرته له ادم ځخه) يا (EVE).
چې پېژند يې مونږ په راتلونکي پېر کې و کړو.

زه هېڅ ښاځمن (مغرور) نه يم، نه د ښاځمنتوب له پاره دا وايم چې لغمان د پښتنو، لومړی ټاټوبی دی، خو ټول ارياني لرغون پېر پښتپوهنه دا مونږ ته کره په لاس را کوي، چې د پښتنو ژوند، دمې، استوګنې او ځواک ځای دی. په هغه پېر کې مونږ شتون درلود، چې د هند او ايران سرحدي سېمه او نورې ستړې واکمنۍ شتون نه درلود، د کوشنيو واکمنۍ تلونکي راتلونکي مېنه وه.
د دې له پاره نه وايم چې دا زمونږ د قوم ستاين شي، او نه زمونږ پښت له پايني استازي د الله ج ځخه ورسته زوکړه شوی وي. له هغې وړاندې هم زمونږ پښت او نور پښت په ګرده ځمکه شتون در لود. لکه څنګه چې لوی الله ج وايي.

،، يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا ۚ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ، ژباړه:. ای! خلکو يقينا ما پيدا کړي استئ تاسو له يوه نارينه او يوې ښځې نه او ګرځولي مې يئ تاسې کورنۍ او قبيلې (واړه واړه او لوی لوی) چې يوه بل و پېژنئ، يقينا زيات عزتمن په تاسو کې په نزد د الله باندې زيات تقوا والا دی (چې په چا کې تقوا ډېره ده)، الله دی پوهه او خبردار. ،، (زما د اوستاد شيخ غلام الرحمن ترجمه، ۱۹۹۹ زېږدی، حجرات سورت، ۱۳ ايت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, دوېيمه ژباړه ای! خلکو موږ پيدا کړي يئ، تاسو (ټول) له يوه سړي چې (ادم) او يوې ښځې چې (حوا) ده او ګرځولي يئ موږ تاسې څانګې او قبيلې قبيلې (ټبر، قبيله، توکم، کهول، خېل، کورنۍ (لکه د ژوو)) له پاره د دې چې و پېژنئ يوه له بل سره، بې شکه چې ډېر ګڼلی او منلی له تاسو څخه په نزد د الله ډېر متقي ادب لرونکی (له الله ج څخه په پټه او ښکاره وېرېدونکی) ستاسې دی، بې شکه چې الله ښه عالم ډېر خبردار دی. ،، (افغانستان د عالمانو علمي استازي ۱۳۷۲، ۱۲۱۵ چوپړی)

,, درېيمه ژباړه:. ای! خلکو: يقينا موږ پيدا کړي يئ تاسو د يوه نارينه او د يوه زنانه نه او جوړ کړې يئ موږ تاسو خاندانونه او قبيلې د دې له پاره چې يوه بل و پېژنئ، يقينا ډېر عزتمند ستاسو نه د الله په نزد ډېر تقوا دار دی، يقينا الله تعالی علم والا دی خبرلرونکی. ،، (عبدالسلام، ۲۰۰۲ زېږدی، ۱۳۳۳ چوپړی)

په ترمېذي کې حديث دی چې رسول الله ص ويلې دي پښت دومره زده کړئ چې زړه سوی (صله رحمي پرې و کړئ).

زموږ پښتون پښت له قابيل (د هابيل په سې ورور) نيولې تر روان پېره يې شخړې وړي راوړې دي.
چې تر د پښتين يا پښتون (چې زړه لاتيني کې ورته پښتين PAXTEN، لاتيني ژبه کې پختين PAKHTEN، پکتين PAKTEN دی، چې د ايچ ابېڅی يې ترې غورځوي) نر او پښتينا PAXTENA، پختيناPAKHTENA پښتيانا PAKTYANA (ښځې) زوزان يا زوات دی.
د ادم او حوا زوزوان (زوی او لور يا لوڼی او لوڼۍ يا لوڼه) دي، زدکړه او د لمپاکا کې د لمک پېخليک داسې سپيني ته اوباسي چې د شيث زوزان او د پيلني سړي او پيلنۍ ښځې مسي دي، چې تر ډېره پورې دا مسله په همدې بڼه پوښ (قضيه) کې شوې ده.

په پندوسه کې د اريانا ژونګړ دي او اريانا يې ټاټوبی دی، هډ يې اريانی دی، په دې سره د اوسني افغانستان ټول پوهګړ پوهان او پېخليکپوهان او پښتپوهان ټول سره په يوه خوله دا خبره مني او په دې مسله يې له ټېرو کلونو څخه د پوښ مزې ترلې دي. د هغوی پلټنه همداسې په ډاګه شوې ده يا د هغوی ځېړنه همداسې ښودل شوې ده.

زموږ پښتون پښت د ادم ع له شيث زوی له پښت څخه پيلېږي او د هغه پېر اسلام دين منونکي وو، تر پايني استازي د لوی الله ج محمد رسول الله پورې. د دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښت ژبه پښتو ده، د لوی الله پاینی استازي پرې پوهېده، ,, د خالد بن ولید پېخلیک ځخه او د هغوی په خوله،، پښتو خبرې یې کړي او اورېدلې دي.
پېیلن او پېیلنې د پښتو ژبې پېیلي بې کچې تاثیرات لري چې د پاځون، ربښتو منلو او ژوي د روغې لارو لورې ته هڅوي.
هېڅ کله باید محضې ستاین او دروغ نه وي، د اسلام دین مخالف په کې شتون و نه لري.
ځکه الله العظیم په کتاب الله (قران کریم) او رسول الله ص ویلې دي مشکات، بخاري، مسلم کې شتون لري.

الله العظیم د پېیلنو او پېیلنې (شاعر او شاعرې) د پېیلې (شعرونو) په اړه خپل استازي (پیغمبر) حضرت محمد رسول الله حبیب الله ص ته ډاډ ګېرنه او ډاډینه تسلي مکه مکرمه کې ورکوي، له منځه تللو د منکرینو، بری د مومنانو، ربښتینوالي د ده کوي، په اخیر د سورت او په دفع د اووه شبهاتو سره د هغه نه. ټول سورت د پېیلنو (شاعرانو) په سرلیک دی، په ترتیب کې ۲۶ سورت دی په نزول کې ۴۷ دی، ۲۲۷ ایتونه لري او په قران پاک په ۱۹ سیفاره کې شتون لري.

وَالشُّعَرَآءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوٗنَ (۲۲۴)ؕ اَلَمۡ تَرَ اَنَّهُمۡ فِىۡ كُلِّ وَادٍ يَّهِيۡمُوۡنَ (۲۲۵)ۙ وَاَنَّهُمۡ يَقُوۡلُوۡنَ مَا لَا يَفۡعَلُوۡنَ(۲۲۶)ۙ اِلَّا الَّذِيۡنَ اٰمَنُوۡ وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَذَكَرُوالله كَثِيۡرًا وَّانۡتَصَرُوۡا مِنۡۢ بَعۡدِ مَا ظُلِمُوۡا ؕ وَسَيَعۡلَمُ الَّـذِيۡ نَ ظَلَمُـوۡۤا اَىَّ مُنۡقَلَبٍ يَّنۡقَلِبُوۡنَ(۲۲۷)ع
ژباړه:. پېیلن او پېیلنې (شاعر او شاعره) په سې روان وي سرکشان وګړي(۲۲۴) ایا ته نه ګورې دوی چې په هره کنده کې ګډ وډ ګرځي(۲۲۵) او دوی وایي هغه چې دوی یې نه کوي (۲۲۶) پرته له هغه وګړو ځخه چې ایمان یې راوړی دی او عملونه کوي نیک (په تابعداری د سنتو کې) او یادوي الله تعالی ډېر او بدل یې واخستو د دې نه ورسته د هغې چې دوی باندې ظلم شوی وو او زر دی چې پوهه به شي هغه وګړي چې ظلم یې کړی دی چې کوم اړخ ته دوی اوړي (۲۲۷).

ځرګندونه (تفسیر، جوتونه، تشریح):.

[۲۲۴] په دې ایت کې د دوېیمې شبهې ځواب دی. منکرینو ویل چې دا (محمد ص) شاعر دی او دا د الله کتاب د ده اشعار دي، منکرینو ته دا ښکاره وه چې پېیلن په دروغو په پېیلې سره یوه ځه ښایسته کوي او وګړو باندې اثر کوي.
الله العظیم په درې ډولو سره ځواب ورکوي په دې ایت کې چې پېیلنو تابعدار او ملګري ګمراهان، بد معشان، فاسقان وي او د دې نبي ص ملګري سجده کوونکي ژړاکونکي، د دنیا سره محبت نه کوونکي دي (په همدې ډول په تفسیر سراج المنیر او د قران تفسیر او ترجمه کې دي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګټنه: هر کله چې د خایسته ستاینو د رسوال الله ص د ملګرو باندې استدلال وکړی شي، نو دا پیله سپینې ته راوځي چې کوم وګړي د رسول الله ص ملګرو بد وایي او ناوړه نظر کوي نو هغوی رسول الله ص تکذیب کوي.

[۲۲۵] په دې کې دوپیمه بنه د ځواب ده، پېیلن او پېیلنې هڅې (بې هوده) خبرې، مخالفت خبرې (مخته دریدنه خبرې، په لاره کې ورته ودرېدل خبرې یا خنډ خبرې، متضادي خبرې)، دنیا د ترلاسه کولو له اړخه نه د وګړو ستاینه (هجو) کوي. د (يَّهِيْمُوْنَ) په غونډ کې د دوی تشبیه ورکوي د اوښانو او ګوتګو سره چې هرې کندې او ټیټنګونو ته د خوړلو او څښلو په حرص کې ګرځي.
د الله کتاب او د رسول الله حال داسې دی چې د لارښونې او حکمت د خبرو ډک دی، د دنیاپالنې او هواپالنې (پرستی) نه خالي دی.

[۲۲۶] په دې کې درېیمه بنه د ځواب ده، چې د پېیلنو ویل (قول) او کړنه (عمل) مختلف وي. د رسول الله ص د ملګرو ویل او کول ټول یوه شان وي.
د دوی د ملګرو پېیلي داسې وي، د رسول الله ص د لېواتیا پېیلي وایي، کړنې، ښایست یې ستایي، وګړو ته د غوره عملونو، سخاوت، نیکۍیو ... . لارښونه کوي، په خپله پرې کړ کېږي، خو د هغوی له دې څخه مخالف وي.

[۲۲۷] په پېیلنو کې روغ یا سم مومنانو هم شته، لکه د رسول الله ص په ملګرو کې حسان رض د ثابت زوی او نور هم، د دې له پاره یې د هغوی بېلوالی کړی دی. ځلور ځانګېړنې د هغه پېیلنو په ډاګه کوي. ایمان، صالح عمل، د الله ډېر یادول (ذکر کثیر)، وار او غچ اخیستل(کسات اخستل، بدله اخستل، کسات، غچ، بدله، کینه رخه).
د دوی په پېیلې کې په ژبه باندې د الله العظیم منلو یادونه کول او په زړه کې یې داسې منل چې ټکی شی ور سره نه ګډ (شریک) ول؛ غوره کارونو ته لارښونه کوي، د الله العظیم په ستاینه، ثنا، حمدونه کښنې او وایي؛ هر کله چې کافران پېیلن د رسول الله ص، یا د هغه د ملګرو، یا د مسلمانو سپکه وایي، نو دوی یې په ځواب کې ورته بنه له هغوی نه کلکه سپکه وایي. ځکه چې دا هم جهاد دی، په ژبه باندې جهاد،
لکه د پښتو لنډۍ ده:

د غشي زخم ژر رغېږي
د ژبې زخم تر کیامته پورې وینه

یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تورې زخم ژر جوړېږي

د پېغور زخم تر کيامته پورې وينه

په اخير د سورت کې کله ويرونه ده ظالمانو پيپلنو ته او نورو منکرينو ته (وَسَيَعۡلَمُ) کې رټل (تهديد) دی، (الَّذِيۡ نَ ظَلَمُوۡا) کې تعميم زر دی چې پوهه به شي هغه وګړي چې ظلم يې کړی دی (اَیَّ) ابهام دی (مُنۡقَلَبٍ) کې د دوی نعمتونو او خوشحالۍيو پرځيدو (انقلاب، بدلون) ته نغوته ده، چې دا به په غمونو سره بدل شي، ځکه چې غونډ (لفظ) د مرجع اکثر ويل کيږي، بېرته ګرځيدل پيلنې حال ته او غونډ د مُنۡقَلَبٍ بېرته ګرځيدل دي بدل حال ته (يَّنۡقَلِبُوۡنَ) کې زورنه د پرځيدو (اوختلو، بدلون يا انقلاب) ته نغوته ده، چې حالت به يې نوي، نوي فساد او وراني لوري ته بدليږي.

,, ۴۵۷۶ وَعَنۡ اُبَيِّ بۡنِ كَعۡبِ قَالَ قَالَ رَسُوۡلُ للهِ صَلّـی اللهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ ,, اِنَّ مِنَ الشِّعۡرِ حِكۡمَةً. ،، (مُتفَقٌ عَلَيۡهِ)

مشکات ځلورم ټوک، د پيپلې ځېرکی د ۴۵۷۶ نمبر حديث ژباړه:. اوبی رض د کعب زوی ويلې (نه روايت) دي، چې رسول الله صلی الله عليه وسلم ويلې (فرمايلي) دي ,, ځينې پيپلې (شعرونو) حکمت دي. ،، (متفق عليه يا بخاري او موسليم دواړه منلې ده)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپيری ۱۴)

,, ۴۵۷۷ وَعَنِ ابۡنِ مَسۡعُوۡدٍ قَالَ قَالَ رَسُوۡلُ للهِ صَلّـی اللهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ ,, هَلَكَ الۡمُتَنَطِّعُوۡنَ قَالَهَا ثَلَا ثًا. ،، (رَوَاهُ مُسۡلِمٌ)

د ۴۵۷۷ نمبر حديث ژباړه:. له ابن مسعود رض (عبدالله بن مسعود زموږ د فيقي لاربنود) ويلې دي، چې رسول الله صلی الله عليه وسلم و ويلې ,, په خبرو کې مبالغه (له ځانه دروغ جوړول، هغه څه چې شتون و نلري د هغو ويل، سوی رښت، ډېروالی د خبرو، په خبرو کی زياتی، افراق) کوونکی تبا (برباد، هلک) شول، دا خبره يې درې ځله وکړه. ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپيری ۱۴)

,, ۴۵۷۸ وَعَنۡ اَبِیۡ هُرَيۡرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوۡلُ للهِ صَلّـی اللهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ ,, اَصۡدَقُ كَلِمَةٍ قَالَهَا الشَّاعِرُ كَلِمَةٍ لَبِيۡدٍ اَلَا كُلَّ شَیۡ ءٍ مَّا خَلَا اللهِ بَاطِلٌ. ،، (مُتَفَقٌ عَلَيۡهِ)

د ۴۵۷۸ نمبر حديث ژباړه:. له اوبوهوريره رض ويلې دي، چې رسول الله صلی الله عليه وسلم ويلې دي ,, ډېره رښتوني غوندله (جمله) چې شاعر ويلې ده، د لبيد پيپله (شبر، اشلوک، پيپرن، شعر) ده، له الله ج نه پرته نور ټول ځيزونه مري (فاني دی، د منلو وړ نه دي). ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپيری ۱۴)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, ۴۵۷۹ وَعَنْ عَمْرِو بْنِ الشَّرِيْدِ عَنْ اَبِيْهِ قَالَ رَدِفْتُ رَسُوْلُ للهِ صَلّــى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا فَقَالَ ,, هَلْ مَعَكَ مِنْ شِعْرِ اُمَيَّةَ بْنِ اَبِى الصَّلْتِ شَىْ ءٌ ،، قُلْتُ نَعَمْ، قَالَ ,, هِيْهِ ،، فَاَنْشَدْتُّه' بَيْتًا، فَقَالَ ,, هِيْهِ ،، ثُمَّ اَنْشَدْتُّه' بَيْتًا، فَقَالَ ,, هِيْهِ ،، حَتّٰى اَنْشَدْتُّه' مِائَةَ بَيْتٍ. ،، (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

د ۴۵۷۹ نمبر حديث ژباړه:. عمرو رض د شريد زوی خپل د پلار د خولې خبره کوي، چې ويل يې، يوه ورځ رسول الله صلی الله عليه وسلم سره په سورلی هغه په سې ناست وم، هغه و ويل چې ,, د اوميه صلت د پلار زوی پېيلي (شعرونه) درته ياد دي،، ما و ويل هو، وې ويل ,, و وايه ،، ما هغه ته يوه بند پېله واوروله، وې ويل ,, بل و وايه ،، ما بل بند پېله واوروله، هغه و ويل ,, نور و وايه ،، تر دې چې ما لږ تر لږه سل بنده (کړۍ، دوې مسرۍ، بيته، دوې نيمبيتی) پېيلې هغه ته واورولې. ،، (مسلم ويلې دي دا) (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۴)

,, ۴۵۸۱ وَعَنِ الْبَرَآءِ قَالَ قَالَ النَّبِىُّ صَلّــى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ قُرَيْظَةَ لِحَسَّانَ بْنَ ثَابَتٍ ,, اُهْجُ الْمُشْرِكِيْنَ فَاِنَّ جِبْرِيْلَ مَعَكَ ،، وَكَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلّــى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لِحَسَّانٍ ,, اَجِبْ عَنِّىْ اَللهُمَّ اَيِّدْهُ بِرُوْحِ الْقُدُسِ. ،، (مُتَفَقٌ عَلَيْهِ)

د ۴۵۸۱ نمبر حديث ژباړه:. له برا رض ويلې (نه روايت) دي، چې د قريظه په ورځ نبي صلی الله عليه وسلم حسان د ثابت زوی ته و ويل ,, د مشرکانو بد وايه، جبراييل ع ستا ملګری دی، رسول الله صلی الله عليه وسلم به حسان ته ويل چې ,, زما له اړخه ځواب ورکوه، ای! الله قوي کړي دی په روح القدس سره.،، (بخاري او مسلم ويلې دي دا) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۵)

,, ۴۵۸۲ وَعَنْ عَائِشَةَ اَنَّ رَسُوْلَ للهِ صَلّــى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ,, اُهْجُوْا قُرَيْشًا فَاِنَّه' اَشَدُّ عَلَيْهِمْ مِّنْ رَّشْقِ النَّبْلِ. ،، (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

د ۴۵۸۲ نمبر حديث ژباړه:. عايشه رض ويلې دي، چې رسول الله صلی الله عليه وسلم ويلې ,, د قوريشو سپکه وايئ، سپکه د هغوی له پاره د غشو ويشتلو نه سخت لګېږي. ،، (موسليم ويلې دي دا.) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۵)

,, ۴۵۸۳ وَعَنْهَا قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ للهِ صَلّــى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ ,, لِحَسَّانٍ اِنَّ رُوْحَ الْقُدُسِ لَا يَزَالُ يُؤَيِّدُكَ مَا نَا فَخْتَ عَنِ اللهِ وَرَسُوْلِــه. ،، وَ قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلّــى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ ,, هَجَاهُمْ حَسَّانٌ فَشَفٰى وَاشْتَفٰى. ،، (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

د ۴۵۸۳ نمبر حديث ژباړه:. همدغه (عايشې رض) ويلې دي، ما د رسول الله صلی الله عليه وسلم نه واورېدل ,, حسان ته يې و ويل، جبراييل ع ستا مرسته کوي، تر څو پورې چې ته د الله ج او د هغه د روسول له اړخه سيالی کوي.،، هغې بيا و

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويل ما د رسول الله صلی الله عليه وسلم نه واورېدل چې ويل يې ,, حسان د کافرانو بد و ويل، مسلمانانو ته يې روغتيا (رمټتيا، سلامتي، شفا) ورکړه او په خپله يې هم روغتيا و مندله. ،، (موسليم ويلې دي دا.) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۵)

,, ۴۵۸۶ وَعَنۡ اَبِیۡ هُرَيۡرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوۡلُ للهِ صَلّـی اللهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ ,, لاَنۡ يَّمۡتَلِیَٔ جَوۡفُ رَجُلٍ قَيۡحًا يَّرِيۡهِ خَيۡرٌ مِّنۡ اَنۡ يَّمۡتَلِیَٔ شِعۡرًا. ،، (مُتَفَقٌ عَلَيۡهِ)

۴۵۸۶ نمبر حديث ژباړه:. له اوبوهوريره رض ويلې (نه روايت) دي، چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي ,, يوه سړی دې خپله خېټه د زوو نه ډکوي، د دې نه غوره ده چې خېټه د پيېلو (شعرونو) ډکه کړي،، (بخاري او موسليم ويلې دي دا.) ،، (موسليم ويلې دي دا.) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۶)

,, ۴۵۸۷:. وَعَنۡ كَعۡبِ بۡنِ مَالِكٍ اَنَّه‘ قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلّـی اللهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ، اِنَّ اللهَ تَعَالٰی قَدۡ اَنۡزَلَ فِی الشِّعۡرِ مَآ اَنۡزَلَ فَقَالَ النَّبِیُّ صَلّـی اللهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ ,, اِنَّ الۡمُؤۡ مِنَ يُجَاهِدُ بِسَيۡفِهٖ وَ لِسَانِهٖ وَالَّذِیۡ نَفۡسِیۡ بِيَدِهٖ لَكَاَنَّمَا تَرۡمُوۡنَهُمۡ بِهٖ نَضۡحَ النَّبۡلِ. ،، (رواه فی شرح السنة)

۴۵۸۷ نمبر حديث ژباړه:. کعب رض د مالک زوی ويلې دي، چې ما نبي الله صلی الله عليه وسلم ته و ويل چې الله تعالی د پيېلې په اړه څه شی رالېږلي دي، څه يې را لېږلي دي. نبي صلی الله عليه وسلم و ويل ,, چې مومن جهاد کوي په خپله ژبه او توره، په هغه څوګند کوم چې زما سا يې په لاس کې ده، تاسو کافران په پيېلو (شعرونو) داسې ولئ لکه په غشو يې چې ولئ. ،، (د سنتو شرحې ويلې دي) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۶)

,, ۴۵۸۸. وَعَنۡ اَبِیۡ اُمَامَتَه عَنِ النَّبِيِّ صَلّـی اللهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ ,, قَالَ اَلۡحَيَآءُ وَالۡعِیُّ شُعۡبَتَانِ مِنَ الۡاِيۡمَانِ وَ الۡبَذَآءُ وَالۡبَيَانُ شُعۡبَتَانِ مِنَ النِّفَاقِ.،، (رَوَاهُ التِّرۡمِذِیُّ)

۴۵۸۸ نمبر حديث ژباړه:. د اومامه پلار رض ويلې دي، چې ما نبي الله صلی الله عليه وسلم نه واورېدل چې نبي صلی الله عليه وسلم و ويل ,, حيا او ژبه ټينګ ساتل د ايمان دوې ښاخونه دي، سپکې سپوري (فحش وينا) او چټي خبرې (فضول خبري) د بېلتوب (نفاق) دوې ښاخونه دي.،، (ترميذي ويلې دي دا)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۷)

,, ۴۵۸۹:. وَعَنۡ اَبِیۡ ثَعۡلَبَةَ الۡخُشَنِیِّ اَنَّ رَسُوۡلُ للهِ صَلّـی اللهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ قَالَ ,, اِنَّ اَحَبَّكُمۡ اِلَـی وَاَقۡرَبَكُمۡ مِّنِّیۡ يَوۡمَ الۡقِيٰمَةِ اَحَاسِنُكُمۡ اَخۡلَاقًا وَّ اِنَّ اَبۡغَضَكُمۡ اِلَیَّ وَ اَبۡعَدَكُمۡ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مِّنِّیۡ مَسَاوِیۡکُمۡ اَخۡلَاقًا اَلثَّرۡثَارُوۡنَ الۡمُتَشَدِّ قُوۡنَ الۡمُتَفَیۡهِقُوۡنَ.،، (رَوَاهُ الۡبَیۡهَقِیُّ فِیۡ شُعَبِ الۡاِیۡمَانِ وَ رَوَی التِّرۡمِذِیُّ) ،،

۴۵۸۹ نمبر حدیث ژباړه:. د ثعلبه پلار خشني رض ویلي دي، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم و ویل ,, د کیامت په ورځ به تاسو ټولو کې ډېر نږدې او ډېر ګران (ګڼلی) ما ته هغه تن وي چې کړه وړه (ښه سلوک، اخلاق) یې ښه وي، د قیامت په ورځ به زما ناګڼلی او له مانه لرې هغه تن وي چې ناوړه کړه وړه (بد سلوم، بد اخلاق یا خراب خوی) و لري، په خبرو کې ډېروالی کوونکی (چاپېروس)، خوله اوږدونکی په خبرو کې او لویي کوونکی دی.،، (بیهقي د ایمان په څېرکي کې ویلي دي او ترمیذي ویلې دي دا)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لیږدی، چوپړی ۱۷)

,, ۴۵۹۵:. وَعَنۡ صَخۡرِبۡنِ عَبۡدِاللهِ بِنۡ بُرَیۡدَةَ عَنۡ اَبِیۡهِ عَنۡ جَدِّهٖ قَالَ سَمِعۡتُ رَسُوۡلُ للهِ صَلّـی اللهُ عَلَیۡهِ وَسَلَّمَ یَقُوۡلُ ,, اِنَّ مِنَ الۡبَیَانِ سِحۡرًا وَّ اِنَّ مِنَ الۡعِلۡمِ جَهۡلاً وَّ اِنَّ مِنَ الشِّعۡرِ حُکۡمًا وَّ اِنَّ مِنَ الۡقَوۡلِ عِیَالاً.،، (رَوَاهُ اَبُوۡدَاوۡدَ)

۴۵۹۵ نمبر حدیث ژباړه:. ضحر د عبدالله زوی د بوریده مسی هغه د خپل پلار او پلار یې د نیکه خبره کوي چې ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه اورېدلي دي چې ویل یې ,, ځینې سپړنه (بیان، تشریح، ډله، ډول: دغټوغټو ټکو څرګندونه، تعریف) سحر (جادو) وي؛ ځینې علم (پوهه) جهالت (جهل، بې خبرۍ، ناپوهي: په عربستان کې تر اسلام د مخه زمانه ته ورته په تېرو کې ډوبوالی، د الله العظیم نه بې خبري، د پوهي کمبختی) وي، ځینې پېیلې (شېرونه، شعرونه، اشلوک، پېیرن) حکمت (هوښیاري، ځیرکتیا، عقل، د تورات هغه برخه چې د سلیمان ع د هوښیاري په باب ده، د رسول الله ص پوهه او کړه وړه) وي او ځینې خبرې وبال (بوج) وي.،، (ابوداوود ویلې دي دا)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لیږدی، چوپړی ۲۱)

,, ۴۵۹۷:. وَعَنۡ اَنَسٍ قَالَ کَانَ لِلنَّبِیِّ صَلّـی اللهُ عَلَیۡهِ وَسَلَّمَ حَادٍ یُّقَالُ لَهٗ اَنۡجَشَةُ وَکَانَ حَسَنَ الصَّوۡتِ فَقَالَ لَهُ النَّبِیُّ صَلّـی اللهُ عَلَیۡهِ وَسَلَّمَ ,, رُوَیۡدَكَ یَآ اَنۡجَشَةُ لَا تَکۡسِرِ الۡقَوَارِیۡرَ قَال قَتَادَةُ یَعۡنِیۡ ضَعَفَةَ النِّسَآءَ.،، (مُتَفَقٌ عَلَیۡهِ)

۴۵۹۷ نمبر حدیث ژباړه:. انس رض ویلې دي، چې نبي صلی الله علیه وسلم یو ستاینغاړی (خوږغږی، د ترنم بلبل، مدح خوان) و، چې د هغه نوم انجاشه! و او ډېر خوږ غږ یې درلوده. نبي صلی الله علیه وسلم ورته و ویل ,, اې!؛ انجاشه!، اوښان په کلاره بیایه چې ښیښې ماتې نه کړې.،، قتاده رض ویلې دي چې هغه ص مرغللې له ښځو سره تشبع کړي دي.،، (بخاري او موسلیم ویلې دي دا)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لیږدی، چوپړی ۲۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, ۴۵۹۸:. وَعَنۡ عَاۤئِشَةَ قَالَتۡ ذُكِرَ عِنۡدَ رَسُوۡلِ اللهِ صَلّـی اللهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ الشِّعۡرُ فَقَالَ رَسُوۡلُ اللهِ صَلّـی اللهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ ,, هُوَ كَلَامٌ فَحَسَنُهٗ حَسَنٌ وَ قَبِيۡحُهٗ قَبِيۡحٌ.،، (رَوَاهُ الدَّارَ قُطۡنِیُّ وَ رَوَی الشَّافِعِیُّ)

۴۵۹۸ نمبر حدیث ژباړه:. عایشه رض ویلې دي، چې نبي صلی الله علیه وسلم ته د پیپلې یادونه و شوه، رسول الله صلی الله علیه وسلم داسې و ویل ,, چې پیپلې خبرې (شعر کلام) دي، ښه یې ښه دي او خراب یې خراب.،، (دارقطنیو ویلې دي او شافعي له عروه څخه د لېږد په ښه ویلې دي دا) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۲۱)

:. په شمتېیو ساحه کې د اورنګ باغچه داسې د پېرانو استوګن ځای دی، چې الته هېڅ څوک ورتللی نه شي، چې پېنځه شپږ تکړه ځوانان نه وي هغې ساحه کې ترې د شپې تګ نه شته، د اورنګ باغچه کې په ډانګپیلې وینا د شپې تګ نه کېږي.

له لرغوني پېر څخه د پېرانو دور څخه د هندوکش په دې لړیو کې پېران تیت او خپاره وو، په لرغون پېر کې چې انسان په پندوسی (پینی، نړی) له نه وو، د دوی ببلا بېلو ډلو د پینی پر مخ فسادونه او وژنې کولې، تر منځ یې ډېرې شړې وې، یوه بل به یې په شخړو کې ربړول، تړل او بندي کول؛ ان خواړه به یې نه ورکوو.
تر څو چې له منځ لاړ شي، په همدغه موخو او کړنو څخه الله العظیم په خپل قدرت سره له پنډوسې ورک کړل او واکمني یې له منځه لاړه.
الله پرې ابوالبشر ادم ع را و لېږه، چې په کې ژوند و کړي، عدالت او خلافت کړنې پر چار کړي.
فرښتو ټول پېران تیت په ترک کړل څه یې و وژل او څه یې غرونو لورې و شړل.
زموږ په غرونو، درځنېیو سیمو، د الېنګار او الېشنګ لرغوني اریاني رښتي سیندونو غاړو ته یې په ځای ځای هډونه، کږې وږې پښې، رېبه ژامې د خاورو لاندې په کراتو مندل شوې دی.
د وګړو له لورې او بیا یې له خاورو سره ګډ کړي، چې بېرته له خاورو سره خاورې شي.

اورنګ باغچه که پېنځه شپږ ښه تکړه او ښه زړه ور ځوانان نه وي، دوې څلور حتمن وېروي او ډاروي یې؛ د اوبو ساحه هم څاري، په لومړي وار په شګو وېشتل کوي، په شګه دې پوی کوي، بیا دې ورسته ډاروي.
دغسې معمېلې او کیسې دي دغه ځای کې.
په نومورې ځای کې روټېغه غونډۍ ده، چې لاندې یې د تېږو غر دی او له پاسه پرې خاورې دي. دا یوه عجیبه خبره ده او دا یوه تاریخي ځای دی، ګوره ښه! داسې بویمه چې په سر یې خاورې دي او لاندې یې پربښې تېږې دي، تورې پربښې تېږې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دغه ځای کې دغه پېریان سکونت لري او د دې ځای استوګن دي، ښه پرېمانه هم دي او همدغه ځای یې مرکز دی.
ترو دي پورې چې هلته پوستې، د ځواکونو چوړګه مېنې وړي خو هغه ساحه کې استوګن یا پاتې کېدلی (سکونت) نه شي کولی.
بل لوري ته یوه د هغه سیمې د ساحې وګړي دي، چې هغه پېژني چې دغه وګړي د دې ساحې ژونګړ دي؛ ډېر نه په خنډ او وېره کې اچوي.
تېر پېر کې وګړو به د کرکېلې له پاره او به لړولې، یوه تاریخي کېسه ده چې هغه سپین ږېری کاکا اوس هم ژوندی دی، ګل فکېر (فقیر) کاکا نومېږي.
هغه ویلې چې د حبیب الله خان پېر و، زه مې له پلار سره د کروندې خړوبولو له پاره تللی وم، نیمنانی (نیمچه ژنکی) وم، ټوله کرونده مو اوبخښتې کړه؛ یو پټی پاتې و، هغه هم د دې پټي یو کونج.
پلار مې ماته و ویل بچیه! دغه کونج اوبه که او بیا اوبه و تړه چې د نورو وګړو کروندو ته لاړې شي؛ چې د هغوی پټي هم پرې خړوب شي، زه لاړم ته راځه را په سې، زه درنه لاړمه.
چې ګل فکېر کاکا اوبه وتړلې او راوان شو، چې دغه ځای ته رسېږي، یو ماشوم په زمکه پروت دی او ژاړي.
د سره دوې بېلچې دي.
داسې چل یې کړی ده چې راځه دا ماشوم به په ځادر کې و تړم شاته به یې واچوم، او زه به دا بېلچې په اوږه کېږدم، چې د هر چا وي خو راځه د کوم لاروي څخه به لویدلی وي.
ګنلو له دې نه روستو چې سړي شی په شا کړی دی، یو پېر (وخت) کېږي چې له ځادر څخه یوه لوري سر اوباسي او دېخوا پېنې، او پېنې اوږدېږي، یو حالت ته چې سړی رسېږي، چې سړی له سد نه اوړي زوپ کېږي.

زوپټیدو نه ورسته درې، درې نیم ساعته ورسته چې پلار یې کله خبرېږي چې زوی مې څنګه په دا نیمو اوبو ورک شو، چې کله راځي ځادر یې همداسې تړلی، بېلچې نه شته، بېلچه یوه الته پرته ده یوه الته. له هغې نه ورسته یې له زوی نه پوښتنه وګړه چې ځویه! څنګه چل ده!؟. په تا باندې څه شوي دي!؟

وی پلاره ماشوم پروت و، ما ویل چې لاروي په لاره ځي راځي د چا نه به لوېدلی وي. ما ماشوم راواخسته، چې کله ځادر کې مې واچوه، هغه داسې اوږدېدو په حالت کې وه چې داسې مې ورته و کتلې؛ وضیت مې تور او سپین شو. دغه سې کیسې دي دلته او دا ټولو خلکو ته معلوم او څرګند ځای دی.

لکه اوس دلته یوه سیمه ده، چې د دوې الېنایي سیندونه سره ګډېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمتۍیو پوري اړونده، لغمان کې، د سیند تر غاړې یوه جیګه ونه ده او جیګه ونه ورته وایي.
دا یوه زړه ونه ده، هغه داسې یوه ونه وه چې د پېنځه تنو لاس ترې نه چارپېرېده، په دې کې هم ښه ډېر پېریان وو او اثري ځای وو؛ په جیګه ونه کې هم د پېریانو استوګنځای و.
د کوزې کلا کوم سړي ویل چې ما دوی په دې ځای کې داسې حالت لیدلی دی.
ما پتی اوبه کوه، دې ځای کې ښه ډول او سرنی غږېده، چې کله مې بېلچه په اولي کړله نو یا!؛ الکو!؛ دا لا څه حال دی، دا کوم د لیوني بچي دي چې راغلي دي دلته سیل کوي.
چې کله وړاندې شولم، خلک په کې ښه ګرم دي، ما اول کې و نه کتل چې پسته مې کتل او بجلکي مې و لیدلې. نو بسم الله مې کړل، پېښې مې و لیدلې کړې، رېبه له وېښتو ډکې د اوښانو په ډول، هډوکي مې زیګه شوه، دې سره مې بسم الله کړه.
د بسم الله سره ګورم څه او بېلچه پاتې شو.
نه مې اریکین و لیده نه ګیسونه، نه مې سړي و لیدل.
ډېر ښه پروګرام یې روان کړی وو.
په همدې ښه ډېرې نخښې د استوګنځیو یې له دې سربېره په خزانې غونډۍ، اکبر غونډۍ او تور کمر کې شتون لري. ۱۰۳۳ لېږدي کې اورنګ او زوی یې اکبر مغول لغمان کې ژوندګړ وو، هغه هم د ژوند په دې زړو ځایونو کې کړی ځای پر ځای کړی وو او خپل ژوند یې تېروه دلته.

دا زموږ د سیمي لرغوني لنډۍ ده، ګل پاچا الفت راټوله کړې چې له دې ټولګې څخه وړاندې، په پښتو ژبه کې د نوموړو پېیلو له چاپه تېر شوي لیکي شتون نه درلود. چې د پېریانو په اړه یې کښلي دي، د دوی د تاثیر تشبه یې له ښځو سره کړې دی.

,, له پاسه سره لستوڼي راغله
د بام په سر ورته پېریانو و نیومه،،
(ګل باچا، ۱۳۲۵ لېږدی کال، ۱۱۷چوپړی)

محمد ګل ګلکی استاد، شمتۍیو ته راغلی وو، د حبیب الله پیر کې، یوه سړی ور په سې پاسېدلی وو. ګلکي ورته د سبل په منځ کې و ویل:.

خدای دې زموږ د کور تنور که
چې هر سهار دې په مورۍ کې لاس وهمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه سړي ورته په خواب کې دا لنډۍ ویلې وه، دلته لیاز په پښتو وینګ کې او (لحاظ) په دري وینګ کې راغلی دی.

که د ځوانانو لیاز نه وی
په یوه ځوک به دې و باسم اویا تیزونه

,, چې خدای به څه راسره و کړي
ما پر دنیا ځان ته اغزي کرلي دينه

چې خدای قاضي شي میزان راشي
ستا د جفا کاغذ به الته غوړومه

چې خدای کوي هغه به و شي
جانانه مه تره تقدير ته تدبيرونه

چې خدای کوي هغه به و شي
کم بخته مه شکوه تنی په زيارتونه

چې خدای کوي هغه به و شي
ولې دې سر په زنګنو کېښود مينه

چې خدای کوي هغه به و شي
الکه مه ږده زيږی غوا په زيارتونه

چې خدای کوي هغه به و شي
زما د فکر بيړی غرکه شوه مينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۷۴ چوپړی)

,,خدايه په داسې لمبو و سوم
چې نه يې دود شته نه يې تاو چا و ليدنه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۹۵ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,,الله نرۍ، نرۍ باران کي
چې سالووالي د لونګۍ محتاجې شینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۹۶ چوپړی)

,,یار مې د تورو غرونو شپون دی
ما ته به راوړې سپینې ژاولې ژیړ کلونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۳۳۰ چوپړی)

,, د یوه پېښت ذهني او روحي پېژندنه، د هغه پېښت له دود او دستور سره تینګه اړېکه لري. همدغه شی یو پېښت له بل پېښت څخه په مانوي او دودیز ډول بېلوي، د یوه پېښت دودیز ارزښتونه بل ته پوره ورته نه وي او نه د هغوی ښېګڼي کټ مټ سره یوه بڼه وي؛ مګر ځینې برخې یې سره لړ او ډېر سره ورته وي.

د انسان ناسته ولاړه، تګ راتګ، خندا او ژړا، غم او ښادي، دوستي او دښمني، په هر ځای کي یوه بڼه ځانګړي ادب او رواج لري، چي څوک ترینه سرغړونه نه شي کولی. ښه سړی یا بد سړی په همدغه هنداره کي لیدل کیږي.

که موږ و غواړو چي د یوه هېواد یا دننه په ټاټوبي کي د یوه ټاکلي ولایت ذهني حال مطالعه کړو او معنوي څېره یې ځانته څرګنده کړو، تر ټولو لومړی باید د هغه ملت یا د هغه ولایت په دودو او دستور، رسم، رواج کي یوه مطالعه پیل کړو او دغه شي ته په ډېر اهمیت و ګورو،، (عبدالجبار، ۱۳۷۰ لیږدی، وې چوپړی)

مینه د زړه خبره نه ده
مینه لګیږي د زړه وینه وچوینه

,, باهو په لاس ګوتې په ګوتو
زرګره ټوله دې یارۍ ته جوړه کړمه،،
(اطلاعات او کلتور وزارت، ۱۳۶۴ لیږدی، ۹۹ چوپړی)

یارۍ ته چمتو کول، ګوتې، باهو (له لرغون پېر څخه د بوټو، پوټکو، څنډو، دروو، ولې نري تارونو، شنډې ملو، ورېښمو او ګلانو غاړه کۍ؛ تېرې وسپنې، ژېړو، سپین زرو، سرو زرو غاړه کۍ؛ ګرانو مرۍیو، یاکوتو یا یاقوتو او منرالونو غاړه کۍ) ، سره زر، وسپنه، کیمیاوي توکي لکه مس، جستو پېژندل دلته او د وګړو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دود... . زرګران، منګړ، منګو، منګوړ، دې په علمي بڼه و څېړې لیا دې منګولیا ته پرېږ دي، چې ډیناسور او سمڅرو ته یې پېر رسېږي.
دلته دې خزنده په تېره ګونګټه، خسك، سمڅرې له تېر پېر څخه و څېړې بیا به دا کره و مومي.

لوکاټ کلی دې هم تر شنني لاندې و نیسي، تر هغه پورې چې له مخزېږدي کې لا چین نه و، چین کې لوکاټ میوه پېژندل شوي نه وه، خو لغمان کې نومورې کلي له اریاني پېره شتون درلود.

الېنګار او الېشنګ په سنسیګریت، ویدي، او اریاني ژبو کې و پلتي، په دې سیمو کې دې سالو درې او کلي د پېخلیک پایله سپیني ته راوباسي، چې له سالاوي ژبو یا سالاویکو ژبو د زوکړې منځه ده.

لمپاکا کې د ګټې څنګ باندې د اس سپرو، نېزه لرونکو اتلانو څېرې و ویني، چې زموږ د پښتو ژبې لرغونی و ګړني پېیلې پېخلیک لرغون پېر ته رسېږي، له لرغون پېر څخه خوله په خوله موږ ته رسېدلې دي.
لکه دا لاندې زموږ د سیمې ټیکی ده.

،،ټیک په تندي پېزوان په شونډو
اوګۍ په غاړه د جلۍ مزه کوینه،،

(د لیکوال پېژند څرګند نه دی، ۱۳۱۲ لېږدی، ۹ چوپړی)

۱۳. ۱ لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د پېخلیک بېلګې

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرو پېخلیک، د دې پایله ساده برابر وي، د پښتون پښت له زوکړې څخه چې کله زوکړه شوي، په لرغون پېر کې یې په پېدوسه کې ژوند پیل کړي، ژبې شوی، پلار یې پښتینا، پښتون، مور یې پښتیانا (پښتیانه) پېژندلې، شیث پلار او وړور یې پېژندلی او خبرې یې کړې. پښتو ابېخې، وی، غوند، غونډلې، وینا، پېیلې یې ویلې، په اند، وند کې هر پېیلن او پېیلنې دا وګړني پېیلې له لرغون پېر څخه جوړې کړي، د نورو جوړولو تکل یې کړی دي. چې د پښتو پیلنی پېیلې لندی، ټپه، ټیکی او مصری پېخلیک په لاندې ډول دی:.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. د لنډۍ پېخلیک له لرغون پېر څخه دا کره سپیني ته را و باسي چې له لرغون پېر څخه ژوي (انسان) ماران پېژندل، او له ژوي څخه وړاندې پېر کې چې د پېریانو او د هغوی بېلابېلو ډولونو په څمکه ژوند کوو، نو ماران او سمڅارې نورو ژویو (دوپیمه مانا یې حیواناتو) هم ژوند که وو.

د دې له پاره د پښتو له ټولو پېیلو څخه لومړی لرغونی پېخلیک لنډۍ پېیله لري، چې له لټکې یا مار سره څانګړې څانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. پښتون پښت خوله په خوله، سینه په سینه د لرغون پېر په اوږده کې یوه بل ته لېږدولي دی.
پېخلیک (تاریخ) یې له نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر ته رسېږي.

۱۳. ۱. ۱ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) لومړی لنډۍ بېلګه

▲ مور یې د دربو سمڅاره ده
څکه یې لور په درې منی وېشتل کوینه

سپړنه (تشریح، د غتوغټو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: لرغوني لنډۍ.
بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخلیک: ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: بغل، خزانې غونډۍ نه لاندې، شمتی، د لمک سین غاړه یا د لغمان سین غاړه، اوراه پرته سیمه، که څور شمتي، مهترلام ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
جې. سندرغاړو ویلې: سرغندوي وګړني سندرغاړي ملاجان ملاکې ۱۳۲۲ لېږدي شا او خوا کې ویلې.
چې. ښکالوه: د مینې پالنې لوړ حس، د ټاټوبي چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده.
څې. منسوبه: نر ته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲. د پېر پېخليک (تاريخ) دوېيمې لنډۍ بېلګه

▲ زما زړګی د کاوون غر دی
په نورو ګرد وي په ما واورې ورونه

سپړنه (تشريح، د غټوغټو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېيله: لرغونې لنډۍ.
بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند ځرګند نه دی.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي ځخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: زرکمر، سالو ته مخامخ، (هندوکش د غرونو لوړې لړۍ لاندې چې له لنډي کوتل ځخه هم ښکارېږي) د ټيټنګونو، غونډۍ، کروندو او الېشنګ د سين تر منځ شتون لري)، الېشنګ د سين غاړه، اواره پرته سيمه، زرکمر، الېشنګ ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان (البنا، ګندهارا، آريانا... . زمکه).
ټې. پېيلې بنه: وګړنې پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: سرغندوي وګړنې سندرغاړي ملاجان ملاګې او ګل محمد اوستاد ويلې ۱۳۲۲لېږدي شا او خوا کې ويلې.
چې. ښکالوه: د مېنې پالنې لوړ حس، د ټاټوبې چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځې زېږنده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۲.
خې. چوپړی: ۱۱۹.
دې. راټولونکې نوم: ګل پاچا الفت.
ډې. ليکی دی که ليکنه: پښتو سندرې.
رې. چاپ کال: ۱۳۲۵ لېږدی (۱۹۴۹ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۲
زې. خبرداری (Caution):۲
ژې. کنټرول کې (In control): ټول
ږې. اليده بسپنه ورکول:. هندوکش د غرونو لوړې لړۍ هسکه سوکه ده، چې تل پرې واورې ورېږي، هواوېچه په کې ډېری وخت واورېژنه وي، واورېژونه يې په سيندونو غورځېږي او ټول کال يې هسکه سوکه په واورو پټه وي. په ټاټوبې کې له ټولو نه وړاندې لومړی پېخليکپوهېزه سيمېزې پايلې چې د پښتو سندرو په اړوند شوي دي. هغه زما وطندار ګل باچا الفت کړې وې، چې د پښتو سندرې کتاب تر نوم لاندې په ۱۳۲۳ لېږدي له چاپه راوتې وې او د وخت د اقتصاد وزير له لوري د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطبوعاتي جوایزو کې لومړی جایزه په پښتو تالفاتو کې اخېستې وه.
چې د پښتو شعر تاریخ په لحاظ له ۱۳۹ لېږدي کال څخه نیولي تر ۱۳۰۰ لېږدي کال پورې له نظر لاندې نېولي وو، له منتخبو لنډیو او کاکړیو سره.

پښتو سندرې، ګل باچا الفت د پښتو ټولنې مبصر او د صحافت او تالیف د څانګو امر، په ۱۳۲۵ لېږدی (۱۹۴۶ زیږدی)، د پښتو ټولنې نشراتو نمبر ۹۵، د عمومي مطبعې له چاپه تېره شوې ټولګه؛ د افغانستان د علومو اکاډمي د کتابتون کې د موندنې ګڼه ۱۲ ده، پښتو سندرې الفت، ۱۱۶ داني لنډۍ، مصرۍ، ټپه او ټیکۍ په کې سره ګډې ټولې شوې دي، چې ۷۳ یې لنډۍ دي،۲۶ یې ټپې دي او ۱۷ یې مصرۍ دي، ۱۱۲ څخه تر ۱۱۹ چوپړي پورې دي.

چې ډېرۍ یې زموږ د سیمې زوکړه ده او لږه برخه یې له ملي سندې اخېستل شوې او ځینې لنډۍ پرهېز او ښاغلي محمد علی لونګین ورکړي وي، چې د هغو یادونه یې هم په کې کړې او لیکی یې له ما سره شته دی.

زه دا ده دې له پاره کره بوږم چې له لرغون پېر څخه یې پښتون پښت خوله په خوله، اند په اند، وند په وند او سینه په سینه لمپاکا کې وایې.

د نوموړي لنډۍ د دنني سکالو، د پښتون پښت پښتپوهنې پنځې پېر د لیکوال ځېړنه، د مینې پالنې لوړ حس، د لغمان زرغون چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده. د دې له پاره کره بوږوم چې ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

۲. د ټپې پېخلیک له لرغون پېر څخه دا کره سپیني ته راوباسي چې له لرغون پېر څخه ژوي (انسان) شخړې، جګړې، بد نیتۍ، بخیلي، رنځ، درد او ټپ پېژندل، ژوي یوه تر بله د خبرو نه منلو په پیله کې زور لوري ته تللي دي، یو له بل سره خوابدي شوي، ناروغه شوي، په تن او په زړه یې ټپونه خوړلي دي، د رټلو دردونه، په کوروالي او زېږون کې دردونه لیدلي.
د دې له پاره د پښتو له ټولو پېیلو څخه دوېیم لرغونی پېخلیک ټپه پېیله لري، چې له ټپ یا زخم سره ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. پېخلیک (تاریخ) یې له نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر ته رسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۳ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) لومړی ټپې بېلګه

▲ ژړا مې نه ده په چا ګرانه
خوشې ګریوان په اوښکو څه ته لمده ومه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.
اې. پېپله: لرغونې ټپه.
بې. پېپلن یا پېپلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: بغل، خزانې غونډۍ نه لاندې، شمتی، د لمک سین غاړه، اوراه پرته سیمه، که څور شمتې، مهترلام ولسوالۍ، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان (الپنا، ګندهارا، آریانا... . زمکه).
ټې. پېپلې بنه: وګړنې پېپله.
جې. سندرغاړو ویلې: سرغندوي وګړنې سندرغاړې ملاجان ملاګې او ګل محمد اوستاد ۱۳۲۲لېږدي شا او خوا کې ویلې.
چې. ښکالوه: د مینې پالنې لوړ حس، د ناګټلتوب، ژوند ربښت ته تن اېښودل او زور هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۳.
خې. چوپړی: ۱۱۷.
دې. راټولونکې نوم: ګل پاچا الفت.
ډې. لیکی دی که لیکنه: پښتو سندرې.
رې. چاپ کال: ۱۳۲۵ لېږدی (۱۹۴۹ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۲
زې. خبرداری (Caution):۲
ژې . کنټرول کې (In control): تول
ږې. الیده بسپنه ورکول:. د دننې سکالو، د پښتون پښت پښتپوهنه یې پنځه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ٤ د پيل پېر پېخليک (تاريخ) دوپيمې ټپې بېلګه

▲ تا چې پر مخ ځپېره راکړه
په ژړا ډکې سترګې چاته واړومه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.

اې. پيپيله: لرغونې ټپه.

بې. پيپلن يا پيپلنه: پيژند ځرګند نه دی.

پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زيږدي ځخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.

تې. ځای: بغل، خزانې غونډۍ نه لاندې، شمتې، د لمک سين غاړه، اوراه پرته سيمه، که ځور شمتې، مهترلام ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان (الپنا، ګندهارا، آريانا... . زمکه).

ټې. پيپيلې بنه: وګړنې پيپله.

جې. سندرغاړو ويلې: سرغندوي وګړنې سندرغاړې ملاجان ملاګي ويلې ۱۳۲۲ليږدي شا او خوا کې ويلې.

چې. ښکالوه: مين ځخه مينې پالنې لوړ حس تمه، د ناګنلتوب لوری، ژوند ربښت ته تن اپښودل او زور هواويچې د تاثير پنځې زيږنده ده.

ځې. منسوبه: ښځې ته.

څې. ګڼه: ۴.

خې. چوپړی: ۹۱.

دې. راټولونکې نوم: پينده محمد زهير.

ډې. ليکی دی که ليکنه: غوړشکه د لنډۍيو.

رې. چاپ کال: ۱۳۱۰ ليږدی (۱۹۳۲ زيږدی).

ړې. کړه شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۲

زې. خبرداری (Caution):۲

ژې . کنټرول کې (In control): ټول

ږې. اليده بسپنه ورکول:. د دننې سکالو، د پښتون پښت پښتپوهنه يې پنځه ده، دا نو داسې نه ورته نه شو ويلی چې دا په ۱۳۱۰ ليږدې کې په لاسې ليک په استقلال لېسه کې کښلې، ۱۳۱۸ ليږدې کې پښتو ټولنې ته سپارلې او د ټاټوبې په ملې ارشف کې خوندې کړې. چې دا دې لرغون پېر سره اړه و نه لرې، يا دې لرغونوالی و نه لرې، د دې له پاره چې اوس له ټاپن شوې، لرغون کې يې شتون نه درلود، په لرغون پېر کې يې شتون درلود خو په اوس پېر کې خوندې شوې او کړه شوې دې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. ټيکۍ پېخليک له لرغون پېر څخه دا کره سپيني ته راوباسي چې له لرغون پېر څخه ژوي (انسان) په ازاده هواېچه، ارته ځمکه کې ژوند و کړي، ځانته د ژوند ملګري پيدا کړي، خپل پښت اوږدو کلونو ته رمټ و رسوي، په لوړه لېوالتيا رښتې مينه و کړي؛ مينه و پالي، د مينې درناوی و کړي، چې ځښتن ترې خوښ شي، خپلې جوړې ته خوښې ورکړي، ودنه ورسره وکړي؛ په ښادۍ کې يې نورې وکړې ستاينه و کړي؛ ټيک يې په تندي کړي او برابرې پېيلې ورته و وايي. د دې له پاره د پښتو له تولو پېيلو څخه دربيم لرغونی پېخليک ټيکی پېيله لري، چې چې د ټيک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، ځرنګوالی او ځرګندوالی لري. پېخليک (تاريخ) يې له نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر ته رسېږي.

۱۳. ۱. ۵ د پيل پېر پېخليک (تاريخ) لومړی ټيکی بېلګه

ټيک په تندي پيزوان په شونډو
اوګی په غاړه د جلی مزه کوينه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېيله: لرغونې ټيکی.
بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند ځرګند نه دی.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: بغل، خزانې غونډۍ نه لاندې، شمتۍ، الينګار د سين غاړه، اوراه پرته سيمه، که ځور شمتې، مهترلام ولسوالۍ، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان (الينا، ګندهارا، آريانا... . زمکه).
ټې. پېيلې بنه: وګړنې پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند ځرګند نه دی.
چې. ښکالوه: مينې پالنې لوړ حس، د ګڼلتوب لوری، ژوند رښت، د ښادۍ شېبه، خوشحالۍ او ودنې هواويچې د تاثير ينځې زېږنده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته؛ څې. ګڼه: ۵.؛ خې. چوپړی: ۹.
دې. راټولونکې نوم: د ليکوال پېژند ځرګند نه دی.
ډې. ليکی دی که ليکنه: منتخبات لغات متفرقه پښتو، خطي نسخه (کلمي کښلې يا په قلم ليکلې) ملي ارشيف.
رې. چاپ کال: ۱۳۱۲ لېږدی (۱۹۳۴ زېږدی).
ړې. کره شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۱
زې. خبرداری (Caution):۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژې . کنټرول کې (In control): ټول

ږې. الیده بسپړه ورکول:. د دنني سکالو، د پښتون پښت پښتپوهنه يې پنځه ده، دا نو داسي نه ورته نه شو ویلی چي دا په ۱۳۱۲ لېږدي کې په لاسي لیک کې کښلي، ۱۳۱۸ لیږدي کې پښتو ټولني ته سپارلي او د ټاټوبي په ملي ارشف کې خوندي کړي. چي دا دې لرغون پېر سره اړه و نه لري، یا دې لرغونوالی و نه لري، د دې له پاره چي اوس ټاپن شوي، لرغون کې يې شتون نه درلود، په لرغون پېر کې يې شتون درلود خو په اوس پېر کې خوندي شوي او کره شوي دي.

۱۳. ۱. ٦ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) دوېیمې ټیکی ببلګه

▲ د سپینو غابنو يې برېښنا شوه

چا ویل ږلی ده چا ویل واوره اوروینه

سپړنه (تشریح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

اې. پپیله: لرغوني ټیکۍ.

بې. پپیلن یا پپیلنه: پېژند څرګند نه دی.

پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زیږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.

تې. ځای: بغل، خزانې غونډۍ نه لاندې، شمتۍ، الېنګار د سیند غاړه، اوراه پرته سیمه، که څور شمتي، مهترلام ولسوالۍ، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.

ټې. پپیلې بنه: وګړني پپیله.

جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.

چې. ښکالوه: ودنپالني لوړ حس، د ناوې ستاینه، د ښادۍ شیبه، په لرغون پېر کې به د هغه پېر اسلامي دود په سته ناوې او شا د وني لاندې راوستل او بیا به د کهول مشر لاسونه یوه بل ته ورکول، د ګډ ژوند ورمونه او کړنلارې به يې ورته کولې، د ژوند او تبر دېرېدو دعا به يې ورته کوله.

ځې. منسوبه: ښځې ته.

څې. ګڼه: ۶.

خې. چوپړی: ۵۳.

دې. راټولونکي نوم: پینده محمد زهیر.

ډې. لیکی دی که لیکنه: غوړشکه د لنډۍیو، خطي نسخه (کلمي کښلې یا په قلم لیکلې) ملي ارشیف.

رې. چاپ کال: ۱۳۱۰ لیږدی (۱۹۳۲ زیږدی).

ړې. کره شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۲

زې. خبرداری (Caution):۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. د مصرۍ پیخلیک له لرغون پېر څخه دا کره سپيني ته راوباسي چې له لرغون پېر څخه ژوي (انسان) يوه بل ته زور په ډاګه کړي، توري د ځان ساتلو او بېلا بېلاو غوښوني له پاره تري ګټني واخلي، په جګړې کې يې په کار کړي، په ښه پام يې ورغوي، په غوره مېچه برابري وي، ښکلي يې و ساتي، وار په وار يې تېرې کړي. د دې له پاره د پښتو له ټولو پيپلو څخه ځلورم لرغونی پيخليک مصرۍ پيپله لري، هغه دوې سرې پيپلي ته وايي چې د لرغون مصرۍ تورې او مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، ځرنګوالی او ځرګندوالی لري. او پيخليک (تاريخ) يې له نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۴۵۳ کاله وړاندې تېر پېر ته رسېږي.

۱۳. ۱. ۷ د پيل پېر پيخليک (تاريخ) لومړی مصرۍ بېلګه

▲ سپوږمۍ يه! سر وهه، راخيږه
يار مې د ګلو لو کوي ګوتې رېبينه

سپېرنه (تشريح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.
اې. پيپله: لرغوني مصرۍ.
بې. پيپلن يا پيپلنه: پيژند ځرګند نه دی.
پې. پيخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۴۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: بغل (هندوکش د غرونو لړۍ لاندې، د ټيټنګونو، غونډۍ، کروندو او لمک د سيند تر منځ شتون لري)، خزاني غونډۍ نه لاندې، شمتۍ، الينګار د سيند غاړه، اواره پرته سيمه، که ځور شمتۍ، مهترلام ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پيپلي بنه: وګړني پيپله.
جې. سندرغاړو ويلي: سرغندوي وګړني سندرغاړي ملاجان ملاکي او ګل محمد اوستاد ويلي ۱۳۲۲ليږدي شا او خوا کې ويلي.
چې. ښکالوه: د ميني پالني لوړ حس، د ټاټوبي چارپېريال او هواويچي د تاثير پنځي زېږنده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.؛ څې. ګڼه: ۷.
خې. راټولونکي نوم: پينده محمد، عبدالروف، مجاوير.ا، سليمان لايق... .
دې. ليکی دی که ليکنه: ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
ډې. چاپ کال: پ. م. ۱۳۱۰، ع. ر ۱۳۳۷، م.ا ۱۳۵۸، س. ل او م.ا ۱۳۶۱
رې. کړه شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتني سمې شوې):۴
ړې. خبرداری (Caution):۴؛ زې. کنټرول کې (In control): تول

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژې.   الیده بسپنه ورکول:. د دې مصرۍ وګړني انګېرنه داسې ده، چې د پسرلي په موسم کې به د سوما؛ (هوما) بوټی د لته خازاني غونډۍ سره پاس ټیټنګ منځ کې هندوکش د غرو لمنو کې ټولیده. خو په داسې پېر کې به د شپې له پلوه دا کار کې ده، چې د ۱۴ او ۱۵ سپوږمۍ شپه به وه. ځوانانو به دا بوټي رېبه او پېغلو به ټولوو. کله به چې دا بوټي را ټول شو بیا به ترې زوخا تیاره شوه او خلکو به ډېرو کرانو، منلو مېلمنو ته په مېلمستیا ګانو کې د برړو پې (ژاولو) او له نورو خوړو سره یو ځای اینوده... . ویل کېږي چې دا مصرۍ یوې پېغلې خپل مین ته په داسې شېبه کې ویلې (اچولې) چې مین یې د اوما لو کاوو نو ځکه یې په سپوږمۍ غږ کړی چې ژر را خېږه، نه چې زما مین په تیاره کې ګوتې پرې نه کړي.
لکه څنګه چې راپور شوي د دوی هر یوه په واسطه؛ هر یو د سترګو تور، د پښتو ژبې ستورو، درنو ښوونډو او پوهانو نوموړې مصرۍ په خپلو لیکو او کښلې کې په لاندې بڼه کښلي ده.

۱:. پینده محمد زهیر په خپل غوړشکه د لنډیو کښلې کې، داسې کښلې.

▲ سپوږمۍ یه! سر وهه، راخېږه
چې زما جانان د تورو غرو مزل کوینه
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۱۴۵ چوپړی)

۲:. د سپوږمیه کړنګ وهه راخېږه، له چاپه تېره شوې کښلې لیکوال د پښتونخوا د شعر هار او بهار، جېمز ډارمستټر له کښلې ورسته کښلې.

▲ ,, سپوږمۍ یه! کړنګ وهه، راخېږه
یار مې د ګلو لو کوي ګوتې رېبینه،،

۳:. عبدالروف بینوا په خپل کښلې کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلې.

▲ ,, سپوږمۍ یه! سر وهه، راخېږه
زما لالی د لویو غرو مزل کوینه،،
(عبدالروف ، ۱۳۳۷ لېږدی، ۵۳ چوپړی)

۴:. پوهندوی دوکتور مجاور احمد زیار په خپل کښلې کې، داسې کښلې.
▲ ,, سپوږمۍ یه! سر وهه، راخېږه
زما اشنا د تورو شپو مزل کوینه،،
(مجاویر، ۱۳۵۷ ل، ۱۱۶ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. سلیمان لایق او مجاور احمد زیار مومند په خپل وار سره یوه له بل سره په ګډه داسې کښلې.

,, سپوږمی یه! سر وهه، راخېژه
جانان د ګلو لو کوي ګوتې رېبینه
سپوږمی یه! سر وهه، راخېژه
زما لیلی د تورو غرو مزل کوینه،،

(لایق او مجاویر، ۱۳۶۱ لېږدی، پولس چوپړی)

۶:. پوهندوی ډاکټر محمد رحیم الهام په خپل کښلې کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلې.

,, سپوږمی یه! سر وهه، راخېژه
زما لالی د لویو غرو مزل کوینه،،

(محمد رحیم،۱۳۷۹ لېږدی، ۱۰۲ چوپړی)

۷:. پوهاند دوکتور مجاور احمد زیار په خپل کښلې کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلې.

,, سپوږمی یه! سر وهه، راخېژه
زما اشنا د تورو شپو مزل کوینه،،

(مجاویر، ۱۳۸۸ ل، ۱۷۱ چوپړی)

۸:. پوهاند د تاریخ پروفیسور شهسوار سنګروال داسې کښلې ده.

,, سپوږمی یه! سر وهه، راخېژه
یار مې د ګلو لو کوي ګوتې رېبینه،،

(شهسوار، ۱۳۹۰ لېږدی، ۵۹ چوپړی)

۹:. پوهندوی لال باچا ازمون په خپل کښلې کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلې.

,, سپوږمی یه! سر وهه، راخېژه
زما لالی د لویو غرو مزل کوینه،،

(لال باچا، ۲۰۱۵ زیږدی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کره بڼې:. سړۍيه!، سپوږمۍ يه!، شپونکۍ يه!، نړۍ وال، پېنۍ ييبره، غونډۍ ټال، نړۍ جال کې د غبرګغږې يې (ۍ) غبرګغږ وساتل شي، ۍ ترې و نه غورځول شي تر ټولو غوره او کره پښتو راځي. له وټېزي (اقتصادي) اړخه هم په بريښنايي ټولوالو کې غوره راځي چې ,ۍ، و نه غورځول شي، که و نه ځورځول شي د ,, - مۍ يه ،، غږ ور کوي او که وغورځول شي د ,, - ميه، غږ ور کوي. لکه لاندې نا کره بڼې:. سپوږميه!، شپونکيه!، نړيوال، پېنييبره، غونډيټال، نړيجال... .

د دې پيله ساده برابر وي دا؛ چې پارنويکی دلته دوې مانا خندي:.

لومړی:. يه (نه يا اا) (سپوږمۍ نه، سپوږمۍ اا يا داسې مه کو کوه سپوږمۍ) د نه ځواب له پاره يې وايو. لکه تر اوسه پورې دې دا ليکی لوستلی دی؟، يه (نه يا اا.Uh-uh). په دې بڼه غږ لري، لکه په ډډ کې دوې د ډې (ډ) ابېڅې خوا په خوا راغلې، په اا (نه، يه) کې دوې د اې (ا) ابېڅې خوا په خوا راغلي. د لومړې ټوله هوا په تالو کې ساتل کيږي او خوله ډېره وازيږي، او په دوېيم ا کې بيا هوا په خوله کې لږه خو په ستونې کې ويل کيږي او ژبکۍ لړزوي. بله دا چې اا (نه، يه) نه شمېر نوم ۱۱ شمېر ګڼه يوولس دی، نه ۱.۱ په بڼه د لومړي څېرکي لومړی سرليکه يا د مخکنې سرليک شمېر ګڼه دی او نه لنډوون دی لکه ا.ا (اسلامي افغانستان).

دوېيم:. بلنويکی:. يه د ای! سپوږمۍ په ډول مانا خندي.

لکه:. يه کربانه!، يه پښتيانه!، يه ځلميه!، يه بچيه!

د پښتو ژبې د څېپز خجيز ټولوالې په سټه خبره، وينا، ويکي غونډ او غونډله په ځلورګونو څپو څخه په هره يوه څپه باندې تر پايه پورې ورته زورنه راځي. يا به په لومړۍ يا دوېيمه، يا درېيمه يا ځلورمه څپه زورنه راځي. د څېپز خجيز ټولوالې په سټه هم چې يې (ۍ) و نه غورځول شي، روغ راځي چې هره، هره خبره، وينا، ويکي غونډ او غونډله ويکيی د ځلور ګونو څپو تابع ده. دا هم ځلور څېپز غونډلې دي.

د هغوی ټولو درنو چې پر دې دنيا دي تر دې دمه او که په هغې دنيا دي، الله ج دې د دوی د زړه ارمانونه پوره کړي. د تللو ډېر درناوی کوو، خدمتونه ته يې درناوی کوو، خو ليکنې رمتې کوو او په نوي پېر کې يې روغې پيلې سپينې ته راوباسو او کره کوو يې، اوسنې پېر سره اوړه ورکو او مخ په وړاندې ځو.

په ټولو کې تېروتنې کره شوي دي، چې (ناکره بڼه د چه) کارولې، اوږده ې (يې نرمه يې يا ی کارولې، کامه (،) او ندايه (!) يې نه ده کارولې، وت (سپيس يا واټن يې نه دی کبنلی او ور سره ږې (ږ) يې ژې (ژ) ناکره بڼه کارولې چې کره شوې ابېڅې په سره رنګ کره شوي دي.

بل لورې ته نومړې پښتو پېيلې ځانګړې ځانګړنې مصرۍ ته ورته دي، لنډۍ، ټپه او ټيکۍ ته ورته نه دي، نوموړې مصرۍ د پښتو وګړني لرغونې پېيله مصرۍ ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۸ د پیل پېر پېښلیک (تاریخ) دوییمې مصرۍ بېلګه

▲ سپینه خولګۍ دې راته ژوي
که په چړو کې نرۍ لار وي در به شمه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېیله: لرغوني مصرۍ.
بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند ځرګند نه دی.
پې. پېښلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي ځخه ۷،۴۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: شمتۍ، که څور شمتي، الینګار د سیند غاړه، اوراه پرته سیمه، مهترلام، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبۍ، افغانستان.
ټې. پېیلې بنه: وګړني پېیله.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند ځرګند نه دی.
چې. ښکالوه: لېوالتیا لوړ حس، له خپلې میرانه، په لرغون پېر کې به چې ژوي تر هغه یې ټاکلې نخښې د یارۍ نه وي پوره کړې، د ګډ ژوند موخو ته به نه رسېده. سپینه خولګۍ یا پېغلې تر لاسه کول داسې و لکه په تېرو چړو چې مزل کوي، نو اړینه وه چې له ډېر پام ځخه به لېوال پام اخسته.
ځې. منسوبه: ښځې ته. ځې. ګڼه: ۸. خې. چوپړی: ۶۴.
دې. راټولونکې نوم: پینده محمد زهیر.
ډې. لیکی دی که لیکنه: غوړشکه د لنډۍیو، خطي نسخه (کلمي کښلې یا په قلم لیکلې) ملي ارشیف.
رې. چاپ کال: ۱۳۱۰ لېږدی (۱۹۳۲ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۲
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. الیده بسپینه ورکول:. د دنني سکالو، د پېغلې او ځلمي غوراوی، د چړو پېژند، د پښتون پېنت پښتپوهنه یې پنځه ده، دا نو داسې نه ورته نه شو ویلی چې دا په ۱۳۱۰ لېږدي کې خوندي شوې. چې دا دې لرغون پېر سره اړه و نه لري، یا دې لرغونوالی و نه لري، د دې له پاره چې اوس ټاپن شوي، لرغون کې یې شتون نه درلود، په لرغون پېر کې یې شتون درلود خو په اوس پېر کې خوندي شوې او کره شوې ده، په ورته بنه د دې سیمې تر ۱۰۰۰۰ ډېرې داسې پېیلې دي چې د لرغون پېر دي. هر ابېځی، هر ویکیی، هر غونډ او هره غونډله یې د پښتو ژبې دی او لکه د نورو زړو ژبو په بنه لرغون پېر لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۹ د لرغون پېر پېخليک (تاريخ) لومړی مصری بېلګه

▲ دا الېنګار خيرې! خيرې ده

هرې خيرې نه يې د وينو بوی راځينه

سپړنه (تشريح، د غتوغټو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: لرغونې مصری.

بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.

پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۳۳۴ کاله وړاندي تېر پېر دی.

تې. ځای: پنجکوره، سنګر، الېنګار ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.

ټې. پېيلې بنه: وګړني پېيله.

جې. سندرغاړو ويلي: جمت الله.

چې. ښکالوه: د ميني پالنې لوړ حس، ميرځمن ته د ولاړېدلو، د لغمان زرغون چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځي زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: نر ته. ځې. ګڼه: ۹.

خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.

دې. راټولونکي نوم: پېژند څرګند نه دی.

ډې. ليکی دی که ليکنه: پېژند څرګند نه دی.

رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.

ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتني سمې شوې):۰

زې. خبرداری (Caution):۰

ژې . کنټرول کې (In control): ټول

ږې. اليده بسپنه ورکول:. د اليګزندر يا ماکيدانسکي يا اسکندر مقدوني ۳۲٦ مخزېږدي کې دوې مياشتي لمپاکا کې تېراکونه و کړه، دوې مياشتي يې د دې سيمې ډېری تېر تالا وا لا کړه، ميرنو ورته کورونه پرېخښودل. غرونو او درځنۍيو سيمو د هندوکش (ساوو، کنده ګل، سوی مخ، واورو مخ، ځينګوړا، سالو، تګ، کاوون، تبۍ او درې) ته لاړه. چې په شخړو راوړلو کې د مقدوني ميرځمن ډېرې نېزې، تورې او سپرې ماتې شوې، دواړو لورو ته ډېر ژور ټپونه ورسېدل، ډېرې ځنګې خبرې يې خيرې خيرې کړلې، له يوه لوري د لمپاکا ټوله زورزوره ګنه ګونه له زورورو شخړو په پيله کې په شا تمبل کېدله، چې ټوله اواره سېمه يې په وينو وينخښتې کړه، په سنګره کې يې ورته د ځواک له پاره د وسپنې وېلې کولو پېنځه کورې و رغولې، چې خپلې نېزې تورې او سپرې ورغوي، له همغه پېره نومړي کلي ته پنجکوړه وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۰ د لرغون پېر پېخلیک (تاریخ) لومړی ټپې بېلګه

▲ جانان چې ته ماته یې ویلي

د پړوایي مشنګ چې ګل شو ری به شمه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېیله: زړه ټپه.

بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند ځرګند نه دی.

پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زیږدي ځخه ۲۳۳۴ کاله وړاندې تېر پېر دی.

تې. ځای: منجلام، پړوایي، اړوکی، الینګار ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.

ټې. پېیلې بنه: وګړني پېیله.

جې. سندرغاړو ویلې: پېژند ځرګند نه دی.

چې. ښکالوه: د مینې او مینې پالنې لوړ حس، د لغمان زرغون چاپېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زیږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: ښځې ته.

ښې. ګڼه: ۱۰.

خې. چوپړی: پېژند ځرګند نه دی.

دې. راټولونکي نوم: پېژند ځرګند نه دی.

ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند ځرګند نه دی.

رې. چاپ کال: پېژند ځرګند نه دی.

ړې. کړه شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰

زې. خبرداری (Caution):۰

ژې . کنټرول کې (In control): ټول

ږې. الیده بسپنه ورکول:. د الیګزندر یا ماکیدانسکي یا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزیږدې کې دوې میاشتې لمپاکا کې تراکونه وکړه، دوې میاشتې یې د دې سیمې ډېرې تبر او اسونه تالا کړه، میړنو ورته کورونه پرېښودل. غرونو او درځنیو سیمو د هندوکش (ساوو، کنده ګل، سوی مخ، واورو مخ، ځینګوړا، سالو، تګ، کاوون، تبې او درې) ته لاړه، چې په شخړو راوړلو کې د مقدوني میرځمن ډېرې نېزې، توري او سپرې ماتې شوې، دواړو لورو ته ډېر ژور ټپونه ورسیدل، ډېرې ځنکې ځبرې یې ځیرې ځیرې کړلې، له یوه لوري د لمپاکا ټوله زوروره ګڼه ګونه له زورورو شخړو په پیله کې په شا تمبل کېدله، چې ټوله اواره سیمه یې په وینو وینخښتې کړه، په دې پېر کې د یوې پېغلې د ژوند ملګری د جګړې له پاره له خپل کاله ځخه و وته او دې ته یې د بېرته راتلو ژمنه کړې وه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۱ د لرغون پېر پېخلیک دوبیمې مصری او لومړی لنډۍ بېلګه

د پېغلو پېغور ورکولو یوه تربله ځوابونه.

▲ مه سیندغاړي کې مه یې نوم کې
نېزې یې نه شته اورلړوني ګرځوینه

▲ مه سنګره وال کې مه یې نوم کې
اوبه یې نه شته مخ په لاړو وچوینه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.
اې. پېیله: لرغوني مصری.
بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۳۳۴ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: ګرمکاچ، الېنګار سیند غاړه، الېنګار ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلي بڼه: وګړني پېیله.
جې. سندرغاړو ویلي: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: پېغور افساني، میرځمن ته د ولاړېدلو، د لغمان زرغون چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځي زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته. څې. ګڼه: ۱۱.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.
دې. راټولونکي نوم: پېژند څرګند نه دی.
ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند څرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کره شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰ ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. الیده بسپنه ورکول:. د دې مصرۍ او لنډۍ افسانه او وګړني انګېرنه داسې ده، په ۳۲۶ مخزېږدي اسکندر په سنګر کې د ښځږو په لړ پنډغاله و وهه له او دمې ځای یې ځانته جوړ کړه، په دې پېر کې به ښتانه اتلان د شپې په تیارو کې ګرځېدل، د میرځمنو څارکښې به وو، ځینې پېر به د ودنې له پاره پېغلې یوه بل کلي او سمې ته په پټه تللې، نو د خپلو څارکښو به چې د پېژند غږ کوو چې تاسو څوک یئ؟ دوی باندې یې د وېرې اثر شینده، دوی له سنګره کلي څخه سیند غاړې ته راغلې وې، او سیندغاړۍیو ته یې پېغور د څیرې کونکو وسلو او سوی غوره سمبالتیا ور کوو، دا بل لوري هغوی ته د اوبو کمتون او لږې ګټه اخستنې پېغور ور کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۲ د زوړ پېر پېخليک لومړۍ مصرۍ بېلګه

مينه روا که ناروا ده

په کومه مينه چې اخلاق ناولی شينه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: زړه مصرۍ.

بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.

پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۳۶۱ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۳۷ لېږدې (۶۵۸ زېږدي).

تې. ځای: مندره وړ، وربېنم لاړ، زوړ کلی، قرغه يي ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.

ټې. پېيلي بڼه: وګړني پېيله.

جې. سندرغاړو ويلي: اوستاد ګل محمد ګلکي ۱۳۲۲ لېږدي کې ويلي.

چې. ښکالوه: د اسلام پالني لوړ حس، دينپوهني زده کړې د تاثير پنځي زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: نر ته. څې. ګڼه: ۱۲.

خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.

دې. راټولونکي نوم: پېژند څرګند نه دی.

ډې. ليکی دی که ليکنه: پېژند څرګند نه دی.

رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.

ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰

زې. خبرداری (Caution):۰

ژې . کنټرول کې (In control): ټول

ږې. اليده بسپنه ورکول:. اسلامي لښکرې چې ټاټوبي ته راغللي، له درنو او اوږدو جګړو ورسته، د خبرو او ناستې له لارې سره د محمد رسول الله اسلام دين منلو ته غاړه کېښوده، د نوي دين د زاړه اسلام دين له ارکانو سره بېلوالی شتون درلود، ځينې کړنو کچې په کې ډېرې او د ځينې کړنو کچې په کې کمې وې، د دې ټولو کچو پوهېدلو باندې چې د وکړي له ځاني پېژند سره اړيکه لري، چې په ټاکلو ارکانو ځان برابر او په روغه اسلامېچه ژوند پر مخ بوزي، اړتيا يې دې ته وه چې له عالم څخه چې کړ او ژبه يې يوه وه، پوښتنه وکړې، مينه کول روا دي که ناروا، هغه ورته وايې، هغه مينه نارو ده چې اخلاق خرابوي، سلوکو ته خنډ جوړ وي، په رښت کې مينه روا ده، مين له مينې سره د دې له پاره مينه کوي، چې نوی ژوند ځانته جوړ کړي او تر پايني ورځې سره ګډ وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۳ د زوړ پېر پېخليک لومړی لنډی بېلګه

▲ داسې چې ته وې داسې زه ومه
داسې به شې لکه دا څه چې داسې يمه

سپړنه (تشريح، د غنوغنو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: زړه لنډی
بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۳٦۱ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۳۷ لېږدې (٦۵۸ زېږدی).
تې. ځای: نيم نانی، کلاټکه، سلينګار، الېنګار ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلي بنه: وګړني پېيله.
جې. سندرغاړو ويلي: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: دين پالنې لوړ حس، منځني ژوند ته د وګړو هڅه ونه، د پنډوسي په سر د ښه کړو وړو سپارښتنه ده، اديرې چارپېريال او هواويچې تاثير زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۱۳.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی
دې. راټولونکي نوم: مولوي احمد خان لغمانی
ډې. ليکی دی که ليکنه: پېژند څرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کړه شوي Action Req’ed (عيبونه او تېروتني سمي شوي):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې. کنټرول کي (In control): ټول.
ږې. اليده بسپنه ورکول:. زما د اسلامي فنونو استاد په ۱۳۷۴ل کې احمد خان د اميرخان زوی چې د ظاهر شا د پېر ستر عالم او د لغمان د تالبانو امير و، د کڅور شمتي شيخ او خطيب. وېل يې راته چې حبيب الرحمن مې شاګر و، چې ولايت باندې پيلنی حمله و شوه، داود خان په امر لومړی بندي زه او زما زوی وو، د نور محمد پر ګدی له کډوالی ته اړ شوم. دير کې مې شاګرد خطيب و، پېښور ته مې ليدو ته راغی؛ ويلې اوستاده راځه زموږ خطيب شه، دير کوټکي ميدان کې خطيب وم، زموږ د مذهب په سته وګړو ته په خپله ژبه ورم او لاربنونه ډېره ښه وي د هدايي په سته هم. خو مشکات په سته نېغه خطبه وايي، دا مې په ۱۳۵۹ الته ويلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳ . ۱ . ۱٤ د زوړ پیر پېخلیک لومړی ټپه او دوییمې مصری بېلګه

- جانان مې ټپ پر ټټر و خوړ
پـه جګ مغزی د کلو پېغلو کې ګرځمه

- لـه سپیني توري نه دې ترپلود
پـه بېګانې درکړې خوله پښېمانه یمه

سپړنه (تشریح، د غنو غتو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېیله: زړه ټپه او مصری
بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند ځرګند نه دی.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۰۷۳ کاله وړاندې تېر پیر دی؛ ۳۲۲ لېږدي (۹۴۴ زېږدي).
تې. ځای: بوست، کښکرګا، لښکرګا ولسوالی، هېلمند ولایت، کندهار زون، سویل ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلي بنه: وګړني پېیلي.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند ځرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د ټاټوبي پالنې لوړ حس، زړورتیا، ځیرکتیا، پوهې، ځیګټوب او سرخندنې د تاثیر پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
ښې. ګڼه: ۱۴.
خې. چوپړی: ۲۷۶.
دې. راټولونکي نوم: اوستاد عبدالحی حبیبي.
ډې. لیکی دی که لیکنه: تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،،.
رې. چاپ کال: ۱۳۳۹لېږدی (۱۹۶۱ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۲
زې. خبرداری (Caution):۲
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. الیده بسپنه ورکول:. په ۱۳۲۲ لېږدي د محمود هوتک پټې خزانې یوه نخسه د پښتو ټولنې لاس ته راغله او هغه یې حبیبي ته د ډېرې شننې او دری ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، او نوموړی کار حبیبي په کابل، خوابګاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. دوییم وار چاپ ته یې د دری ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دوییم چاپ یې په ۱۳۳۹لېږدې کې د پوهنې وزارت د دارالتالیف ریاست کې تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپ سالامت تېر کړي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۵ د زوړ پېر پېخليک دوېيمې لنډۍ بېلګه

که د خانو لښکرې راغلې
زه به ګوملې ته د يار سلام ته ځمه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېيله: زړه لنډۍ.
بې. پېيلن يا پېيلنه: ملک خانو خان مېرمن.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي ځخه ۹۷۹ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۴۱۶ لېږدې (۱۰۳۸ زېږدي).
تې. ځای: برمل، برمل ولسوالی، ښرينه، پکتيکا، پکتيا زون، افغانستان.
ټې. پېيلې بنه: وګړني پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند ځرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، شخړې له بريا ځخه د ميره برې راوړو د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوړوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۱۵.
خې. چوپړی: ۱۲۱.
دې. راټولونکې نوم: افضل خان خټک (APZAL KHAN KHATIK).
ډې. ليکی دی که ليکنه: تاريخ مرصع (TARIKH I MURASSA PASHTU) *(Britannia Musoriental 2893)*.
رې. چاپ کال: ۱۲۶۳ لېږدی (۱۸۸۵ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. اليده بسپنه ورکول:. اليده بسپنه ورکول:. د ابو المنصور سبکتګين محمود (غزنوي) تورک تر ټولو لويه او خونړی جګړه له هندو شاهي واکمن يا امير د جاياپالا Jayapala ځخه چې ۱۰۰,۰۰۰ چمتو راټول کړل شويو هندو ځواکونو ځخه د لغمانو په پند او سند په لغمان کې وګټله. ,, د مثال په بنه کله چې غزنوي محمود د ۳۹۲ لېږدي نه تر ۴۱۶ لېږديز ۱۷ واره د هند په لويه وچې لوی او واړه بريدونه و کړ لړ ولې له دېنه د مخه له ۳۹۰ لېږدي نه تر ۳۹۲ لېږدي پورې نومړي سلطان له جاياپالا سره په جګړه کې د لغمان، پېښور، د آټک دواړه غاړې او يو شمېر نورې سيمې لاندې کړې وې. په ۴۹۷ ل- ۱۰۰۶ ز کال يې د هند راجه ګانو ته په ويهند کې ماتې ورکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا چې ومو ويل محمود ۱۷ واري په هند بريدونه وکړ خو بشپړ برى يې تر لاسه نه کړ او يا لږ تر لږه يو واکمن و نه ګماره چې د ده د غوښتنو پخلى و کړي. ويل کيږي يوه ورځ د سلطان مور له خپل زوی محمود نه و پوښتل چې ولې؟ پرلپسې توګه په هندستان بريودنه کوې او کوم د پام وړ برى نه ترلاسه کوې؟ (په چټک بريد به له غزني په ګوملې ته) سلطان بيا مور ته و ويل چې تاسو و وایئ څه و کړم؟
مور يې محمود ته و وېل چې د پښتنو په مشرانو او سردارانو غږ و کړه چې ستا ملاتړ و کړي.

په تاريخ مرصع کې افضل خان ختک د سلطان محمود يا دونه کوي او په اړه يې کاږي: ؛... ,, اته کسه د سردارانو د افغانو چې نومونه د دوی په کتابونو کې مسطور دي، يوه ملک خانو، ملک عامون، ملک داود، ملک يحيى، ملک احمد، ملک محمود، ملک عارف او ملک غازي په ملازمت د سلطان محمود غازي ته راغلل.،، (افضل، ۱۸۸۵ زيږدی، ۱۲۱ چوپړی)

د دغو مشرانو په اړه ويل کيږي، چې کله په ۴۱۶ لېږديز کال سلطان محمود د سويلي هند د کاتيا وار پر سومنات بريد وکړ نو دوی يو بل ته غږ و کړ چې تربورانو راځئ چې خپلې لمنې سره غوټه کړو... . ځنګه چې د دوی ګڼې کميسونه په تن وو، يوه له بل سره يې لمنې و تړلې او بيا يې په سومنات بريد و کړ. کله چې د سومنات دروازه ماته کړه که ګوري چې د لمانځنې بوت پرته له کوم تړاوونه د کوټې په هوا کې ځوړند دی.

مسلمانان ټول هک پک شول ان تر دې چې د دوی په عقيده يې اغيزه وښندله چې دا ځنګه کيدلی شي، پرته له کومې ستنې بت په هوا کې ځوړند پاتې دی. سلطان هم ګوته په خوله وه. ولې کله چې د کوټې چت، ديوالونه وغورځول او ځمکه يې وکندله، وې ليدل چې په ډېر مهارت د وخت مهندس په ځمکه، ديوالونو او چت کې وسپنه کشونکي (مقناطيس، آهن روبا) داسې ځای پر ځای کړې وه، چې د بوت توله او توازن يې په هوا کې ساتلی و. د دغو مشرانو په لړ کې د يوه تن نوم په يوه لنډۍ کې هم ياد شوی چې په هغه مهال کې د کومې پښتنې مېرمنې ,, د خانو خان مېرمن وه، برمل کې ويلې وه، غوښته يې چې خپل اس باندې له برملې څخه کوز د ګوملې سيند ګودر ته شګين څخه انګور اېږې لورې ستړې مشې ته ورشي. ،، له خوا ويل شويده. لنډۍ داسې ده:

▲ که د خانو لښکرې راغلې
زه به ګوملې ته د يار سلام ته ځمه،،

(شهسوار، ۱۳۹۱ لېږدی، ۱۰چوپړی)، (شهسوار، ۱۳۹۰ لېږدی، ۶۱چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱٦ د زوړ پېر پېخليک دوېيمې او درېيمې ټپې؛ درېيمې څخه تر اته لسمې لنډۍ او درېيمي او څلورمې مصرۍ بېلګې

له مخې لرې شه دېواله

که چېرې باد د خراسان وي روغ به شمه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: زړه لنډۍ.

بې. پېيلن يا پېيلنه: مومن خان.

پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۸۱۷ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۵۷۸ لېږدې (۱۲۰۰ زېږدي).

تې. ځای: دکن، دکشينا، ستاپورا، کارناتاکا، بنګلور، د هندستان.

ټې. پېيلې بنه: وګړني پېيله.

جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.

چې. ښکالوه: د ټاټوبي پالنې لوړ حس، مېرمن يادولو رنځ او درد د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: ښځې ته.

څې. ګڼه: ۱۶.

خې. چوپړی: ۶۲.

دې. راټولونکي نوم: پوهاند د تاريخ پروفيسور شهسوار سنګروال.

ډې. ليکی دی که ليکنه: داستاني او هنري ادبيات.

رې. چاپ کال: ۱۳۹۰ لېږدی (۲۰۱۱ زېږدی).

ړې. کره شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰

زې. خبرداری (Caution):۰

ژې . کنټرول کې (In control): ټول

ږې. اليده بسپنه ورکول:. د دې ټپې ته دکنۍ ټپه هم وايي، چې مومن خان دکن کې ويلې ده، افسانه او وګړني انګېرنه داسې ده، مومن خان د شيرينۍ کوژدهړن، چې د خويندی (مومن خان کلی) ژوند کړ و، چې د کابل سيند په لوړه کمرډاګه يې کلا ده چې ورته د مومن خان کلا وايي، ماهيپر له کوتل لاندې، د کابل جلال اباد په لوی واټ، د سروبي والسوالۍ اړوند پروت کلی د مومن خان کلي په نوم ياديږی. د دې کلا ختيځ ته خاورو پول او مانو کلی دی، لويديځ ته يې د ماهيپر تنګی غارو، سر ته شمال ته د خويندی او باغيچړ غرونه دي، وړاند مخامخ يې سويل ته د ګورا منده، څمڅې ښکاربړي، سلګۍ او د ملاعمر کلي دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورونو په دې تړه و منله چې مومن خان به د پلار په پاتې میرات نه ودووي، په خپله ګټنه دې پورته او ولوار پرې کړي.

دوی سره و منله؛ مومن خان د هېندوستان ته لاړه ګټنې په سې، دکن کې په یوه دښته کې، په اوښ سپره جلی سره مخ شو، چې د ښامار مړی ته د ځواکګدی وګړو پاینی مېلمستا د انجونو چې د دولت اباد کاکتیا وړانګل واکمن باچا لوره یا د ستاپورا لور اناره چمتو کړې وه، له کلي به په ناتار یو ښامار انجوني داړلې او خوړلې. واکمنو ورته د ژوغورلو په پاره تړه و کړه چې یوه، یوه جلی به ورته ږدو چې د دوی خوراک شي. موږ به ترې خوندي شو.

وار د اناري (انارګوډې، ګلغوټی، انارګلې) راغلی وو، د مومن پرې د سفر په پېر پام شو، خوا ته یې ورغی، خبرې یې ورسره پیل کړې، هغه ورته و ویل تاسو لاړ شئ دلته ښامار راځي تاسو به و خوري. هغه ورسره پاتې کېږي، خبرې ورسره کوي، ستاپورا دښته کې څه نه شته بې له دې دواړو، مومن خان ستړی دی، خوب وړی دی، خوب یې وړي، اناره یې سر په خپل زنګون کوي، چې د ښامار پشهار او اواز اوري له سترګو یې اوښکې بهېږي چې اوس به دا ښکلی ځوان هم له ما سره ګډ وخوري، وند یې کوه چې پرېږده چې له خوبه یې تېر کړي او و یې خوري، چې اوښکې یې د مومن په ښکلي مخ غورځېږي او هغه راپا سېږي، ښامار سره جنګ کوي، مومن خان باندې چې حمله کوي، هغه یې رټ په کریچ څېرې کوي، او په منځ دوې ځایه څرېږي، شاپېټ یاره یې نخښنه له ځان سره وړي، اناره په خپل پلار سپاري.

پلار یې همده ته په نکاح کوي، او د ده مېرمن کېږي، له کال ځنډ ورسته، د مومن خان دې شپون (ګنجه، پک)غواړي چې دی ښېرته کاله ته راولې په سې پل و هي، ځان دکن ته رسوي، وینې یې ورته وایي مور دې رنځوره ده او شیرینی یاربازه شوې، ځانته یې یار نیوله.
مومن خان ښایي ۲۱ کلن وي له احساساتو نه ډېنګېږي، ګړندی خپل سفر لنډوي، خپل اس باندې سپرېږي او سفر پیل وي. که هر څومره ورته اناره زاری کوي چې مه ځه پاتې شه، ما یوازې مه پرېږده، ده ورته مېرړانه دود او ژبه خودلې وي، په یوه خبر والاړ وي او ځان رارسوي، ۲۳۹٦.۹٥ کیلومتر نیغ مزل یا ۲٥۰۰ کیلومتر مزل په ۲۱ شپو او ورځو کې ځان له دکن، دکشینا، ستاپورا، کارناتاکا، بنګلور، د هندستان نه ځان، خویندی (مومن خان کلی)، کوګامنده، سروبي ولسوالی، کابل ولایت، افغانستان (خراسان) ته ځان رسوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اس له سپې لرې ترې او ځان د تره کلا ته رسوي، هغه د اووه ورونو په منځ کې کټ کې وېده ده، مومن خان ځان سره دوې اند کړی وي، لومړی:. دا چې د کلا ور شیرینۍ ترې، که زنځیر یې نه و ترلی ور خلاص وو نو پوهېږم چې یار بازه شوې، دوېیم:. انګر ته به په سې ورشم او په ویدو به یې په سینه لاس کېږدم، که غږ یې و کړه خو یاربازه نه ده او که غږ یې ونه کړه نو زما شک به ربښت شي زه به یې غلې په چړې و وژنم.

دی چې کلا ته ورځي ور ترل شوی نه دی، یوه شک یې ربښت شو، نېغ ورځي له ورونو ښځه یې تېرېږي او د هغې کټ ته ځان رسوي، چې په سینه یې لاس ږدي. هغه کړېکه کوي چې اله! غله دي، ورونه یې را پاسېږي پرې د چړو وارونه کوي، اووه چړې یې وهي د ظفر خان په اخري چړې غږ کوي چې مړ مو کړم مومن خان یم.

ټول تره زامن یې اریانېږي، چې دا ښځه و شو، ظفر خان و ویل چې ماته به ټول وګړي تانه او پېغور راکوي چې په خور مو خپل ورور و واژه، هغه ځان په کرېچ و وهه عمر یې و بخښه.

مړی یې دې غاړې خپل کلي ته راوړه. سلګۍ، ملاعمر ته خانجان چینې ښځه یې مړی خاورو ته سپاره، چې کونډې مور یې ښایسته ځلمی زوی په وینو لت او ښېرې و لیده، په لیدو یې عمر وبخښه. اناري چې له شا یې ور په سې پل راختسی وو، چې دلته یې د دوی جنازه ولېدله، ډېره له زړه ژوره خفه شو، مونځ یې و کړه، ځنګون یې و وهه پرې، دې هم عمر و بخښه. شیرینۍ چې د دې ښځې دا حال ولیده دې و ویل چې دا ځوک ده، چې ځان یې دا سې و بخښه، خپله یې دوې رکاته لمونځ و کړه دي هم خپل عمر و بخښه، دوی ټول مړه شو.

اوس یې همدله خانجان چېینې ښځه ادېره ده، دوی نږدې قبرونه، یوه لرې، ترې لس متره لرې د اس (دل دل) او سپې قبر هم خوا په خوا دی.

د مینې پالنې لوړ حس، سپېڅلې پښتیانه چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
لاندېنۍ ۳ لنډۍ د مومن خان دي ، ۱۲ لنډۍ، ۱ ټپه او ۲ مصرۍ شیرینۍ او یوه لنډۍ د اناري ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ تا د سفر موزې په پښو کړې
د زېړو ګلو باغ په چا سپارې مينه

▲ ما د سفر موزې په پښو کړې
د زېړو ګلو باغ په خدای سپارم مينه

▲ يار مې سپرېږي روانيږي
په نارنجي مخ مې سيلاب د اوښکو ځينه

▲ چې الته ځې خال مې سيې که
د هندستان د نجونو نه شته شنه خالونه

▲ د هندستان ولور ته ځمه
د هندستان جونې زما خويندې ميندې دينه

▲ د هندستان ولور ته ځمه
د شيرينو ولور په خپل لاسو ګټمه

▲ چې مومن خان له ما جدا شو
بدن مې ريږدي زړه مې صبر نه کوينه

▲ په جدايي سره جدا شو
مومنه! کله به وصلت سره کوونه

▲ ما جدايي ليدلي نه ده
چې مومن خان رانه جدا شو وبه مرمه

▲ مومنه ځه الله دې مل شه
دا شينکی خال او زلفې تا لره ساتمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ مسافري په پوره زړه کړه
خولګۍ مې ستا ده که زه خاورې شم مینه

دا لنډۍ د اناري له لورې مومن خان ته ویل شوې، چې په هغه پېر کې به مومن ورته د ولور په اړه کیسې کولې، د هغه ځخه ورسته ورته په ځواب کې انارې دا لنډۍ ویلې ده، دې ته دکنۍ لنډۍ هم وایي.

▲ د هندستان ولور ته مه ځه
د شیرینو ولور له ما واخله مینه

▲ د مومن خان عقل کوتاه و
په نیمو شپو ځوک د چا کور لره ورځینه؟

▲ ادې راکېنه اور رابل کړه
د مومن خان په وینو رنګ شو بالښتونه

▲ مومن خو اووه چړې خوړلې
د ظفرخان د چړې ډېر فریاد کوینه

▲ د پاسه دوې جنازې راغلې
د مومن خان جنازه پېغلې جونې وړینه

▲ کرنګه مات دې شه لاسونه
په نیمو شپو دې مومن خان راوړ له کومه

▲ که زه خبر وای چې مومن دی
ما به خونې ظفرخان ولې وینسونه

▲ جانان زما په خولګۍ مړ دی
عالمه مه یې لمبوئ چې شهید شونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۷ د زوړ پېر پېخليک نولسمې لنډۍ بېلګه

د لته د هغو لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرو يادونه کوو چې يوه ځانګړي مناسبت ته ويل شوي دي. نه يوازې تر شا يې يوه کېسه پرته ده، بلکې يو ټاکلی پېر هم په ګوته کوي او تاريخي ارزښت لري.

تر مارګلې به در سره يم
په هندستان کې دې په خدای سپارم مينه

سپړنه (تشريح، د غتوغټو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: زړه لنډۍ.
بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۸۰۰ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۵۹۵ لېږدي (۱۲۱۷ زېږدي).
تې. ځای: اټک، اباسيند ژۍ، پېښور، خيبر زون، پښتونخوا.
ټې. پېيلې بنه: وګړني پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، مړی مندلو ته مېړه د لمسون د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۱۷. خې. چوپړی: ۶۰.
دې. راټولونکې نوم: د تاريخ پوهاند پروفيسور شهسوار سنګروال.
ډې. ليکی دی که ليکنه: داستاني او هنري ادبيات.
رې. چاپ کال: ۱۳۹۰ لېږدی (۲۰۱۱ زېږدی).
ړې. کره شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. الېده بسپنه ورکول:. مارګله د هغې سيمې او غر نوم دی چې د پېنډۍ او ټکسلا تر منځ لکه د يوې پولې په څېر اوږد غځېدلی دی. اټک نه آغاړې تر حسن ابدال او بيا تر ټکسلا؛ خان پور پورې پښتانه مېشت او ودان وو. خو له ټکسلا نه اخوا بيا ټول هندستان وو، له لنډۍ څخه جوتېږي چې هغه پېر ښايي انګرېزان هم لا هندستان ته نه وو راغلي، ياني هغه پښتون چې د غريبي له پاره هندستان ته روان و، نو مېرمنې يې ورته ويلې ده، چې تر مارګلې به زه ستاسو د درناوي له پاره درسره ملګرې يم خو په هندستان کې دې په خدای سپارم. له دې لنډۍ څخه د خلکو انګېرنه دا ده چې نومړې مېرمنې دغه لنډۍ په هغه پېر کې ويلې چې مېړه يې هندستان ته د سفر په نيت روان و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۸ د زوړ پېر پېخليک شلمې او يوويشتمې لنډۍ بېلګه

اصيله وم کم اصله! وپوړم
کم اصل داسې مې ساتې لکه مغله

سپړنه (تشريح، د غټوغټو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېيله: زړه لنډۍ
بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند ځرګند نه دی.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي ځخه ۷۹۶ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۵۹۹ لېږدي (۱۲۲۱ زېږدي).
تې. ځای: نوتندک، يکاولنګ ولسوالی، باميان ولايت، مرکز زون، مرکز ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلې بنه: وګړنې پېيلې.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند ځرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د تاوتريخوالي، غلامي، په خپلو کې د جګړو، ربړ، بې پتې، بې ننګي چارپېريال او هواويچي تاثير زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۱۸.
خې. چوپړی: پېژند ځرګند نه دی
دې. راټولونکي نوم: (سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدی، ۳۳۰ چوپړی)
ډې. ليکی دی که ليکنه: پېژند ځرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند ځرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. اليده بسپنه ورکول:. نوتندک يا د پستو ختو موړ، نو ته ورته څڅوبکی ځوړی، چې يوه ځرځې پښتنه وګړې وه، د هغې له خولې خپل مغول بادار ته د هنتې لېږد په پېر ويلې وه، مغلو مشر چنګيز خان تموچين مغول، غوره دروزګر (پېښ) و، په منګوليا ګوبي دښتې هنتې کې ۱۱۶۰ زېږدي کې زوکړه شوي و، د يسوګي خان زوی او د کبلی خان مسی و.
کوکوچو ملا وربانده د چنګېز خان (چنګېزی، چنګيژی يا چنګ يژی يا تاولرګين کلم، برخليک ټاکونکی، سخت ليک، پياوړي خت، پربکړی بخت) لقب ورکړی و، د ډېر پياوړی ځواک درلوده او هر يوه ته يې ويلې و، چې سل تنه ونه وژنئ!، تاسو بايد مړه نه شئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شپنو د واک ساتنه باید و کړئ، ښه غېړنېوني شئ، ښې غېړې و نيسئ، د دښمنانو ښځې، ميوې او سره زرو څخه ګټنې واخلئ، کورونه ته يې اور واچوئ، دښمن مو تړاک کړئ، د حاکمانو په خوله کې يې د هغوی سره سزر وېلې کړئ او خوله کې ورته وځځوئ، د سر ځلمي يې ځان سره کړئ او د غشو مخې ته يې کړئ، غوره او تېزې تورې واروئ، ځان ژوندي و ساتئ، د دښمن زېرمې لومړی له منځه يوسئ بيا يې مشران پرې کړئ، دوکه ډېره کوئ، اس له شل اړخونو (سر، ملا، غاړه، لاس، ملا، ورنو، لکی، پښه، نس، د نس لاندې لور، د پښو له منځه يې، هر بند د غړي... .) څخه په منډه کې خپل دښمن په غشو په مرئ و لئ، څارکښني اس ځغولونکي خپل هرو سل تنو څخه سل متري کې خپاره کړئ.

مغولېستان د شپانه (کوچيانو) قامي مشر چنګيزخان په خپل جنګي واک د چين ولايتونه را لاندې کړ او ځينو ځايونو کې يې خپل ګستيان سخت و زپل اروپايي عيسويان وايي چې د په خپله زمور. زېرمې په نخښه کولې، زمور. سپاره به ورپسې و، د به د اس له شا څخه هم په اور ککړ غشي ويشتل او زېرمو به اور واخسته، دوه درې ورځې په ځنډ به يې خونړۍ حمله راوړه او بريالی به شو. هغه پېر د ده مشر يا د اسلامي ملکونو مشر د بغداد خليفه النصر و چې خراج (ټيکس) به يې اخيسته. سلطان علاوالدين (اوزبېکېستان، تاجيکېستان، تورکمانېستان، کېرغېزستان، کزاکيستان او داغستان چې پلازمينه يې خوارزم اوزبېکېستان و؛ دی يې حاکم و، د دې سيمې د مصرف نه رسيدو، کمتون، تت خدمت له پاره) د خراج نه ډده کوله. خليفه النصر چنګيز خان ته د شا خوارزم خلاف د حملې لمسون و کړو، د کره خوتن له ماتې وروسته د مغلو سلطنت نور هم پراخ او د دې پوله د خوارزم سره نږدې شوه.

چنګيزخان غوښتل چې ګاونډي ملکونو سره تجارت شروع کړي او په ۱۸۱۸ زېږدي کې يې د ۴۵۰ کسانو يوه وتيز کاروان خوارزم ته و لېږه، په لار د فاراب (اورتار) حاکم ايساره کړه. هغه شکمن و چې په کاروان کې د چنګيز جاسوسان وو نو د خوارزم شا په امر ټول يې و وژل. چنګيز درې سفيران (دوه مغل او يو مسلمان) خوارزم دربار ته ورولېږل نو هلته د مغلو سرونه يې و خرييل او مسلمان يې و وژلو، دا په ښکاره د مسلمانو خپل منځي جنګ ته بډې وهل وو. دوی پام کولو چې چنګېز خان له ژمي ورسته حمله راوړي، خو د چنګيز مشر زوی، جوچي او جنرل جبېي له ۳۰ زرو سپرو په اسونو او غوره ډالختو سمبال له واورو را تېر شو او ځواک يې په دوې برخو و وېشه، د سر دريا ښارونو ته يې اور واچو، فاراب کلا يې کلابنده کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د التا له لارې خپله چنګېز خان را روان و له جنګ څخه يې ډډه کوله، چې سلطان علاوالدين د ده په لومه کې بند شي. له سمرکند را و وځي، هغه يې چې د راوتو په دوران ښار ته نږدې سپاره و ليدل فارات ته له تلو يې ډډه و کړه. د جوچي او جنرل جېبي ځواک د فاراب غشويشتونکو غشو لاندې ۵ مياشتي وو، اخر د هغه ځای يوه خاين قراچه چې د حاکم مخالف و، مغل پوځ ته د کلا يوه ور پرانسته. بيا هم د فاراب پوځ يوه مياشت نه زياته موده د مغلو مقابله و کړه او اخر مات شول. اوګدی او چغتی د فاراب حاکم اورتار په خوله کې وېلې کړې سره زر و څڅول، له سرونو يې ورته څلی جوړ کړه او ښار ته يې اور واچو.

په بخارا د حملې له پاره چنګيزخان د کزلکوم (قزل قم) په دښته کې ۳۰۰ ميله لويديځ ته سفر و کړو او الته هېڅ څوک د هغه په پلان خبر نه شو، چې له خليفه النصر سره يې ليدل که له نورو استازو سره. ان تر دې چې مغل ورته په ور ودرېدل. د دې لرغوني ښار چاپېره دېوال او مخې ته يې د اوبو دفاعي خندق و. د کلابندۍ په درېيمه ورځ د دوی تکړه پوځيانو يوه ډله له ښاره باندې و وتله خو مغلو په جنګ کې ټول و وژل.
د ښار مشران اندېښمن او د چنګيز له خوا ورته داډ ورکړی شو، نو د سلامي کيدو پېکړه يې و کړه. پوځيانو ۱۲ ورځې نورهم مخډبی جنګ کوو تر څو ښار مات شو. چنګيز مسلکي خلک د غلامانو په شان منګوليا ته واستول، ځوانان په مغل پوځ کې واخېستل او ځينې پوځيان په خپله مغلو ته واوړېدل. بيا د بخارا ښکلې لرګينې ودانۍ په اور کې سکاره شول. بخارا د سرونو څلی (کله مينار) هم جوړ شو.

چنګيزخان ته جاسوسانو خبر را وړو چې د شا او د ده مور تر منځ خبره يوه نه ده او بېلوالی يې په منځ کې شتون لري. تورکان خاتون د ګورګنج (اورګانج) حاکمه، پوځ جنرالان او سپارو چټکغبګون ځواک د هغې سره و.

د مور او زوی خوارزم شا ځينې ليکو نه مغل جاسوسانو لاس ته ورغلل چې د ليکونو متن بدل کړی شو او په پلازمينه سمرکند کې ګډوډی پيدا شوه.
مغل سمرکند ته ۱۲۲۰ زېږدي په پسرلي کې ورسيدل چې د بخارا په پرتله دفاعي حالت يې ښه وو. دوی د پوځ ګنه ۱۲ زرو شا او خوا وو. د مغلو د پوځ په لومړيو ليکو کې د بخارا بندي تورکان وو چې د کلا سر نه په غشو وژل کې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په درېیمه ورځ د غشو په ناتار مغل پوځ ناڅاپه کلابندۍ بشپړه او په تیښته شول. د سمرکند ځواک ګڼله چې دښمن یې مات کړو نو له ښار بېرون شول. ناڅاپه مغل لښکر پرې بېرته تاو شو او نیم نه زیات یې و وژل.

محمد خوارزم د تازه چټکغبرګون ځواک سره دوه واري بیا حملې وکړې خو بریالی نه شو. ورو، ورو د خلکو اوصله ماته شوه او په پېنځمه ورځ د سمرکند زیات پوځ مغلو ته تسلیم شو. خوارزم شا د خپلو نوکرانو او زوی جلال الدین سره لویدیځ ته وتښتیدو. چنګیز په امر د سمرکند عام وګړي د ښار نه باندې په یو لوی میدان کې راټول او ډېری یې هم هلته و وژل. د لوټمار نه علاوه په زرګونو ښځې او ماشومان یې وتښتول او د وګړو له سرونو یې ځلی لا ډېر هم لوړ کړه.

سلطان علاوالدین د کسپین بحیرې یوه وړوکي ټاپو ته پناه یوړه او هم هلته په ډیسمبر ۱۲۲۰ زېږدي کې مړ شو. تورکان خاتون د قیدي په توګه، منګولیا ته یې واستوله. د ګورګنج یوه جنرل خمارتګین سلطان شو.

چنګیزخان، جوچي، اوګدی او چغتی په ګډه د آمو سیند پر غاړه دا ښار کلابند کړ خو دلدل کې د منجنیق تېرې نه وې. چنګیزخان دغه ښار، جوچي ته د بري په ډالۍ کې د ورکولو لوظ شوی و نو ځکه هغه دا ویجاړول نه غوښتل. په دغه پرېکړه چغتی خوابدی (ناراضه) شو نو چنګیزخان اوګدی د اورګنچ کلابند کوونکي پوځ مشر وټاکه. د اووه میاشتو نه ډېر پېر ګورګنج خپله دفاع وکړه له پېچلو خنډونو سره، سره مغل کلا ته ورختل چې مرګ ژوبله یې ډېره وه. دلته یې هم د بخارا او سمرکند تاریخ تکرار کړ. ځوانې ښځې او ماشومان یې مغل جنګیالو ته ورکړل، د ښار د اوبو بندونه یې مات کړل چې دا ځای بشپړ ویجاړ شو.

د پلار له مړینې وروسته جلال الدین خوارزم د چنګیزخان مقابلې ته ملا و تړله. د خراسان په ښارونو کې ګنګوسې خپرې شوې چې هغه د جنګ له پاره لښکر راټول وي. د چنګیز جنرال جبیي د سوبوتی په ملتیا خراسان ته روان شو. چنګیز ورپسې ۷ زره غوره چاړ پوځ د تولوی په مشرۍ او تورک قیدي پوځیان چې ګڼه یې ۲۵ زرو ته رسیده، ور واستول. په ترمیز کې ورسره ډېر مقامت ونه شو خو بلخ کې د جلال الدین یوه مخډبی پوځ تیار کړی وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بخارا او سمرکند نه تښتیدلي خلکو بلخ ته د مغلو د ورانۍ خبرونه راوړل چې په اوریدو یې هند او تورکي ښارونو ته د کډوالو بهیر روان شو. د امیر خسرو او د مولانا جلال الدین رومي پلار په دغو کډ والو کې و.

چنګیز خان پوځ په ۱۲۲۰ لیږدي کې د تاتوبي په بلخ ښار (د ښارونو مور، ام البلاد) بلخ کلا حمله و کړه، ښار ته یې اور واچو او لوټې لوټې کړ. په مرو کې ۱۲ زره پوځ نه بر سیره د ختیځ خراسان ګڼ شمېر کډوال هم شتون درلود. پوځ د بخارا او سمرکند حال نه خبر شو نو د ښار له دروازو بېرون جنګ ته را و وتل. مغلو شپږ ورځې د دوی جاج اخیستو او په اوومه ورځ یې یوه لویه حمله و کړه چې تورکانو (د سلطان محمود پښت، پښتنو پښت او ددک پښت د هغه پېر باچا) شا ته وتمبول او مغول ماته و خوړه.

تولوی مغول پوهېدو چې جنګ په حالت کې به ورته کلک او ټینګ ځاني تاوان ورسېږي، نو د مرو حاکم ته یې د روغې خبر ور واستاو. حاکم ورته د کلا ور پرانسته او د مغلو له خوا د انسان وژنې لړۍ پیل شوه. د مرو له ویجاړولو وروسته، تولوی نیشاپور په درې ورځو کې مات کړ. خو هلته د چنګیز یوه زوم توکوچار په یوه غشي و وژل شو. د چنګیز حامله لور په بدل کې مغلو د نیشاپور هر ژوي د وژلو امر و کړو. وایي چې د نیشاپور د سرونو څلی تر ټولو لوړ و.

هرات پرته له جنګ مغلو ته تسلیم شو او په ۱۲۲۱ زیږدي کې مغلو بامیان کلابند کړو چې د چنګیز مسي هلاکوخان په کې سر و خوړو. د غچ له پاره مغلو دومره وګړي و وژل چې تر اوسه هغه کنډوالې د غولغوله ښار په نوم یادیږي. د طوس په نیولو ۱۲۲۱ زیږدي کې ټول خراسان د چنګیز خان په لاس کې شو. چنګیزخان د جلال الدین خوارزم شا نیولې وه او نه یې پرېښوده، د نیولو له پاره هرې خوا ټولې، ټولي ور استول. د ۱۲۲۱زیږدي په پسرلي کې د دوی یوه ټولی په پروان کې ورسره مخ شوه. خوارزم مغل مات کړل د پښت پلازمینه غزني یې هم ورته لوټ، لوټ تالا او په اور سوزولی و، له ماتې وروسته د تګاب اوزبین په دښتو لغمان ته لاړه، د وریښمني لار پوځي کلا، کلا کوټ کې جلال الدین خوارزم دمه و کړله، په حیدرخانۍ کې یې د غشو، سپینموټو، تورمټو، تورو او زغرو د مخنوي پیداوار زېرمه کوټ کړه. چنګیزخان په خپله له خپل تکړه ځواک سره ورته زېرانۍیو کې دمه و وهله؛ دولس ورځې یې تر ځار لاندې پلټه خو کار یې پرې نه لره، لرې او نږدې به کلا څخه راته خو په څه به نه کړ کې د، اوږده غلې، غلې دمه یې و هله

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دیارلسمې ورځې مازیګر ناوخته یې پرې تر ټول ټینګ وژونکی برید و کړه، ټوله شپه یې جګړه و کړه. په زرګونو تورکي ځانګړي او د ده ساتونکي ځواکونه په کلا کې و وژل شول، چې کلا او سیمه له وینو ډنډ شو، جلال الدین خوارزم ډېر غمجن شو، که ګورې چې سپوږمۍ یې په وینو کې و لیدله، زړه ته یې ډېرې اندېښنې راغلې، ځمکې ته یې کتلې د خپلو ځانګړو ځواکونو په وینو کې یې سپوږمۍ ښکاره کې دله، تر کلا لاړه. د لغمان په سیند واوخته شمکټ ته، ګمبري باندې کوز کنړ ته، په مروره، ناړۍ، باجوړ جترال ته لاړ. په ۴:۳۰ بجې شا او خوا د کب په شپاړسمه د ۵۹۹ لېږدي (ورسته له وخته ۴:۳۰ بجې ۲، ۱۷، ۱۲۲۱ زېږدي) کې. جلال الدین خوارزم شا د هند په پوله د اباسین په سر کې خپل اس اباسین ته و غورځولو، چنګیز خان نور وړاندې تلو او د هغه له ځغولو نه ډډه و کړه.

دی ۱۸ اګست ۱۲۲۷م کې منګولیا کې مړ شو او قبر یې پټ ساتل شوی دی. جلال الدین څه موده هندستان کې د سند او ملتان سیمه ویجاړه کړه او بیا فارس او تورکیه کې د خپل وکمنۍ د بېرته اخېستو له پاره جنګیده. پای کې ۱۵ د اګست ۱۲۳۱م د تورکیې په دیارباکر کې و وژل شو.

چنګیز خان د لښکر ګنې په اړه تاریخونه د مبالغې نه کار اخلي ځکه منګولیا (مغولېستان) ښېرازه ځمکه نه ده او هلته ژوند سخت دی. د مغلو اصلي بریا د دوی په یووالي، خپل ټبر ته درناوي، خپل منځ کې یوه وندي، جنګي وسلې، پیاوړی ځواک، غېرنېوني، واک، د وژنې، تړاک، میوو، مېرمنو او زرو څخه د ګټنې فتوا وه. د خوارزم د تباهۍ پېره د ده په مغرور واکمنو په غاړه وه چې د چنګیزخان ملګرتیا ته یې د شک په سترګه کتل ځکه چې تنګ سترګي او پېرمخي ژونکي سره لرلې. وایې چې چګېزخان له مور څخه زېږون په پېر چې زوکړه شو په لاس کې یې وینه نیولې وه. له کوشنیوالي یې غچ اخسته، خپل اس، سپی او باز پرې ډېر ګران و، یوه وار ښکار ته تللی و، په بې خبرۍ کې تر خپل ورور په غشي سوری شو، بل وار یې په ځنګله کې یوازې ښکار کولو چې اوبه یې څښلې خپل باز به یې په وزر اوبه واړولې، په دربیم ځل یې چې پرې اړولې د په تورموتې و وهه او وېوژه، چې کله د لختي سر ته لاړ په کې مړ مار پروت و، هغه مار باز لیدلی وه، که د اوبه څښلې وی. د ژوند څکه به یې نه وی کړې، د دې له پاره د یې په یاد کې یوه څلی د ده د څېرې څخه جوړ کړه، خپلو ځواکونو ته یې و ویل زما مړی به د هغه درې په منځ کې ښخ کړئ؛ اسونه به پرې ټبر را تېر کړئ چې پټ پاتې شي، هېڅ تن یې و نه پېژني تاسو هم، که دښمن بری را وړي زه به خوندي یم او زما د مړي پټ به هم خوندي وي چې تر اوسه پټ دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښکالوه په اړه موږ دلته د دغې لنډۍ يادونه و کړه چې دغه ځانګړي مناسبت ته ويل شوي ده، پېغله بې پته شوې، کور يې وران او پلار په خوله کې زر ځڅول شو وي او دا دې منګوليا ته رټلې بيايي. د پټو مشرانو په پټو کښلو کې ډېرې نادودې وي، هغوی به د دارنګه وګړو او پېغلو له اه څه خبر شي... . نه يوازې تر شا يې يوه کېسه پرته ده، بلکې يو ټاکلی پېر هم په ګوته کوي او تاريخي ارزښت لري. چې د دې کيسې تر شا پټې وې ليکوال په سپړنه کې و ځېړله او د کيسو يادونه مو و کړه.

کومې انګېرنې لکه څنګه چې راپور شوې د دوی هر يوه په واسطه په خپلو کښلو کې په لاندې بڼه کښلې ده.

۱.: محمد دين ژواک په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

▲ اصل نسب که په کار نه وی
زاغ په پيسه باز به په زر نه خرڅېدنه

▲ اصيله وم کم اصله يووړم
کم اصل داسې مې ساتې لکه مغله
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی ، ۶ چوپړی)

۲.: سليمان لايق او مجاور احمد زيار مومند په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

▲ اصيله وم کم اصله يووړم
کم اصل داسې مې ساتې لکه مغله
(سليمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدی، ۹ چوپړی)

۳.: ځېړنوال دوست محمد دوست شينواری په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

▲ اصيله وم کم اصله يووړم
کم اصله! داسې مې ساتې لکه مغوله؟
(دوست محمد ، ۲۰۰۶ زېږدی يا ۱۳۸۴ لېږدی)

۳.: محمد داود وفا په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

▲ اصيله وم کم اصله يووړم
کم اصله! داسې مې ساتې لکه مغوله؟
(محمد داود، ۱۳۹۲ لېږدی، ۴۳ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۹ د زوړ پېر پېخليک ځلورمې او پېنځمې ټپې بېلګه

سپوږمۍ په منځ د اسمان راغله
زه خواره ناسته مرور په خلا کومه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.
اې. پېيله: زړه ټپه.
بې. پېيلن يا پېيلنه: ګلبشره کندهارۍ.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۳۴۰ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۰۵۵ لېږدې (۱۷۷۷ زېږدې).
تې. ځاى: غرګی، چارباغ، کندهار، سويل زون، افغانستان.
ټې. پېيلې بڼه: وګړني پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند ځرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د ميني پالني لوړ حس، زده کړې مندلو ته مين د لمسون د تاثير پنځي زېږنده ده، د دې له پاره کره بوړوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستي) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۱۹.
خې. چوپړی: پېژند ځرګند نه دی.
دې. راټولونکې نوم: محمد ګل نوري.
ډې. ليکی دی که ليکنه: ميلي (ملي) سندرې.
رې. چاپ کال: ۱۳۲۳ لېږدی (۱۹۴۵ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. اليده بسپنه ورکول:. وايې:. ګلبشره چې د يوه شتمن سړي لور وه، په يوه غريب تالب ملاعباس مينه شوې وه، چې په پاى کې د دواړو واده و کړ، خو يوه ورځ تالب جان د نهيلی له بابته له ګلبشرې نه خوابدی شو، غوښته يې چې کلی پرېږدې، ولې ګلبشرې ورته ډېرې عذرونه او زاری وکړې چې ما يوازې مه پرېږده. خو هغه نه منله. شپه ټوله په زاريو تېره شوه، ښايي دغه پېر به د شپې نا وخته (نيمه شپه) وه، چې ګلبشرې په ډېره نا اميدي ياده شوې لنډۍ زمزمه کړې وه.
دا د ګل بشرې او ملاعباس سوال او ځواب دی (تالبه خداى که به ملا شې؛ په کتاب پروت يې يادوې شينکې خالونه. له ديوال دوې ګوتې سر جګ که؛ په ديواله دې زنې سر وسولو نه).
لکه څنګه چې راپور شوې د دوی هر يوه په واسطه؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوموړې لنډۍ په خپلو لیکو او کښلي کې په لاندې بڼه کښلي ده.
۱:. پینده محمد زهیر په خپل غوړشکه د لنډۍیو کښلې کې، داسې کښلې.

,, سپوږمۍ په منځ د اسمان راغله
بې یاره خوب نه شته که ماله نه راځینه،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لیږدی، ۱۱۹ چوپړی)

۲:. محمد دین ژواک په خپل کښلي کې، داسې کښلي.

,, سپوږمۍ پر منځ د اسمان راغله؛ وا!
بې یاره خوب؛ وا! نه شته که ما له نه راځینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، هـ چوپړی)

۳:. عبدالروف بینوا په خپل کښلي کې سپوږمۍ داسې سپوږمیه کښلې.

,, سپوږمۍ په منځ د اسمان راغله
بې یاره خوب نه شته که ما له نه راځینه،،
(عبدالروف ، ۱۳۳۷ لیږدی، ۵۸ چوپړی)

۴:. محمد سور وکیلي په خپل کښله کې، داسې کښلې.

سپوږمۍ پر نیم د اسمان راغله
زه خواره ناسته مرور پخلا کومه،،
(محمد سور وکیلي له المان څخه ۳ د کب ۱۳۷۸ لیږدی، ۲۱-۰۲-۲۰۰۹ زیږدی)

۵:. شاسوار (شهسوار) سنګروال په خپل کښله کې، داسې کښلې.

,, سپوږمۍ په منځ د اسمان راغله
بې یاره خوب نه شته که ماله نه راځینه،،
(شهسوار، ۱۳۹۰ لیږدی، ۶۲چوپړی)

۳:. عبدالباري جهاني په خپل کښله کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلې.

سپوږمۍ پر منځ د اسمان راغله
زه خواره ناسته مرور پخلا کومه
(عبدالباري،۲۰۱۶ زیږدی (۱۳۹۵ زیږدی))

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۰ د زوړ پېر پېښليک دوېويشتمې لنډۍ او شيږمې ټپې ببلګه

یاد سایه د پاره یاره!
له ډولۍ په تکیه کې ناسته خونخواره

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.
اې. پیيله: زړه لنډۍ
بې. پېيلن يا پېيلنه: حميد مومند
پې. پېښليک: نن ۲۰۱۷ زيږدي ځخه ۳۲۷ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۰۶۸ لېږدي (۱۶۹۰ زيږدي).
تې. ځای: ماشو، ماشوګګر، بده بېره، پېښور، خيبر زون، پښتونخوا.
ټې. پيیلې بڼه: وګړني پيیله.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند ځرګند نه دی.
چې. ښکالوه: مينې پالنې لوړ حس، منځني ژوند ته د وګړو هڅه ونه، د پښتوسۍ په سر د ښه کړو وړو سپارښتنه ده، ادبرې چارپېريال او هواويچې تاثير زيږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۲۰.
خې. چوپړی: ۵۸۲
دې. راټولونکي نوم: عبدالحی حبيبي
ډې. ليکی دی که ليکنه: افغانستان درعصر ګورګانيان هند.
رې. چاپ کال: ۱۳۴۱ لېږدی (۱۹۹۳ زيږدی).
ړې. کره شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. اليده بسپنه ورکول:. مولوي عبدالحميد ماشوخېل وېښته چوونکی (موشګاف) سرېنی مومند د عبدالحق مومند زوی. د پېښور سويل لورې ته اته ميلې کې کوهاټ سرک او باړې روډ پر ښي غاړه پراته کلي ماشوګګر (ماشو) بده بېرې ته نږدې په ۱۰۳۸ لېږدي (۱۶۶۰ زيږدي) کې زيږېدلی او په ۱۱۰۸ لېږدي (۱۷۳۰زيږدي) کې ژوند بخښلی، ماشوګګر د بهلول زو په ادبره کې خاورو ته سپارل شوی. ۷۰ کاله يې عمر و، حميد مومند په ۳۰ کلنۍ کې دا ټپه هم کښلې ده.

سينه مې ديګ، زړګی مې غوښې
اوښکې اوبه دي، بېلتون اور پسې کوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څنګه چې راپور شوي د دوی هر يوه په واسطه؛ هر يو د سترګو تور، د پښتو ژبې ستورو، درنو ښووندو او پوهانو نوموړې ټپه په خپلو ليکو او کښلي کې په لاندې بڼه کښلې ده.

۱.: پينده محمد زهير په خپل غوړشکه د لنډۍيو کښلې کې، داسې کښلې.

,, سينه مې ډېک زړګی مې غوښي
اوښکې اوبه دي بېلتون اور په سې کوينه ،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۸ چوپړی)

۲.: پوهندوی دوکتور مجاور احمد زيار په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

,, سينه مې ډېک زړګی مې غوښي
اوښکې اوبه دي بېلتون اور په سې کوينه ،،
(مجاوير، ۱۳۵۷ لېږدی، ۱۰۳ چوپړی)، (سلېمان او مجاوير، ۱۳٦۳ لېږدی، ۳۳۰ چوپړی)

۳.: پوهاند دوکتور مجاور احمد زيار په خپل کښلې کې، داسې کښلې. د حيمد مومند د ديوان د کومې لاسکښنې (قلمي نسخې) پر دوتنه را پاتې ده او له سبکه يې هم دا پوره جوتېدای شي، چې د همدغه نوميالي شاعر رغاونه اوسې.:

,,سينه مې ډېک، زړګی مې غوښي
اوښکې اوبه دي، بېلتون اور پسې کوينه،،
(مجاوير، ۱۳۸۸ ل، ۱۵۷ چوپړی)

د بې سربوله انګېرنې له پاره د ۲ توک ۵. عيبونه او تېروتنې سرليک وګورئ.
د مولوي صيب عبدالحميد ماشوخېل وېښته چوونکی (موشګاف) سړبنی مومند يا حميد مومند د عبدالحق مومند زوی. ادبي ښوونځی د پښتو ادب د پيبلو نازکيالی، رومانوي (ناانډولې، ناول) ادبي ښوونځي بنسټ کړ دی، لوړ واند (تخيل، شېرې خيال، د شعر پيبلې انځور)، نازکخيالي، هنري نوښت، نادرې تشبه، استعارې او ورمونه. د ده د ښوونځي بنسټيز ځانګړتيا دی. نوموړې تل د پښتو ژبې له پاره په چورلېخ پېر لورا لور مزل کړی دی او پيبلي يې تر موږ راسپېدلي دي، که نوموړي څه نه وی کړي، موږ به له کومه څه کړې وی. په څه کړ شوی دی چې موږ پرې اوس کړ کېږو، د دې له پاره د تېرو تېر مزل ته ملا ور کوو له روان پېره يې پرمخ بياېو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۱ د زوړ پېر پېخليک پېنځمې مصرۍ بېلګه

▲ د غم لښکرې را په سې دي
د پاچا هي تخت مې په سر له ملکه ځمه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېيله: زړه لنډۍ.
بې. پېيلن يا پېيلنه: امير شېرعلي خان د افغانستان سلطان.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي ځخه ۱۳۸ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۲ د کب ۱۲۵۷ لېږدي (۲۱ ۲ ۱۸۷۹ زېږدي).
تې. ځای: بلخ، بلخ ولسوالۍ، مزار شريف، بلخ، شمال زون، افغانستان.
ټې. پېيلې بڼه: وګړنې پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند ځرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د ټاټوبي پالنې لوړ حس، د ځواک، زور، باچاهي تخت، سلطانت د سويې وفا او ناځوانۍ د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۲۱.
خې. چوپړی: ۶۲.
دې. راټولونکې نوم: د پوهاند تاريخ پروفيسور شهسوار سنګروال.
ډې. ليکې دی که ليکنه: داستاني او هنري ادبيات.
رې. چاپ کال: ۱۳۹۰لېږدی (۲۰۱۱ زېږدی).
ړې. کره شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. اليده بسپېنه ورکول:. په ټاټوبي کې د نوي پرمختګ پېر پيل؛ چاپخونه هېواد ته راوړل؛ شمس النهار اخبار پيل؛ پوستي ډاګ غونډال چمتو کول؛ د پوست ټکټونه چاپ شولو؛ عصري لښکر يا پوځ جوړول چې ټولې پوځې اړتياوې يې پوره کولې؛ لومړي ځل کابينه جوړول؛ د بېلا بېلو چارو له پاره د کار وېش، وزارتخونې جوړې او منځ ته راتلل؛ چارو د ښه والي، وګوړو ګڼلی امارت، ښې سمبالتيا له پاره د مسلکي کدرونو روزلو له پاره يو پوځې او يو ملکي ښوونځی پرانيستل. خديجه بېګم پوپلزۍ او امير دوست محمد خان د بارکزۍيو بنسټ ګر درېيم زوی امير شېرعلي خان بداينه وه، خو د اېنګلېسانو له درغل يا مکاره پلانونو يې زړه کلم، کلم و چې په اخېر پېر کې يې پورتنۍ مصرۍ و ويله او مزار شريف کبود مسجد کې خاورو ته وسپارل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۲ د زوړ پېر پېخلیک درېویشتمې لنډۍ او شپږمې مصرۍ بېلګه

▲ که په میوند کې شهید نه شوې

خدایږو لالیه بې ننګۍ ته دې ساتینه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېیله: زړه لنډۍ.

بې. پېیلن یا پېیلنه: ملالۍ میوندۍ، نورزۍ.

پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زیږدي څخه ۱۳۷ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۷ د ځمري ۱۲۵۹ لیږدي (۲۸ ۷ ۱۸۸۸ زیږدي).

تې. ځای: خیګ کلي، میوند د شهیدانو زیارت، میوند ولسوالۍ، کندهار ولایت، کندهار زون، سویل ټاټوبی، افغانستان.

ټې. پېیلې بڼه: وګړنې پېیله.

جې. سندرغاړو ویلې: پېژند ځرګند نه دی.

چې. ښکالوه: د ټاټوبي پالنې لوړ حس، زړورتیا، ځیرکتیا، پوهې، ځیګټوب او سرخندنې د تاثیر پنځې زیږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: ښځې ته.

څې. ګڼه: ۲۲.

خې. چوپړی: ۶۲.

دې. راټولونکي نوم: د تاریخ پوهاند پروفیسور شهسوار سنګروال.

ډې. لیکی دی که لیکنه: داستاني او هنري ادبیات.

رې. چاپ کال: ۱۳۹۰لیږدی (۲۰۱۱ زیږدی).

ړې. کره شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰

زې. خبرداری (Caution):۰

ژې . کنټرول کې (In control): ټول.

ږې. الیده بسپنه ورکول:.

په رښت کې د انګلېسانو میوند جګړې له ټولې کیسې څخه دا کره ځرګندوم، چې دا ځرګندول روڼوي کتنه داسې. د میوند جګړې په دوېیمه ورځ د زمري میاشت په ۷ د ۱۲۵۹ لیږدي کال (د جولی ۲۸، ۱۸۸۰ زیږدي) د افغانستان سویل کندهار، د لودیځ لورې ته میوند ولسوالی په خیګ کلي کې ملالۍ میوندۍ ماسپښین یوه بجه لنډۍ یوه دمې ویلې وه او خپله پېیله یې وه.

کله یې چې خپل کلي خیګ کې په خپل بڼ کې انګلېسانو حملې ولیدلې او پښتانه میړنې یې وژل، دې له حیبته یوه دمې و ویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, که په ميوند کې شهيد نه شوې؛ خدايږو لاليه! بې ننګۍ ته دې ساتينه.،،

له زخمي بيرغچي څخه يې بيرغ پورته کړه او ودرېدله، د دې پېغور په اورېدلو پښتانه ټيپان ښه وکتېدل او يوه لس تنه يې په همدې بڼ کې اېنګلېسان له خپل سپي سره ګډ مردار کړه.

د خيګ بڼ يې ورته ادبرې کړ او تالا يې پرې واړوله، پښتانه ځارکښي ځواکونه له ټوپکو او تورو سپرو سره بڼ په بڼ اېنګلېسانو په سي ګرځېدل.

يوه ساعت ورسته جګړې زور راوړه د سند آس سپرو ځواکونو (د وخت فرنګيانو اجيرو ځواکونو اوسني پاکيستانيانو) له لورې له همغو اتلانو سره په ۱۸ کلنۍ پېغلتوب کې شهيده شوه، د شهادت په وخت يې چې په وينو کې لت پت وه ويل ,, خال به د يار له وينو کې دم؛ چې شينکي باغ کې ګل ګلاب و شرموينه.،،

په همدغه ځای کې خاورو ته و سپارل شوه، اېنګلېسانو بولندوی ډګر جنرال بوروز هم ميړنو له درني جګړې څخه خيګ کلي کې ګېر راغلی وو، خو د خيګ له لارې يې د وتلو لاره و موندله، خپل د سپرلی آس يې يوه بل ټپي افسر ته ورکړچې د سند ,, اوسني پاکستانيانو ،، د آس سپرو د يوه بريدمن افسر وارنټ په لاس وژغورل شو، تړاکګر بوروز نه پوهېده چې د هغه د پلې پوځ ښی اړخ ټينګ کافران او سخت زړي منافقين پاکستانيان د هغه تر شا د مرګ تر پولې پورې جګړه کوي.

کله چې خيګ ته ځلور بجې د اتلانو امير يعقوب خان د اميرمحمد ايوب خان ورور راغی له اتلانو يې پوښتنه و کړه، زموږ بيرغ يې چې پورته کړی وه، دغه شهيده پېغله څوک ده؟ اتلانو ورته و ويل، د دې خيګ اوسيدونکي ده، نوم يې ملالۍ ده، په خټه نورزی ده، تر کشکنخود پورې به يې خپلې رمې پيولې. هغه ورته و ويل دا همدلته د شهيدانو خوا کې خاورو ته و سپارئ. اوس هم په ميوند کې د شهيدانو په ادېره کې يې قبر دی، ډېر مسلمانان يې اړين زيارت ته ورځي او ډېره دعا ورته کوي.

لکه څنګه چې راپور شوې د دوی هر يوه په واسطه؛
نوموړې لنډۍ په خپلو ليکو او کښلې کې په لاندې ښه کښلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

١.: پینده محمد زهیر په خپل غوړشکه د لنډیو کښلې کې، داسې کښلې.

,, که ته پر سپینه خوله مړ نه شوې
سوګند په خدای دی بې ننګی ته دې ساتینه،،

(پینده محمد، ١٣١٠ لیږدی، ۶۲ چوپړی)

٢.: عبدالروف بینوا په خپل کښلې کې داسې کښلې.

,, که په میوند کې شهید نه شوې
زما لالیه بې ننګی ته دې ساتینه،،

(عبدالروف ، ١٣٣٧ لیږدی، ٣۵ چوپړی)

٣.: څېړنوال دوست محمد دوست شینواری په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

,, که په میوند کې شهید نه شوې
خدایږو لالیه بې ننګی ته دې ساتینه،،

(دوست محمد ، ٢٠٠۶ زیږدی کال یا ١٣٨۴ لیږدی)

۴.: ولایت خان ځدراڼ په خپل کښله کې، د لنډی په بڼه داسې کښلې.

,, که په میوند کې شهید نه شوې
خدایږو لالیه بې ننګی ته دې ساتینه،،
(ولایت خان، ٢٠٠٨ زیږدی یا ١٣٨۶)

۵.: محمد سور وکیلي په خپل کښله کې، داسې کښلې.

که په میوند کې شهید نه شوې
خدایږو لالیه بې ننګی ته دې ساتینه،،
(محمد سور وکیلي له المان څخه ٣ د کب ١٣٨٧ لیږدی، ٢١-٠٢-٢٠٠٩ زیږدی)

۶.: پوهندوی محمد ابراهیم همکار په خپل کښله کې، داسې کښلې.

,, که په میوند کې شهید نه شوې
خدایږو لالیه بې ننګی ته دې ساتینه،،

(سمندر د بدر شو، ١٩٧۵ ز، پښتنې، پېښور، یونیورسیټي بک اجنسي)، (محمد ابراهیم، ١٣٩٣ لیږدی، ١٧۴ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۳ د زوړ پېر پېخليک څلورويشتمې او پېنځه ويشتمې لنډۍ بېلګه

▲ يوه واري غاړه غجۍ راشه
د تا ديدن په سې شيدا دي عالمونه
▲ په څو ځلي مې درته ويلې
چې د ديدن په ځای کې رو ږده قدمونه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: زړې لنډۍ
بې. پېيلن يا پېيلنه: اروابناد محمد نور بابا.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۱۴ کاله وړاندې تېر پير دی؛ ۱۲۷۹ لېږدی (۱۹۰۱ زېږدی).
تې. ځای: د زيارت، لوديځ نوی ښار، مهترلام ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلې بنه: وګړني پېيلې.
جې. سندرغاړو ويلې: ګل محمد ګلکی او ملاجان ملاګی.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، ورم، ځيګتوب چارپېريال او هواويچې تاثير زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۲۳.
خې. چوپړی: ۱۳۹.
دې. راټولونکي نوم: پوهندوی لال باچا ازمون.
ډې. ليکی دی که ليکنه: د سيند غاړې ګلونه.
رې. چاپ کال: ۱۳۷۲ لېږدی.
ړې. کره شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې. کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. اليده بسپنه ورکول:. د پورتنی لنډيو پېيلن اروابناد محمد نور بابا په مهترلام کې زموږ د کلي لويديځ اړخ ته يې مېنه او زيارت دی، چې په ۱۲۴۳ لېږدي کې زوکړه شوی او په ۳۳۹ لېږدي کې په ۹۶ کلنی کې وفات شوی. نوموړې لنډۍ يې په ځوانۍ کې ويلې دي، د پېيلو له لړ، د شعر له سکالو او د ژوند له شېبو يې دا پېنتو وګړنی پېيله لږ تر لږه په ۱۲۷۹ لېږدي (۱۹۰۱ زېږدي) کې کښلې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲٤ د زوړ پېر پېخلیک شپږویشتمې څخه تر یودیشمې لنډۍ بېلګه

▲ جانان ادبار که ځان مې خوار که
بې وفا یار په نیمه لار کې پرېښودمه

▲ عمر په واړو، واړو تېر شو
که ته باچا وې زه ملنګ د دوهی ومه

▲ جانانه ستا نصیب له لاسه
چېرې زه چېرې د کورمې کاروانونه

▲ جانانه دومره په ما ګران
د خوړلن اور دې ځکه کونې لاندې ږدمه

▲ ته خو کوچ وې کوچ دې وکه
د څرې اور دې په کوڅو کې و شندنه

▲ اوړی دې پاس کابل کې تېر که
په ژمې راغلې غواړې سلامت خالونه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو تکو څرګندونه):.
اې. پېیله: زړې لنډۍ
بې. پېیلن یا پېیلنه: بې بې ادې (د دروزګر دوست محمد اکا مور).
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدې څخه ۱۰۸ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۲۸۷ لېږدې (۱۹۰۹ زېږدې).
تې. ځای: منجلام، پړوایې، اړوکی، الېنګار ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ تاتوبی، افغانستان.
ټې. پېیلې بنه: وګړنې پېیلې.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مینې پالنې لوړ حس، سپېڅلې پښتیانه چارپېریال او هواویچې، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۲۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی
دې. راټولونکي نوم: لیکوال.
ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند څرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. الیده بسپنه ورکول:. له خپلې نیا څخه مې اورېدلې دي، له ۲۰۰۱ زېږدي څخه نیولې تر ۲۰۱۴ پورې، راته به یې وینا او خبرو کې یوه، یوه دانه ویله، نیا مې بي بي زلقایده د مولوي صیب عبدالوهاب لور وه، ۹۵ کاله یې عمر وه، په ۱۳۰۱ لېږدي کې زوکړه شوې او په ۱۳۹۲ لېږدي کې وفات شوه. د اړوکو دا دود دی چې خپلې مشرې خور ته کوکی وایي، محمد سرور اوستاد، محمد نبي او نورو خویندو به ورته کوکۍ ویل.

بي بي کوکی یا انا به ویل راته چې مسیه ډېره صدقه به مې کوله، د الله ج له پاره، هر تن به مې چې کور ته راغی، یا به راغله ما به د ورته غله دانه ورکوله، هېڅ فکیر او غریب مې نه دی پرېښی چې زما له انګړه دې بې غلې دانې تللي وي. اړي مې مېرمنو ته ورکوو.

بي بي ادې به د ډېره راتله، را سره به ناسته وه، خبرې اترې به یې راسره کولې، دمه به یې جوړه کړه، په غږېدلو، غږېدلو کې به یې یوه، یوه دانه لنډۍ یا مصرۍ اچوله. دا د دې له پاره نه وه چې زه دې د دې اړتیا پوره کوم او دا دې ماته څه و وایي. ما به بې لورې د اړمنو اړې پوره کول، د الله شکر وو، ښه ډېره غله دانه به مو وه، ما پرې لاس نه تړه.

ویل یې یوه ورځ زموږ مزدور، د سره کمر له ژرندې څخه درې بوجۍ وړه راوړه، برج کې یې کېښوده، موږ شپږ تنه وو، دا به زموږ یوه، دوه میاشتې کېدل، له هغې څخه مې ډېر اړي ورکړي وه، دوې اونۍ ورسته وړه خلاص شو، ما اکا ته و ویل چې مزدور و لېږه چې غنم ژرنده کې وړه کړي او رایي وړي. هغه راته و ویل هغه د خو دا تېره اونۍ درې بوجۍ وړه کړي وه کنه!، ما ورته ویل ډېر مې خیرات کړه. هغه راته و ویل، چې نور له ما څخه پوښتنه کوه بیا خیرات کوه!.

ما به خیرات ډېر کوه، غله دانه مې له بابا څخه دې پټه ورکوله، خدای مې دې پرې غاړه نه بندوي، ما ویل په دې غله دانه کې زه هم ربښت لرم. چې په خپل لاس یې خوارو، فکېرانو، مسافرو، یتیمانو ته ورکړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۵ د نوي پېر پېخلیک لومړی او دوېیمې لنډی بېلګه

▲ چې ګولزېری پری خوشحالیږي
د کروندې کدوان دې دوې نیسې ګلونه
▲ مزې خو تا وکړې هیکله
د ګولزېری د سینې منځ دې و وهنه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړه لنډی

بې. پېیلن یا پېیلنه: اېسکندر خان سدوزی.

پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدې څخه ۹۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۰۳ لېږدې (۱۹۲۵ زېږدې).

تې. ځای: منجلام، پروایي، اړوکی، الینګار ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.

ټې. پېیلې بنه: وګړنې پېیلې.

جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.

چې. ښکالوه: د مینې پالنې لوړ حس، سپېڅلې پښتیانه چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: نر ته.

څې. ګڼه: ۲۵.

خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی

دې. راټولونکې نوم: لیکوال.

ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند څرګند نه دی.

رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.

ړې. کړه شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې): ۰

زې. خبرداری (Caution): ۰

ژې. کنټرول کې (In control): ټول.

ږې. الیده بسپنه ورکول:. مور مې ویل چې مور ۳۰ شپې اوږ پلې مزل وکړه، درې ځایه راباندې الوتکو بمونه را خلاص کړه، الله ج ترې وساتلو، له الینګار درې څخه په سرحد واوختو، کړنګل باندې چپې ته له چپې څخه مرورې ته او د مرورې په غاښې باجوړ ته وا وختو. یوه تن لار ښودې مې پلار ته و ویل:. اکا دا ده ډیورن کرښه ده او دغه ښنې کړې تیرې یې نخښې دي. اکا (ټلو وګړو به زما پلار ته اکا ویل موږ هم ورته اکا وایه) مې اوږ اوسپلې وباسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېناسته سر یې ټیټ کړی وو، غلې، غلې یې ژړلې، بیا یې سر پورته کړه، موږ ته یې ویل تاسو ځئ لورې چې توپونه او الوتکې مو په نخښه نه کړي، زه پخښه نېولې تلم پلار مې مخ مرورې ته اړولی وه، او داسې یې لنډۍ واچوله. ,, ځوک په رضا له ملکه نه ځي؛ یا ډېر غریب شي یا د یار له غمه ځینه. ،، بیا مې اکا رنګه ور واړوله او دوباره داسې یې و ویل:. ,, ځوک په رضا له ملکه نه ځي؛ زه سکندر خان د شوروي له لاسه ځمه. ،، اېسکندر خان سدوزی د نیاز محمد خان سدوزی زوی دوېیم زوی و، پښتو یې پاله، پښتو یې کوله، په پښتو ولاړ وګړی و، کهول یې ډېرای ستر اخوانیان وو، د لغمان، پنجشیر، فیض اباد حملو باندې یې کورنۍ غړو غوښن لاس درلود. ځکه په لومړۍ لویه حمله کې په لرغړې کې نارې وهلې ,, سکندر خان! سر یې پرې!؛ کور یې چور!؛ مال یې تالا!!،،

د همدې له وېرې تګ ته لاړه او درې شپې او ورځې جوارو کې پټ و، ځان یې د ځیګیو پر سټ واړو د کندې په ګودر سنګره ته ځان ورسو، دوباره د کنده ګل له لورې بېرته درې ته راغی، موږ فنا لرې د دولت لوی تن د خور کاله ته وړې و، د لوي قوي په پېر، د هغه له غره موږ ته احوال را ولېږه، موږ خپل کالي د کډوالۍ په لور واخسته.

اکا مې ډېر ځیګ، په ونه دنګ او لویې اوصلې سړی وو، پاکې سپینې کالي به یې ډېر اغوستل، د دې ځای له مر مېیو لاړه، التته د سوات په سړک د جلالا ستر مسجد د ادېنې (جمعه، ۱۳۷۰ لېږدي کې) لمانځه ته تللی و، په دې ورځ د دوې پښتنو خانانو تر منځ دښمني وه، د ده ورته نومي سکندر خان ته غلې شوي وو، له لمانځه څخه مې اکا را وځي له قصاب څخه یې غوښه پېرودله، اکا (سکندر خان) څخه مې هغه سکندرخان راځي دښمنان یې پرې زربه کوي هغه ځان ګوښې کوي ګندې ته او زما اکا سکندر خان د کلاشین کوف په اووه مرمۍ ولي او شهید کوي یې.

ډېری وګړي د سکندر خان یا اېسکندر خان په پېخلیکونو کې غلتېږي. یو لرغون اېسنکدر خان (د الیګزندر یا ماکیدانسکي یا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزېږدي کې دلته شخړه را وړې وه،) کافر و، بل سکندر خان (۹۲۳ ل مړ شوی سلطان سکندر نظام الدین لودي د سلطان بهلول لودي زوی، چې د اګرې نسټ یې کېښوده او ۲۸ کاله او پینځه میاشتي یې عادلانه واکمني وکړه، چې ډېرې قصدي پرې کښل شوي)؛ بل مې خپل اکا دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲٦ د نوي پېر پېخلیک درېیمې څخه تر نهمې لنډۍ بېلګې

▲ چې فاکولته دې ویلې نه وي
و به دې نه کړم د لېسې کوناټوره

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړه لنډۍ

بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.

پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷۴ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۲۱ لېږدي (۱۹۴۳ زېږدي).

تې. ځای: سالو، کچور، الینګار ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.

ټې. پېیلې بنه: وګړني پېیلې.

جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.

چې. ښکالوه: د مېنې پالنې لوړ حس، زده کړې ته د وګړو هڅه ونه، د پرمختګ جغات، سپېڅلې پښتیانه چارپېریال او هواویچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: ښځې ته.

څې. ګڼه: ۲٦.

خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.

دې. راټولونکي نوم: بي بي حاجي جان بیګم ضیاکل.

ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند څرګند نه دی.

رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.

ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰

زې. خبرداری (Caution):۰

ژې . کنټرول کې (In control): ټول.

ږې. الیده بسپنه ورکول:. زما مور بي بي جان بیګم ضیاکل د اپسکندرخان لور، د نیاز محمد خان سدوزي مسی، د مولوي محمد علم عظیم خان تره خېل مېرمن او د شیخ مولوي حبیب الله تره خېل اېنګور. چې په دې کال ۱۹٦۸ زوکړه شوې او په ۱۷ کلنۍ کې ۱۹۸۵ لېږدي کې واده شوې ده، په عمر او رمټتیا یې برکت شه؛ هغې د ورم له پاره نوموړې پېیله په ۲۰۰۲ لېږدي کې راته ویلې وه، ویل یې چې زما مشر ورور محمد یوسف خان په ۱۹۵۱ زېږدي کې زوکړه شوی وو، په ۱۳۵۱ لېږدي یا ۱۹۷۳ زېږدي کوژدن وکړه، په ۱۳۵۳ زېږدي (۱۹۷۵ زېږدي) کې مې ورور، ورېندار او وراره (ارشاد الله خان) سره ګډ جالم ته مېلمستیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

تللي وو، ورېندار مې پلار کره تلله زه يې له ځان سره وړې وم.

په مېلمستيا کې مې د ورېندار بي بي شيرين ګل د ماما زوی د ميرحاتم خان د سيد ماما زوی ويلي و، نوموړی مو د اتښي انی وراره (فقير محمد د مور وراره) و، هغه له سالو کچور ښځه جالم او درين ته راغلی و، له لوې قوې ۵ کاله وړاندې، يا زموږ له کډوالۍ ښځه وړاندې، زه په هغه پېر کې اووه کلنه وم چې نوموړې پېيله مې واورېدله او ياده مې کړه.

ښايي چې هغه پېر ښځه لس کاله وړاندې مې ورور روغمنی (ډاکټری) ته بريالی شوی و، خو پلار مې پرې و نه وايه چې سخته وه د روغتيا فاکولته، د ورور مې سر ګرځيده او اولتې يې کوله.

ورور مې د داودا خان په پېر بلخ شولګرې ولسوالۍ کې سر ښوونکی و، د ميرهاتم موخه خپلي ماما لور ته دا وه چې تا غوره کار کړی دی، چې پوهګړ تن سره دې واده کړی دی، هغه ځوانانو ته ويار (عيب) او تانه ده چې لوړې زده کړې نه کوي، ټېټې زده کړو والا لټ او پټ وي.

نو د په ټاټوبي کې فاکولتې شتون درلود، ښايي په همغه پېر کې نوموړې لنډۍ کومې مېرمنې ويلې وي او ميرهاتم خان ترې ياده کړې وي، چې موږ ته د نوموړې پېيلو د تېر پېر په لاس راکوي.

لاندې انګېرنې لکه ځنګه چې راپور شوي د دوی هر يوه په واسطه په خپلو کرارو ناستو کې په لاندې ښه کښلي دي.

١:. په همغه پېر کې د کرارې ناستې په پېر بلکېسې تورۍ د مولوي صيف الرحمن مور بي بي داسې لنډۍ و ويله.

▲ عبدالاحمده دور دې غږېږي
رنګارنګ زومان دې وځي له انګړه

٢:. ما يې څېره داسې واړوله، د دې ټولو پای کې هې ,, ه ،، راځي.

▲ عظيم خانه دور دې غږېږي
لاچي لونګ زامن دې وځي له انګړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳:. د کراړي ناستي په پېر کې يوې د هېر او برک له پاره داسي لنډۍ و ويله.

نه دي ونه شته او نه غنه
زه دي مين شوم په دا غټه مټه پزه

۴:. په همدې لړ ليکوال د نن ۲۰۱۷ زېږدي پېر لنډۍ ده.

لکه کوچي نوم دي بادرنګ دی
ماته په مينه باندې نوم ټاکي زردکه

۵:. په همغه پېر کې د کراړي ناستي په پېر ابۍ (تورۍ) دا لرغوني لنډۍ و ويله.

ستا د ديدن په تمه، تمه
لکه يعقوب پيغمبر وړوند در په سې شومه

۶:. په همغه پېر کې د کراړي ناستي په پېر دا لاندې لنډۍ په پېروايي کې ويل کېدله خو په منګو کې بله بڼه ويل کېدله چې تر ډېره الته چې يې ويله روغه نه برېښېدله، ځکه په تېر پېر کې به جلۍ د خوسر په شتو وديدله، د خاوند په شتو به نه وديډله، په دې دواړې کې خوسر او خاوند ته د برعکس ودولو هڅونه ده.

خوار تر ډېره د درې او پښتو ګډ ويکی دی او نېسمن (د درې نيست مند، سويي بډايه، بې شتو، بې ماله، غريب، ګدا) ته وايي. خو ابلاغ تر ډېره يارہ ته وي، خو په رښت کې په غوړ وهل د خوسر وي، چې د پرېکړې واک او پرېکوڼ تړه په لاس کې وندې لري.

پېروايي والو به دا لرغوني لنډۍ داسي ويله:.

ور مې کړې واده مې مه کړې
خوسر مې خوار کړې چې کراره ناسته يمه

منګووالو به دا لرغوني لنډۍ داسي ويله:.

ور مې کړې واده مې مه کړې
يار مې نېسمن کړې چې کراره ناسته يمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷:. د کډوالۍ په پیر ۱۳۵۹ لیږدي کې مې مشر ورور مدیر یوسف خان ورک (سدوزی) د مهاجرینو د دري کمپونو امر و، چې ډېرى کډوال به راغله لومړى به موږ ورته مېلمستیا کولوله، یوه، دوې، درې شپې، بیا به مو ورته خېمې او د اړتیا د مرستې توکي ورکړه، بیا به هغوی خپلې پنډغلې جوړولې، په همغه پیر زموږ مېلمانه د تورى کلا، ګرمه کاچ، نیازي، الینګار ولسوالى، لغمان، افغانستان ځخه راغلي وو، غلي موږ کره ناسته وه، دا یې له موره د بمبار په پیر په لویه کوه (قوه) کې له مور او پلار ځخه پاتې شوې وه. انا یې ماته و ویل ته دې ته و وایه چې مسرې دې و وایه، (یوه لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ دوې مسرې لري.) زه یې خواته ورغلمه ما ورته و ویل نوم دې څه شى دى؟، ورو یې و ویل لاله. ما ورته و ویل ته دې هغه مسرې و وایه. ماته یې و ویل:.

▲ افغانستانه! په لالې ګرانه

علم جانه لاړه لاله به دې ساتینه

ما یې انا د عبدالحق مور ته و ویل نه، نه، دا به د دې نه وي، هغې و ویل هو د همدې لالې ده، الته یې ویلې، موږ ورته نه و ویلې، د مور د جلاوطنۍ په اند کې ویلې وه ځان سره موږ هم ورته اریان وو.

▲ خراسانه! په لالې ګرانه

علم جانه لاړه لاله به دې ساتینه

۸:. په همدې لړ لیکوال د نن ۲۰۱۷ زیږدي پیر په بې پامۍ کې یوه د میا عمر صیب چې احمد شا بابا یې هم د پېښور ځمکنو ته سلام او دعا ته تللى و لنډۍ ده.

▲ ،، په پېښور کې ولیان ډېر دي

کړې جنډې په میاعمر ولاړې دینه،،

(ځلمى، ۱۳۹۴ لیږدى کال، ۶چوپړى)

بې بې حاجي مور مې ویل: بچیه! دا چې تا و ویل دا د زوړ پیر پېخلیک لنډۍ ناکره ده، عیبونه لري او د دې ځېړه اړول شوې ده.
ما ورته و ویل دا خو سرمحقق ځلمى هېوادمل ویلې.
بې بې حاجي مور مې ویل: بچیه! له ما ځخه خو به وړاندې ځلمى هېوادمل ځمکنو ته نه وي کډوال شوى، زه الته واده شوې یم، زموږ کور هم الته و، ستاسو شیخ بابا شیخ مولوي حبیب الله تره خیل مو الته په همدې ادیره کې خاورو ته سپارلى، ستا د زوکړې ځلوېښتمه ورځ وه، بې بې وزیرې خاله خوابنې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امته ابی (د سید الرحمن لالا مور د ملک سعادات خان مېرمن) ۱۳۶۴ لېږدي کې په ۴۰ ځولوېښتې راغلي وو، بي بي وزېره خور مې میا عمر ته زیارت ته هم تللي وه. امتې ابی نومورې زړه لنډۍ و ویله، ښایي چې ځمکنوالو مېرمنو ۲۵، ۶، ۱۱۵۵ لېږدی (۱۱۹۰ سپوږمیز لېږدي بزرګي میاشت په لومړی نېټه یا ۱۷۷۶، ۰۹، ۱۵) د میا عمر د ژوند بخښلو پېر ورسته ویلي وي.
همدا یې کره او روغه بڼه ده.
که ته پام کوي چې په دې کې دوې ویکي ورته تې خو داوړه بېلې مانا او بېل ابېڅې لري، د ډېر او ډېرې تر منځ بېلوالی شتون لري، یوه یې د لړې ګڼې او بل یې د ډېرې ګڼې له پاره په دې د زوړ پېر پېخلیک لنډۍ کې را وړی دی، په ډېریو مسرو کې ورته ویکي هم ډېر راځي.

▲ په پېښور کې ولیان ډېر دي
ډېرې جنډې په میاعمر ولاړې دینه

۸:. رضاعی مور (بي بي راکیبه د ډګرول حاجي قیوم پرزند لور) مې چې زه یې پتی (تیخور کوشنی، چې ښځېینه ته یې پتی وایې تي څښونکې) وم، راته ویل:.
ته یوه کلن وې، وچ له پښنو سپک وې او ژر ګرځېدلې.
پېښور، کوهاټ سرک، ماشوګر لورې عطامحمد ګړیَ کې د ډاکټر وکیل خان کور کې د سید الرحمن لال، ستا د خاله بي بي وزېرې کور و، مورږ ته یې مېلمستا کړې وه، د هغه یوه دوې کلن وراره بصیر خان و د ګل رحمن لالا زوی. هغه ماشوم ته ډېر تنګولې. بي بي او ما تاته و ویل:

▲ پیلو جانانه ګواښ که پې
خواته راغلی غلی ډېر دې تنګوینه

تا زما امر ومنه او هغه دې په ټېر ټېله، ټېله کړه او و دې غورځو.
نو مورږ ډېر وخندل چې ته خو په خبره پو هېږې، زړه ور هم یې، ټیک یوه کلن وې زویه!. پیلو(پیل ځغلونکی یا پیلوان) ته وایې.

د دې پېله ساده برابروي دا چې د دې ټولو پښتنې درنې مېرمنو وګړنې لوړ د پښتو پالنې شته دي چې د پښتون پښت راتلونکي پېر ته یې د وند، اند، ورم، لاربښونې له پاره پاتیشونې پربړدي، چې د پښتو ادب په پېړه لمن کې د لس پانۍیو په بڼه خوږې هواوېچې ښاندي.
زما د بي بي حاجي مور ځرګندول چې رونوي کتنه داسې، تر سلو ډېرې نومورې ګړنې پېیلې مې یا دې دي، تاسو ته مې د خوبلو په پېر، چې ډېری پېر په کاله کې یوازې وم،

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر تن بېل، بېل خوندي کورونه لرل، د خوړو پخولو په پېر پخلنځي کې، د ختو او تو کو په پېر مو ویلې دي، لکه د نورو ټولو پېښتو په بڼه موږ هم د یوه بڼه ډوډۍ پخو وو، ټکرۍ کې یې خوندي که وو، مېلمنو ته یې ړدو، لومړئ هغوی مړه وو، بیا یې خپله خاورو، په یوه بڼه په پېځکو لمونځ که وو، په یوه بڼه الله تعالی ته څڅلې که وو، په اړتیا په وخت الله ج ته وایو چې را و رسېږي. ای! الله ته مو مل شي، ای! ژغورونکی شي، ای! را ورسېږي. پښتاني یو، پښتو مو ژبه ده، پښتو مو دود دی، په پښتو هر څه وایو او یاد وو یې. زه هرې وګړې ته دا ۳۰ کاله د هډ بېځایه کېدو، پخښه، لاس، پخښتی، غاړې، ملا اوږېدو ماتېدو وړیا در ملنه د فیزوتراپی په نویو اسبابو کاله کې کوم. لیکوال د روزنې ځانګو ده، چې روزنه یې ترې له کوشنیوالي لیدلې.
د بي بي حاجي لاندې کړه وړه او دا کښلې تر سل سلنې ورتېر د پښتون پښت د دودیزې ودې له پاره، د ژونکو هېښانده زورنه ده.

۱:. ادېنې ختم؛ ماسپخین لمانځه څخه ورسته ۲۱ وارې یاسین شریف وایي، بیا خیرات د کیک،حلوا کوي کورو کې وېشي، یا یې خپل کاله کې وېشي او دا ژر دعا قبلوي.
۲:. ۴۳ وارې یاسین شریف هر خنډ پرې الله لرې کوي.
۳:. قران پاک لږ تر لږه درې وارې اړین کال کې ختم وي.
۴:. الله اکبر ختم؛ ادېنې په سهار پیل کوي، اوله ورځ زر وارې، په دوېیمه ورځ دوې زره وارې، په څلورمه ورځ څلور زرره وارې ... . یوه څلوېښتم ورځ ۴۱ زره وارې وایي، دا ډېر بختي ختم دی. ټول ټال ۸۶۱۰۰۰ وارې الله اکبر (الله لوی دی) وایي.
۵:. الله صمد ختم؛ څلنۍ باندې پیل کوي، پېنځنۍ او ادېنه کې هم هره ورځ، ۱۱۰۰۰ وارې وایي. اووه اونۍ کې نوموړی ختم کوي. زړه کې مې هر سوال مې وي الله یې قبلوي راته. ټول ټال ۲۳۱۰۰۰ وارې الله صمد (الله کوم تن ته اړتیا نه لري) وایي.
۶:. یا وهاب ختم، ادېنې په ورځ پیل کوي. اووه ادېنې ده، په یوه اونۍ په دې بڼه کوي:. پیلنۍ زر، یوه نۍ دوې زره، دونۍ درې زره، ... تر ادینې ورځ ۸۰۰۰ وارې کېږي، په پیلنۍ بیا له زرو پیل په ۸۰۰۰ وارې ویلو بشپړېږي. اووه اونۍیو کې ختم مېږي. ټول ټال ۲۵۲۰۰۰ وارې یا وهاب (له بدلې پرته ورکونکیه!) وایي.
۷:. لا اله الا انت سبحانک اني کنت من الظالمین :. ۱۲۵۰۰۰ یوسلو پېنځه زره وارې وایي، په منځ کې نور ذکرونه هم کوي. یوه ورځ کې د زړه په خوښه یې اته زره وارې، زر وارې یا لږ وایي، په خپله یاد لیک کې زېرمه کوي اوبیا یې حساب وي.
۸. د سنتو په سته واړه ختمونه هم کوي چې هر سهار او مازیګر قران وایي، په لس پېنځه چوپړو هر څومره چې یې. په پای کې پاینۍ سیفاره وایي بیا یاسین شریف وایي. اوبه دم وي، هرې ناروغی او شیطاني تاثیرات او جادو له منځه تللو له پاره ډېره ګټه کوي ورته.
۹. ماښام مانځه نه ورسته ۲ رکاته نفل، ۲ اړتیا، ۲ نفل مونځ، ماسختن لمونځ، سونتو څخه ورسته ۲ اړتیا بیا واجب مونځ، د شپې تهجت لمنځ ۲، ۲،۲، بیا ۲ اړتی لمونځ کوي.
د شپې ۲:۰۰ بجې ورته ودرېږي. تر اذانه یې وایي. کله، کله تر څلوېښت رکاتو پورې دوې، دوې، دوې رکاته... شل وارې کوي. په پیل کې ۲ اړتیا لمونځ کوي. د سهار لونځ ۲ سونت او دوې فرض کوي. قران شریف وایي بیا یاسین شریف وایي، بیا اشراق (چې لمر ښه وغوړېده ، ۲ مونځ کوي، بیا ۲ رکعته د اړتیا (حاجت)، . لس بجو کې د ساخت لمونځ کوم ۲، ۲، ۲ بیا ۲ اړتیا مونځ کوي. ماسپین لس رکعته کوي او مازیګر کې څلور رکعته کوي، نور نفلي لونځ نه کوي ور سره د نفلو او اړتیا لمونځونه یا نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۷ د نوي پېر پېخلیک لومړی مصری بېلګه

▲ کلي کې نوم د سمیني دی
ورانې کنډرې شاسوار خان ابد وینه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړه مصری
بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۶۴ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۳۱ لېږدي (۱۹۵۳ زېږدي).
تې. ځای: ټیک لام، سباخېل، نیازی، کنده، الینګار ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلي بنه: وګړني پېیلي.
جې. سندرغاړو ویلي: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مېني پالنې لوړ حس، ودانونې ته د وګړو هڅه ونه، د پرمختګ جغات، سپېڅلې پښتیانه چارپېریال او هواویچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۲۷.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی
دې. راټولونکي نوم: بي بي نور بېګم
ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند څرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): تول.
ږې. الیده بسپنه ورکول:. زما مشره خله بي بي نور بېګم د ملک قلندرخان لور، د نیاز محمد خان سدوزي مسی، د ملک محمد طاهر خان نیازي مېرمن او د ملک ګل محمد خان نیازي اېنګور. چې په دې کال ۱۹۴۷ زوکړه شوې او په ۱۶ کې ۱۹۶۳ لېږدي کې واده شوې ده، په عمر او رمټتیا یې برکت شه؛ هغې ویل چې زما له واده څخه مې ورسته دا مصری د یوې ښځې له خولې واورېدله.
ښایي چې زما له واده څخه لس یا اووه کاله وړاندې زما د لېور ملک شاسوار خان نیازي (شهسوار خان مشهور په باړې ابا) په ستاینه کې د کلا ودانونې په پیر کې ویلې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۸ د نوي پېر پېښلیک لسمي، یولسمي لنډۍ او لومړۍ ټپې بېلګه

▲ په خوب کې ګرځم چپرهار کې
کله چې ویښ شم په کوډله کې پروت یمه

▲ خوب او خندا په بې غمې شي
د غمزده زړونو به څه خوبونه وینه

▲ سر مې پنجابه پورې لاړو
الله د خیر کړي چې به نور کومه خوا ځمه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پیېله: پیلنی او پاینی زړه لنډۍ ده او منځنی یې ټپه ده.
بې. پیېلن یا پیېلنه: سید صدیق فکري.
پې. پېښلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۶ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۶۹ لېږدی (۱۹۹۱ زېږدی).
تې. ځای: چپرهار، چپلیار ولسوالی، ننګرهار ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پیېلې بڼه: وګړني پیېلې.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مینې پالنې لوړ حس، بداینې، د سوکاله چارپېریال او هواویچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۲۸.
خې. چوپړی: ۵۶.
دې. راټولونکي نوم: پوهنیار خان سلام.
ډې. لیکی دی که لیکنه: ادبي فنونو درسي لیکی
رې. چاپ کال: ۱۳۸۷ زېږدی.
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. الیده بسپنه ورکول:. د کدوالی په پېر کې یې کښلي دي، د نوموړې له سیمې څخه د لرې والې له اړخه یې کښلې او همدا یې د پنځې منځه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۹ د نوي پېر پېخلیک لومړی مصری بېلګه

▲ بېلتون ټوپک شو را ته ډک شو

ناڅاپه ټک شو په زړګي یې و ویشتمه

سپړنه (تشریح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړه لنډی
بې. پېیلن یا پېیلنه: حبیب الله رفع.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۷۳ لېږدی (۱۹۹۵ زېږدی).
تې. ځای: ابدره، سید اباد ولسوالی، میدان وردګ ولایت، مرکز زون، مرکز ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلي بنه: وګړني پېیلي.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مېني پالني لوړ حس، د بېلتانه چارپېریال او هواویچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوړوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۲۹.
خې. چوپړی: ۹.
دې. راټولونکي نوم: هارون حکیمي.
ډې. لیکی دی که لیکنه: حبیب الله رفیع د هارون حکیمي د مرکه.
رې. چاپ کال: ۲۰۱۰ زېږدی.
ړې. کره شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې): ۰
زې. خبرداری (Caution): ۰
ژې . کنټرول کې (In control): تول.
ږې. الیده بسپینه ورکول:.

دا چې حبیب الله رفع صیب د لنډۍیو، ټپو، تکۍیو او مصرۍیو لېوال پاتې شوی، له کوشنیوالې څخه یې وګړني پېیلې لیکې دي.
په کلې کې ستر شوی، لوېدلی دی.
له خپلې مېني او مېني سره لېوال پاتې شوی دی، له مصری یې انګېرل کېږي چې په بشپړه بنه له خپلې مېني څخه بېل شوی دی.
هر ګوره چې د بېلتانه زېری پرې شوی دی، نو په کره منځه نخښه یې ویشتلی دی.
نور ترې مینه له لاس وتلې، د همدغه پېر د تاثیر پښتو وګړني پنځه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۳۰ د نوي پېر پېښليک دوبيمې څخه تر څوارلسمې ټپې بېلګه

▲ د الله داسي رضا و شوه
سترګې ورندې شوې د بدن محتاجه شومه

▲ په اخرت به سترګې غواړم
په دې دنيا په روغمن نه شته علاجونه

▲ زما زخمي زخمي بدنه
هره ټوټه به دې الله ته وسپارمه

▲ دا د پرديس سري ټپې دي
چې زخمي زړونه له خوبو را وېښنوينه

▲ زما کسمت په خوب ويده دی
د خلکو و ختل اسمان ته کسمتونه

▲ خلک ويده دي کړي خوبونه
زما د زړه زخمونه وېښ شو درد کوينه

▲ زړه مي د ډنډ خړه چکړی ده
نه يې کبان خوري نه يې کته اوبه وړينه

▲ د غرمنی په خوب ويده وم
بېلتون د غم څپېره راکړه وېښ يې کړمه

▲ په دنيا مه نازېګه ياره
دنيا د غم تالونه خوري ورانه به شينه

▲ په دنيا ښه کوځ لمونځونه
لعين شيطان دی چې ايمان را زنګوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ نن خو دې داسې خوله نېولې
لکه یې ماړه سخوندر چې غر وتلې وینه

▲ سخوندر دې تاغوندې ماړه دې
پیږې لګی دې ببر سر درکې وهینه

▲ مرګیه دغه ځای ته رای نه شې
بیا خاورې کېږې غازي جان مامور بریتونه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو تکو څرګندونه):.

اې. پیپله: زړې ټپې
بې. پیپلن یا پیپلنه: بخت میر.
پې. پیخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۷۳ لېږدی (۱۹۹۵ زېږدی).
تې. ځای: سلیمان خیل، اندړ ولسوالی، غزني ولایت، مرکز زون، مرکز ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پیپلې بڼه: وګړنې پیپلې.
جې. سندرغاړو ویلې: بخت میر.
چې. ښکالوه: د مینې پالنې لوړ حس، سویې بداینې، خواری، د ښېلتانه چارپېریال او هواویچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۳۰.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.
دې. راټولونکې نوم: لیکوال.
ډې. لیکی دی که لیکنه: ټپې دي د بخت میر د ناستې پېر څخه.
رې. چاپ کال: ۱۹۹۵ زېږدی.
ړې. کره شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنترول کې (In control): تول.
ږې. الیده بسپنه ورکول:. بخت میر سره خپله غچکه وې، په هر ناسته کې ځوانان خوښ وې، تازه دلدل تل په ما پام کړې؛ زه نظر کم یم چې دواوې غره ومه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۳۱ د نوي پېر پېخليک دولسمې ځخه تر څوارلسمې لنډۍ بپلګه

▲ البم را واخله راته ګوره
د تورو خاورو لاندې نه شته ديدنونه

▲ انځور مې کېده مخ دې پټ که
ستا د رخسار په ننداره کې فنا شومه

▲ که مې له سترګو نه فنا يې
نو ستا انځور ته په ژړا شم دعا کړمه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: زړې لنډۍ
بې. پېيلن يا پېيلنه: ډاکټر عبدالوکيل مخلص.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زيږدي څخه ۲۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۷۳ لېږدی (۱۹۹۵ زيږدی).
تې. ځای: منجلام، پېروايې، الينګار ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلې بڼه: وګړنې پېيلې.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، بداينې، د سوکاله چارپېرپال او هواويچې تاثير زيږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۳۱.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.
دې. راټولونکي نوم: ليکوال.
ډې. ليکی دی که ليکنه: پېژند څرګند نه دی
رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې. کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. اليده بسپنه ورکول:. د کډوالی په پېر کې زما کوشني ماما د خپل کورني انځورونو البم په پخښتی کښلې دي او همدا يې د پنځې منځه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۳۲ د نوي پېر پېخليک دوېيمې مصرۍ بېلګه

▲ په پېښور کې مې زړه تنګ شو
کله به درشمه پراخه ديوګله!

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.
اې. پېيله: زړه مصرۍ
بي. پېيلن يا پېيلنه: پښه يي ملا(ملامت تورن).
پي. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۷۳ لېږدی (۱۹۹۵ زېږدی).
تي. ځای: ديوګل دره، څوکی ولسوالی، کونړ ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټي. پېيلي بنه: وګړني پېيلي.
جي. سندرغاړو ويلي: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، بډاينې، ودنې، د تازه چارپېريال او هواويچې تاثير زېرنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځۍ (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۳۲.
خې. چوپړی: ۱۵۸.
دې. راټولونکي نوم: پوهاند مجاوير احمد زيار.
ډې. ليکی دی که ليکنه: پښتو بدلمېچ يا پښتو شعر څنګه جوړيږي؟.
رې. چاپ کال: ۱۳۸۸ زېږدی.
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. اليده بسپنه ورکول:.
د يوه ديوګلي (پښه يي) ملا پر حواله را يادښت کړې ده: چې د کډوالی په پېر کې يې کښلې د، د نومړې له سېمې څخه د لرې والي له اړخه يې کښلې ده.
نومړې مصرۍ ترګنوک په زورکی هې باندې شوی دی، ديوه ګله!
چې په نومړې هې په بنه ډېرې لرې په ټول ټاټوبي کې شتون لري،
نومړې مصرۍ ليکوال په پېښور کې کښلې ده، خو وند او ژبه يې ټوله ګونړۍ ده او همدا يې د پنځې منځه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۳۳ د نوي پېر پېخليک پېنځه لسمې ځخه تر شپږ شپېتمې لنډۍ؛ پېنځه لسمې ځخه تر درېپېنځوسمې ټپې؛ لومړۍ ځخه تر شپږمې ټيکۍ او درېيمې ځخه تر دوې دېرشمې مصرۍ بېلګه

▲ جانانه زه دې ساز خدړ کړم
چې خپلـه مـور مې ټنـده نه مچو کوينه

▲ جانانه پـلار د دد ښکاريږي
د درکړې ږوږ ګـورئ په هر مجلس کوينه

▲ اى خولګۍ زه د خـدريوان کړم
ځکه ولس کې د هر ميـر کـور له ورځمه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.

- اې. پېيله: زړې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ
- بې. پېيلن يا پېيلنه: ليکوال (ډيپلوم اينجينېر صفی الله فردوس).
- پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي ځخه ۱۱ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۸۴ لېږدی (۲۰۰۶ زېږدی).
- تې. ځای: ختيځ نوی ښار، مهترلام ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
- ټې. پېيلي بنه: وګړني پېيلي.
- جې. سندرغاړو ويلي: اوستاد باچا خان لغمانی.
- چې. ښکالوه: د مينې او مېنې پالنې لوړ حس، ورم، ودنې، بډاينې، وګړنې، ځيګټوب، سپېڅلي پښتيانه چارپېريال او هواويچې تاثير زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
- ځې. منسوبه: سړو او مېرمنو ته. خې. ګنه: ۳۳.
- خې. چوپړی: ۲۴۰، ۲۴۹، ۲۳۷، ۲۵۱، ۲۲۹ او ۲۲۴.
- دې. راټولونکي نوم: ځېرونکی (ډيپلوم اينجينېر صفی الله فردوس).
- ډې. ليکی دی که ليکنه: ځلېر کې د ددو دود.
- رې. چاپ کال: ۱۳۸۸ لېږدی.
- ړې. کړه شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
- زې. خبرداری (Caution):۰ ژې . کنټرول کې (In control):ټول.
- ږې. اليده بسپنه ورکول:. د لاندې لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍ يو پېيلن ټولې د دندې په پېر ځای، ځای په ټول ټاټوبې کې پنځې بنه کښلې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, لنـډۍ

▲ ربه له غيبو مې ثواب کړې
هغې دنيا کــې مجردانـو د صف شومه

▲ ربه د هغې دنيا مې خير کړې
چې مـجردانو صف کې زه ونه درېږمه

▲ بيا به سرکوب غوندې ولاړ يم
د ټـول عـالم مخکې به زه مختورن يمه

▲ ربه د هغې دنيا مې خير کړې
بې پټـه يار مې د يهودو نوکر کړمه

▲ ښـتنـه! ژوند عمر مې خير کې
ړبـن جيويش مې د لالا ډډون کوينه

▲ ژاخـو جانانه خدای دې واخله
نه دې ښايست شته نه دې ســم دي اندامونه

▲ خداېـږو درکړ دې رانه جوړ کړ
چغځـۍ کوراک ومه څـرمه د مـتاک شومه

▲ يـاره زوزان ته ساډېزم شوم
د غم دردونه مې ړنجـې له منځه وړينه

▲ دادا دې سم درسره پوی کړه
دا په دا داج به دې په دانـګ را له راوړينه

▲ جانانـه مانـه ګيلـه مه کړه
د لغمان خلـک درغلي نــه قبلوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ربه ر‌ښتينی مې سالار کړې
دا کـوړ ږبـن به هميشه ژنـل ومه

▲ زما پر تا د سـتا پر مادي
چنـاک ګټلـی داوڼ زه نـه درکومه

▲ په دواړو لاسو مې زيندي کړه
سـاډی سـوډی ملـګرې څه دې و ستايمه

▲ ياره سـاډو سابټ دې پلار دی
په سـاړ پوکـي سابيری دا راغور ځوينه

▲ نامه دې شته حضور دې نه شته
چـرلنده يـاره په بيـديا دې لټومه

▲ يار مې په لوبو کې څـرو دی
ځکه لوبغالـې له په دنګـو ګامو ځمه

▲ غمونه نور دې رانه شـړه
ما په شپـه غاله کې سبق ته نه پرېږدينه

▲ ستا د دوستی کتاب مې جوړ کړه
په هر ځـپرکي کې جفا ليکلړ راځينه

▲ نا ځوانـې دې پينی له ګوره
ژوي له ژوو سـره خـومره ښه کوينه

▲ فردوس پښتو ويوکي وايي
ځکه ژاپـن ړنـګری په ژی ږغرله وينه

د کابل پولي تخنيک پوهنتون شپه غاله، پينځم بلاک، لومړی پوړ، دوييمه کوټه
5:14 pm ,۰۹ /۰۱/ ليږدی. ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ ليږدی، ۲۴۹ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, د شپه ميرو لنډی

▲ مورږ له قـوي پوليـس پـه کار دي
ږبـن پـوليـس خلـک ميـوزيـک کـنـډک لـه وږينه

▲ وطن تـکړه شپه ميري غواړي
چې مـلـک دبـنـن لـه اوږدې شـپې شيـبې کوينه

▲ خـدای شـته دا ځـرنګه عسکر دی
چې مـلـک وردی کې د دښـن سـوسيس راځينه

▲ د سـتا ګـناه نـه ده مـلګـريه
د اکـاډمـی لـه ځـنګه پـټ تـېر شـوی يـينه

▲ زه درتـه لـنـډ تـورم غږومه
ږبـن عسـکر راتــه کـاږه ګـامونـه ږدينه

▲ لاليه يو دوه راتــه وايــه
موزون قـدم ډولونـه زه درتـه وهمـه

▲ زه به د ستا لـوري له ګـور کړم
تعلـيم قـدم مي قبلـوه چې خوښـه شمه

▲ که سـتړی مه شـي راتـه وايې
زه به ژونـد، ژونـد درلـه ويم چې مير مي يينه

▲ تـه بريالـی اوسـې فردوسه!
لـه درسـه وروستــه الله پامـان دې و واينه

▲ لـه خدمتي ځيني راسـتون شه
مور پـه خپې لوځـو تيرګړو پلـه تـه درځينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کابل پولي تخنيک پوهنتون شپه غاله، پينځم بلاک، لومړی پوړ، دوېيمه کوټه E۱۰۲, ۱۱:۰۰ pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵ ليږدی ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ ليږدی، ۲۵۱ چوپړی)

,, لنـډی

▲ وطـن تـم تـول کـافـران راغـلـه
ژر را پاڅيږه چې جوړه جهاد له ځونه

▲ د بوست له ور به زه درتـپر شم
غـاړه غـړی دې له کالـه راځـه مينه

▲ دا وطـن نـه جـوړيږي يـاره
غټ او واړه يې بلواګر جوړ شوي دينـه

▲ دا بـچـي څـه بـچـي دي يـاره؟
لکه لړمې بچي خـپله مورکـی خورينـه

▲ مـونږ به ګاډيلي جواري خوارکړو
چې پر وطن مو کـراری حـالت راشينه

▲ ای ګـنـو ژنـو مـيرڅـمنو
ښـنې له ښـنډو سـازوی خندا راځينه

بوست، د فکيرانو کلی، لښکرګاه، هلمند، ۲۰۰۷/۱۲/۲۹ زيږدی
Roshan BTS site HLM ۰۳۰, ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ ليږدی، ۲۲۲ چوپړی)

▲ دښمن زمونږه پاکستان دی؛ خدايه!
نه انګليسان نه امريکايان نه روسيان دينه

▲ د ډارنډکي زو ډارېږه
فرضي تواف ښې منډې نه غواړي څرګنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځاځکي هوس ځارل ځاړي ده
ځپان، ځپان، ځپاڼ، ځپاڼ غواړي خوړلنه

ځاځل جوګر جلبنګ جنبان که
په لېوالتې مې جيجيونتې ترېنتي شينه

چټي چټي چرلنډيه ياره
ځنځوونکې ځغونځونکې جيجرۍ يمه

د شرمپډلې زو شرمېړه
د تخت سيالۍ کې مېړني اور ځرمه وينه

په درنو غېږو ځربولېړه
په ځلورځنډو کې د غبرګو ځکل ځکه

چې ځه دې کښت که کښت بې ټول کړې
زړه دې دنيا که ګشمالۍ کړې خاونده

ته دې له ځيل مېرمن ډارېږي
ځلک پردو په سې کلا ته وا وختنه

ما چې به اسپې ځرولې
زما مېړنی سور په اس سور راغلی ونه

الله تـــالا شــــــولو مانعه!
ټولو کانونو مو تاالا و لړېډنه

تن مو هرېی د مرغلرې
ټولو کانونو مو تاالا و لړېډنه

لکه کوچې نوم دې بادرنګ دی
ماته په مينه باندې نوم ټاکې زردکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, ټپې

▲ راځه جومات کې قسم و کړو
نور به په زړونو لوبې ژوند کې نه کوونه

▲ زما ځښتن باندې سوګند دی
رسول الله له په پښتو درخواست لیږمه

▲ د تبۍ غره د سر ښاماره
زموږ بدیداره افساني دي غږوونه

▲ موري د ستا مې نه منله
د مهترلام اوبه مې پاس طرف ته وړینه

▲ زده کړياله ياره يوځل راشه
چې دد وګړي خواست ګاري راله راځینه

▲ زده کړياله ياره يوځل راشه
چې ضدي پلار مې خدربوان له ورکوينه

▲ چې هر څه و راباندې تیر شو
ناځوانه خوب کې خو راځه چې خوالي کړونه

▲ ته الته داد باندې اوسیږه
دلته زما له دېره تاو شو کیبلونه

▲ پښتو پښتۍ کړې راته ماتې
ړبن ړبن سره مې خواکې نه پرېږدینه

▲ چې څه د زړه و پوره نه شو
که ژوند باقي و ننهواتې به درځمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ستا د کتو انداز را یاد شي
بې دریغه و ژاړم چې کله به مخ شونه!؟

▲ څښتن تعالی نه به دې غواړم
په دې دنیا دې خدړان نه را کوینه

▲ الته به دواړه سره ګورو
څوک وفادار څوک بې وفا په دنیا ونه

▲ کله په خیال کې ورسره یم
کله په خیال کې یې راوړم رانه تم یینه

▲ کله تقدیر راسره مل وي
کله بې رحمه توکې و کړي رانه ځینه

▲ فردوسه! ولې سودایي شوې؟
تقدیر سودا راسره کړې مختورنه

د کابل پولي تخنیک پوهنتون شپه غاله، پینځم بلاک، لومړی پوړ، دوېیمه کوټه E۱۰۲, ۳:۰۰ pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵ لیږدی. ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۳۷ چوپړی)

،، ټپې

▲ محضې په خوله رښتینې وایي
راځه د زړه خوالې و کاندو مرګ راځینه

▲ راځه وصال ته غاړه کېږدو
نور له هجرانه توبګاره شوم مینه

▲ مینه کې وصل تکی ورک شو
هجر کې و ګوره کلیات راغلي دینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په غيږ کې سمه را غورځېږه
ما برايي درپسې ډېر ژړلي دينه

ستا رنګ انار غوندې ښکارېږي
زما دې رنګ د مکياندې واړه ونه

که يارانه نه کړې جانانه
داسې بيا مه وايه چې بيا له کلي ځمه

زه دې رمته ليونی کړم
مينه دې واخله ما په خپل خيال کړه مينه

چې زه پخوا په خيال کې بيا شم
نور به په ژوند کې مينه نه کوم مينه

دا سترګې ما وژني جانانه
چې ترمې اوښکې يې سهار کې و وينمه

په ګناهو توبې و کاندو
د پاک ښښتن ډېر ګناکاره يو مينه

له پاک الله به فردوس غواړو
مور ګناکار يې د ورتلو لايق نه يونه

د ملا باقي غونډۍ په سر، د موسی کلا ولسوالۍ، هېلمند، ۲۰۰۷/۰۱/۱۶ زېږدی
Roshan BTS site HLM ۰۱۲, ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۲۲ چوپړی)

,, لاس کې به غټ لرګی د ستا و
لکه د غره شپنه چې سمې ته راشينه

ځانه ښښتن باندې دې سپارم
تودو ايرو باندې مې خپل يار ولړمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ د غم سیلۍ را باندې راغله
نمجنې سترګې مې له خاورو ډکه وینه

▲ ولې په اوښ باندې سوره یې؟
ماته معلوم شول ګولې ستا تول فریبونه

▲ ځان د پشان د کوم قمرۍ کړه!
د خلاصیدو ځواب په ستونې کې واینه

▲ بنګالۍ پیغله درنه ښه ده
کوډګرې زه دې له خندا په ژړا کړمه،،
(صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۸۷ چوپړی)

▲ پریږده چې ښې بلا وکاندې
نادان بچې دې د دښمن په لمسون دینه

▲ ځان سره تل په ژړا ژاړم
د یهودې لمسی د دین ټیکه دار شونه
(صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۳۲۹ چوپړی)

▲ په پټه، پټه غلی وران شې
پټ رنګېدو پروژې م ستا له کور راځینه

▲ له ملو رنک شې پاکستانه!
په زړه بدانه زړه مې وران تل له تا وینه

▲ کړېکې دې کوم شهید رایاد کړم
که تیمرشاه، که ملالۍ که نجیب کړمه

▲ د سلګۍ زړه پر دغه شین دی
سلګۍ، سلګۍ، سلګۍ، سلګۍ لیدلې دینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, ټيـکی

▲ پـيـغلو چکچکي کړئ حلقه شئ
د پيغمبـر اومتــی ځـوک نه نازوينه

▲ ناوی لالـی دي لاس نه نيسـه
چي ننـواتـي سـتا د زړه کور ته درځينه

▲ ناوی رو، رو قدم اخـلـه
د ولـس پيغلـي په کتار درسـره ځينه

▲ ناکی دنيا درتـه فردوس شـه
مونږ د الله نه درتـه دا غوښـتني کړونه

▲ بډی ملګرې دي خوشحاله
واده د ستا دی ژړا دوی د دروغـو کړينـه

▲ که يې بوغان راباندې پلـوري
زه پيرودونکي د ابـی د ګسټ ګل يمه

زموږ کور، مهترلام، لغمان، افغانستان ۱۳۸۵/۱/۱ لیږدی ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۲۲ چوپړی)

,, مصری

▲ د تورو ټکو برکت دی
تا غونډې خلک ځوک منبر کې نه پرېږدينه

▲ سـوګند په تورو ټکو کومـه
که د نامه په خوله واخلـم سـرکوب به يمه

▲ موږ به دې هسـې خاطر و کړو
کم اصل خلک ځوک په پوځ کې نه پرېږدينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ په سپینه ږیره کونیتوب کړې
ورانو کارو پسې د سپي په شانتې ځینه

▲ په سپینه ږیره سودایي یې
جومات کې کېنه عبادت و کړه ړبنه

▲ د اسلام رنګه دې کړه بده
سادی سودی امامه څه دې وستایمه

▲ اسلام بدنام خلکو بدنام کړه
ځکه یهودو باندې دین له منځه وړینه

▲ ګاوند دې وری ته چرګان خوره
داسې کارونه اسلام هېڅ نه قبلوینه

▲ اسلام د عدل انصاف دین دی
ځکه غریب غني يو ځای ښځلې کوینه

د کابل پولي تخنیک پوهنتون شپه غاله، پينځم بلاک، لومړی پوړ، دوېیمه کوټه E۱۰۲ ,۱۰:۰۰ pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵ لیږدی ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۴۹ چوېری)

,, مصری

▲ په لغمانیانو کې مې خوښ کړې
راځه، پردیه زه دې خپله ومه

▲ رښچینه سمه په سر کېږده
چرلنډیه یاره ځوک به غږ درو کوینه

▲ ستا کوږ اوږ پاچ نه کربان شم
لکه جلغ زه درنه تاو راتاوه شمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د وصال په خيال کې جوړ کړم
بېلتون ظالم مې سم دستي په منځ کې شينه

ستا له اوښتو سترګو ځار شم
په دا زرغونه سيمه يې سارى نه وينمه

ته په ښايسته ډمبر ګرځېږه
زه په خامه کشونو ځم لېونى شومه

پرېږده چې ستا تعليم پوره شي
مور مې خبره د کرارې مجلس کړنه

ښاګليه ياره مه ځوريږه
که قسمت و شو په هغه ځاى به يو شونه

په ريګستان کې مې ربډي ده
ربه زرغون يې لويه وه ترې لرې يمه

زمام کم اصلو ته سلام دى
ځوک چې له ټېټه وره ځي سر ټيټه وينه

ربه د ستا په ازموينه
ما خو له پيغلو شوندو رنګ خوړلي دينه

ربه د ستا په ارزونه
ما يې په زنه د ستا نوم ليکلى ونه

بوست، د فکيرانو کلى، لښکرګاه، هېلمند، ۲۰۰۸/۰۱/۰۱ زېږدى
,Roshan BTS site HLM ۰۳۰ ،، (صفى الله، ۱۳۸۸ لېږدى، ۲۲۲ چوپړى)

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ بیا به کری ورځ را په شا وې
لکه چې کوتی څوک په بار بلده وینه

▲ ستا به لاسونه زما غوړونه
لکه ګاډی جلب دي هر وخت کش کونه

▲ ښنګ ته مې راشې راته نه ګورې
لکه هندو چې کلیمه بده راځینه

▲ اوس په لکسس باندې ګرد مه کړه!
ماته معلوم دې واړه لوښي لرګي دینه

▲ ځانه د غټ ساګر جوړ کړی
ټول شیطانان دې دوې لاسي سلام کوینه

▲ فردوس ته هغه وخت وریاد کي
چې د غوبله غوبل یې تا باندې کونه

▲ ځانه د غټ ساګر جوړ کړی
ټول شیطانان دې دوې لاسي سلام کوینه

▲ یه کربانه!؛ کربان وطنه زموږ کور یې
په سر او سترګو به دې موږ جوړو اړمنه

▲ یه کربانه!؛ کربان وطنه څومره خوږ یې
له ځانه ګرانه و خوږمن افغانستانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴. لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ پېر

لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ پېر يا د وخت موده يا وخت (وخت ټاکل، نېټه اينودل: پرسور برابرول: وخت اندازه کول، وخت، دوران، نېټه: ټيك وخت، ټايم، وخت، بيدو، موده، موکې يا موقع: دم، وار، ځل: ګړۍ، ساعت، شيبه، غوټه: مهال: د موسيکي شېبه: پروخت، پرټاکلي وخت.):.
۰۰:۰۰:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دقيقې: ساعته) په وخت کې ويلو ښکاروندی وندی کوم.

پښتون پښت په لنډو، منځنۍيو او اوږدو ساوو لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ په ناستو، خبرو اترو کې وګړي نوموړې ګړنۍ پېيلې په لنډ پېر کې وايي؛ په سندرو، ښادۍيو او غوره شېبو کې يې په منځني پېر کې وايي او په غرونو، دښتو، سر خلاصو ځايونو کې په اوږد پېر کې وايي.
نه يې ډېر لنډوالی خوند بې خونده کوي؛ نه يې منځنيوالی خوند بې خونده کوي او نه يې ډېر اوږدوالی خوند بې خونده کوي.
شپانه يې په نيمو شپو کې د مزلونو په لنډولو سره، په اوږده سا وايي غږ يې هم خوندور کېږي، په يوه شرط چې روغې يې و وايي.

په ديارلسومه پېړۍ کې د لنډپېر بنسټ ګل محمد ګلکي کېښوده؛ منځني پېر ملاجان ملاکي، احمد ظاهر، خان قره باغي، پينده محمد منګل، منور اوستاد، حسني اوستاد، ايوب اوستاد، شاولي اوستاد، خيال محمد اوستاد، پاچاخان لغماني، اشرف تيراوال، هارو باچا،... . او اوږ پېر بنسټ اوستاد ګلزمان، اوستاد حيات ګرديزي، اوستاد عبدالله مقري او اوستاد اېنجېنير سردار علي ټکر کېښوده.

د ټاټوبي سرغندوو سندر غاړو هر يوه اوستاد ګل محمد ګلکي او اوستاد ملاجان ملاکي د ظاهر شاه خان بابا د سلطانت په پېر کې دا لاندې لنډۍ د لغمان په ښادۍيو کې ثبت کړي دي.

ليکوال دا ناځانخبرې (زېرمې) په جوليز (شکلي) پېره وخته (پېر وخت) کالب کې سويې نټيالۍيو (منونکو، سويې منکرو) وګړو ته په ګړنې بڼه نوموړې پېيلې ټکي، ټکي انځورليک ډول په لمېسه کې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴. ۱ لومړی بڼه لنډۍ: اې ,, الف،،:.

زړې لغمانی لنډۍ: دا زړې لغمانی لنډۍ کاستوري سور کې اوستاد ګل محمد ګلکي په ۱۳۲۲ لیږدي کې ويلې دي:.

وه!؛ له کاله نه مې سر هسک کړه
له تور کارغه سره ښارو مستي کوينه
پير:. ۰۷:۷۸:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې يا دقيقې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

ولې به زه وريسې نه مرم
مخ يې برباد کابل سردار زلفې فوځونه
پير:. ۰۸:۱۸:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

الف اشنا کړم بې جدا کړم
تې په تلوار يار ته ورځم که په خولا شينه
پير:. ۰۷:۹۸:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

ثې ثاني يار به پيدا نه شي
جې په جمال کې خلک تېره کئ ديننه
پير:. ۰۷:۹۹:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

عينه (ع) ته ورشه ورته وايه
غينه (غ) نه غمازه يار مې را وله دننه
پير:. ۰۸:۱۶:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

دال (د) دې ديدن ماته ناری ده
ذال (ذ) دې ذليل کړه د عاشکو نري زړونه
پير:. ۰۷:۹۷:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جلی خوله شینکی کابل ده
دا نری وریځې کوهدامان شینکي باغونه

پیر.. ۰۰:۰۰:۰۷:۰۸ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

ولې به تور دکن ته نه ځم
چې په دې مړو سترګو کوم د خولې خواستونه

پیر.. ۰۰:۰۰:۴۴:۰۷ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

د ابېځو په بڼه لنډۍ چې په کې د:. ا ب ت ث ج ع غ د ذ (اې، بې، تې، ثې، جې، عې ،، عین ،، غې ،، غین،، دې،، دال ،، ذې ،، ذال،،) پورې شتون لري.
د دوې لغمانی زړو لنډۍیو په منځ کې ګل محمد ګلکي اوستاد ویلي دي.
د زوکړې موده یې ځرګنده نه (نامعلومه) ده، له پخوانۍیو زمانو څخه یې وګړي خوله په خوله مهترلام کې وایي.

له جګړو وړاندې ښه په درز په ښادۍیو کې رواني وې، په لنډ پیر کې سرغندوو سندرغاړو ویلي دي. لکه اوستاد ګل محمد ګلکي او اوستاد ملا جان ملاګي په ۱۳۲۲ لیږدي کې ویلي؛ د دوباره ثبت کره موده یې ۱۳۶۹ لیږدی دی، خو په غږېزه پوستکالي (اډیو) له پیټي (کیسټو) څخه د سندرو هټۍوالو دوباره اړولي ده په دونی، ۴:۳۵:۵۲ ۰۳ /۰۷ /۲۰۱۶ زیږدي کې یې دوباره غږېزه پوستکالي په بڼه خوندي کړي.
چې له څلورمې پیټي سندره ده، وخت : (وخت ټاکل، نېټه ایښودل: پرسور برابرول: مهال: د موسیقي یا موسیقي شیبه: پروخت، پرټاکلي وخت):.
۰۰:۲۰:۳۰:۰۱ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

د مینې پالنې لوړ حس، لغمان زرغون سیمې او سپېڅلي پښتیانه چارپیریال او هواویچې د تاثیر پنځې زیږنده ده، د دې له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴. ۲ دوییمه بڼه لنډۍ: بې ,, ب،،.:

زړي لغمانۍ لنډۍ: دا زړې لغمانۍ لنډۍ کاستوري سور کې اوستاد ملاجان ملاګي په ۱۳۲۲ لیږدي کې ویلې دي.:

▲ وی!؛ الف اشنا کړم بې جدا کړمه؛ وی!

تي په تلوار یار ته ورځم که په خولا شینه

وخت : (وخت ټاکل، نېټه ایښودل: پرسور برابرول: مهال: د موسیکي شیبه: پروخت، پرټاکلي وخت.):.

۰۹:۲۴:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

▲ وه!؛ ثې ثاني یار به پیدا نه شي

جیم په جمال کې خلق تېره يې کړه دیننه

پېر.. ۰۷:۹۵:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

▲ عینه (ع) ته ورشه ورته وایه؛ وی!

غینه (غ) نه غمازه یار دې را وله دننه

پېر.. ۰۷:۹۴:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

▲ دال (د) دې دیدن ماته ناری ده

ذال (ذ) دې ذلیل کړه د عاشکو نري زړونه

پېر.. ۰۸:۸۶:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

▲ یو مې په دې زړګی خوشحال ده؛ وی!

چې خان غریب به ټول یوې خاورې ته ځینه

پېر.. ۰۷:۴۱:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

▲ وه!؛ خالي به پاتې شي میدانه

مسافر کډې باروي وطن ته ځینه

پېر.. ۰۸:۹۸:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

علمه کاڼي د ويشتو يمه؛ وی!
مرګ مې ليده اشنا مې نه راستنه ونه

پېر:. ۰۸:۹۱:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

پام کو دوکه نه شې جانانه
غمازان شته څوک به دې تېر باسي مينه

پېر:. ۰۸:۳۰:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

وه!؛ خيال دې په خوب کې را په ياد شي
د شپې مې وېخ کړي تر سبا سلګی وهمه

پېر:. ۰۰:۰۹:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

د ابېڅو په بنه ا ب ت ث ج ع غ د ذ (اې، بې، تې، ثې، جې، عې ,, عين ،، غې ,, غين،، دې,, دال ،، ذې ,, ذال،،) لنډۍ، له څلورو لرغونو لنډۍ او يوې ټپې سره ويلې دي.

دا پورتنۍ ټولې وګړنې پېيلې له پارنويکو سره په سندره کې له ساز او اواز په سور او لې کې يې ټول ټال پېر:. ۰۱:۴۴:۱۸:۰۰ (رپه: ثانيې: دقيقې: ساعته)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴. ۳ دربیمه بنه لنډۍ: پې ,, پ،،:.

زړې لغمانۍ لنډۍ: لاندېنۍ زړې لغمانۍ لنډۍ کاستوري سور کې قاري عبدالحادي، د محمد بشیر په غوښتنه، په ۱۳۶۸ لېږدي کې ویلې دي، پېر یې له ټنګټکور سره په دې بڼه دی:.

▲ الف الله بې برکته
تې ده توبه ثې د ثواب جیم جنتونه
پېر.. ۰۰:۰۰:۰۵:۱۴ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.

▲ حج مې د خېر دال دلالت ده
رې ده روژه زې زلمې ذال ذکاتوهه
پېر.. ۰۰:۰۰:۰۵:۵۴ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.

▲ شین د شراب سین د سودونه
صې د صلات غې غلامې طې طلاقونه
پېر.. ۰۰:۰۰:۰۷:۰۵ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.

▲ ضې د ضهمت عین د عیا ده
غین د غماز فې د فرهر قاپ قلمونه
پېر.. ۰۰:۰۰:۰۵:۹۸ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.

▲ کاپ کلیمه لام لاالا ده
مېم محمد نون یې دی نور واو یې لوزونه
پېر.. ۰۰:۰۰:۰۶:۶۰ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.

▲ الکه شابسې په مینه؛ کنه!
د اوړې ورځ دې راته تېره کړه مینه
پېر.. ۰۰:۰۰:۰۶:۶۱ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.
دا ټولې وګړنې پېیلې له پارنویکو سره په سندره کې له ساز او اواز په سور او لی کې یې ټول ټال پېر.. ۰۰:۰۰:۳۹:۳۳ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لوری

د یوې کره پښتو لیکلارې سیندګی ډوله لارښود په بنه پښتون پښت ته د دوی د ابېڅو په ستېه ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری د لنډی، ټپه، ټیکې او مصری موږ ته په لاس راکوي.

د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د لیکوال ځرګندول چې رونوي کتنه داسې:

له لرغون پېر ځخه زموږ نیکونو، له اوسني مجاویر احمد زیار، عبدالشکور رشاد، قیام الدین خادم، عبدالروف بینوا، ګل پاچا الفت، صدیق الله رښتین، عبدالحی حبیبي، صالح محمد کندهاري، پیر روښان، اخون درویزه، شاه پولاد امیر کروړ، بیټ نیکه ... . نوح د لمک متوشلښ(متوشلخ) زوی، اښنوښ(اخنوخ) مسی، یارد(یرد) کړوسی، مهلائیل کودی، قینان اودی، انوش خوندی، د شیث ع پردی او د ادم ع له خولې (سایېز (تنفسي) غږي، سرې، کرنکې (د سرو نلونه)، مرۍ، ژبې، ژبه، تالو، ژبې لاندې برخه، غاښونه او شونډې، کله په لړه او کله په ډېره سا.) وتلي غږونه دي چې نومړو غږېز لیک (غږ) او ابېڅې خوله په خوله، سینه په سینه، ځمځه پر ځمځه، ټیټنګ په ټیټنګ، بانده په بانده، سیند ژۍ پر ژۍ، لورا لور، کورا کور، ښارا ښار، ټاټوبی په ټاټوبی موږ ته کاپي (نقل، نمونه، سواد یا نسخه) کښل (تقلید لیکل، انشاء کول یا تالیف کول) بڼه راغلي دي.

د پښتون پښت د پښتو کاپي کښل شوي ابېڅې (Pakhto Copy Write Alpabets) په لاندې بڼه دي، چې تر ټولو لوستونکو او پوهګړو وګړو ته یې یادول او لېیل (هڅول، جغات ورکول، تشویق کول) فرض دي. خو کوشني پښت ته یې وېلاړ یوون (ارادې یکړ، تصمیم واحد، عزم یونټ) لا ډېر په چار دی.

په لاندې ډول یې د پښتو ژبې له لومړي توري پیل کوو او نړه پښتو ابېڅې یې تر ۴۴ کښنو. خو تللي یا د عربي ژبه کې ورګډ شوي ابېڅو چې عربي وی یا ویکي کې ترې ګټنه اخستل کیږي، یوازې په همغه کې ترې نټه (انکار) نه کوو، چې هغه ځانته لس داني دي.

څه او څه چې هر ابېڅې په پښتو وی کې کوم غږ لره چې له خولې ځخه را وځي کټ مټ همغه د پښتو ابېڅی کښنو، له سلو سل ۱۰۰٪ پورته یې غږېزلیک (غږ، تلفظ) ته پام کوو، بیا یې په همغه وار ابېڅی کښنو او بوږ وو.

په لاندې بڼه :. ګڼه. غږېزلیک (غږ) ابېڅی... .

۱:. ,, اې ،، ا (الف، آ، ع) ۲:. ,, بی ،، ب ۳:. ,, پی ،، پ (ف) ۴:. ,, تی ،، ت (ط) ۵:. ,, ټې ،، ټ ۶:. ,, جي ،، ج ۷:. ,, چي ،، چ ۸:. ,, ځې ،، ځ ۹:. ,, څې ،، څ ۱۰:. ,, خي ،، خ ۱۱:. ,, دې ،، د ۱۲:. ,, ډې ،، ډ ۱۳:. ,, رې ،، ر۱۴:.

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، ړې ،، ړ ۱۵:. ،، زې ،، ز (ذ، ض، ظ) ۱۶:. ،، ژې ،، ژ ۱۷:. ،، ږې ،، ږ ۱۸:. ،، سې ،، س(ث، ص) ۱۹:. ،، شې ،، ش ۲۰:. ،، ښې ،، ښ ۲۱:. ،، غې ،، غ ۲۲:. ،، کې ،، ک (ق) ۲۳:. ،، ګې ،، ګ ۲۴:. ،، لې ،، ل ۲۵:. ،، مې ،، م ۲۶:. ،، نې ،، ن ۲۷:. ،، ڼې ،، ڼ ۲۸:. ،، وې ،، و ۲۹:. ،، هې ،، ه (ح) ۳۰:. ،، يې ،، ې: (اوږده يې، دوې ټکي سر په سر يا په والاړه لرونکي يې، ښځينه وی (وييکي يا لغات) ډېرګڼه يې، ترمخې ابېڅي يې اوږ زبر(ــِ) اخلې او خوله ډېره خلاصيږي، لکه ټول ابېڅي چې غږ لري لکه:. اې، بې، تې، ټې... . يې پورې، ادې، شپې، شړومبې، شپنې، تيارې، ناوړې، باندې، لاندې، کې، کيږي، شې، لرې، لېوې، دې، وې، ادې، هېڅ، ببخ، تېز، تېر، پېر، کبځ، زېږ، ېږ، زېږون، ېږ، يېبره، لېڅ، مېرمن، کېنه، کښېنه، ابېڅې، ګنځې، ږومنځې، ګندې، رېب، ستتې، لمنې، بړستنې، درغنې، خبرې، اترې، خپړې، منګولې، لارې، لوېشتې، څنګلې، ځنګلې، مټې، مڼې، خېښې، لېږدېدل، خورې، ترورې، مورې، لورې،... .)

۳۱:. ،، يې ،، ي: (لنډه يې، دوې ټکي خوا پرخوا يا په پرتو لرونکي يې، نرينه وی يا وييکي (لغات) ډېرګڼه يې، ترمخې ابېڅي يې لنډ زېر (ـِ) اخلې او خوله لږه خلاصيږي، لکه:. زياتي، بياتي، کينچي، وري، نالبکي، دي، وي، کړي، ځي، شي، کيږي، سيمي واوېل، کانسوننټي، غويي، خېښي، تربګني، دوستي، وراني، ابادي، وداني، خپلوي، ښادي، پردي، کودي، اپريدي، لغماني، الېنګاري، الېشنګي، بادپېښي، قرغه يي، پشه يي، نورستاني، کوهستاني، عربي، ارياني، جرمني، روسي، امريکايي، روسي، اېنګلېستاني، پنجابي، چنګيزي (منګولايي)، مغولي (اوزبېکيستاني)، توركي، غزنوي، صفوي، اموي، غربي، اېندي، اېټالياوي، رومي، فارسي، غوري، بخدي، اليناپي، سالوي، لغماني، ارياني، بېباکي، شتمني، ر وي، ز وي، و ري، يکړ، يوون، يوسلو يولسم، يودېشتم، يوزرو او يوسلو او يوم، بوين، ښکاروندي، پلغاړي (زينې)، تلپوړي (ځمکپوړي، تاکاوياني)، ځانګړي وګړي، نټيالي، وييپوهي، ويار، يېبرور، يېږ، نياوتون، لېوکټي، لنډوين، کيڅليک، ستغيوني، سونتوکي، ويرژلي، ميړني، بريالي، اتلولي... .)

۳۲:. ،، يې ،، ی:(نرمه يې، بې ټکو يې، زور واله يې، هېڅ ټکي نه لري، نرينه وی يا وييکي (لغات) يوه ګڼه يې، ترمخې ابېڅي يې زور (ـَ) اخلې او خوله لږه خلاصيږي پاس تالو لورې هوا ځي، لکه:. زياتی، دی، وی، کړی، ځای، شی، چای، منګی، کانسوننټی، غويی، خېښی، تربګنی، ورانی، بدی، ښادی، پردی، کودی، اپريدی، لغمانی، الېنګاری، الېشنګی، بادپېښی، زمری، زلمی، پشه يی، نورستانی، کوهستانی، عربی، اريانی، جرمنی، روسی، امريکايی، بېباکی، شتمنی، کجی، ليونی، ځغاستی (دهلېز)، پلغاړی (زينه)، چړچوبی (تشناب، ټوليت)، ورياوی (شاور، لمبازی)، ليکی (کښلی، کيتاب يا کتاب) ښکاروندی، ځانګړی وګړی، نټيالی، وييپوهی، لېوکټی، لرګی، سړی، غبرګولی، غبرګغږی، لرليدی، ستغيونی، سونتوکی، ويرژلی، ميړنی، بريالی، څاروندی، بوی، دوی، نری، خدای، وری، لوی، ښکارندوی، خوی... .)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۳:. ,, یې ،، ی: (درنه یې، لکی داره یې، هېڅ ټکي نه لري خو لکی لري همدا ورته غبرګغړ ورکوي او اوږده غړانګه غوندې غځول کېږي، ښځېنه وی یا وییکي (لغات) یوه ګڼه یې، لکه:. انی، بنی، اکی، کاکی، توړی، کوکی، برګی، لسپاڼی، نی، حجیانی، رتی، پتی، ګولوی، تړی، ډری، شبونکی، شپیلی، ګټیالی، لېوهګی، ناکی، شبی، بدی، ښادی، پردی، کودی، اپریدی، لغمانی، الېنګاری، الېشنګی، بادپینی، څمری، سړی، پښه یی، نورستانی، کوهستانی، عربی، اریانی، جرمنی، روسی، امریکایی، شتمنی، کجی، لیونی، نټیالی، وییپوهی، ویرژلی، میرنی، بریالی، څاروندی، نری، وری، نړی، کړی، ډوډی، څوکی، زغرتېری، انډی (قورمه)، ړلی، ټولنجی، بغبغی، ټپټپی، ډګډګی، سیوسیوی، یکی، کښتی، هګی، څړځی، غرځنی، ځاځی، دورانی، دورخانی، اڅکزی، غرغښتی، ګوربځی، ملخنی، ژی، وی (لغات)، وی!(پارنویکي غږ دی د درد) ادکی، ځپلی، انګېټی (بخاری)، څېړی، کوکی، کړکی، شالی ولی، پی، لنډی، ټپی، ټیکی، مصری، انګی، لنډکی، بګتی، کیسی (شبې)، پاړکی، کاکړی، چاربیتی، سپینی (ازادې پیپلې)، کېسه ګی، د اتڼ غبرګی، درې څپېزی، څلور څپېزی، پېنځه څپېزی، شپږ څپېزی، اووه څپېزی، اته څپېزی، نهه څپېزی، لس څپېزی، هایکویی، مونډی (سر پرېکړی)، انځورګی، کېنتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پښېلیزی، ناپېیلی او سلسلی ... .)

۳۴:. ,, یې ،، ئ: (امریه یې، ګوډکی الف واله یې، په کړ(فعل) کې ترې ګټنې اخستل کېږي، هېڅ ټکي نه لري خو ګوډکی الف لري. همدا ورته غبرګغږ ورکوي او اوږده غړانګه غوندې غځول کېږي،، لکه. ډوډئ و خورئ، ښه کوئ، بد مه کوئ، ټاټوبی ودانه وئ؟، درناوی یې کوئ؟؛ د درنو درناوی کوئ!، بډې مه غواړئ!، د پردو مه کېږئ!، ځانونه وپېژنئ، خپل یوژبی مه وژنئ، د خپل پښت وګړي سره منډه وهئ!، ترلو کره لوښی ګړدئ!، ناغه له غواره مه اخلئ!، چې له تاسو ټېټ وي زور ورسره مه ازمایئ!، لاس مو خلاص ساتئ، سخته کې سم لاس ورکوئ!، دا ټولې کښلې ولولئ، د پوهې او ځیرکتیا انګړ ځان ته وټاکئ!، په کال کې جاپانیانو غوندې سل کتابونه لولئ؛ عربانو غوندې مه کېږئ چې کال کې دوې کتابه ولولئ. لولی ته غوږ مه نېسئ، دا دونیا لولی ده، ډېر پام یې مه کوئ، یوازې په پښتو لیکل کوئ!!!؛ که نه یې کوئ پښت مو هېڅ بډایه کېږي او خپلواک کېږي. تاسو همداسې غواړئ او که نه یې غواړئ ... .

عربي ژبې ته ورګډ شوي ابېڅو دي چې ډېر لږ ان د هېڅ په ښه غږونه په پښتو ګړدود کې لري، هسې (محضې) یې عربي ویکیو کې راځي. ۱:. ,, ثې ،، ث ۲:. ,, حې ،، ح ۳:. ,, ذې ،، ذ ۴:. ,, صې ،، ص ۵:. ,, ضې ،، ض ۶:. ,, طې ،، ط ۷:. ,, ظې ،، ظ ۸:. ,, عې ،، ع ۹:. ,, فې ،، ف ۱۰:. ,, قې ،، ق.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ربنت کې پښتو ډېره لرغونې او زړه د ژبو مور ژبه ده چې د ژبو ونې څېرې کې ډډ ته ډېر لږ واټن لري. هغه ښاخ دی چې لومړی زوکړه شوی دی او غوړېدلی دی. له همدې ژبې څخه دري (فارسي) او عربي، کوردي، اردو ژبې ته ابېڅې ورغلي دي. موږ ته نه دي راغلي، زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې چې د کره لیکنې پښتو ۳۴ غږېزلیک (غږ) لري. خو ټول ټال ۴۴ ابېڅې لري.
د پښتو کاپي کښل شوي ابېڅې (Pakhto Copy Write Alpabets) دي.

هر ګوره که د دري (فارسي) کښلې کښنو، د دري (فارسي) په کړنلاره یې کښنو او که عربی کښنو، د عربي په کړنلار یې کښنو، لکه:. چه کاره استی!، شما و ما، جنګلات کنر. الخیار، حلوا، قلم، الحلیم، الرحمن، صفی، مجنون، تبلیغ، المساجد، الطالب... .

بل لوري ته که موږ کټ مټ د پښتو ابېڅې فونویکه کړو، او یا یې لاتیني اېنګلېسي ابېڅو باندې کښنو یا واړو، دا د منلو کار هېڅ نه دی او نه د کولو دی. دا په ټوله کې زموږ لرغونې ژبه له خنډ سره مخ کوي.
ناګڼلې راځي، ګټوره هم هېڅ نه څرګندېږي، زموږ ډېرای وګړي له سلو ۱۰۰٪ ټول په همدې تورو او ابېڅو کښل کولی شي، اشنایي ورسره لري، د پښتون پښتپوهني له لرغوني پېخلیک را نېولې تر نن پېره پورې چې ټول کښلې کښل شوي دي، په همدې ابېڅو دي او آن د ټولو نټیالیو پوهګړو کښلې هم په همدې ابېڅو دي.
د تورو اړولو ته هېڅ زما ټکی له سلو ۰٪ خوښه او اند، وند نه دی. زما ورته له سلو ۱۰۰٪ نټه ده.
د دې پایله ساده برابره وي دا چې په ټوله کې که د پښتون پښت یو ټکی یاد کړي، په پنځې ژبه هم پوهېدلی شي. د الله کتاب، د رسول الله خبرې او سنتو باندې چې په سترګو وینې ترې پوهه اخستلی شي.
د بېلګې په بڼه موږ د رومي، دنیا، کاڼي، کټ، د ونو په ډنډرو، وېلو شویو اورغلو کې ,, الله ،، کښل شوی وینو.
خو په بله هېڅ ژبه کې داسې نه وینو او نه شتون لري، چې (ALLAKH, ALLAH, ALLAX) په لاتیني یا فونومیکه ژبه دې کښل شوی وي.
ځکه په ,, الله ،، ج ذات نوم کې څلور ابېڅې دي، زموږ د ژبې لومړی ابېڅې ا (اې)، دوې داڼې ل (لې) زموږ د ژبې لومړی ابېڅې څلورویشتم او نهه ویشتم ګڼه ابېڅی ه (هې) دی.
چې سره یو ځای یې کړو، نو الله ج نوم کښل کېږي.
د دې له پاره زموږ ژبه او زموږ د ژبې تورې پنځې دي او د پنځا څښتن کښل شوي ابېڅو سره ورته والی لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د پوهېدو او ځکاوت جوګه مو کېږي، که دا موږ لرې کړو، زموږ پښت لا له تیارو سره مخ کېږي.
ځکه چې اوس، اوس مو ډېری پوهګړي وګړي په کره لیکلار نه دي په لار شوي.
ان اسلامي او دیني کښلي په ناسم وینګ له تېر اسلامي بېره کښي، چې دا د ټولو بېغوري او بې پامي ده، ځکه که اېنکلېسي ژبه یادوي، یوه ټکی نه غلت وي. نوم هم کره لیکي، NAME ټول چلونه یې یادوي، په ابېڅو یې سر خلاص وي، خو د خپلې ژبې سره ښه ډېر واټن لري.

د همدې له پاره د لاندې لیکوال له ۳۶ غږونو سره په نته یم، د هغه لمېسه داسې ده، خو په کښلې کې ډېری ځای غږونه شمارلي نه دي ان ۳۸ داني دي. ,, د یوې کره پښتو ټول ۳۶ خپلواکو او بېواکو، دوو غبرګغږونو (ی، ئ) د سېمبولونو (تورو) لیکلړ یا (خپواک ابېڅې ۷+ بېواک ابېڅې ۲۷+ نیمواک ابېڅې ۲+ غبرګواک ابېڅې د یې ۵+ وې (و) ۶ ابېڅې: ۴۷ چې هغه لس نور چې عربې ته مو ورکړي ور سره ګډ کړو، ټول ټال ۵۷ کېږي.) ،، (مجاوير، ۱۳۵۷ لېږدی، ۲، ۳، ۴ او ۵ چوپړی)، (مجاویر، ۱۳۸۲ لېږدی، ۳۷ او ۳۸ چوپړی)

زدکړه داسې ښودنه کوي چې د پښتو ژبې ټول ابېڅې چې ټولو ویکي یې ۶۰۰۰۰۰ زرو ته رسېږي، له ۴۴ ابېڅو څخه یې رغښت موندلی دی. همدا ټول ټال ۴۴ ابېڅې زموږ د ژبې ابېڅې دي، زما په نظریې دا روغه خبره نه ده، یوه ټمبل شوې خبره ده چې ځینې باندني ژبپوهان وایي چې پښتو ابېڅو کې د عربې ژبې ۲۸ پور شوي ابېڅې دي، د پارسي ژبې ۴ پور شوي (آې، چې، پې او ژې یا آ، چ، پ او ژ) ګډ دي، پاتې ۱۲ ابېڅې د پښتو ځانګړي توري دي.

بل لور ته په ټوله کې پښتو ژبه د پارسي او عربې ژبو ځانګو ده او بخدي یې ټاټوبی دی. پښتو ژبې پور کړي نه دي له دې ژبو څخه بلکې عربې ته یې ۲۸ ابېڅې ورکړي، پارسي ته یې ۳۲ ابېڅې ورکړي خپله یې ۴۴ ابېڅې دي چې ټولې خبرې رانغاړي او په بشپړه ښه یې لمېسه کې کوي.

,, لیکدود ستونزې:. یوه کره لیکنۍ پښتو ۳۶ غږونه (Sounds) لري، خو ابېڅې (الفبې) یې له ډېرشو ښو (توریو یا حرفونو) تېری نه کوي. له اووه واوېلو (Vowels) څخه یې یوازې درې دا لیکنۍ نښې یا توري (و- ا - ی) لري.
د زور (فتحې) او زورکي له پاره (ه) له پخوا راهیسې، هغه هم یوازې په پای کې رادود شوې ده.
خو (ء) او یا چرګی (هه) کارونګ د ژبپوهنیز رښت (قانون توپیر) تر ډېر ځایه زیانمنوي، له لوستونکي لار لودن ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوازې د ,, ياوو ،، د پېنځګونو، په بله وينا، شپږ ګونو ډولونو له رامنځته کولو سره يو څه ليکدودي سمون راغلی دی چې له بنه مرغه پېښور اکېډيمۍ هم هوکې کړې دي؛ که څه هم د اردو په پېښو د (ے) او دغه راز (ء) بې کچې کارونې (أو، ځائ، خدائ ... .) کوزنی ليکدود خورا ډېر پېچلی، کړکېچن او کرغېړن کړی دی او په تېره چې زور، زېر او پېښ هم ور سر باري کړي.،، (مجاوير، ۱۳۸۸ لېږدی ، ۲۷۶ چوپړی)

د عربي ژبې نښې نښانې (زور پرځای الف ، زېر پر ځای يې، پېښ پرځای و، غږوندي څخه هېڅ ګټنه نه شته... .) په پښتو ژبه کې زور، زېر، پېښ هېڅ شتون نه لري (ا، ی، و، ... .) څخه ګټنه اخستل کېږي، د پښتو ژبې غږيز رغښت سره هېڅ اړخ نه لګوي او پښتو غږېزه يا فونيميکي ابېځې (الفبې) په لاندې بڼه دي.

د الف (ا) د پښتو ژبې لومړی توری دی، چې په څو دانو ويکيو کې د آ، آس، آر، آره، آږ... . په نورې کې نه راځي چې اوږد ويل کېږي.

چې له ۱۹۳۶ زېږدي د پښتو ژبې له ملي رسمي قانونيت راهيسې او د اوستاد مجاوير احمد زيار په هڅه له ۱۹۷۴ زېږدي راپه دې خوا ترې په منلې بڼه ګټنه اخستل کېږي.

زورکی پای نومونه: نيکه، تره، زړه، وراره، واده، شپانه، پښتانه، ... .
يه، يه روره!، يه پلاره، يه زويه، يه پوهندويه!، يه ساتندويه!، لويه!، سويه!، يه خويه، يه بويه!، رويه!، ... .
په مېرانه، په ځغرده، په ډاګه، هېڅکله، يا هله، پورته، دننه،
زور پای (ستاي) نومونه، چې هم ښځينه کارېږي او هم نرينه او څه نا څه له درې ژبې سره ګډون لري، لکه: ډاډه، ډډه، ښايسته، ساده، پياده، شهزاده، مېلمه، قورمه، پنبه، ... . په پام کې و نيسئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۱ اې (ا، الف، آ):. کره پښتو ليکلارې ابېڅو غږېزليک (غږ) په ستېه لنډۍ، ټپې، ټيکی او مصری

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې يا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده چې د يوې کره پښتو ليکلارې سيندګی ډوله لاربسود په ښه پښتون پښت ته د دوی د ابېڅو په ستېه ستر تاثير لرونکی او وېشونکی لوری د لنډۍ، ټپه، ټيکی او مصری موږ ته په لاس راکوي. چې ګڼه. غږېزليک (غږ) ابېڅی په کې کره سپينې ته را وباسو.

۱:. ,, اې ,, ا (الف آ)؛ د پښتو کاپي کښل شوې لومړی ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغوني لنډۍ:

,, اباسين بيا په څپو راغی
په سر يې راوړه سپينې خولې زېړ پيزوانونه,,
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۱چوپړی)

,, آينه مې ځله مخ ته نيسي
نېستی مې ښه جوسه بدرنګه کړه مينه,,
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۱۱چوپړی)

۲:. ,, بې ,, ب؛ د پښتو کاپي کښل شوې دوېيم ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغوني لغمانی ټپه او لنډۍ:

,, بابا دې ما وژلی نه دی
چې راته نيسي د زړې ولې بندونه,,
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۱۲چوپړی)

,, بيه د باز رانه پرې لاړه
اشنا ګونګی وخوت تاوان راباندې شونه,,
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۲۱چوپړی)

۳:. ,, پې ,, پ؛ د پښتو کاپي کښل شوې درېيم ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغوني لغمانی مصری او لنډۍ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, باچایي تخت مې په کار نه دی
جانان دې لو کړي زه به وړي ټولومه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۲چوپړی)

,, پیکی مې مه پرېکوه موري
پر سر پرېکړو ونو نه کښېني بازونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۴۹چوپړی)

۴:. ,, تي ،، ت؛ د پښتو کاپي کښل شوې څلورم ګڼه ابېڅې پېل شوې لرغوني لغمانی مصری او لنډۍ:

,, تا به زما په غېږ کې وژني
زما دې مرګ وي چې جامې به غونډومه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی،۵۰ چوپړی)

,, تېر شوی عمر به را نه شي
که د دنیا ببېدیا اوبه په اوښکو کړمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۵۸ چوپړی)

۵:. ,, تي ،، ت؛ د پښتو کاپي کښل شوې پینځم ګڼه ابېڅې پېل شوې لرغوني لغمانی مصری او لنډۍ:

,, تال ته ختم بنګړي مې مات شول
ګنا د یار ده چې کوي اشاره تونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی،۵۹ چوپړی)

,, ټینګه مې مه نیسه په غېږ کې
سترې ستومانه له واده راغلې یمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۶۱ چوپړی)

۶:. ,, جي ،، ج؛ د پښتو کاپي کښل شوې شپږم ګڼه ابېڅې پېل شوې لرغوني لغمانی لنډۍ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، جادوګر ډېر رانه چاپېر دي
د خپل جانان ښخه مې لرې ګرځوینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۶۲ چوپړی)

،، جهان د ژوند خالي بازار دی
د عمر بیه نور څه نه شته بې له غمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۷۰ چوپړی)

۷.: ،، چې ،، چ؛ د پښتو کاپي کښل شوې اووم ګڼه ابېڅې پیل شوې لرغوني لغمانی مصری او لنډی:

،، چاته به تور چاته به سپین یي
ماته د زرو کټوری ښکارې مینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۷۱ چوپړی)

،، چې یې په زړه کې اور د عشق دی
زر به پرې کور د رکیبانو وسېزینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۸۰ چوپړی)

۸.: ،، ځي ،، ځ؛ د پښتو کاپي کښل شوې اتم ګڼه ابېڅې پیل شوې لرغوني لغمانی لنډی:

،، ښانګه به نن سبا کې ګول شي
ما یې په سر کې سرې غوټۍ لیدلې دینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۸۱ چوپړی)

،، خیرې ګرېوان د ګول په شان یم
اوښکې سهار لکه شبنم پرې وروومه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۸۴ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹:. ,, ښي ،، ښ؛ د پښتو کاپي کښل شوې نهم ګڼه ابېښي پيل شوې لرغوني لغمانى لنډى:

,, ځان به په خرې سين کې لاهو کړم
التـه به و وځم چې مې کډر په چا وينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدى، ۸۵ چوېرى)

,, ځه د اختر په سبا راشه
زه به در و ځم تورې سترګې سره لاسونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدى، ۸۶ چوېرى)

۱۰:. ,, ښي ،، ښ؛ د پښتو کاپي کښل شوې لسم ګڼه ابېښي پيل شوې لرغوني لغمانى ټپه او لنډى:

,, منډه مې زړه په سر کې خښ شو
غوټى غوټى وينې يې ځي له پرهارونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدى، ۸۸ چوېرى)

,, خيال دې له وصل نه کم نه دى
زه تسلي د زړګي ځکه پرې کومه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدى، ۱۰۴ چوېرى)

۱۱:. ,, دي ،، د؛ د پښتو کاپي کښل شوې يوولسم ګڼه ابېښي پيل شوې لرغوني لغمانى ټپه مصرى:

,, دا اخرى مصرى مې وا وره
په زړه سورى شې چې مې و کړې ټپوسونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدى، ۱۰۵ چوېرى)

,, ديوال سورى کړه دسمال را کړه
پلار دې خدګر دى بيا به جوړ کړي ديوالونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدى، ۱۵۲ چوېرى)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲:. ,, ډي ،، ډ؛ د پښتو کاپي کښل شوي دوولسم (دوېلسم) ګڼه ابېڅي پيل شوې لرغوني لغمانی ټپه او مصرۍ:

,, ډبرې واخله ما پرې وله
د زورورو په يارۍ چې نازېدمه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۵۳ چوپړی)

,, ډبوه رڼا کړه ديدن و کړه
سبا به وايې چې ما خوب ليدلی ونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۵۳ چوپړی)

۱۳:. ,, ري ،، ر؛ د پښتو کاپي کښل شوې ديارلسم ګڼه ابېڅي پيل شوي لرغوني لغمانی ټپه او لنډۍ:

,, را باندې و ژاړئ عالمه
يو زکندن دی بل د يار له غېرې ځمه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۵۴ چوپړی)

,, ريبار يې ډېر ګړندی راغی
چې مرور اشنا به څه ويلي وينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۶۰ چوپړی)

۱۴:. ,, ړې ،، ړ؛ د پښتو کاپي کښل شوې څوارلسم ګڼه ابېڅي پيل شوي د ليکوال لغمانی ټپې:

ړانزړه مې وينې خپلي وڅښې
ړنګتيا يې څه ده ړنګ وي داغلي زړونه

ړبن په بنه واړولم
څه به کړې مينه مې د يار په زړه دننه

ړندې پيښې را باندې و که
د ژبې لاړې دې درمل د ړنګې زړه نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵:. ,, زې ،، ز؛ د پښتو کاپي کښل شوې پينځه لسم ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغونې لغمانی ټپې:

,, زار د هجران مې دی خوړلی
ځو د وصال طبيب خبرېږي و به مرمه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۱۶۱ چوپړی)

,, زېړی مرض مې عشق کې واخست
يار مې طبيب دی په وصال يې روغوينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۱۹۰ چوپړی)

۱۶:. ,, ژې ،، ژ؛ د پښتو کاپي کښل شوې شپاړسم ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغونې لغمانی ټپې:

,, ژاړم له خپل نصيبه ژاړم
چې مې په برخه کې بېلتون و رسېدنه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۱۹۱ چوپړی)

,, ژوندون زما په درد او غم دی
بېلتون ميرې په شانې غابښ راته چيچينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۱۹۱ چوپړی)

,, ژنې به څه په کور معلوم شي
چې چېغې کډې وي نرې وهې ډولونه،،
(سليمان او مجاوير، ۱۳۶۳ ليږدی ، ۲۹۷ چوپړی)

۱۷:. ,, ږې ،، ږ؛ د پښتو کاپي کښل شوې اووه لسم ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغونې لغمانی ټپه او لنډی:

,, ږغ دې راته پرې پوهېدمه
په پر کالی د بېلتانه ورغلې ومه،،
(سليمان او مجاوير، ۱۳۶۳ ليږدی ، ۲۹۸ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، ږغ شو پر کټ يې جانان راووړ
زړه مې په پر شو چې پر شا يې نه وي زخمونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۹۲ چوپړی)

،، ږلی دي ستا په فصل راشي
زما جانان له نری ملا کړي فريادونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۹۲ چوپړی)

،، ږېره دې سپينه غاښ وتلی
په ياراني په سې ملنګ ګرځي مينه،،
(سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدی ، ۲۹۸ چوپړی)

۱۸:. ،، سې ،، س؛ د پښتو کاپي کښل شوي اته لسم ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغوني لنډی او ټيکی:

،، ساتلی باز مې رانه لاړه
په مارګله به ورته دام د زلفو ږدمه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۹۲ چوپړی)

،، سينې ته غټ لونګين جوړ کړه
ډول به يې ستا وي بوی به يې ما لره راځينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۶۱ چوپړی)

۱۹:. ،، شې ،، ش؛ د پښتو کاپي کښل شوي نولسم ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغوني لنډی:

،، شا خو دې را ته کړه راهي شوې
د اوښکو ډکې سترګې ځوک را پاکې کړينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۱۲ چوپړی)

،، شين خالی ټېټه شه خوله راکه
بلا په سې که باچا واخسته جرمونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۱۴ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰:. ,, ښې ،، ښ؛ د پښتو کاپي کښل شوې شلم ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغوني لنډۍ او مصرۍ:

,, ښادي د دواړو مبارک شه
اول زمونږ چې مېلمانه راغلي يونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدى، ۲۱۴ چوېرى)

,, ښيينه د زړه مې ماته نه شوه
بېلتانه ډېر پرې د ګولو وکړه وارونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدى، ۲۱۵ چوېرى)

۲۱:. ,, غې ،، غ؛ د پښتو کاپي کښل شوې يوه ويشتم ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغوني لنډۍ:

,, غاټول به ټول امېل به جوړ کړم
د يار له پاره بى په غاړه ګرځومه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدى، ۲۲۵ چوېرى)

,, غيلۍ خپرې که راته ګوره
چې په لمر څرک به دې ليدو لره درځمه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدى، ۲۲۹ چوېرى)

۲۲:. ,, کې ،، ک؛ د پښتو کاپي کښل شوې دوه ويشتم ګڼه ابېڅې پيل شوې زړې لنډۍ:

,, کابل ته مه وايه چې وران شي
په کې پراته دي پښتانه د ننګ مېړونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدى، ۲۳۳ چوېرى)

,, که يو نظر راباندې و کړې
لکه د لمر به سر هسک په پيني شمه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدى، ۲۵۰ چوېرى)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۳:. ,, ګي ،، ګ؛ د پښتو کاپي کښل شوې درې ويشتم ګڼه ابېڅې پيل شوې زړې لنډۍ:

,, ګرانه د خدای د پاره راشه
پر ما تياره ده چې رڼا راباندې شينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۵۰ چوپړی)

,, ګيله له خپلو ځينې کېږي
له بېګانه وو به څوک څه ګېله کوينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۵۳ چوپړی)

۲۴:. ,, لي ،، ل؛ د پښتو کاپي کښل شوې څلور ويشتم ګڼه ابېڅې پيل شوې زړې لنډۍ او مصرۍ:

,, لاتين رڼا کړه ديدن و کړه
بيا خو به وايې چې ما خوب ليدلی ونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۵۳ چوپړی)

,, له تورو خنګ مه کړه لاليه!
ځوانان پر سرو تورو ورځي نجونې ګتينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۵۷ چوپړی)

۲۵:. ,, مي ،، م؛ د پښتو کاپي کښل شوې پينځه ويشتم ګڼه ابېڅې پيل شوې زړې لنډۍ:

,, ما اتېران په لاس کې واخله
پر ما اته کړه د اوږدو زلفو سرونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۵۸ چوپړی)

,, مينې دې زور راباندې و کړ
په ميرې پېښه نه ږدم چې يار بی پاتې شينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۷۹ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۶:. ,, نې ،، ن؛ د پښتو کاپي کښل شوې شپږ ویشتم ګڼه ابېځې پیل شوې زړې لنډۍ:

,, نا ترسي خلک دې کسکر کړل
چې نرۍ سترګې توروې وهې خالونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۸۰ چوپړی)

نه! نیمه شپه شوه یار را نغی
زویه ویده شه چې په خپله پسې ځمه

,, نیمه شپه شوه یار مې را نغی
د کټ بازو راته سږی، سږی کېدنه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۸۸ چوپړی)

۲۷:. ,, نې ،، ن؛ د پښتو کاپي کښل شوې اووه ویشتم ګڼه ابېځې پیل شوې د لیکوال لنډۍ:

ننګی دې پاس څرځي ته نه ځي
بیګا په توره خړه و لاړه ترې شپانه

نی غټه روغه، روغه جوړه
مور ته بختي یي وه له ځای ځنې خپه تله

۲۸:. ,, وې ،، و؛ د پښتو کاپي کښل شوې اته ویشتم ګڼه ابېځې پیل شوې لنډۍ:

وار به دې تېر شي ژیړه ګله
چیرې به بیا پسرلی سپیږې زیږ ګلونه
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۸۸ چوپړی)

وېښته یې اور باندې کاږه شو
ځکه یې زلفې په رخسار تاو شوې دینه
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۹۵ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۹:. ,, هې ،، ه؛ د پښتو کاپي کښل شوې نهه ويشتم ګڼه ابېځي پيل شوې لنډۍ:

▲ هابيل قابيل و سره ورونه
نفس ظالم شو په خپل منځ کې تبا شونه
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېردی، ۲۹۵ چوپړی)

▲ هيکل د سر په سينه کېږده
تياره ماښام به پر ما لوړ مازيګر کينه
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېردی، ۲۹۸ چوپړی)

۳۰:. ,, يې ،، ې؛ د پښتو کاپي کښل شوې ديرشم ګڼه ابېځي پيل شوې د ليکوال لنډۍ:

▲ پېږ خو داړلی نه يې ياره
له غره راغلی رنګ دې ځي راځي مينه

۳۱:. ,, يی ،، ي؛ د پښتو کاپي کښل شوې يودېرشم ګڼه ابېځي پيل شوې لنډۍ:

▲ يا به دنيا کې سم ژوندون کړم
يا به د مړو ښنګ کې خاورو لاندې شمه
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېردی، ۲۹۸ چوپړی)

▲ يوه يې کمال بل يې جمال دی
پر ما مجال دی چې د ځان اشنايي کړمه
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېردی، ۳۰۹ چوپړی)

▲ يوه ورستی لنډۍ دې داوي
رب دې د دوو مينو و کړي ديدنونه
(سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېردی ، ۴۹۴ چوپړی)

۳۲:. ,, يی ،، ی (نرمه يې، بې ټکو يې، زور واله يې، هېڅ ټکي نه لري)؛ د پښتو کاپي کښل شوې دودېرشم ګڼه ابېځي پيل شوې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ هېڅ شتون نه لري، د دې له پاره کوم د پښتو وی، غوند، نمونه (نمونې اصطلاحات

(c) ketabton.com: The Digital Library

Terms) نه شته دی او نه کوم تن ليکوال بورولي دي، دا هېڅ شوني نه ده. د دې له پاره چې په پيل د وی کې داسې يې (ی) نه راځي چې هغه دې په ويپوهنه کې شتون و لري. د همدې له پاره په کې نومورې پېيلي هم نه شته.

۳۳:. ,, يې ،، ی (درنه يې، لکۍ داره يې، هېڅ ټکي نه لري خو لکۍ لري همدا ورته غبرګغږ ورکوي او اوږده غړانګه غوندې غځول کېږي، ښځينه وی يا وييکي (لغات) يوه ګڼه يې)؛ د پښتو کاپي کښل شوې درې دېرشم ګڼه ابېځې پيل شوې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ هېڅ شتون نه لري، د دې له پاره کوم د پښتو وی، غونډ، نمونه (نمونې اصطلاحات Terms) نه شته دی او نه کوم تن ليکوال بورولي دي، دا هېڅ شوني نه ده. د دې له پاره چې په پيل د وی کې داسې يې (ی) نه راځي چې هغه دې په ويپوهنه کې شتون و لري. د همدې له پاره په کې نومورې پېيلي هم نه شته.

۳۴:. ,, يې ،، ئ (امريه يې، ګوډکۍ الف واله يې، په کړ (فعل) کې ترې ګټنې اخستل کېږي، هېڅ ټکي نه لري خو ګوډکۍ الف لري همدا ورته غبرګغږ ورکوي او اوږده غړانګه غوندې غځول کېږي)؛ د پښتو کاپي کښل شوې څلوردېرشم ګڼه ابېځې پيل شوې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ هېڅ شتون نه لري، د دې له پاره کوم د پښتو وی، غونډ، نمونه (نمونې اصطلاحات Terms) نه شته دی او نه کوم تن ليکوال بورولي دي، دا هېڅ شوني نه ده. د دې له پاره چې په پيل د وی کې داسې يې (ی) نه راځي چې هغه دې په ويپوهنه کې شتون و لري. د همدې له پاره په کې نومورې پېيلي هم نه شته.

۱:. ,, ثې ،، ث؛ د پښتو کاپي کښل شوې لومړی ګڼه عربي او پارسي ته تللې ابېځې پيل شوې د ليکوال لنډۍ:

▲ ثابت قدم وسه جانانه
د ثانيه ګر په شان چورلېږ تل له تايمه

▲ ثوابيروژې مه نيسه ياره
د يار په هېنده کې اجرونه کال کلونه

۲:. ,, حې ،، ح؛ د پښتو کاپي کښل شوې دويم ګڼه عربي او پارسي ته تللې ابېځې پيل شوې زره ټپه او لنډۍ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، حاجت مې نه شته د ویلو
تا ته معلوم دي سراسر د زړه حالونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۸۷ چوپړی)

،، حیات زما په سې برباد شو
بې وفا یار د نورو و د نورو شونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۸۷ چوپړی)

۳.: ،، ذې ،، ذ؛ د پښتو کاپي کښل شوې دربیم ګڼه عربي او پارسي ته تللي ابېڅې پیل شوې زړه ټپه او لندی:

ذاکرالله ته داسې وایه
د ښمن دې خوار شه چې ځپلې دې سمه وینه

ذاکرالله خو زموږ ورور دی
د زړه په مینه یې په لندی کې یادومه

ذکات د سرو شوندو مزه که
غازي پرې ځان کړه یې ذوالجلال کوه شکرونه

ذوالجلاله! ژر را رسېږه
شیطان فاسق مې رنګوي د زړه برجونه

۴.: ،، صې ،، ص؛ د پښتو کاپي کښل شوې څلورم ګڼه عربي او پارسي ته تللي ابېڅې پیل شوې لغمانی لندی:

صبر به کرم ښېرا به نه کړم
صبر سرور دی ځوانیمرګ به شي مینه
(سلیمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدی ، ۳۳۸ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

صیاده! غلی، غلی کېږي
زما د زړه بلبل هوښیار دی نه راځینه
(سلېمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لېږدی ، ۳۴۱ چوپړی)

۵:. ,, ضې ،، ض؛ د پښتو کاپي کښل شوې پېنځم ګڼه عربي او پارسي ته تللې ابېڅې پیل شوې د لیکوال ټپې:

ضعیفه! هر څه په دنیا دي
ټینګ یو الله دی چې مدام په دنیا وینه

ضعیف بدن مې مه کړې خدایه
ضعیف بدنی د هر چا مهتاجه وینه

ضعیف ابلیس لعین شیطان دی
په بسم الله باندې یې مرګ لوخړه شینه

ضربه، ضربه ضربې ضربې که
ضابط شیطان مو ضامني ضایعه کوینه

۶:. ,, طې ،، ط؛ د پښتو کاپي کښل شوې شپږم ګڼه عربي او پارسي ته تللې ابېڅې پیل شوې زړه ټپه:

طاقت د زړه فکر او صبر
جانان زما نه په غمزو کې وړي دینه
(سلېمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لېږدی ، ۳۴۲ چوپړی)

,, طبیبه! رنځ مې لا علاج دی
خوشې خواري دې په ما نه کړې اثرونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۳۲۴ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

طبیب زما د رنځ طبیب دی
بد مې نصیب دی یار مې خوا ته نه راځینه
(سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لیږدی ، ۳۴۳ چوپړی)

۷.: ,, ظې ،، ظ؛ د پښتو کاپي کښل شوې اووم ګڼه عربي او پارسي ته تللي ابېڅې پیل شوې لنډی:

,, ظالمه! دا ظلم دې بس دی
چې یو دې خوار کړم بل دې ورک کړم له وطنه!،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۳۲۴ چوپړی)

,, ظالمه! نور بندیان دې ډېر دي
یو دار اخلاص کړه خلک یې ډېر، ډېر یادوینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۳۲۴ چوپړی)

ظلم دې ډېر راباندې وکړ
نور مې د اور لمبو ته مه نیسه مینه
(سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لیږدی ، ۳۴۴ چوپړی)

۸.: ,, عې ،، ع؛ د پښتو کاپي کښل شوې اتم ګڼه ابېڅې پیل شوې زړې لنډی:

,, عاشقان تول سوي سکاره دي
لیلا په تورو سکرو مه ږده قدمونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۲۰ چوپړی) په پښتو کې لېوال (عاشقان)، کدم (قدم).

,, عمل مې خپل دی را رسېږي
په یار به ولې د ظالم حکم کومه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۲۵ چوپړی)

۹.: ,, فې ،، ف؛ د پښتو کاپي کښل شوې نهم ګڼه عربي او پارسي ته تللي ابېڅې پیل شوې زړې لنډی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, فراق در یاب دی پای یې نه شته

زه ورلاهو شوم د هجران غوټې وهمه،،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۲۹ چوپړی)
په پښتو کې بېلوالی، لرېوالی، پراک (فراق)، بېلتون (هجران).

,, فلک نن دې کومک غواړم

چې خوا په خوا مې خپل جانان له ورولینه،،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۳۰ چوپړی)
په پښتو کې اسمان، هسک؛ هغه ګومیزی سطحه چې خلکو په ګومان کاوه چې ستوري په کې ښخ دي (فلک). (اړین باید مطلب یې الله ج وي، ترې غوره ده چې الله ج و وایي. اسمان، هر څه د الله مخلوق دي او هغه یې پالونکی دی.)

۱۰:. ,, قي ،، ق؛ د پښتو کاپي کښل شوې لسم ګڼه عربي او پارسي ته تللي ابېڅې پیل شوې زړې لنډۍ:

,, قادره! خدایه ته مې مل شې

د بېلتانه غم ته یوازې پاتې شومه،،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۳۰ چوپړی)
په پښتو کې ډېر ځواکمن (القادر).

,, قیمت دې و وایه جانانه

چې روح مې ستا شي نور به څومره پاتې شینه،،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۳۳ چوپړی)
په پښتو کې ارزښت، بیه، قیمت ایښوول، بیه ټاکل (قیمت).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۲ بي (ب):. د دوی تر منځ بېلونکي نخښې

د لنډی، ټپه، ټيکې او مصری ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری د دوی تر منځ بېلونکي نخښې دي.
نومړې بېلونکي نخښې د لومړي ټوک په ۶. ۷، ۷. ۷، ۸. ۷ او ۹.۷ انځورليک (پراګراف) کې و ګورئ.

(1) د لنډی ستر تاثير لرونکی او وېشونکی لوري بېلونکي نخښو له پاره زما ځېرنه دا سپيني ته را اوباسي چې زموږ لرغونو نيکونو خپل د ژبې يوه دوې سرې پيېله يې د لنډی نوم باندې نومولې وه، چې دې پښتو دوې سرې پيېلې له لټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لرلې. لکه:

۱. ښه ډول لري
۲. بند بند دي
۳. ګړندی حمله کوي
۴. تېز زهر لري
۵. تېز زورور زهر شيندي
۶. اوږد عمر لري
۷. ښه غږ يا پشهاری کوي
۸. په حيرانونکې بڼه دې خوښ راځي چې وې ويني
۹. د ليدلو تلوسه پيدا کوي
۱۰. سالم بچيان راوړي، ګڼه يې ډېرېږي
۱۱. هر سر يې ښه فکر کوي او د بل اوز اوري
۱۲. دوې د لېندی ژبې يې پر دوښمن وېره اچوي
۱۳. د تنې يې ځلور سترګې وي (هر څه رانه ويني)
۱۴. چالباز وېشتونکی د زهرو سر يې پيل کيږي، د دې چې سيالي کوي د هر ډول جګړې له پاره چې پايښت و کړي
۱۵. عجيبه احساساتي

موږ ته يې دا همداسې را پرې ايښې دي، په همدې بڼه يې پوښ کې کړي.
هرې ټپې، ټيکی او مصری چې دغه پورته ځانګېړنې درلودلې نو هغو ته لنډی وايي. تاسو لنډی، ټپې، ټيکی او مصری ته ښه غوږ و نيسئ!! پام ورته و کړئ! نو بيا يې پېژنئ چې دا لنډی دي چې د لټکې ځانګېړنې (خصوصيات) لري.
ټپې، ټيکی او مصری دا پورته ۱۵ ځانګېړنې نه لري او ټپې، ټيکی او مصری نه دي، بېلوالی يې پر همدې کې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(2) د ټپې ستر تاثير لرونكى او وېشونكى لوري ببلونكي نخښنو له پاره زما ښېرنه دا سپيني ته را او باسي چې زموږ لرغونو نيكونو خپل د ژبې يوه دوې سرې پېله يې د ټپه په نوم باندې نوموله وه، چې دې پښتو پيپلې له ټپ سره ډېر ورته ځانګړې ځانګړنې لرلې. لكه:

۱. درد پيدا كوي
۲. د انسان په تن كې چې درد وي، نو بيا سم د كار نه وي
۳. خوښي له منځه وړي
۴. خفګان ډېره وي
۵. په هېڅ څه پام نه راوړي
۶. انسان په دردونو اړوي
۷. تاثير يې د انسان په زړه ټپ جوړه وي
۸. پټ زخمونه د انسان په وجود كې جوړوي چې يوازې احساس يې كېږي، خو ليدل كېږي نه
۹. بې واكه كړنې په انسان كوي، بېواكه خوشحالي څرګندوي چك، چك كوي
۱۰. تاثير يې د انسان رنګ پړك زېړ اړوي
۱۱. غم ډېر وي
۱۲. د انسان سپيني تختوي
۱۳. ولس پرې خبرېږي، رسوايي كوي
۱۵. كړو زياتوي
۱۶. د ټپ باندنۍ برخه كوشنۍ وي او د ټپ دننۍ برخې ريښه اوږده وي
۱۷. انسان رنځور وي

موږ ته يې دا همداسې را پرې ايښې دي او په همدې بڼه يې پوښ كې كړې.
هرې لنډۍ، ټيكۍ او مصرۍ چې دغه پورته ځانګړنې درلودلې؛ ښه غوږ ورته و نيسئ؛ پام ورته و كړئ؛ نوبيا يې پيژنئ.
چې دا ټپې دي چې د ټپ يا زخم ځانګړنې (خصوصيات) لري. لنډۍ، ټيكۍ او مصرۍ نه دي، ببلوالى يې پر همدې ځانګړيو ځانګړنو كې دى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(3) د ټيکۍ ستر تاثير لرونکی او وېشونکی لورې بېلونکي نخښو له پاره زما څېړنه دا سپيني ته رااوباسي چې زموږ لرغونو نيکونو خپل د ژبې يوه دوې سرې پېيله يې د ټيکی په نوم باندې نومولې وه، چې دې پښتو پېيلې ټيک، رټ رمټ يا سم برابر سره تشبع کړی دی چې ورته ټيکی وايي. د ټولو پام د ناوې ناوېټوب درناوي ته چې په همغه شېبو او چارپېريال کې ويل کېږي نومولې دي. ټولې ځانګېرنې يې د ښادۍ د دې شېبو سره ورته وي. هر څه د ناوې برابر وي سم برابر، يوازې د ناوې ستاينه په کې کوي او له همدغه چارپېريال سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې لري. لکه:

۱. ناوې د ناوېټوب درناوي په کې وي
۲. د ټولو پام د ناوې سپېڅلتيا ته اړوي
۳. رټې رمټې وي
۴. خوښي ډېره وي
۵. ډېر خوږ تاثير لري
۶. ډېر پام د خلکو ورته اوړي
۷. تر ډېره ستايل کېږي
۸. تاثير يې ټينګ وي
۹. مېرمنې يې ډېرې وايي
۱۰. په ودونو کې ډېرې اورول کېږي او يادول کېږي
۱۱. د پال په بڼه يې پېغلې وايي
۱۲. په ګډه يې وايي سره
۱۳. پېغلو لاسونه سره يو تر بل ورکړي وي، ناوې يې په منځ کې وي، د لاسو نو په ټال سره په خوږو اوزو ناوې په ټال زنګوي
۱۵. ناوې پرې ډېره خوشحالېږي
۱۶. د ناوې ستاينه په کې وي

موږ ته يې دا همداسې را پرې ايښې دي او په همدې بڼه يې پوښ کې کړي.
هرې لنډۍ، ټپې او مصرۍ چې دغه پورته ځانګېرنې درلودلې؛ ښه غوږ ورته و نيسئ؛ پام ورته و کړئ؛ نو بيا يې پېژنئ. چې دا ټيکۍ دي؛ چې سمې برابر وي، د ناوې ستاينه په کې شوې وي او د واده د شپې چارپېريال زوکړې ځانګېرنې (خصوصيات) لري.
لنډۍ، ټپې او مصرۍ نه دي، بېلوالی يې پر همدې ځانګړې ځانګېرنې کې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(4) د مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لوري ښېلونکې نخښو له پاره زما څېړنه دا سپیني ته را اوباسي چې زموږ لرغونو نیکونو خپل د ژبې یوه دوې سرې پېیله یې د مصرۍ په نوم باندې نومولې وه، چې دې پښتو دوې سرې پېیلې له مصرۍ توري او مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې لرلې. لکه:

۱. ډېرې ښایسته وي
۲. ښه نادره توازن لري. (چې لومړی د لاستي برخه یې لنډه او دوېیمه برخه یې چې تېره وي اوږده، د ثقل مرکز یې د مصرۍ دواړو مسرو ته ورته وي.)
۳. ډېر ژر تاثیر کوي
۴. انسان په یوه وار له منځه وړي
۵. یوه وار یې سړي ته بس دی
۶. بېلابېلې بنې لري
۷. درې خواوې یې سړی پرې کوي
۸. په پام او ناپامۍ کې انسان نه کړېکې باسي
۹. ډېرې لرغونې دي
۱۰. لرغونې اندازه کړل شوي
۱۱. لرغونې څېړل شوي
۱۲. د مصر هرمو غوندې جوړونکی یې معلوم نه دی
۱۳. لکه هرم پوره برابر شکل لري چې د الله کوم مخلوق رغولې دي
۱۵. زورورې دي
۱۶. په هر ځای کې ترې ګټه اخېستل کیږي
۱۷. د نندارو شیان دي
۱۸. وهم لري (مصرۍ خولۍ، تاج د ټمبونې مار نخښه)
۱۹. زور دی
۲۰. په مینه ساتل کیږي
۲۱. تل انسان سره وي
۲۲. مکارې وې لکه لنډۍ مصرۍ توري
۲۳. د مېرمنو د مستۍ او د سړو د سرلوړۍ توکي دي
۲۴. درندې دي
۲۵. سختې دي
۲۶. جوړول یې ګران دي
۲۷. ډېر ارزښت لري
۲۸. ننداره چیانو ته یوه ابلاغ وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۹. مينه ناکې وي، انسان مينه پرې راځي
۳۰. په ډېره باريکۍ او مينه جوړېږي
۳۱. په خپل ځای کې کارېږي
۳۲. ډېرې لنډې دي

موږ ته يې دا همداسې را پرې ابښې دي او په همدې بنه يې پوښ کې کړې.
هرې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ چې دغه پورته ۳۲ ځانګېرنې درلودلې. ښه غوږ ورته و نيسئ پام ورته و کړئ نو بيا يې پېژنئ. چې دا مصرۍ دي چې د مصرۍ تورو او مصرۍ ځانګېرنې (خصوصيات) لري. لنډۍ، ټپې، ټيکۍ نه دي، ببلوالی يې پرهمدې ځانګړيو ځانګېرنو کې دی.

۱۵. ۳ پې (پ):. د کالب ډول يې

د لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصرۍ ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری په دې کې دی چې هرې لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصرۍ ته مسرې ويلی شو، خو مصرۍ ورته نه شو ويلی. هرې مصرۍ ته لنډۍ، ټپه او ټيکۍ نه شو ويلی.

د دې له پاره چې د دوی په منځ کې ځانګړې ځانګېرنې د ببلوالي سره شتون لري. خو کالب (ژانر، چوکاټ) او د ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت يې سره ورته ډول لري.

نوموړې ټولې وګړنې پېيلې دوې مسرې لري، چې يوه يې پيلنۍ مسره او دوېيمه يې پاينۍ مسره وي (له دوې نيم بيتۍ او دوې نيمګړۍ وي يا يوه مسره، يو بند، يوه کړۍ، يو بيت).
چې په ټوله کې دا داسې ښکارېږي چې پاينۍ مسره يې د نوموړو پېيلو د پنځې منځه وي.
د پښتو ژبې هره لهجه منځنۍ کوي، چې په هر لهجه د لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصرۍ په کالب کې ځای شي يوه کره مانا او مفهوم لېږدوي.
څلور بنه د رنګونو ښکاروندي لري، د دوې منسوبو شويو رنګونو پرته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ٤ ټي (ټ):. ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت یې، څپیزې او زورنې ټولواله

د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په دې کې دی چې هرې لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ۲۲ څپېزه نه وي چې پیلنۍ مسره (نیم بند، نیمه کړۍ) یې نه ۹ او پاینۍ مسره یې ۱۳ څپې ولري.
په سندرو، اوازونو، غږونو او کښلو کې له پیلنۍ مسرې سره ۱ یا ۲ یا ۳، ۴ څپېزه سارباري او بېخباري کېږي، په همدې بڼه یې پاینۍ مسرې سره یې ۱ یا ۲ یا ۳، ۴ څپېزه سارباري او بېخباري کېږي. چې دا سرباري، منځباري او بېخباري څپې د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ د پیلنۍ او پاینۍ مسرې څپو کې ډېروالی را ولي چې دا یو رښت دی او ګڼلی بنسټ دی.
چې دا هېڅ باکه نه کوي. کله پیلنۍ مسره د دې پېیلي (۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶یا ۱۷) کېږي، کله پاینۍ مسره د دې پېیلي (۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۱ یا ۲۲) کېږي، چې دواړه مسرې یې (۲۲، ۲۴، ۲۶، ۲۸، ۳۰، ۳۲، ۳۴، ۳۷ یا ۳۹) څپو پورې کېدلی شي.

په لویه کې د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت یې داسې دی:.

اې (الف):.
(---)؛ـــــــــــــــــــ پ یا ل؛ (---)
(---)؛ــــــــــــــــــــــــــــــــ ل؛ (---)

بې (ب):.
(---)؛ـــــــ پ یا ل ؛ (---) (---)؛ـــــــــــــــــــــــــ ل ؛ (---)

ځمککچپوهنې رغښت کې یې سپړنه داسې دی:.

۱. اې (الف) د یوې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ د کښلو (لیکو) ډول چې په ولاړه یا پورته کېدو (اوفکي یا افقي، ویرټیکل) بڼه روښانه کوي او بې (ب) د یوې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ د کښلو (لیکو) ډول چې په پرتو (اومودي یا عمودي، ویرټیکل) بڼه روښانه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. کوشنی لیکه (خت یا خط) دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتړوییکي، تړوییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، راځه!، کنه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه ښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د لنډی، ټپه، ټیکی او مصری توکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی را ولي. چې په دې بڼه کې د پیلنی مسرې (نیم بند، نیمه کړی) په سر کې راغلي او د دوېیمې مسر یا اوږدې مسرې په پیل او پای کې کله یوه، دوې، درې او یا څلور څپېزه راځي.

۳. منځني واټن لیکې یا یوه ۹ څپېزه مسره ده، دوې غونډلې یا غبرګغونډلې دي.

٤. پې (پ) پښبله (کافیه، قافیه) ده او لې (ل) لړ (ردیف) دی، چې د ۹ څپیزې مسرې په پای کې راځي او په ۱۳ څپیزه مسره کې د ـه (هې) ابېڅې تل او اړین بڼه لړ وي.

٥. اوږد واټن لیکه یا یوه ۱۳ څپېزه مسره ده، دوې غونډلې یا غبرګغونډلې دي. څپیزې او زورنې

UUUU ;U-**UUUU**-U**UUU** ;**UUUU**
UUUU ; U-**UUUU**-**UUUU**-U**UUU**;**UUUU**

یه- کر- با **نه**؛ کر – بان – و- **ط** + نه - ز – موږ - **کور** + یې

وه!؛ په – سر – او - **ستر**+ ګو- به – دې – **موږ** + جو – اړ - **مه** + نه؛ **وی!**

؛۴ ۱ـ ۲ـ ۳ـ ۴ـ ۵ـ ۶ـ ۷ـ ۸ـ ۹

؛۱ ۱۰ـ ۱۱ـ ۱۲ـ ۱۳ـ ۱۴ـ ۱۵ـ ۱۶ـ ۱۷ـ ۱۸ـ ۱۹ـ ۲۰ـ ۲۱ـ ۲۲ـ ۱؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لیکوال د مصرۍ بېلګه ده:.

یه کربانه!؛ کربان وطنه زموږ کور یې
وه!؛ په سر او سترګو به دې موږ جوړو اړمنه؛ وۍ!

د دې مصرۍ سپړنه داسې ده:
لومړۍ مسره ۴ + ۹+ ۰ = ۱۳ څپې ده، چې ,, یه کربانه! ،، بلنویکی لري.

دوېیمه مسره ۱ + ۱۳ + ۱ = ۱۵ څپې ده چې ,, وه!،، او ,, وۍ!،، پارنویکي لري.
دلته ټوله مصرۍ ۲۸ څپې ده، دا مصرۍ په پورته بڼه بلنوییکی او پارنوییکي لري، د څپې په ګڼه کې یې ډېروالی راوړی دی. خو نومو ړي غبرګغږونه، بلنویکی پارنویکي... . ولس کې لرغن دود دی او د مصرۍ برخه ده؛ د ډېرو معلوماتو له پاره ۱۲. دیفتنګونه انځورلیک (پراګراف) و ګورۍ.

مصرۍ مېچه د څپیزه او خجیزه تولوالې (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بڼه او لاربنوده مخبېلګه ده.
له ژبني پلوه لږ تر لږه دوې یا زیاتې غونډلې را اخستي، خو څپې یې له ټاکلي شمېر ۹ او ۱۳ څخه تېرې کړې دی او زورنې یې له ټاکلي شمېر ځلورو څخه تېرې نه دی کړې. له دغو توکو پرته؛ دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتړوییکي، تړوییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښني، هیېجاني چغې، لکه: الله وۍ!، وۍ، او، نو وۍ!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وۍ!!، وا وۍ، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کربانه!، کنه!، یه که ځاره!، راځه!، ځارشمه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، چې په دې مصرۍ کې شتون لري او په پام کې یې راولو څپو په کچه کې ډېروالي راولي خو باکه نه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۵ تې (ت):. د پېیلن یا پېیلنې او پېبلې پېژند په اړه پوښتنې

د لیکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په لاندې ډول د نومورو ګړنې پېیلې له پاره مورږ ته په لاس راکوي.
لکه:

۱. د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ پېیلن یا پېیلنې پېژند څرکند دی؟ او کنه!؟؛

۲. لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ یوازې پېیلنې کښلې او که پېیلنو کښلې؟، چې که پېیلن یې و کښې مرمنو ته یې منسوب ولی شي؟، کنه!؟ په ورته بڼه که پېیلنې یې و کښې نر نورې ته یې منسوب ولی شي؟ او کنه!؟

زما په نظریې د هغه ټولو لیکوالو نظریې څخه زما نته ده، چې وایي د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ پېیلنه (شاعره) یا پېیلن (شاعر) معلوم نه دی یا پېژند څرکند نه دی؟ دی؛
که د خانو خان مېرمن، مومن خان او شیرینۍ، ملا عباس او ګلبشره، مولوي صیب عبدالحمید مومند، امیر شیرعالي خان، ملالۍ میوندۍ، اسکندرخان، ... رفیع او لیکوال نه وی کښلې دوی به پېیلن او پېیلنه نه وی.
د بېلګې په بڼه ملالۍ میوندۍ خپلې لنډۍ ویلې کنه، د بل تن او نامعلومه پېیلن او پېیلنې پېیلې خو یې نه دي ویلي چې شاعر دي معلوم نه وي او په ټاټوبي کې دې دوران نه وي کړی. په زرګونو تنو یې زمور. د پېیلو په بڼه وګړو لیدلې او پېژني یې چې دا ده ملالۍ میوندۍ لنډۍ دي.

بل لوري ته د لرغونو لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو پېیلنې او پېیلن پېژند څرکند نه دی.
پېیلنې او پېیلنو کښلې دي، هوکې که پېیلن یې و کښې مرمنو ته یې منسوب ولی شي، په ورته بڼه که پېیلنې یې و کښې نر نورې ته یې منسوب ولی شي.

د ډېرو معلوماتو له پاره د دې ټوک ۱۵. ۱ د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو پېخلیک انځورلیک (پراګراف) و ګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ٦ تي (ټ):. د ليکوال ځرګندول چې رونوي کتنه داسي د لنډی، ټپه، ټيکي او مصری ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری په لانديږ ډول د ليکول پيبلي له پاره موږ ته په لاس راکوي

د ليکوال ځرګندول چې رونوي کتنه داسي د لنډی، ټپه، ټيکي او مصری ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری په لانديږ ډول د ليکول پيبلي له پاره موږ ته په لاس راکوي لکه:

- لاس کي به غټ لـرګی د ستا و
  لکه د غره شپنه چې سمې ته راشينه
- بيا به کـری ورځ را په شا وي
  لکه چې کوتـی ځوک په بار بلده وينـه
- ستا به لاسونـه زما غوړونه
  لکه ګاډی جلب دې هر وخت کش کونـه
- ځانه ځبـتن باندې دې سپارمه
  تـودو ايـرو باندې مې ځپل يار و لړمه
- ځنګ تـه مې راشې راتـه نه ګورې
  لکـه هـندو چې کليمــه بده راځينـه

۱. لنډی پيبله له لنډی ځخه، ټپه پيبله له ټپ ځخه، ټيکی پيبله له ټيک ځخه او مصری پيبله له مصری ځخه رغبنت مومي.

۲. لنډی پيبله د لنډی پيلنی او پاينی ځبرې کاپي، ورته بنه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی؛ ټپه پيبله د ټپ پيلنی او پاينی ځبرې کاپي، هم بنه، هم ډول پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی؛ ټيکی پيبله د ټيک پيلنی او پاينی ځبرې کاپي، ورته بنه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی او مصری پيبله د مصری پيلنی او پاينی ځبرې کاپي، ورته بنه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. تر ټولو غوره بنې د وګړنې پېيلې موړ ته په پوخ کې کوي چې لنډی، ټپې، ټيکی او مصری د پښتون پښت غړونو پرمختګ شوی روغ کوښښ دی او دوې سره لري.

٤. څومره والی د وګړنې پېيلې موړ ته په پوخ کې کوي چې پينځه دانې دي او هر يوه يې دوې مسرې لري.

٥. زورنې يې په څلورمه، څلورمه څپې دي، خو ټوليز پايخج يا پاينی زورنه يې ترټولو پياوړې راغلې ده او د مخنيو غونډلو ببلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سيورې لاندې کمزورې پاتې شوې دي.

د څلورګونو څپو ټولوالې څخه يې په هرې څلورو څپو کې په څلورمه څپه زورنه ده؛ ټولې مصرۍ او ټپې دې سره ګډې. د ټپې پيلنۍ مسره يا لومړۍ مسره کې په غټ او ستا، د ټپې پاينۍ مسره يا دوېيمه مسره کې په غره، سه او شي راغلې ده؛ درېيمه مسره د مصرۍ پيلنۍ مسره يا لومړۍ مسره کې په رې او شا راغلې ده، څلورمه مسره د مصرۍ پاينۍ مسره يا دوېيمه مسره کې په کو، بار او وې راغلې ده؛ پينځمه مسره د دوېمې مصرۍ پيلنۍ مسره يا لومړۍ مسره کې په سو او ړو راغلې ده؛ شپږمه مسره د مصرۍ پاينۍ مسره يا دوېيمه مسره کې په ډۍ، هر او که راغلې ده؛ اووه مه مسره د دوېيمې ټپې پيلنۍ مسره يا لومړۍ مسره کې په تن او سفا راغلې ده؛ اته مه مسره د ټپې پاينۍ مسره يا دوېيمه مسره کې په رو، خپل او ړه راغلې ده؛ په نهه مه مسره د درېيمې مصرۍ پيلنۍ مسره يا لومړۍ مسره کې په را او نه راغلې ده؛ لسمه مسره د مصرۍ پاينۍ مسره يا دوېيمه مسره کې په دو، مه او ځې زورنه راغلې ده.

په لس واړه مسرو کې ترنګتوک په ځوړ دی چې په پيلنۍ ټپې، دوېيمه، درېيمه، پينځمه مصرۍ، کې يې ,, نه ،، او يوازې په دوېيمه ټپه چې څلورم ځای کې راځي ,, مه ،، ترنګتوک راغلی دی.

د بېخباري مصرۍ يا پينځمه مصرۍ اوله مسره کې په نهه مه څپه ترګتوک په دې بڼه راغلی دی ,, ګورې،، راغلی؛ الته اهنګ يې اخستی دی. د چار کړ دی چې يوه ټرلې څپه ده، که په لړ ځنډ يې راولو نو بيا لړ لوړ په غړ کې زوکړه کوي، چې دوې څپې يې کړو بيا مسرې په کچه کې يې ۱ څپې ډېروالی راولې او بېخباري شوې ورسره؛ مسره يې له ۹ څپېزې څخه ۱۰ څپېزه کېږي او د ۹ څپېزې خوند او خوړ غړ يې غوره نه ساتي، نيمګۍ شوې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۰ څپه یې ترګتوک راغلی دی، خوږ غږ ځای نیولی دی، چې په همدې څپه اواز په ځوږ شوی ښېرته.

د غبرګغږونو او پارنوییکو په شان ځکه غوره نه دی راغلی چې په چار کړ شوې غونډله او د هغو په شان یې ترنګ نه دی ساتلی؛ دلته دا باکه لري.
په پاینۍ مسرې یې په ,, نه،، ترنګتوک راغلی دی. خو ټولې مسرې لکه د ټپې او مصرۍ پیلنۍ او پاینۍ مسرې په شان ترنګتوک ساتلی دی. د مصرۍ ښېخباري په نیمکی بڼه په ځور غږ ستاتلی دی، دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبني ډګره نور راوځي.

٦. د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ پېیلې پېنځګوني رغنده ټوکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په ټپه او مصرۍ بڼه شتون لري.

٧. ټپې او مصرۍ میچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بڼه او لاربنوده مخبېلګه ده، له ژبني پلوه لږ تر لږه لس یا زیاتې غونډلې را اخستي، خو څپې یې له ټاکلي شمېر ۹ او ۱۳ څخه تیرې نه دی کړی او زورنې یې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېرې نه دی کړې، له دغو توکو پرته. دیفتنګونه ،غبرګغږونه، ناتروییکي، ترویيکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانا!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه که ځار!، ځار شمه!، راځه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، چې په دې دوې ټپې او درې مصرۍ کې شتون نه لري او په پام کې یې هم نه راولو که شتون یې درلود بیا مو پام کې نوه چې څپو په کچه کې ډېروالی راولې خو باکه نه کوي.

دا چې د لومړۍ، څلورمې ټپې او دوېیمې، درېیمې او پېېنځمې مصرۍ لومړۍ غبرګغونډلې دواړه ملې سره په یوې لارغې ترل شوي یا عطف شوي دي نو پېنځه تړ غبرګغونډله رغوي. اوډوون (ترتیب) د غونډلې په بڼه نه چې اېښی (پیل، مبتدا، شروع) وي یا، اېښونی (پای، خبر) وي. دا مانا ښندي چې هره پتلیزه و ویل شي؛ بویه، اړېنه ده، په چار ده چې په ټینګاري بڼه و ویل شي. لارغه (پیوستون، مکث، مکثه) او بې لارغې (بې مکثه، بېلتون)، توسني اړیکه چې په لارغه څرګندېږي- یوه ګډه غونډله جوړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې په رښت کې نومړې مسره ۹ څپې کېږي او په لارغه (پیوستون، مکث، مکڅه) کېږي. بل لورې ته لارغه، وت او کسر درې واړه په کې راغلي؛ چې کسر (ماتیدنه، درز، برخه، ډله، فراکسیون ,, په ګوند کی دننه کوشنۍ ډله،، (Fraction, Deficit, Detraction, Depreciation او مطلع (Opening) وت (واټن، فاصله Space, Interval, Distance, Break, Ravine, Interstice, Chasm, Hiatus) ته وایو، په لومړۍ مسرې کې و له لکه سره لارغه ده.

بویمه، اړینه ده، په چار ده چې د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ له پیلنۍ او پاینۍ مسرې سره کسر څرګندېږي، برابر راځي او اوز یا لحن یې هم روغ اوډون مومي. پاینۍ ۲ مسرې چې سروکی دی ۲۲ څپې، د نیمکۍ کسر (مطلع) یا یې وګڼو چې لومړی یوه کسر (مطلع) لري او ورپسې یې څلور مصرۍ، یا ټپې، یا ګډې یو بند دي؛ کسر یې له دوې مسرو چې لومړۍ یې لنډه او اوږد مسرو څخه جوړ دی کټ مټ یوه یوې مصرۍ په شان دی، چې بیا د پښېله یې تړون له مخې له هر بند سره ځای، ځای یا ټول تکرارېږي.
پاینۍ دوې مسرې چې له ټولو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ورسته راشي یا بېخباري شي نه سرباري نو غوره سپینې ته راوځي لکه چې په همدې بڼه ده.
دا نو داسې نه ورته نه شو ویلی چې دواړه پاینۍ مسرې دوې تکراري لړ والې مسرې دي چې دواړه یې دوې لړه دي او تر ټولو همدا لړونه د هرې څلور مصرۍ څخه ورسته تکرارېږي (بېخباري کېږي).
پورتنۍ پېیلې کې ,, لومړۍ او څلورمه ټپه، دوېیمه او درېیمه مصرۍ سړو ته منسوبې دي، پېنځمه مصرۍ ښځو ته منسوبه ده یا اړوند ده ،، ټپې د سره پیلنۍ مسره ده ۹ څپې، دوېیمه مسره ټپې دوېیمه مسره ده ۱۳ څپې؛ درېیمه مسره د لومړۍ مصرۍ لومړۍ مسره ده ۹ څپې، څلورمه مسره د لومړۍ مصرۍ دوېیمه مسره ده ۱۳ څپې؛ پېنځمه مسره د دوېیمې مصرۍ لومړۍ مسره ده ۹ څپې، شپږمه مسره د دوېیمې مصرۍ دوېیمه مسره ده ۱۳ څپې؛ اووه مه مسره د دوېیمې ټپې لومړۍ مسره ده ۹ څپې، اته مه مسره د دوېیمې مصرۍ دوېیمه مسره ده ۱۳ څپې او نهه مه مسره د درېیمې مصرۍ لومړۍ مسره ده ۹ څپې، لسمه مسره د درېیمې مصرۍ دوېیمه مسره ده ۱۳ څپې. چې له پاینۍ مصرۍ څپې لړ سره بېخباري تشه یا خلاصه یا مطلع مسرې دي چې نومړې ټپې او مصرۍ لس لارغې لري، ۱۱۰ څپې کېږي.

د ورډ پوستکالي (New Microsoft Word Documents) له پامه نوموړې ټپې او مصرۍ، په ۱ چوپړو (Pages) کې ده؛ ۷۰ ویکي (Words) لري؛ ۲۶۱ دانې یې وت نه یا پرته له وته د ابېځو ځای نیونه لري ,, منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقوور کونه: دربست نیونه ,, د ابېځو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

اونورو،، پرانټ.،، (,, Characters ،،no Spaces)؛ ۳۴۳ داني منشوره یې له وت سره دي (,, Characters ،،with Spaces)؛ ۱۰ پراګرافه (Paragraphs) دي او ۲۱ لینو (lines) کې کښل شوي دي له لیکي هړپی، لاندنۍ یادونې او پاینۍ یادونې سره، سره (Footnotes and Endnotes , Include Textbox).

۸. د رنګونو ښکاروندی یې د ټپې ځیګري رنګ دی (Color model: RGB, Red: ۱۱۲, Green: ۰, Blue:۰) او د مصرۍ تت نصواري رنګ (Color model: RGB, Red: ۱۰۳, Green: ۱۰۹, Blue:۴۱) دی. د لښتیلیک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پینځه څلوپښتو پښتو شعرونو او یو سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لیږدیز لمریز کال په سټه ۲۷ او ۲۹ ګڼه دی.

۹. د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ، او مصرۍ پنځه له هغې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ، او مصرۍ له پاینۍ مسرې کېږي چې منځه (هسته) وي؛ چې ځانګړې ځانګړنې یې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او یا مصرۍ ته ورته وي، د نوموړې منځه موږ په خپل رنګ یې چې د ټپې او مصرۍ رنګونو ښکاروندی یې د ټپې ځیګري دی، د مصرۍ تت نصواري دی. ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړه کړې مسرې هغه رنګ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا ټپې ته منسوبې وي، یا ټیکۍ ته منسوبې وي او یا مصرۍ ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شویو رنګ باندې کښو؛ له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا لنډۍ ده، که ټپه ده، که ټیکۍ ده او که مصرۍ ده. له دې سره سم دا لومړۍ او څلورمه ټپه او دوېیمه، درېیمه، پینځمه یې مصرۍ دي.

۱۰. د ټپې او مصرۍ پیېلن لیکوال صفی الله فردوس خان ټولې په ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړې کړې (مصنوعي: دیسي، شلخي، ګډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه،، : موافکې ته رسېدل. ګډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انګړ، غولی، احاطه شوی ځاي ، جارګی، چمبړ: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کښلې دي. هره یوه نوې ګډوله رغولې چې د نوې ټپې او مصرۍ سکالو ځانګړنې او نخښې او بېلوالی یې ځانته غوره کړی دی.

هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوې او د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري. له ټپې او مصرۍ یې څرګندېږي چې له نورو لرغونو پښتني وګړني پیېلو څخه روغې ګډوله

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوي نه دي. دا به داسې ښکارېږي چې پنځې ، طبيعي، دي او مصنوعي، ديسي او شلخي، نه دي.

۱۱. د دې ټپو او مصريو پيپلن د پښتو ژبې لېوال دی، ځېګ تن دی، او د لغمان يوه ښه نيک نومه وګړی دی چې ډېری شعرونه يې په پښتو ادب پنځې، طبيعي، او يوه دمي پوښلې دي. د زهن د ټپې او مصرۍ زېږندې يې له لېوالې سره لوړه د لېوالتيا حس ساتل، لېوالې (خپلې معشقي، مېرمنې، ښځې) ته د ودنې چمتوالی، خوشحالی رېښې رغولو، خوږ ژوند ګالنه، لېوالتيا ته درناوی لوری په لاس ورکول، يوازې او يوازې لېوال خپلې لېواله او لېواله خپل لېوال ته د کوروالې اتلان جوړېدل چې دا ترټول غوره پښتونواله په ډانګپيپلې رښت دی او اسلامي رښت هم دی؛ چې چارپېريال له خندونو څخه لرې ساتي، د لېواليتا ښه سلوکو يا کړو وړو ته پام، ټيټې کړنې نه لوړې کړنې کول، پښتونواله او دودواله پاتې شونې پرېږ دي. بل لوري ته دا د دې له پاره نه بوږوم چې ځانمنې ستاين شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پيپلنو د پيبلو له پاره ترې په لرليد ګټنې واخستل شي.

۱۲. د دې ټپو او مصرۍ يو د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وايم داسې ده:
کره موده يې راته معلومه نه ده، خو په پلاځمينه کابل، خوشال خان مېنه کې مې کښلې، ۰۷/۲۵ /۱۳۸۵ لېږدي څخه مې مخکې کښلې دي.
د دې ټپو او مصرۍ يو چې سرليک يې ،، سروکی، پام يا نيمکی ده،، (صفی الله ، ۱۳۸۸ لېږدی، ۳۵۸ چوپړی)
د مينې او مېنې پالنې لوړ حس، ټاتوبي سوکاله او ودنې چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

۱۳. د دې ټپو او مصرۍ يو وخت موده چې باچاخان لغماني په پلازمېنه کابل کې، د ميوند تمځای کې (جاده ميوند) کې د ادبنې په ورځ د جون مياشت په ۲۱ د ۲۰۱۹ زېږدي کې ورسته له وخته يا ماسپښين ۳:۱۱:۳۹:۰۰ کې ثبت کړې ده، دوباره يې ويلې. وخت : (وخت ټاکل، نېټه ايښودل: پرسور برابرول: مهال: دموسيکي شيبه: پروخت، پرټاکلي وخت.) .: ۰۰:۰۲:۲۴:۰۹ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

۱٤. د ليکوال دا ټپې او مصرۍ د ده له ودرېدوکه نيمکی مصرۍ څخه دي، په دې بڼه ټپو او مصرۍيو کې د لنډۍ، ټپې، ټيکی او مصرۍ وېشتلو، اچولو، وهلو او ويلو تسلسل کې خنډ، دمه، ودرېدوکه، بله لاره او بل لوری ته شوی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه په لرغونو وختونو کې به يې چې ځينې پښت لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ په اواز کې ويلې چې يوه درجن يا دولس داني به پوره شوې، بيا به يې يوه بله لنډه پېيله وه يا کوم خبره، وينا او يا د پښتو په لرغوني پېيل مېجه ځپېزه خجېزه ټولواله (چې له ځلورګونو ځپو ځخه به يې يا په هر ځلور ځپېز کې اوله ځپه باندې زورنه وي، يا په هر ځلور ځپېز کې دوېيمې ځپه باندې زورنه وي، يا په هر ځلور ځپېز کې درېيمې ځپه باندې زورنه وي، يا په هر ځلور ځپېز کې ځلورمې ځپه باندې زورنه وي) په ستڼه يوه پېيله به يې ويله بيا به بېرته په بل درځن د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ پيل و کوه. ځينې پېر به يې په نېغه لاره ټولې ويلې، يوه درځن (Dozen, Douple)، دوې درجنه ان تر شل درجنو پورې ويلې.

ځينو په يوه سيټ ځلور داني يوه تن ويلې او ځلور بل تن؛ ځينې وخت به يوه همبول دوې داني ويلې او بل به دوې داني ويلې؛ ځينې وخت چې څو داني همبول به اوازونه سره جوړه کول چې هر څو تنه به وو، چې وار به يې پوره شو، بيا به نيمکه برخه به ټولو په ګډه يا يوه وار بېخباري تکراري خلاصه برخه د نيمکۍ ويله؛ او نوموړې بڼه نيمکۍ، پام او سروکۍ د لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ تر منځ نږدې پوله او يا سرحد او يا د دوی ترمنځ د تېرېدو پول دی.

چې ځينې وخت بيا په ساز کې پورتنۍ برخې د ساز اسبابو او بولل ته دا په لاس ګټنه ورکوله چې کله په کې ډول خپل فارموله او غوره حالت وړاندې کړه له يوه درځن ورسته؛ کله به رباب خپل فارموله او غوره حالت (کوزې او بره پردې) وړاندې کړه له يوه درځن ورسته؛ کله به ارمونيې خپل فارموله (کوزې او بره پردې) او غوره حالت وړاندې کړه له يوه درځن ورسته؛ کله به ټولی او ځينې وخت به يوې ګډې نغمې، سندرې، د موسيقۍ يوې پارچې، تش ساز، د دوی ټولو اسبابو په ګډه خپل وار، تېر کړه (ځينې وخت به يوې ګډې نغمې يا سندرې يا د موسيکۍ يوې پارچې يا تش ساز، د دوی ټولو اسبابو په ګډه خپل وار تېر کړه)؛ ډېری پېر لېوال به ټولې سره ګډې ويلې او لېوالې به ورته ودريدوکه ويله او ترله. لکه دا په دې سره به په ساز کې خوند هم لاسته راغی او سندرغاړي يا بولل به هم دمه وکړه او بل درځن ته به چمتو شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۷ جې (ج):. د صفي الله فردوس په لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو کې تشبې

د لیکوال اېنج. ص. ف ځرګندول چې رونوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټیکي او مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په لاندې ډول د لیکوال پېیلو تشبې له پاره لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:

لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې ، تشبې، نغوتنې (کنایې)، په تله ویکي، انځوریز غونډ غوره هنري دوران، په لویه کې بوږوي، د دوی کالب ورته لویه پنډوسکه غوړولې ده.
چې ژبپوهني ته د ادبي فنونو (مانا، بیان، او بدیع) غولی رغوي. په بیان کې له ورته والي (تشبې، تشبه یا تشبیه)، نخښې (استعارې، نښانه، سمبول، رمز)، نغوتې (کنایې) او مجاز (استعاده، دالفاظو مجازي استعمال) څخه بحث کوي.

خبرو معنوي ارزښتونه یا د خبرو معنوي ادبي پیداوارو (صنعتونه) راپېژني او د خبرو غوره لارو چارو ښو ته پاملرنه کوي. په بنستیزه توګه د خبرو ښې اغېزې (فصاحت او بلاغت Eloquence) او ځرګندوالی (وضاحت Clarity) تر ځېړنې لاندې نېسي.

بیان (سپړنه، تشریح، ډله، ډول؛ د غیوغیو ټکو ځرګندونه) هغه پوهه ده چې په مرسته یې یو یا څو ماناوې په داسې بېلا بېلو لارو و ویل شي چې د ځرکندوالي او پیچلتوب له مخې ښکاره توپیر و لري او مانا په پورتنۍ بڼه ژباړي.

تشبې (تشبه، تشبیه Simile, Comparison, Allegory, Metaphor یا): ورته والی، پرتله (مقایسه)، رمزي (مجازي کیسه؛ سمبولیك؛ حکایت؛ هغه کیسه چې واقعیت په مجازي او کنایي ډوله په کې ځرګند شوي وي.)، یا استعاده، د خبرو مجازي استعمال ته وایو.

تشبیه ورته والي ته وایي، دا ورته والی به یا په بڼه کې وي، یا به په مانا کې وي. یانې دوې شیان یا دوې حالتونه څو ګډ ستاین، ځیرې، ځانګړتیا سره لري، خو یوه څېز له بل څېز سره پرتله کېږي.

د تشبه وۍ مانا د دوې څېزونو په یوه مانا کې ګډون ته وایي او په ادبي نمونه کې د دوې څېزونو له یو بل سره هم رنګه یا یو ډول کولو ته وایي، خو په دې ترڅ چې دا ورته والی ربنتغوبنتنه ربنتیني نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا دا چې تشبه وی له پامه ورته کولو یا یوه شی د بل شي په شان کېدو ته وايي او نمونه یې یوه ځانګړې مانا کې د دوو څیزونو ګډون ته تشبه وايي. یا په بله وینا یو څوک، یو څیز یا یو حال د بل چا، بل څیز یا بل حال سره ورته کېدو ته تشبه وايي، خو په دې تړ چې د دواړو څیزونو یا حال او څه رنګوالي ترمنځ یو یا څو ګډ ستاین شتون و لري.

د بېلګې په ډول: سپی یې د سپي په ډول خوري او سړی یې د سړي په ډول خوري. نو په دې کې د خوارک یا څښاک د سولوکو پرتله (تشبه) شوې ده، چې د سپي خوراک ناسم، ډېر ناوړه، له غړو او کړپهار ډک وي او په خلاصه خوله خوراک کوي. د سړي خوراک سم، غوره، پاک، غلی او پټه خوله وي چې د خوراک پروخت یې خوله بنده وي شخوند وهي.

له وګړنې پېیلې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ څخه به یوه لکه په لاندې بڼه را واخلم:.

ادبپوهانو په رښت کې تشبیه د مانا د څرګندولو ډېره لومړنۍ او اسانه لاره چاره بللې ده، څرنګه چې وګړی د ډېرو کارونو او څېزونو کړو وړو او رښت څخه پوهه نه لري. هغه څېزونه نه شي سپړلی، نو له هغو څېزونو سره چې بڼه یې د پېژند ځانګړنې پېژني ور سره تشبیه کوي.

تشبې (ورته والی یا تشبه) پېنځه سکالو لري:. مشبه، مشبه به، د تشبیه وجه، د تشبیه توري، د تشبې پټه.
د تشبې پېنځګونې سکالو څخه مشبه او مشبه به ته د تشبه لوری رالوری هم وايي چې په تشبې کې د لوري رالوري یادونه او شتون اړین دی؛ دغه دوه سکالو د تشبې بنسټیز سکالو هم نومول شوي دي.
پاتې درې نور سکالو (د تشبې وجه، د تشبه توري او د تشبې پټه) د تشبې سر سري سکالو دي چې یادونه او شتون یې اړین نه دي.

د مشبه او مشبه به ترمنځ د ګډ ستاین یا وجې مینډل د هر چا له پاره ممکن نه دي، یانې د هر چا تر پوهې پورې نه اړوندېږي؛ دا کار یوازې پېیلن او پېیلنې (شاعران او شاعرانې) په سم ډول سره کولی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۷. ۱   د صفي الله فردوس په ټپې کې مشبه

مشبه (Likened, Compared): ورته والی، شباهت، شکل، بڼه، تصویر. هغه څوک، شی یا حال دی چې د بل چا، بل شي یا بل حال سره تشبه کړای شوي وي، یانې کوم شي ته چې تشبه ور کول کیږي، هغه ته مشبه وایي.

مازې په خوله ربنتینې وایې
راځه د زړه خوالي و کاندو مرګ راځینه

د لیکوال په پورتنی ټپه کې چې سړو ته منسوبه ده، په کې خوله مشبه او ربنتینې مشبه به دی، زړه مشبه او خوالي مشبه به دی.

۱۵. ۷. ۲   د صفي الله فردوس په ټپې کې مشبه به

مشبه به: چې له کوم شي سره تشبه ور کول کیږي. یا مشبه به هغه څوک، شی یا حال دی چې د بل چا بل شي یا بل حال سره ورته والی او تشبه ورسره شوي وي. د بېلګې په بڼه ,, پوهنه رڼا ده ،، پوهنه مشبه، رڼا مشبه به شوه. دا ځکه چې مونږ په دې جمله کې پوهنې ته د رڼا حیثیت ور کړی او رڼا غوندې مو بللې ده. په پېیله کې تشبیه کول (to liken, to compare, to assimilate) باید پېیلن او پېیلنې مشتبه نه کړي (Dubious, Confused شکمن (شکی)، سر ګډول، وار خطا کول، مغشو شول).

مینه کې وصل تکی ورک شو
هجر کې و ګوره کلیات راغلي دینه

د لیکوال په پورتنی ټپه کې چې سړو ته منسوبه ده، په کې مینه مشبه او تکی مشبه به دی. هجر مشبه او کلیات مشبه به دی؛ تکی د دې له پاره مشبه به دی چې یکړ یا یون دی، ګڼه یې کمه ده، په مینه کې ډېر لږ کیسې شتون لري چې لېوال او لېواله، مین او مینه دې یوه او بل ته رسیدلي وي؛ خو بېلتون کې بې ډیرې کیسې شتون لري او په سلګونو مینانو د ماتې مینې کیسې شتون لري؛ یو لیکی ۴۸ چوپړي وي، له څلورو تر لسو لیکو ځخه یو دیوان بوربړي او له څلورو ځخه تر لسو دیوانو ځخه یو کلیات بوربړي. په بېلتون (هجر) کې د ډېرو کیسې دي چې سر ته نه دي رسیدلي او الله ج یې پېښت (نسب) ته اوړدوالی نه دی ورکړی. لکه یوسف او زلیخا، د لیلا او مجنون، مومن خان او شیرینی، ملاعباس او ګلبشره... . چې ګڼه یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

زرګونو ته رسېږي. له همدې ډېر ګڼې څخه مې هجر له کلیات سره تشبې کړی، چې هجر له کلیات سره مشبه به دی.

۱۵. ۷. ۳ د صفي الله فردوس په لنډی کې تشبې وجه

د تشبې وجه (دلیل، برهان، علت، سبب، وجه، واسطه، سند، حجت، فکر، شعور، عقل، بحث کول، دلیل راوړل، په منطق برابرغږیدل): چې د کوم چم پیداوار(صنعت: ارت، هنر، فن، عملي مهارت، رغاوه یا صنعت، صنعي قدرت ضد)، د ښکلا د تخلیق فن، د تخلیقي تخیل اثر، د پوهې یوه څانګه (په تېره د اجتماعي علومو) مهارت (تخصص)، استعداد، ځیرکي، جادو، چم، تېرایستنه، چل ول) په وجه تشبه ور کول کیږي. یا داسې چې یو یا څو ګډ ستاین چې د مشبه او مشبه به ترمنځ شتون لري، د تشبه وجهه یې بولي.

نرۍ سینه نرۍ یې ونه
خدایه له ځای ځنې کمزورې دغه ترله

د لیکوال په پورتنی لنډۍ کې چې سرو ته منسوبه ده یا د نر نوري له لوري ویل شوي. په کې نرۍ مشبه او سینه مشبه به دی؛ نرۍ مشبه او ونه مشبه به دی؛ د تشبې توري نه لري.
د کوشنیوالي له پېر څخه د ترلې عاجزي، سوی زړه ورتوب، کمزورتیا او کمزوري یې د تشبې وجه ده. نازک هډونه، نازک کړه وړه، نرۍ سینه (ډارنډه)، نرۍ ونه (ټېټه، لنده، وچه تنه، نرۍ هډه) له د زوکړې له پېر څخه یې کمزوي په نومورې لنډۍ کې د تشبې وجه ګڼم.

۱۵. ۷. ٤ د صفي الله فردوس په ټپې کې د تشبې توري

د تشبیه توري: د کومو اداتو په وسیله چې تشبه ټینګېږي یا ذهن ته راځي. یا هغه ودرېدوکي دي چې د هغوی په واسطه د مشبه او مشبه به ترمنځ د تشبه وجه څرګندیږي.
د تشبه توري یا ادات دا دي: په شان، غوندې، هغسې، هسې، څنګه، داسې، پرې. لکه: ته به وایې، تا به وی، په دود، په ډول، په مثال، په رنګ، په څېر، په رقم، ورته... .

ستا رنګ انار غوندې ښکارېږي
زما دې رنګ د مکیاندې واړه ونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ليکوال پورتنۍ ټپه چې ښځو ته منسوبه ده، په پيلنۍ مسرۍ کې مېرمن مېره ته وايي چې ستا رنګ انار په ډول سور دی، تازه يې، بې پامه يې زما غوره پالنه نه کوې، خپله پالنه کوې، خپل د مېره رنګ يې له انار سره چې يو ګڼه پېژند نوم دی ور سره تشبې کړی دی چې رنګ مشبه او انار مشبه به دی. په پاينې مسره کې مېرمنې خپل ژېړ رنګ چې مکيانډه ښځينه يو ګڼه پېژند نوم دی ځان سره تشبې کړی، چې رنګ مشبه او مکيانډه مشبه به دی؛ ژړوالی او سوروالی يې د تشبې وجه ده او غوندې يې د تشبې توری دی.

۱۵. ۷. ۵ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې تشبې پېته

د تشبې پېته:. د تشبې غرض مقصد (پلانول، نيت کول، قصد کول، پلان، نيت يا قصد) او مطلب (ښنه، هدف؛ مدعا، ښنه کول؛ ورځرمه کول؛ په نظر کې نيول؛ ښنه نيول؛ ورځرمه کېدل) چې له تشبې څخه اخيستل کېږي. د تشبې پېته ورته وايي. موخې له پاره يو شی بل شي سره تشبې کېږي.

هواوېچه د ژمي نه ده
د خرګړې ورمه بوی نغښتی په شاړه

د ليکوال پورتنۍ لنډۍ چې ښځو ته منسوبه ده، که چېرې د وييپوهنې له پامه (د) اړيوييکي شي او ساده ويونه (ده) نه دی؛ دا (د) وييونه د ترښتې (ترکيبې) او بېلښتې (اشتقاقې) نه شو منلی له خرګړې سره، د مشبه ده لېوال (عاشق) ته پټ منسوب دی او خرګړی مشبه به؛ په مشبه ده لېوالې ته پټ منسوبه دی او مشبه به شاړه ده؛ د تشبې توري نه لري.
د ژمي هواوېچه (هوا حالت، موسم) د ژوري ميني، خوړېځېږي د مستۍ وندي دي، په دوبې او منې کې هواوېچه کې چې خاوند خپلې مېرمنې ته مينې پالنۍ لوړ حس غاړه ورکړې ده، مېرمن يې د خاوند د تن بوی په خپل ځان نغښتلی ګڼې.
دا د ژورې تودې مينې؛ خوړېځېږې؛ د مستۍ هوا (ورمه) د پسرلي نه د خپل مېره لېوال ګڼي چې له اوړ پېر ورسته ور سره ګډ شوی وي؛ د مېره (خرګړی يو ډول غرنی بوټي دی چې ډېر خوږ بوی لري، په زاړه پېر کې به يې د کوټو، حجرو، مسجد په غولې کې د ټغر په ځای لکه بروڅې اچو و. خرګړې د تن پاکه جنتي) ورمه يې د تشبې وجه ده.
په همدې سته يې د تشبې پېته ګڼم چې مشبه او مشبه به يې پټې دي. د همدې له پاره مېرمن لېيلي دي مېره (خرګړی) مندينه (شاړه) په پېيله کې د خپل وند او اند کې سره ورځرمه کړي بوړولي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تشبې د لور را لور ځرنګوالي په ځته ډېر ډولونه لري.
ځینې تشبې ځنې په لاندې ډول را اخلم:

اي (ا):. د لور را لور (طرفینو) د ځای له پامه تشبې (تشبیه) په دوې ډوله ده:

۱۵. ۷. ٦ د صفي الله فردوس په لنډۍیو کې وتلې تشبې

لومړی:. وتلې تشبې (مفروقه؛ جلاجلا، بېله شوې، وتلې، (عدد) تشبې) چې په یوه مسره کې د هرې مشبه تر څنګ مشبه به راغلې وي.

غاښ مرغلرې لال دي شونډې
خوله دې غونچه کند دي خبرې په تول دینه

د دې لنډۍ په پیلنۍ مسره کې غاښ مشبه، مرغلرې مشبه به، شونډې مشبه او لال یې مشبه به دی.
په پاینۍ مسره (دیارلس ځپېزه مسره) کې یې خوله مشبه، غونچه مشبه به، خبرې مشبه او کند (قند) یې مشبه به دی. په کومه بنه چې مشبه له هرې مشبه به سره نږدې دي، د دې له پاره یې وتلې، وتلې تشبې یې بولو.

تې دې کونځیټ غاړه ایلبټ ده
هډ دي کرستلې د ماوۍ او کورګل دینه

د دې لنډۍ په پیلنۍ مسره کې تې مشبه، کونځیټ مشبه به، غاړه مشبه او ایلبټ یې مشبه به دی. په پاینۍ مسره کې یې هډ مشبه، کرسټل مشبه به دي.
کنځیټ، ایلبټ، ټورمالین کرسټال، پنځې منرالونه دي چې ماوۍ، کورګل، بېلو کانونو د لغمان کې رګونه دي. بې کچې ښایسته، هر لوري ترې روښنایي وځي، نادرې ژۍ لري او پینۍوال لوړ نه پیداکیدونکي منرالونه دي چې د ټول پنډوسي په کچه یې لرغون د کاني کانو ټیکلی (ریکاټ) ټینګ کړی دی.
په دې بنه چې مشبه له هرې مشبه به سره نږدې دي، د دې له پاره یې وتلې، وتلې تشبې یې بولو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۷. ۷ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې نغاړلې تشبې

دوېيم:. نغاړلې تشبې (ملفوفه، لفافه، پلاستيک، خلته کې) چې په يوه مسره کې مشبه او بله مسره کې مشبه به راغلې وي.
د دې له پاره يې نغاړلې تشبې بولو چې مشبه او مشبه به سره نږدې نه وي؛ يوه يا دوې مشبه په لومړۍ يا دوېيمه مسره کې راشي، يا يوه يا دوې مشبه به په لومړۍ يا دوېيمه مسره کې راشي.

ښه انګچه مينه انګولا که
غبرګ انګولل که لېوهګۍ سره لېوه

د ليکوال پورتنۍ لنډۍ چې ښځو ته منسوبه ده، انګچه (پرېکړه، تصميم، سيې فيصله او په زړه پورې کچه يا ټوله نتيجه: ټنګار، ثبات، ټينګ عزم) مشبه او لېوه مشبه به دی؛ انګولا (د لېوه اوږدې غړانګې، د لېوه غږونه، د لېوه لېوهګۍ ته او د لېوهګۍ لېوه ته غږ) مشبه او لېوهګۍ مشبه به دی.
ګورو چې مشبه په پيلنۍ مسرې د لنډۍ کې راغلې ده او مشبه به په پاينۍ مسرې د لنډۍ کې راغلې ده. د تشبې توري نه لري؛ د مينې پالنې لوړ حس يې په ګډه ځرګندوي چې تل له خپل اوږده غږونه له لېوهګۍ سره غبرګ وي، غبرګ انګولل (انګولل لکه لېوه په ډول انګولا کول) يې د تشبې وجه ده. په همدې سټه يې نغاړلې تشبې ګڼم چې مشبه او مشبه به مې سره په يوه مسرې کې نږدې په نږدې نه دي بوږولي.

بې (ب):. د ندرت او ابتذال له پامه په دوې ډوله ده: ۱. نادره او ۲. ابتذال

۱۵. ۷. ۸ د صفي الله فردوس په لنډيو کې نادره تشبې

۱. نادره تشبې (نادره تشبه): هغه تشبې ده چې پيلنو او پيلنې لرې ترې ګټنې اخلي او لږ دود لري. يا يې کوم پيلنه يا پيلن نوې زوکړه کړې وي. يا يې په نادرنه بڼه نادرې تشبې په پيله کې کښلې وي، د ليکوال لنډۍ ده:.

په دا ژوند وند اکۍ په ځه که
د کوډيو يې کتار لاړ له انګړ لاړه

دلته ما (ليکوال يا صفي الله فردوس) کتار (قطار) د ژوند سره تشبې کړی دی چې کتار مشبه او ژوند مشبه به دی؛ اکۍ يا د تره منډينه يا کاکۍ مې له انګړ سره مشبه به کړی دی؛ په ځه که يا په ځه کړه (د پښتو ژبې له کړ وتيزي ځخه ړې له کړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه غورځېږي که راځي، کا بلل یا د کا چې له کړه څخه یې وتیزه اخستل کېږي ناکره ده، کا باید نه که باید و کښل شي، کره وینګ راځي او همدا یې روغه کښل شوی وندی دی) د تشبې توري دي؛ لاړ او لاړه یې د تشبې وجه ده؛ نادره تشبې یې ځکه بولم چې دا تشبه د پېیلنو او پېیلنې په پېیله او پېیلې کې لړه موندل کېږي.

د نوموړې لنډۍ په پیلنی نهه څپیزه مسره کې ترنګټوک په که او په پاینۍ دیارلس څپیزه مسرې کې یې ترنګټوب په ړه دی؛ هې (ه) یې د لنډۍ لړ (ردیف) او لاړه یې نه ماتېدونکی پښېله (قافیه) ده او دا نادره لنډۍ ده.
د دې له پاره چې دغه بڼه تشبې پېیلنو (شاعرانو) لږې کارولې ځکه یې نادره تشبه بولم.

▲ تن مو هړپی د مرغلرې
پرې بې حسابه میرڅمنو تړاکونه

په دې لنډۍ کې ما (لیکوال یا صفي الله فردوس) تن یا ځان د هړپۍ (صندق یا بکس) سره تشبې کړی دی چې تن مشبه او هړپی مشبه به دی؛ مو تړښتی دی ټاټوبې (افغانستان، هېواد) مشبه او مرغلرې مشبه به دی؛ پرې د تشبې توري دي؛ بې ګڼې یا له حسابه وتلې یا بې شمېره پرې د دښنو یا میرڅمنو تړاکونه (له یوې مخې تالا، تولوژنه کول او راوړل) یې د تشبې وجه ده؛ نادره تشبې یې ځکه بولم چې کله هم کوم پېیلن یا پېیلنې تن له هړپۍ سره نه دی تشبې کړی او شوني ده چې دا د لومړي ځل له پاره شوی وي، یانې بېخې نادره تشبې ده.

۱۵. ۷. ۹ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې مبتزله تشبې

۲. مبتزله تشبې (مبتزله تشبه): هغه تشبې ده چې پېیلنو او پېیلنې ترې ډېری ګټنې اخلې او ډېر دود لرې.

▲ درون خوی درنې خبرې درنه ژبه
په غټو ټکو یې شتمنه څومره دړه

ما (لیکوال یا صفي الله فردوس) په ځپلې دې لنډۍ کې چې نرانو ته منسوبه ده، یوه لنډه (پیلنی یا ۹ څپیزه) مسره، یوه اوږده (پاینی یا ۱۳ څپیزه) مسره، په دواړو مسرو کې ترنګټوک (به او ړه) په ځوړ دی، دړه وی په لنډۍ کې نه ماتېدونکې پښېله (حکمي کافیه) ده، او د ژبه او دړه وییکې (ویېو یا لغاتو) کې د هې (ه) ابېڅی (حروف یا الفبا) لړ (ردیف) دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دړه یا نوړی (نر، ځان، جنس یا نر او ښځه) د شتمنه (بډای، بډایه، موړ، غني، خان) سره تشبې کړی دی، چې دړه مشبه او شتمنه مشبه به دی؛ څومره د تشبې توري دي؛ درون خوی، درني خبري او درنه ژبه په غتو ټکو یې د تشبې وجه ده؛ مبتزله تشبې یې ځکه بولم چې ډېری پېیلن یا پېیلنې یې ستاین کاروي.

پي (پ):. د تشبه د توري راوړلو او نه راوړلو له پامه په دوې ډوله ده:
۱. لسپانۍ تشبې (مرسله تشبې) او ۲. ټینګاره تشبې (موکده تشبې)

۱۵. ۷. ۱۰ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې لسپانۍ تشبې (مرسله تشبې)

۱. لسپانۍ تشبې (مرسله تشبې) د مرسل یا لسپانی یا لس پاڼې لرونکي ګول (ګل) په ډول وي، هغه تشبې ده چې د تشبې توری یا غونډ (کلمې) په کې شتون و لري. (راوړل شوي وي یا زکر شوي وي).

لکه کوچی نوم دې بادرنګ دی
ما ته په مینه باندې نوم ټاکې زردکه

زما (لیکوال یا صفي الله فردوس) پورتنۍ لنډۍ چې ښځو ته منسوبه ده، په کې لسپانۍ تشبې کارولې. په پیلنۍ مسره کې د لېوال نوم کوچي له بادرنګ سره او په پاینۍ مسره کې د لېوالې نوم زردکې سره تشبه کړې دي.
چې لېوال نوم کوچی یې مشبه، بادرنګ یې مشبه به، لېوالې نوم مشبه او زردکې مشبه به دي؛ باندې یې د تشبې توري دي؛ په مینه نوم ټاکنه چې بادرنګ نازک او تازه ښاکلي ځلمي ته وایي چې پنځي ښایسته ځوان سره تشبه وي؛ زردکه نازکه او تازه ښاکلې پېغلې ته وایي چې پنځې ښایسته پېغلې سره تشبه وي، داسې یا په مینه نومونه یې د تشبې وجه ده؛ لسپانۍ تشبې یې ځکه بولم چې هر څه په کې د لسپانۍ یا مرسله ډول ښکاره دي او په کې شتون لري.

۱۵. ۷. ۱۱ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې ټینګاره تشبې (موکده تشبې)

۲. ټینګاره تشبې (موکده تشبې یا موکده تشبه یا ټینګه، جدي، سختګیره، درست، سمه، پرځای، دقیقه تشبې): چې د تشبې ټکی (تشبه ټکی) ور نه غورځول (حذف) شوی وي، یا په کې شتون و نه لري ټینګاره تشبې ګڼل کیږي.

سترګې رپ رپې دې لېزرې
لیدل یې ګوره د زړه سپینې تختوینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما (لیکوال یا صفي الله فردوس) په دا پورتنی لنډۍ چې سرو ته منسوبه ده، په پیلنی مسره کې سترګې له لېزرې سره تشبه کړې ده چې سترګې مشبه، لېزرې یې مشبه به دي؛ د تشبې توري نه لري؛ رپ رپې (رپول، رپول) یې د تشبې وجه ده؛ په پاینۍ مسره کې سترګو لیدل د زړه سپیني سره تشبه کړې ده چې لیدل مشبه، سپیني یې مشبه به دي؛ د تشبې توري نه لري؛ له سترګو یې تر زړه پورې واټن یا چې د لېوالتیا حس لېږدوي او اثر یې رنګ پرک وړي، نظر یا ګور! یې د تشبې وجه ده؛ ټینګاره تشبې (موکده تشبې) یې ځکه بولم چې د تشبې ټکی (تشبه ټکی) ور نه غورځول شوی یا په کې شتون نه لري.

ټینګاره تشبې (موکده تشبې) په درې ډوله ده:. ۱. اضافي مؤکده تشبه، ۲. توصیفي مؤکده تشبه او ۳. مؤکده محض تشبه.

۱۵. ۷. ۱۲ د صفي الله فردوس په لنډۍ او ټیکی کې ډېرښته ټینګاره تشبې (اضافي مؤکده تشبه)

۱. ډېرښته ټینګاره تشبې (اضافي مؤکده تشبه): هغه تشبې ته ویل کیږي چې په مشبه کې یې ډېرښت (پریمانی، ډېروالی، زیاتی، تېرى، افراط، شته منی، زیاتونه، زیاتوالی، زیات شوی، د جمعې عملیه، په حساب، الجبر کې پاتې شونې، زیاتې، زیاتېګی؛ مازاد، اضافه ګې، پریماني، اضافي) جوړښت (تشکیل، اوډون یا ترتیب؛ له ځانه لیکنه، ایجادونه ,,مو،، تصنیف؛ د تورو ټولونه ,, په مطبعه کې ،، ترکیب) شتون و لري او د ټینګاره تشبې بڼه ده.

▲ د ډارنډکي زو داریږه
فرضي تواف ښې منډې نه غواړي څرګنه

زما (لیکوال یا صفي الله فردوس) په پورتنی لنډۍ چې ښځو ته منسوبه ده، په پیلنی مسره کې ډېرښته ټینګاره تشبې د ډارنډکي زو په جوړښت کې راغلي ده چې ډارنډکي ډېرښته توګه زو سره تشبې شوی دی، په دې لنډۍ کې ډارنډکي مشبه او تولنوم (تولوییکي، مضاف الیه، اضافي حالت یا noun in the genitive case) او زو (زوی) مشبه به او مضاف (noun governing the genitive added, increased) او (د) یې د ډېرښت توری دی.
زو د دې له پاره مضاف راغلی دی چې نسبت یې ډارنډکي ته شوی دی؛ ډېرښته ټینګاره تشبې یې ځکه بولم چې د تشبې ټکی ور نه غورځول شوی یا په کې شتون نه لري په مشبه کې یې ډېرښت جوړښت شتون لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ پیغمبري ښایست دې ځار شم
د ټیک باړکۍ ټینګه مې نه غواړي مینه

زما (لیکوال یا صفي الله فردوس) په پورتنۍ ټیکۍ چې سړو ته منسوبه ده، په پیلنۍ مسره کې ډېرښته ټینګاره تشبې پیغمبري ښایست په جوړښت کې راغلې ده چې پیغمبري ډېرښته توګه ښایست سره تشبې شوی دی؛ په دې ټیکۍ کې پیغمبري مشبه او تولنوم (مضاف الیه، اضافي حالت یا noun in the genitive case) او ښایست مشبه به او مضاف (noun governing the genitive added, increased) او پیغمبري یې د ډېرښت غونډ دی. ښایست د دې له پاره مضاف راغلی دی چې نسبت یې پیغمبري (سپېڅلی ښایست، ډېر زړه راښکونکی ډولیتوب، بېکچې په زړه پورې، پاک ستره، د انبیا و د پېښت ښایست) ته شوی دی؛ ډېرښته ټینګاره تشبې یې ځکه بولم چې د تشبې ټکی ور نه غورځول شوی یا په کې شتون نه لري او په مشبه کې یې ډېرښت جوړښت شتون لري.
الله ج دومره ښایسته زوګړه کړې چې د هوسي غوښتنې (ځوانۍ اړتیا، کلکنیول، پیاوړې اراده یا ټنګه) د ټیک، باړکۍ (باړکیبند، ښنګربندی، پایزېب، ښنګري ړکړی، باړکۍ کړی، باړکۍ، سرو زرو د پېښو ترۍ چې شرنګېدل او ترنګېدل انګازه کوي، غړړلګېدنی) ډېرښته ټینګاره ښکلا ورته اړتیا نه لري. په دې ټیکۍ کې په څرګنده بڼه روښانه شوې ده.

۱۵. ۷. ۱۳ د صفي الله فردوس په ټپې او مصرۍ کې ستاینوړه ټینګاره تشبې (توصیفي مؤکده تشبه)

۲. ستاینوړه ټینګاره تشبې (توصیفي مؤکده تشبه): هغه تشبه ده چې د ستاینې وړ (د ثنا وړ، د صفت وړ، توصیفي، اریان پاتې کېدنه، د تحسین په سترګه کتنه، تعجب ,, د خوشبیني ،، سلام، د صیمیت څرګندونه، مننه، کورودانی، د ښېګڼې په مقابل کې خوشحالي ښکاره کونه، تعارف کول؛ په درنه سترګه کتل؛ کور ودانی ویل) جوړښت و لري. په دې جوړښت چې ستاین د مشبه به او ستاین شوی به د مشبه په ډول راوړل شوی وي.

▲ پښتو پښتنۍ کړې راته ماتې
ړبن ړبن سره مې خوا کې نه پرېږدینه

زما (لیکوال یا صفي الله فردوس) په پورتنۍ ټپه چې ښځو ته منسوبه ده، په پاینۍ مسره کې ستاینوړه ټینګاره تشبې د ړبن ړبن (ړبنړبن) په جوړښت کې بوړولې ده چې ړبن (لېږجن، نارجن یا لاړجن) مشبه او ستاین شوی؛ ړبن (ژمنه لرونکی یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وعده لړونکی) مشبه به او ستاين دی، په همدې سته يې ستاينوړه ټينګاره تشبې لړونکې ټپه ګڼم.

ځانه د غټ ساګر جوړ کړی
ټول شيطانان دې دوې لاسي سلام کوينه

زما (ليکوال يا صفي الله فردوس) په پورتنۍ مصرۍ کې چې ښځو ته منسوبه ده، په پيلنۍ مسره کې ستاينوړه ټينګاره تشبې د غټساګر په جوړښت کې بوړولې ده چې غټ (ستر، لوی) مشبه او ستاين شوی؛ ساګر (بې واکه سا ګرځونکی، جادوګر، پېريانو او شيطانانو ملګری، کوډګر) مشبه به او ستاين دی. په همدې سته يې ستاينوړه ټينګاره تشبې لړونکې مصرۍ ګڼم.

۱۵. ۷. ۱٤ د صفي الله فردوس په ټپه کې مازې ټينګاره تشبې (مؤکده محض تشبه)

۳. مازې ټينګاره تشبې: (محض، فقط، هسې سپېڅلې، سوچه، صاف، خالص نظري، غولوونکې، تېرايستونکې، ځلانده، ظاهراً، په سپېڅليتوب، په سوچه ډول، په نظري ډول، يوازې، يوازنۍ، وتلې، تنها: ډېر ښه ټينګاره تشبې) هغه ده چې ډېرښته يا ستاينوړه جوړښت و نه لري.

ستا د کتو انداز را ياد شي
بې دريغه و ژاړم چې کله به مخ شونه!؟

زما (ليکوال يا صفي الله فردوس) په پورتنۍ ټپه چې ښځو ته منسوبه ده، په پيلنۍ مسره کې مازې ټينګاره تشبې د لېوالې ليد ته چې په دې مسره کې ورته د (ستا) خطاب شوی دی، مشبه او بې دريغه مشبه به ده. د تشبې تورې نه لري؛ را يادېل او مخ کېدل يې د تشبې وجه ده، په همدې سته يې مازې ټينګاره تشبې بولو چې کومه ډېرښته او ستاينوړه جوړښت هم نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۸ چې (چ):. د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ګډې ګغونډلې ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری

د لیکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په لاندې ډول د پېیلو ګډه ګغونډله لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:

له مجاویر سره سم ګډه غونډله هغې ته وايي چې په هغه کې تر دوو نه زیاتې غونډلې پر له په سې راغلې وي، څرګندونې يې سره يوه له بله کوم ډول اړیکې او اړوندي و لري. دا چې هماغه یوه یواځېنۍ موخه یا سره څو اړوندې موخې د بېلا بېلو غونډلو له خوا په بېلا بېل ډول څرګندېدنه موندلې وي، نو زیاتره يې یوه غونډله خپلواکه یا آره وي او نورې ټولې ملې ورسره بېواکه یا ځېرمه وي.

په ګړنۍ (محاوره وي) پښتو کې ګډې غونډلې زیاتره له دوو غبرګغونډلو څخه جوړې وي. چې په دې ډول په دواړو یو ځای شوو غبرګغونډلو کې د آرو او ځرمو غونډلو شمېر یو پر یو وي، لکه په دې ,, لنډۍ او مصرۍ ،، کې:

▲ ښه دی چې سترګې دې وړې دي
که چېرې غتې وای خوړلی به دې و مه

▲ یار مې د کوټ زه د تیرا یم
خدایه! کوټ وران کړې چې جوړه تیرا له ځونه

په لومړۍ لنډۍ کې لومړۍ برخه (پیلنۍ یا ۹ څپېزه مسره) یوه غبرګغونډله (دوې جملې) ده چې آره غونډله په کې له مخه او ځېرمه ورپهسې ده. دوېیمه برخه (پاینۍ یا ۱۳ څپېزه مسره) یوه بله غبرګغونډله ده چې ځېرمه غونډله د آرې غونډلې تر مخه راغلې ده.
دا چې په لومړۍ مسره کې دوېیمه (ځېرمه) غونډله په څرګندني وییکي (چې) پیل شوې، نو ټوله لومړۍ مسره یوه څرګندنۍ غبرګغونډله بلل کېږي.
دا چې په دوېیمه مسره کې لومړۍ (ځرمه) غونډله په اړوییکو (که چېرې) پیل شوې نو ټوله دوېیمه مسره یوه اړوتې غبرګغونډله ده.
دواړې مسرې (غبرګغونډلې) سره بیا په یوه توسنې اړیکې – چې په لارغه څرګندېږي – یوه ګډه غونډله جوړ وي.
نو له دې پلوه زموږ پاسنۍ لنډۍ یوه توسنۍ ګډه غونډله ده چې يې د غړیو غونډلو شمېر څلورو ته رسېږي او لومړۍ يې (ښه دی) آر غونډله بلل کېږي او که دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډۍ ته د دوو غبرګونډلو په سترګه و ګورو نو لومړی غبرګونډله (لومړی مسره) آره او دوېیمه غبرګونډله (دوېیمه مسره) ځېرمه ده.
دوېیمې غبرګونډلې بیا دوېیمه مله غونډله (خوړلی به دې ومه) آره یا اړوتې او لومړی هغه یې (که چېرې غتې وای) ځېرمه (آر) بلل کیږي.
او دا هم د لومړی (ګډې غونډلې) لښتیلیک (جدول):

ښــه دی چې ســترګې دې وړې دي   که چېرې غټې وای خوړلی به دې ومه

... |ابښونی ابښی | ابښونی اړیکوییکی لارغه ... |ابښونی اړیکوییکی ابښی | ابښونی
له پټ ابښي سره آره ځېرمه له پټ ابښي سره ځېرمه آره

لارغه

لومړی ځرګندني غبرګونډله دوېیمه اړوتې غبرګونډله

توسنی ګډه غونډله

همدا راز مصری د یوه ګډې غونډلې په توګه جوتولې شو او هغه داچې داهم یوه توسنی ګډه غونډله ده، مګر په همدومره توپیر چې دلته توسنی غبرګونډله تر بلې (تړ غبرګونډلې) د مخه شوې ده.
او بل دا چې تر ټولو وروستی غونډله یې آره ده او په دې توګه دوېیمه غبرګونډله (مسره) د لومړی غبرګونډلې (مسرې) په وړاندې آره بلل کیږي.
په دې ګډه غونډله (مصری) کې د لومړي ملې غونډلې (یار مې ـ د کوټ) ابښونی د (د) په غورځونه چې یوه شعري اړتیا ده نیمګړې ده. دغه راز د ځلورمې (آرې)- ابښی خپلواکه جوله نه لري او دا چې د لومړی غبرګونډلې دواړې ملې سره په یوې لارغې تړل شوې یا عطف شوې دي نو یوه تړغبرګونډله بلل کیږي.
دا هم د دغې ګډې غونډلې (مصری) لښتیلیک:

یار مې د کـــوټ زه د تیرا یـــم   خدایه کوټ وران کړې چې جوړه تیرا له ځونه

ابښی|ابښونی (بی کړه) لارغه ابښی | ابښونی لارغه ابښی |ابښونی اړیکوییکی ... | ابښونی
ځرمه ځېرمه ځرمه بې ابښی آره

لارغه

لومړی ځرمه تړ (عطف) غبرګونډله دوېیمه آره توسنی غبرګونډله

توسنی ګډه غونډله

یادونه: پر توسني ګډې غونډلې سربېره نورې راز، راز ګډې غونډلې هم پیدا کې دی شي تشبیهې وي لکه د ښکارندوي په دې بڼه کړی کې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر پلو د ګلو وږم دي لونلی
ته وا راغله ختنه له کاروانونه

يا د حميد دغه لنډی:

سينه مې ډيک، زړګی مې غوښې
اوښکې اوبه دي، ببلتون اور پسې کوينه

لږ تر لږه د جولۍ له مخې د هرې ,, لنډی، ټپه، ټيکی او مصری،، غونډله ييز ډول را وپيژنئ.

,, که په ميوند کې شهيد نه شوې
ګرانه لاليه بې ننګی ته دې ساتينه

په تور ټوپک ويشتلی راشې
د بې ننګی اواز دې مه راځه مينه

اشنا مې سر پر وطن کېښود
په تار د زلفو به کفن ورته ګنډمه

مخ دې ځراغ خوله دې غونچه ده
درته ايران(حيران) يم چې پتنګ که بورا شمه

ولې به زه ورپېسې نه مرم
چې مور ته شا کړي، ماته شنه له خندا شينه

توري کوه برى به مومي
که برى نه وي ځوانان تل پر وطن مرينه

اخر به وران شي پېښوره
د ننګرهار پيغلې ښېرا درته کوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خمارو سترګو دې ځار شم
چې په ژړا شي مرغلرې تویوینه

په دې ,, لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو ،، کې آرې (خپواکې) او ځېرمه (بېواکه) غونډلې سره توپیر کړئ.

که زه خبر وای چې بېلتون دی
ما به مې یار تر لاس نیولی ګرځونه

که راته ګورې، درته ګورم
که راته نه ګورې، پروا دې نه لرمه

بېلتون پر تنګه کوڅه راغی
ما ویل سلام دی، ده ویل کور دې ورانومه

ما ته وعده د خولګی راکړه
څه که د تورو پر سر لار وي دربه شمه

مینه یم، منکره نه یم
که شینکی خال مې د چړو په څوکو ځینه

له لرې مرم، له نږدې سوزم
زه لیونی طاقت د دواړو نه لرمه

د خوشحالی یاران مې ډېر وو
چې ښادي ولاړه، تولو پورته کړل لاسونه

یاري خو تا کړه، ما خو نه کړه
چې تومت راغی، اوس پرما کړې منتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپوږمۍ پر ما دې څه احسان دی
زما اشنا د دېواله سیوري ته ځینه،،

(مجاوير، ۱۳۵۷ ل، ۱۱۵-۱۱۶ چوپړی)، (مجاوير، ۱۳۸۸ ل، ۱۷۱ چوپړی)

۱۵. ۹ څې (ځ):. صفي الله فردوس د پېيلو نګېرګډون ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری

د ليکوال څرګندول چې رونبوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټيکي او مصرۍ ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری په لاندې ډول د پېيلو نګېرګډون لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:

د مينې ليد دې راته ښکاري
د ژپې ژۍ دې د زړه اور سړوبه وينه

زما (صفي الله فردوس يا ليکوال) په پورتنۍ لنډۍ کې چې نرانو ته منسوبه ده په پيلنۍ مسره کې د ,, مينې ليد دې راته ښکاري،، کې نګېرګډون (حس آميزی، Paradoxy) دی او په دوېيمه مسره کې د زړه اور سړوبه وينه ،، نګېر ګډون دی. څکه ,, مينې ليد نه ښکاره کيږي،، او ,, زړه اور سړوبه ول (يخول، يخچالول، په يخی بدلول، کنګل کول، يخی کېدل؛ رسامی وضع کول؛ يخ وهل، يخ وهلی، يخ وهنه، د هوا سوړوالی؛ خوښالول) ،، ګړنه ده او ليد وړ کړن نه دی، خو ,, د مينې ليد او د زړه اور ،، د ليدو پرځای د اورېدلو له حس سره تړاو لري.

دا په دې مانا چې پيلن يا پيلنه له يوه حسه د بل حس څخه کار واخلي، د ساري په توګه د ,, ستا غږ اورم،، پر ځای ,, ستا غږ وينم،، و وايي، زما څرګندول چې رونېوي کتنه داسې په پيليلې کې لوړ او ژور حس لکه ,, د زوی غږ مې اورم،، پر ځای ,, د زوی غږ مې وينم،، و وايم او په شعري ذيل (کالب) کې يې په دې ډول چې کوم انځور رغوم، عيني نه بلکې ذهني بللی شم.
دا ډول انځور په کلاسيکو يا زړو ژبو کې لکه پښتو کې شتون لري، ډېری په لوېديځه وړېسې عربي او بيا پارسي پيېلې او غونډلو او د ويناوو برخو کې نګېرګډون شتون لري. ,, د لرغونې لنډۍ په پيلنۍ مسرې ,, سپوږميه سر وهه راخيږه ... . ،، په بل ګړدودي ځېل ,, سپوږميه کړنګ وهه راخيږه ... .،، کې هم يوه راز ,, نګېرګډون،، ليدل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه ,, سروهل،، د ,, سر راهسکولو يا ښکاريدلو،، ګړنه ده او ليد وړ کړن دی، خو ,, کړنګ وهل ،، د ليدو پرځای د اوريدلو له حس سره تړاو لري.،،

بل لوري ته د ليکوال په لاندېنی کسيده (قصيده) پيېله کې په پاينی بند کې ,, د فردوس ټاټوبي دا کمبختی نه دی؛ چې پردي سړي راځي او ترې سړي خوري ،، کې نګېرګډون دی.
پردي سړي (دښمنان، چې خپل دې وي او د پردو لمسونونه مني، منافقين چې په ښکاره د خپل وي او په پټه له دښمن سره وي يا دوې مخې وګړي) ژوي (انسانان، د کار وګړي، سړي) وژني يا له منځه وړي. دلته خوري نګيرګډون دی.

هر ګوره به خره خوراک و د زمريانو
داسې پېر دی خره لګېږي اوس زمري خوري

الوتونکو د باز ځالې ځان ګوښه وړه
اوس کارغه د باز په ځاله باز بچي خوري

ګوزړو چې سر او کار يې غول خوړل وو
اوس په داړو د غونډل سر او لينګي خوري

سور لنډي او ګيدړ غبرګ غبرګ انګولل کا
انګولل د ليوه کړ وه اوس ځګېروي خوري

د سړي بچو نه ځکه څوک ګيله کړي
نه سړي د برګتيو نه کتي خوري

چې بيياڼکي له اسونو چټک ځغلي
پيشو پړانګ به د خوسي پر ځای کبلي خوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيشوګانو به بژګي، مړي مړکک خوړ
ترې کوکري په لوړه ځغلي په ځوړه سپي خوري

وروړنه يې بند کړه خويندې يې په بند کړې
د پسپسو شيخان دي پوهګړ خوندي خوري

ټول په غزاوو کې غازيان ښه ځان بولي
د سوسيسۍ کڅوړې ښې ډالري خوري

د فردوس ټاټوبي دا کمبختي نه دی
چې پردي سړي راځي او ترې سړي خوري

بل لوري ته له ډېرو ښېلابېلو ښېلګو د پېيلو څخه ډېره کوم يوازې پر دې دوې پېيلو يې بسنه کوم. په دې لاندېنۍ لغمانۍ چاربيته پېيله کې په دوهيمې مطلع (انترې، يا تشې يا خلاصې) په دوهيم بند کې ,, د ابۍ پۍ يې تالو ته خېږ ومه ،، کې نګېرګډون دی.
کلک، تينګ، پېخليکي، وران، دوکه کونکي دښن تالو ته د مور شهېدې راوستل کېږي خېږول کېږي نه (خو په پېيله کې په اوږد پېرې کړو، له ستونې (چنګغړک) نيولو، له ژونکو څخه د کوشنيوالي روزنې او ښونې پۍ خېږول (پورته کول کېږي) پېيلي شعري رښت دی. دلته خېږومه (ښځه نوږی کړ) نګيرګډون دی.

,, دښمن که مې روسی که امريکايی وي
چې له مانه ګرندی وي هغه به سپی وي

له تيارونه روښنايۍ په لوري ځمه
په بند کونج کې مې دښمن ايساره ومه
کورنی که باندنی که سا لنډی وي
چې له مانه ګرندی وي هغه به سپی وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په شته، شته او نه شته نه شته يې پلټمه
د ابۍ پۍ يې تالو ته خېږ ومه
که بيياڼکی که کيسکی که سورلنډی وي
چې له مانه ګړندی وي هغه به سپی وي

زه ولاړ يمه ودرېږم ځمه، ځمه
د ټاټوبي پر پښنو لاندې کومه
که غښتلی سپين او سور که تور برګی وي
چې له مانه ګړندی وي هغه به سپی وي

د پينۍ زوزان مې پښت د لمکي دي
پښتانه يهودي نه يهود غرځي دي
د بلا (بلحه) زوزات په خټه لغمانی وي
چې له مانه ګړندی وي هغه به سپی وي

په چل ول يې صفي الله فردوس ته وړمه
په ټپلو يې تر لغمانه رسومه
چالاکۍ کې که اوروړونکی اور بچی وي
چې له مانه ګړندی وي هغه به سپی وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱٦. رښتنی وېش د دوی د منځپانګې او سکالو له مخې

د محتوا او موضوع له مخې د لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری ډولونه

,, د محتوا او موضوع یا مانا له مخې شعر په لس ډوله دی،، (سید محی الدین ۱۳۸٦ لیږدی، ۵۵ چوپړی).
,, زما د نظریې له مخې ۲٦ ډوله دی.،، (صفي الله، ۱۴۰۰لیږدی، ۱۱ چوپړی)
زما په نظریې پیبلې , اشلوک، شبېر یا شعر، د منځپانګې , سکالو، محتوا (Content: محتوی، مضمون، اصلی معند، اندازه، راضی، قانع؛ را ضیکول یا قانعکول) او سکالو یا موضوع (Subject: رعیت، اهل، په معرضه کې مربوط، مشروط. ترلاس لاندې، موضوع، سرلیک، عنوان: فاعل ,هغه څوک یا شی دی چې یو کار، کار کوي یانې فعل یا کار د ده له خوا اجرا کیږي، لکه : زه کښلې کښنم؛ ایلول، لاندې کول، اخته کول، مخامخ کول ,لکه: د خطر سره، وړاندې کول، موضوع ګرځول) یا Topic: موضوع، عنوان، د خبرې سره، یا Matter: توکي، مواد، ماده، جوهر، اندازه، جسم، غبر، پېښه، پوسته اهمیت لرل یا موضوع) له مخې شپږ وېشت ۲٦ ډوله دی. لکه:

۱. دیني پیبلې (Religion Poem)

۲. بډاینې، غنایي یا بزمي پیبلې (Great, Important, Dignified, Supreme, Erotic, Amatory, Stimulating Poem)

۳. حماسي یا رزمي پیبلې (Epic Poem).

٤. ښوونېز یا تعلیمي پیبلې (Academic, Educational Poem)

۵. مدحي او ستاین پیبلې (Praise Poem)

٦. انتقادي پیبلې (Critical Poem) یا (هجو پیبلې Satirizing, Dispraising Poem ، طنز پیبلې Irony Poem ، هزل پیبلې Poem ,Slip, Trip, Slipping ټوکیزې پیبلې Limerick Poem)

۷. ویرنه یا مرثیه، ساندې پیبلې (Elegy Poem or Wailings Poem)

۸. مبارکی، هر کلي یا د تهنیت پیبلې (Congratulation Poem or Blessed, Happyness, Fortunate, August, Auspicious, Holy Poem)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹. د ګيلو، ګيلهمنتوب او شکايتونو پېيلې (Complainant, Complaining (Poem or Complaint, Grievance Poem

۱۰. وړتوب، وصفي پېيلې (Attributive, Qualificative, Adjectival (Poem

۱۱. هېوادپالنې پېيلې (Country Raising Poem)

۱۲. دوستي باور کولو پېيلې (Trust Friendship Poem)

۱۳. ځيرکې پېيلې (Intelligence Poem)

۱۴. پوهګړي پېيلې (Intellectual Poem)

۱۵. کورنۍ ته د غاړې اېښودنې پېيلې (Submission Family Poem)

۱۶. ورکړ د ډالۍ ورکولو پېيلې (Generosity Gift-Giving Poem)

۱۷. دندې کې د ټېټوالي پېيلې (Humility Service Poem)

۱۸. ټکرکولو مېړانې پېيلې (Courage Conflict Poem)

۱۹. د ژوند لارې لوړې ارزو پېيلې (Ambition Career Poem)

۲۰. زړه سوی او رښتي ټولوالي پېيلې (Mercy Legal System Poem)

۲۱. ليدل او رهبرۍ پېيلې (Vision Leadership Poem)

۲۲. مېلمه پالنې پېيلې (Hospitality Poem)

۲۳. ژبې نښتېځونکي پېيلې (Tongue Twisters Poem)

۲۴. متل پېيلې (Saying, Simile, Parable, Example, Model or (Idiom Poem

۲۵. ورمي پېيلې (Admonition Poem)

۲۶. لوڅې پېيلې (Nude, Naked, Bare or Sexy Poem)

لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ د منځپانګې، سکالو، محتوا، موضوع يا مسلې له مخې لاندې ۲۶ ډولونه لري، له اليده بسپنې ورکولو سره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۱ دیني لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Religion Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دې ډول لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې دیني موضوعات، لکه: د لومړي سړي (حضرت ادم ع یا ابوالبشر، د انسانانو پلار) څخه نیولې تر پایني د اسلام لارښود محمد رسول الله ص پورې اسلام منل؛ د الله ج، توحید (له شرک او کفر څخه ځان ساتل تر قیامت پورې)، په اسلامي نېغه لاره تر پاینۍ سلګۍ پورې ودرېدل، له ۲۲ لویو ګناهونو یا حرامو کارونو نه کول او حلال یا روا کارونو کول، دین د بزرګانو اقوال او لارښوونې؛ ژوند پېښې، عبرتناکې کیسې، په دین او مذهب پورې نور اړوند مسایل شامل دي.

د لیکونکي دیني لنډۍ ، دوې دیني ټپې، دیني ټیکۍ او دیني مصرۍ دي. بېلګې یې لکه:

- عامر کفارو ته خبرې که
  د الله رسول باندې څوک داسې کانې کړینه
- مینې د عامر ته فکر وړی
  زخمي یې یار دی پرې غاښونه تویونه
- د عامر مینه بویه مینه
  له اننګو کړی باسي اوښکې یې څینه
- پیغلو په خپل منځ کې دیره شئ
  د پیغمبر امتۍ څوک نه نازوینه
- بن جراح مینې ته ګور که
  د زغرې پرې په غاښو لرې کوینه

د عامر مینه څکه ډېره مینه ده، چې هغه سره رسول الله ص مینه درلوده. په ۹ لیږدیز لمرېز کال نجران د خلکو استازو ډله مخې ته راغله، وې غوښتل چې د رسول الله ص استازی ورسره لاړ شي، د ربښت بلنه او ښوونه ورته و کړي، رسول الله ص ورته و ویل ,, زه به له تاسو سره یو ربښتینی امانت دار ولیږم ،، حضرت عمر رض و ویل ,, کله چې رسول الله ص له لمانځه نه وزګار شو ښی او

(c) ketabton.com: The Digital Library

کینې خوا ته یې کتل، ما به د ځان ورښودلو له پاره ځان ورغځوه ترڅو چې دغه سعادت او د امین لقب را په برخه شي.
په دې ترڅ کې د هغه پام د عبیده په پلار عامر ولګیده او ورته یې و ویل: له دوی سره لاړ شه او د دوی ترمنځ چې خپل منځي شخړې یې دي په هکله یې د ربښت پرېکړه (حق فیصله) و کړه.،،
دا هغه وخت و، چې رسول الله ص و ویل ,, د هر امت له پاره یو امین شته او د دې امت امین ابوعبیده دی،،

دلته د امین الامت، د اسلام ستر کومندان، عامر بن عبدالله بن الجراح چې په حضرت ابو عبیده بن الجراح مشهور و، له میني ستاینه شوې. د اوحد (اُحد) په غزا کې چې مسلمانانو سخته ازموینه کې و لویدل، ابو عبیده رض له رسول الله ص سره خپلې بې حده میني څرګندونه داسې و کړه.

ابوبکر صدیق رض ویلې د اوحد (اُحد) په ورځ رسول الله ص باندې یوه سخت ګوزار داسې و شو چې د زغرې جنګي خولی دوې کړۍ، د هغه په دواړو خوا ته اننګو کې ښخې شوې. زه د هغه خوا ته وروان وم، کتل مې چې یوه سړی په داسې بیړه د هغه خوا ته په منډه دی، لکه په وزرونو چې الوزي او دا سړی ابوعبیده و. ما چې غوښتل د رسول الله ص له اننګو کړۍ و باسم نو ابوعبیده راته قسم واچوه، وې ویل: دا کار ما ته پرېږده، زه به یې و کړم.

په مخامخ غاښ باندې د مخ یوه کړۍ را و ایستله، کړۍ یې چې و غورځوله د هغه غاښ هم ورسره و غورځیده، بیا یې د بل مخ کړۍ په مخامخ غاښ سره و نیوله، هغه یې چې و ایستله بل غاښ یې هم ورسره و وته.
دې زړه دردونکې منظرې په کتلو چې د رسول الله ص مبارک مخ په وینو رنګ و، ابو عبیده په خواشینۍ سره و ویل:
,, څنګه به بریا و مومي هغه قوم چې د خپل پیغمبر مخ یې په وینو رنګ کړ او هغه یې د الله عظیم خوا ته دعوت کوي. ،،

,, د الله ج د لارې دغه ستر مجاهد په ټولو غزاګانو کې د یو تکړه کومندان په صفت برخه وا خیستله، څومره لوی شان و، د ابو عبیده چې د سلاسل په غزا کې رسول الله ص د عمرو بن العاص رض له پاره د مرستې لښکر ورلیږه، په هغه کې حضرت ابوبکر صدیق رض او حضرت عمر رض غوندې شخصیتونه شامل وو؛ نو ابو عبیده رض یې د دغه لښکر کوماندان و ټاکه.،، (قیام الدین، ۱۹۸۹م کال، ۲۰ چوپړی).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۲ بډايني، غنايي يا بزمي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Great, Important, Dignified, Supreme, Erotic, Amatory, Stimulating Landay, Tapa, Tikay and Masray):

غنا په لغت کې سرود، نغمې او ښکلي آواز ته وايي.
او په ادبي اصطلاح هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې د شاعر د احساساتو، عواطفو بيانونکي او ځرګندوی وي.
دغه احساسات خامخا د انساني مينې (محبت)، مينه ناك، له مينې ډك، لېوالتيايي (عشقي)، پاروني، رنځونو او کړاوونو څخه متأثر يا اغېزمن شوي وي.
سکالو يې پر بزم او يا د يادويګا (۲۳٤مخ) په خبره پر مينه يا لېوالتيا راڅرخي.
بډايني، غنايي يا بزمي لنډۍ، بډايني، غنايي يا بزمي ټپه، غنايي يا بزمي ټيکۍ او غنايي يا بزمي مصرۍ دي، بېلګې يې لکه:

- دا زه چې سوې، سوې وايم
پرون ابله ورځ جانان شړلی يمه

- سختې ټپې د زړه په زور شي
زه دې له سختو ټپو و ويستم مينه

- پيغلې واده کې ټيکۍ و که
کوږدن مې نه ودی کوږدنه ناسته يمه

- نيمه شپه ده تول ويده دي
زه بند په بند مې په مصرو کې يار ترمه

۱۶. ۳ حماسي يا رزمي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Epic Landay, Tapa, Tikay and Masray):

چې د جنګونو، اتلولۍيو او ملي تاريخي وياړنو بيان په کې راغلی وي.
سکالو يې پر رزم يا د يادويګا (۲۳٤مخ) په خبره پر جنګ جګړې راڅرخي.
د ليکونکي حماسي يا رزمي لنډۍ او حماسي يا رزمي مصرۍ ده، بېلګه يې لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

غښتليه! رټ شه ولاړېږه
پر دښمن ګډه شخړه وړو چې تالا شينه

تورې او سپرې مې دلې دي
چې پر راځي ما به په تن ترلې وينه

۱۶. ٤ ښوونېزې يا تعليمي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Academic or Educational Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دې کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ شامل دي چې د شاعر هدف په کې نورروته د ښوونې، زده کړې، نورو علومو او فنونو ور زده کول وي.
لکه د ليکووال ښوونېز يا تعليمي لنډۍ ده:

زدهکړې پر زوی برکتي و که
چې پرې سوکاله شمه زه ته او برکته

۱۶. ٥ مدحي او ستاين لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Praise Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دې ډول لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې شاعر د خپل ممدوح ستاينه کوي، د هغه اخلاقي ښيګڼې بيانوي، د دنيايي ژوند برياوې او ښکلاوې يې ستايي.
لکه د ليکووال مدحي او ستاين لنډۍ ده:

خدايه! جنت له بويه خوړ دی
د خاوند غرې بوی مې زړه کرار وينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ٦ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Critical, Satirizing or Dispraising, Irony, Slip, Trip or Slipping, Limerick :(Landay, Tapa, Tikay and Masray

په دې ډول لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې د فرد يا ټولنې اخلاقي نيمګړتياوې، ناوړه اعمالو ته د انتقاد ګوته نيول کيږي، مسايل د هجو يا طنز په ژبه بيانيږي او يوه ډول ټوکيزې ببيلې دي.

انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزې لنډۍ؛ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزې ټپې؛ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزې ټيکۍ چې پاينۍ يې د ليکونکي ده او انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزې مصرۍ، بېلګې يې لکه:

- ,, ايمان دې ښه راته معلوم دی
  په لباسي پګړۍ دې مه وهه لاسونه،،
  (پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۹۹چوپړی)

- ,, تيزنې مور يې ټوخی وکه
  ځکه مې يار د کټه لاندې ولوېدنه،،
  (د ليکوال پېژند ځرګند نه دی، ۱۳۱۲ لېږدی، ۹ چوپړی)

- مسلماني مې پرې ډانډس کړه
  د مور په غېږ کې مې پرې غاښ و لګونه

- باران وربږي يخ مې کيږي
  شوله پخه کړه ما را وغواړه مينه

- سختې ټپې د زړه په زور شي
  زه دې له سختو نارو ويستې مينه

- ځکه مې ځان ورنه راټول که
  دومره بې کدره شوم په ځان و شرمېدمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ پښتو مې ستا په سر کوله
ته بې پښتو شوې، زه پښتو څه ته کومه

▲ زه به د کټ خوبونه څه کړم
ما مې لالی په سینه پاس ویده کوینه

▲ ,, د زړه پرهار مې په ناصور شو
د صبر مالګه د غم مرچ پرې دوړه ومه ،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لیږدی، ۹۵چوپړی)

▲ اه! د سفیر فردوس خبره
چې بل کې سر کیښود ترې هر څه له سر ځینه

▲ اخیرنی مصری دې دا وي
د ملا سره برستن په شا دوزخ ته ځینه

▲ دا سور سری سور یې بریتونه
د ونې ډډ پنا کوي ما داروینه

▲ زړه مې نری دی لکه لوټه
د سهر باد یې خوروي لکه لکړه

۱۶. ۷ ویرنه یا مرثیه، ساندې لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری (Elegy or Wailings Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی مانا (لغوي معنی) یې پر مړي ستاینې او ژړېدنې دې.
او په ادبي اصطلاح هغه لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری دي چې پیيلنو (شاعرانو) په کې د مړي د نیکیيو او ښېګڼو ستاینې کړې وي؛ د هغه پر مړینه یې د خواشینی او خفګان څرګندونه کړې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويرنه يا مرثيه، ساندې لنډۍ؛ ويرنه يا مرثيه، ساندې ټپې او ويرنه يا مرثيه، ساندې مصرۍ چې پاينۍ يې د ليکونکي ده، بېلګې يې لکه:

▲ مرګي داسې ځوانان وې وړه
له ډېره خياله يې کاږه وړل ورمېږونه

▲ په ګورستان مې سلام وايه
چې خاورې نه کړې ,, شکرالله ،، سپين مړوندونه

▲ که ګور ته تللې لار وى
ما به ,, ستوريه ،، ته هر سهار لېږل ګلونه

▲ خبر مې کله، کله واخله
د مرګ اوبه مې تر مرۍ راغلې دينه

▲ جانانه مړ يې که ژوندى يې
ميراث خورو دې پر ما لاس ولګونه

▲ علمه راشئ ننداري ته
چې ملنګ جان او دوجان ګور ته ورځينه

▲ ,, مرګى د غره ښوکې ته راغى
ما ويل سلام دى د ويل کور دې ورانه ومه،،

(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدى، ۱۰۰ چوېرى)

▲ جانان مې سور کفن اغوستى
په استقبال يې پرښتې ولاړې دينه

▲ د آدم خټه چې خمير شوه
ټوله د غم سره لړلې ده مينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

عزرائيل راغی روح مې اخلي
ما د جانان تر غولي ژر يوسه چې مرمه

۱۶. ۸ مبارکۍ، هرکلي یا د تهنیت لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Congratulation or Blessed, Happyness, Fortunate, August, Auspicious, Holy Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د تهنيت لغوي معنا مبارکي او ښه راغلاستويل دي.
او په ادبي اصطلاح د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دا ډول د مرثيې خلاف دی.
پيیلن (شاعر) او پيیلنه يا شاعره په کې د خوښۍ احساس څرګندوي او نوروته د خوښۍ پيغام رسوي.

د مبارکۍ او هرکلي لنډۍ؛ د مبارکۍ، هرکلي ټپې؛ د مبارکۍ او هرکلي ټيکۍ او د مبارکۍ او هرکلي مصرۍ دي، بېلګې يې لکه:

توري جامې دې مبارک شه
لړ رانړدې شه چې تنۍ دې و ترمه

کوندې کونډتون دې مبارک شه
ځوی دې ځلمی شو په برېتو وهې لاسونه

هر کله راشي د يار غمه
له تا کربان شم د ځغمولو ځای دې يمه

مبارکي را کړی عالمه
له تهمتونو سره يار کبوله کړمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناوکی راشه په خير راغلي
مېره دې تا ته هر کلی وايي مينه

د خلکو ښه خوښ يې جانانه
دوی په حساب کې موږه! ښه حسابوينه

زه ما ارمان ختلی نه دی
لاسونه جيګ کړه غيږ ته بيا راشه مينه

۱۶. ۹ د ګيلو، ګيله‌من او شکايتونو لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Complainant, Complaining or Complaint, Grievance Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دې ډول لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې د ژوند له ناوړه، غمناک حالت، د ټولنې ظالم حاکم قدرت نه ګيله او شکايت شوی وي.
پيېلن (شاعر) د غسې خپل دردونه، اوزونه ځرګندوي او نور پرې خبروي چې اصلي هدف يې له خپل حال نه د نورو خبرول دي.

د ګيلو، ګيله‌من، ګيله‌منې او شکايتونو لنډۍ (لنډۍ او دوې ټپې دې چې ګل رنګ استاذ ويلې دي)؛ د ګيلو، ګيله‌من او شکايتونو ټپې؛ د ګيلو، ګيله‌من او شکايتونو ټيکۍ او د ګيلو، ګيله‌من او شکايتونو مصرۍ چې پاينۍ يې د ليکونکي ده، بېلګې يې لکه:

ټپس کفتره خوله کې وېوړه؛ ګرانه!
شاه بازه و خورې مرکنډۍ دواړه ځانګونه

کفتره باز و خوره خدايه
زه خوار شاهين منګولې سرې بدنام پرې يمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

باز د باتور له چنګه خلاص شو
که دا يې ياد وي بيا به نه ترې دورونه

د لوړو غرو کجور يې مړ کړه
بلبلې ژاړې چې خالي دي ګړنګونه

غازيانو جنګ کړئ ماتې مه کړئ
تل خو به نه وي د حضرت په دين جنګونه

زه چې د يار کوڅې ته ورشم
لکه چپې غوپی په ډډه څور کومه

د ځنګل تور ښامار ترې ښه ده
دا وسني ځوانان سړی بربنډوينه

بدن مې غر اوښکې چينې دي؛ ګرانه!
اوښکې د غم کډې په سر ولاړېدينه

بدن مې ځانګه د ګلاب ده
د اشنا مينې زه نوشه د وچې کړمه

اخیرنی ټپه دې دا وي
خدای دې حاضر مجلس ته ورکړي جنتونه

ولې مې نه ورکوې پلاره
مازده خو نه یم چې به ګنډې چلومه

لکه د ونې ځومره پانې
دومره ګیلې مې یاره ستا له لاسه دينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوه د يارۍ مې ورته ويلي
کتوی يې باندې کلېمې راته کوينه

ګېلې مې ډېرې ورته و کړې
که مې يوه ځل په سور پالنګ ملګری شينه

د زورورو زور اوبه شه
نن مې جانان په کوټه غلی تېرېدنه

۱۶. ۱۰ وړتوب، وصفي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ Attributive, Qualificative, Adjectival) :(Landay, Tapa, Tikay and Masray

په دغه ډول لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې شاعر د خپلې مستقيمې ليدنې کتنې يا باورې اورېدنې له مخې د اشخاصو، طبيعي منظرو، کال د فصلونو او نورو شيانو ظاهري صفات شرح کوي. کله، کله بيا د خپل تخيلي ځواک په ملتيا معنوي، باطني نړۍ ته داخليږي، د افرادو روحي او عاطفي ځانګړنې تشريح کوي.

وړتوب، وصفي لنډۍ، وړتوب، وصفي ټپې، د ځېرونکي او ليکونکي وړتوب، وصفي ټيکۍ ده او وړتوب، وصفي مصرۍ دي. د لرغون پېر بېلګې يې لکه:

اواز يوه بل سره جوړه کړئ
خلک به وايي شنه توتيان نارې وهينه

شيخه پوښتنې درنه کيږي
د الکانو سره مه ګرځه مينه

په الکـتوب مې زړه زخمي شو
ټينګه مې راغله جوړ مې نه کړل پرهرونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

جانانه چېرته به ولاړ يې
سوي او سوي اوسېلي دې باد راوړينه

عالم دې وايي تومتونه
زه د اشنا په غېږ کې چا ليدلی يمه

مينه د زړه خبره نه ده
مينه لګېږي د زړه وينه وچوينه

که يې بوغان راباندې پلوري
زه پيرودونکې د ابـی د ګسټ ګل يمه

چې د ستا زړه پرې تازه کيږي
هغه سپرلی په کال کې يوه وارې راځينه

,, خلک صفت د جينکو که
د الکانو سيني نغښتي بالختونه،،
(د ليکوال پېژند ځرګند نه دی، ۱۳۱۲ لېږدی، ۲۱۴ چوپړی)

خلک د کال مړي ته ژاړي
ما په ژوندې جانان کمر را وشکونه

عالم دې وايي تومتونه
ما د تهمت په ډنډ کې ډېر لمبلي دينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۱۱ هېوادپالني لنډۍ، ټپې، ټيکی او مصرۍ (Country Raising Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دغه ډول لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې د هېواد پالنې، وطن هسکولو او ټاټوبي (پورته کولو، جګول پرمخ بيول، ژوند کول، تيارول، روزل، برابرول، مينه لرل، سرشته کول، ابشول، ابادول، جوړول، ودانول، راټولول، مړول، ځرګندول، اعتراف کول، ډېرول، زياتول، پرسېډل، پای ته رسول، سر ته رسول، تمامول، بشپړول) په اړه سپړنه شوې وي.
پېيلن او پېلنه په پېيله کې د دښن لمسون نه منلو، خپلې خاورې ته د لېوالتيا په لوړ حس کتلو ځانګړنې سپينې ته راوباسي.

هېوادپالني لنډۍ اوله او دوېيمه د ځېرونکې ده، هېوادپالني ټپې، هېوادپالني ټيکۍ او هېواد پالنې مصرۍ پاينی دوې د ځېرونکې دي، بېلګې يې لکه:

▲ وطن تم ټول کافران راغله
ژر را پاڅېږه چې جوړه جهاد له ځونه

▲ د بوست له ور به زه درتېر شم
غاړه غړۍ دې له کالـه راځـه مينه

▲ وطنه! سر بيه دې بناية
سر به مې لاړ شي باقيدار به دې ځو شمه

▲ لاس دې له چته رابهر کړه
ته د وطن پيغلو ته وايه سلامونه

▲ يار په يارۍ کې ضامن غواړي
پردی وطن دی سترګې چاته واړومه

▲ دا به د چا په ځان پيرځو وي
چې تله واخلي پردی غم ځان ته تلينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښادي والا د سرو خیمه ده
دا هېوادوال يې د سرو زړو تنابونه

,, ځلمي ولاړ توريې تر ملا دي
غزاله ځي پر خپل وطن سر ور کوينه،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لیږدی، ۱۵۷ چوپړی)

کربان وطنه زمونږ کور يې
په سر او سترګو به دې مونږ جوړو اړمنه

کربان وطنه ښومره خونږ يې
له ځانه ګرانه و خوږمن افغانستانه

۱۶. ۱۲ دوستي باورکولو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Trust Friendship Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دغه ډول لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې د دوستي (ياري، ملګري او يارنې) باورکولو (ويساکول، اعتبار کول: اسره کول، هیله کول، تکيه کول، اعتماد کول، توکل کول: عقیده لرل، امید کول. باور، ويسا: باوري، اعتباري: ذمه وار مقام، مسئول مقام: ښوکیدار، ښوکی والا: امانت، وديعه، سپارنه، امانتي پانګه: د نرخونو د کنټرول موسسې.) په اړه سپړنه شوې وي.

پيبلن او پیلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې ځان کم راوستو، خبرې منلو(فرمان برداري، حکم منلو)، ملګري ماتولو، بې پامه (بې پروا، بې لحاظ)، پېښنه، په کومه بڼه تاسو باور تعريف کوئ؟؛ تر ټولو ډېر باوري تن ستاسو په ژوند کې ښوک دی؟؛ په کومه بڼه په چار ده چې دوستي و کوئ؟؛ تاسو د تل پاتې باور او يارنې له پاره غوره کړنې کوئ؟ ولې او ولې نه؟؛ تاسو په کومه بڼه اند لرئ چې باوري ملګري مو د وړتياوي کوم پوړونه پوره کړي؟؛ تاسو په کومه بڼه اند لرئ چې خپله مکري مو ومنئ ؟؛ ستاسو په ژوند کې کوم تن يا تنه شتون لري چې هره خبره يې ومنئ؟؛ په ورته بڼه پوښتنېزه غونډلې او د ياراني باور لوړ حس ځانګړني سپيني ته راوباسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوستي باورکولو لنډۍ، دوستي باورکولو ټپه، د ليکونکي دوستي باورکولو ټيکۍ او دوستي باورکولو مصرۍ ده، بېلګې يې لکه:

▲ اسمان کړنګ وهه را لوېږه
دوستان دې خلاص وي غمازان دې لاندې شينه،،
(د ليکوال پېژند ځرګند نه دی، ۱۳۱۲ لېږدی، ۱ چوپړی)

▲ ملا ترلې يار مې مړ دی
ملاترلې شړی و کڅم و ژاړمه

▲ بډۍ ملګرې دې خوشحاله
واده د ستا دی ژړا دوی د دروغو کړينه

▲ کور يې د مرګ په تبه وران کړې
چې په دوستۍ کې باڅې تېرې تکوينه

۱۶. ۱۳ ځيرکې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Intelligence Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی يا ويکيي له پامه د پوهې، خبرتيا، استخباريه، ځانګړيو خدمتونو لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو يې داسې رونبېري: په کې د دبنن شته، د جګړې کربنې شاته د ځواک کچه مندلو، پټې موخې، د غوله‌وني شفرونه او سګنالونه؛ کاره وګړي او کاړې هاميانی ځارل؛ ټاکلی وګړي ربنت، د غلې کړنو ګور ټولوالې کړه وړه بوږېدلي وي.

ځيرکې لنډۍ، د ځېرونکي ليکونکي ځيرکه ټپه، ځيرکه ټيکۍ او ځيرکې مصرۍ چې پاينۍ يې د ليکونکي ده، بېلګې يې لکه:

▲ له خوبه پاسه! بادورداره!
له تا تېرېږي د لاچي لونګ بادونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه یار مې دوې پورافسه کړي
کړنه يې نه شته نه شفرونه سګنالونه

سړی چې نوی واده و کړي
لکه بې خوبه باز په ناسته خوب کوينه

له دېواله مې سر ور هسک کړ
وينم ښارو سره کارغه لوبې کوينه

ما ته په سترګو کې حال وايه
لارې کوڅې له غمازانو ډکې دينه

په خوله دې غږ راته و نه کړه
د سترګو کونج کې دې بانه و رپونه

ګټه د تولو په کې شونې
چې سترګو زړه ته لار ځارګر ځارلې وينه

۱۶. ۱٤ پوهګړې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Intellectual Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ یا ویکیي له پامه هوښیارې، عاقلې، روښان فکره لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو یې داسې رونېږي: په کې د لوړو لوروینو، غوره پېژند، سویې کمعقلي، سویې جهالت، سویې پوچې عقیدې (سویې موهوماتو، سویې موهوم پرستي، سویې خرافاتو) او په لوړه علمي ژمنې بوربدلي وي.

د ځېرونکي (لیکونکي یا زما) پوهګړې لنډۍ، د لیکونکي پوهګړې ټپه، پوهګړې ټیکۍ ده او د لیکونکي پوهګړې مصرۍ ده چې پاینۍ يې وګړنۍ ده، بېلګې يې لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ اه! د سفير فردوس خبره
له هغې نه زر چند ښکلي خداى را کړه مېرمنه

▲ واه په لولى پېغلې لېواله
مناسب نه دي خوله وېنځښتي سترګې دواړه

▲ ته کروندګره ناوې نه يې
چې هم ګوتنه کړې غورينه او کټنه

▲ اه! د سفير فردوس خبره
ګرځ شه! چې غوښې له الماسو لوړې وړينه

▲ چې پوهنتون يې لوستى نه وي
د دوېلسم په سويه خوله نه ورکوينه

۱۶. ۱۵ کورنۍ ته د غاړې اېښودني لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Submission Family Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی يا ويکيي له پامه کهول ته د سپارنې (تسليمېدنې، اطاعت، وړانديز) لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننهنۍ سکالو يې داسي رونېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې پوښتي چې غاړه ايښودنه څه ده؟؛ يوه بېلګه يې وړاندې کړئ، په کوم پېر کې چې غاړه اېښودنه شتون و نه لري، پايله (نتيجه، پاى، غوره والى او توپير) يې څه ده؟؛ په کومه بڼه پام کوئ چې پلار ته اړيينه ده ځواب ويونکى د هغه زوزان وي چې سراښتوب (بخل، حرص) او درناوى نه کوونکى وي؟ او د روزنې غوره کړه وړه وندي کوي.
د ځېرونکي کورنۍ ته د غاړې اېښودنې لنډۍ دي، بېلګې يې لکه:

▲ زړه يې پر دې ښارګوټي نه دى
په دا او دا بلکن ولاړه وي ګلځکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ راته یې شپېږ زوزات را وړي
له سترګو لرې لره زما ښکلې ګلوۍیه

۱۶. ۱۶ ورکړې د ډالۍ ورکولو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Generosity Gift-Giving Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی یا ویکیي له پامه په سخاوت (بې کبري، فراخوالی، فیاضي) د ډالۍیو ورکولو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې پوښتي چې ورکړ څه دی؟؛ هغه ډالۍ سپیني ته را وباسئ چې ترټولو غوره مو په ژوند کې کوم تن ته ورکړې وي؛ تاسو په کومه بڼه حس کوه په کوم پېر کې مو چې ډالۍ ورکوله؟؛ تر اوسه مو لېست جوړ کړی چې پلار، مور، ورور او خور ته څه او څه اړین دي، دا اړتیا مو ولې غوره کړه او په څو هامیانۍیو ورته ډالۍ پیرودئ؟؛ په سختۍ کې مو چاته ډالۍ ورکړې؟؛ غوره جوړه د ژوند کومه ډالۍ غوره کوي؟؛ غوره سخاوت، او د بې کبري غوره کړه وړه وندي کوي.

لرغون پېر دوې داني د ورکړ د ډالۍ ورکولو لنډۍ او لرغون پېر درې داني د ورکړ د ډالۍ ورکولو مصرۍ دي، بېلګې یې لکه:

▲ ,, خاشې راتول که اور پرې بل که
زمونږ دستور دی په رڼا خوله ورکونه،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۶۷ چوپړی)

▲ ,, غونچه د ګلو مې په لاس ده
بورا ته پټ وایه چې ځان را رسوینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۲۸ چوپړی)

▲ نصوار دې تو کړه خولګې واخله
د ژبې څوکه څوک سوالې ته ورکوینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د زړه کترې مې درته درکړې
ناپوهه بازه تا زه و نه پېژندمه

د زلفو تار په اشرفی دی
ما د جانان په لاس ګېډي ورکړي دينه

۱۶. ۱۷ دندې کې د ټېټوالي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Humility Service Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی يا ويکيي له پامه په خدمت، کار، نوکري، وظيفه، ماموريت، د لښ خدمت کې د ټېټوالي، سپکوالي، تواضع لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پيېلن يا پيېلنه په لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې د غورې دندې او غوره کړو وړو، ښه سلوکو، بې لوره لوروينو، په اتلولۍ د دندې سرته رسولو، په سرلوړۍ د ټاټوبي سپارل شوې هره دنده بشپړولو او په ټوله کې د لوی کور په لوی ليد د دندې کړه وړه وندي کوي.

دوې داني دندې کې د ټېټوالي لنډۍ چې دوبيمه يې د ځېړونکي ده او د زوړ پېر دندې کې د ټېټوالي ټيکۍ ده، بېلګې يې لکه:

خدمت برباد ګنا لازمه
نور به د زړه کنترې ساتم نه بازونه

دنده سهاره تر ماښامه
جانانه تاته په کې څه شی پاتې شونه

ټيک دې باچا خال دې وزير دی
دا لونګين دې ليږدونکی په مخ ځينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۱۸ ټکرکولو مېراني لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Courage Conflict Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی یا ویکیي له پامه د ټکر خوړلو همت، مخالفت کولو زړور توب، تصادم کولو همت، په زوره په بل شي سره نښتلو زړور توب، لګېدلو مېراني، مخالفت همت، اخ او ډب مېرانې، لګېدنې زړور توب او نښتې زړور توب لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې پوښتي چې په روان پېر کې ستا او د بل تن ترمنځ په زوره په بل شي سره نښتل په څه دي؟؛ تاسو دغه حالت ته په کومه بڼه ځواب ورکوئ؛ خپل د لګېدلو باندې چې تاسو ځواب ورکړی دی؛ خوښ يئ پرې او که نه؛ په بېله بڼه غواړئ چې ځواب ورکړئ؟؛ که بل تن له ورته مخالفت سره مخ شي تاسو څه پام کوئ چې د هغوی مخالفت به په کومه ډول وي؟ او د همت یا زړورتوب په اړه غوره کړه وړه وندي کوي.

د ټکرکولو مېراني لنډۍ، ټکرکولو مېراني ټپې، د څېرونکي ټکرکولو مېراني ټیکۍ ده او ټکرکولو مېراني مصرۍ دي چې پاینۍ یې د څېرونکي ده.
بېلګې یې لکه:

- ,, چې د اتک پر بېړۍ سپور شي
ما در په یاد کړه چې زړه ور به شي مينه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېردی، ۹۹چوېری)

- زه خو همغه مسته لیلا یم
چې رنګ مې ژېړ دی له همزولو بېله یمه

- نصیب تقدیر ته ګناه نه شته
بخت چې کوږه شي تندی سل ټکرې خورینه

- د مینې یار مې پیدا نه که
چې کاغذي سینه بې درې وړې کړمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښمن ته خانده هوسېږه
دوست ته په پټه و ژاړه چې ډوبه شومه

دا د غازي غازۍ واده دی
چې د واده شپې یې د سمڅو منځ کې دینه

یوه مې هغه سړی دښمن دی
چې دی به پاو وي ځان به سېر حسابوینه،،
(جیمز، ۱۹۸۸ زېږدی، ۲۱۳ چوپړی)

یا به دې زلفې کمر بند کړم
یا به مې سر د غرغرې شمال وهینه

سر مې له غرو سره وهلی
توکل په خدای دی چې زه پرځم که غرونه

سر مې له غرو سره وهلی
توکل په خدای دی چې زه پرځم که غرونه

۱۶. ۱۹ د ژوند لارې لوړې ارزو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Ambition Career Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی یا ویکیي له پامه د مسلك حرص، حرفي جاطلبي، د ژوند لارې لوړې ارزو، پرمختګ (په ژوند کې منډې، کار کې بېړې) داعیې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وایي.
په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو یې داسې رونېړي: چې پېیلن یا پېیلنه په پېیله کې پوښتي چې کله تاسو کوشنی وئ، څه شی تاسو غوښتل چې شئ په راتلونکي پېر کې؟ ولې؟ ورسته مو خپلې غوښتنې څخه وګرځیدئ؟؛ د لوړې ارزو ګټې په څه کې دي او تاوونه یې څه دي؟؛ تاسو په روان پېر کې په څه مشغول یئ چې په سمون یې خپلې موخې ترلاسه کوئ؟؛ تاسو داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پام کوئ چې ستاسو لوړې ارزو پای ته نه رسېږي؟ ولې؟ او ولې نه؟؛ تاسو لوړې ارزو لرئ چې د يوه استازي يا فلمي ستوري په شان شتمن تن و وسئ؟ نه لکه يوه اېنجينېر تن په شان چې هېڅ سرغندوی (مشهور)، بډايه او سوکاله نه وي خو ټول ژوند يې د نورو وګړو يا د ټولګټي هوساينې، ګټنې او مرستې له پاره په کار کړ کړی وي؛ تاسو تل څه شئ غواړئ چې ترلاسه يې کړئ؟؛ تاسو ترسره کړي دي تراوسه؟ تاسو په کومه بڼه د برياليتوب مېچه کوئ؟؛ تاسو لوړې ارزولرونکي يئ؟ ستاسو نومړی حرص د دې سبب شوی دی چې د ژوند غوره برخه مو له پامه لوېدلې وي؟؛ تاسو څه شی کولی شئ چې ډېر يا لږ لوړ ارزو لرونکی دي وګڼل شئ له خپلو څه رنګوالي څخه؟؛ د مسلك حرص، حرفي جاطلبي، په ژوند کې منډې او کار کې بېړې داعيې وندي کوي.

د ژوند لارې لوړې ارزو لنډی، د ژوند لارې لوړې ارزو ټپه، د ژوند لارې لوړې ارزو ټيکی او د ژوند لارې لوړې ارزو مصری دي، بېلګې يې لکه:

- چې فاکولته دې ويلې نه وي
و به دې نه کړم د لېسې کوناټوره

- دوکتورا ښکلي ځوانان وايي
کوناټور پوهنتون ته ځي بېرته راځينه

- د ګوډاګي واده به تېر شي
سپی بڼه و نکړه شولې ديګ دي و لړنه

- خدايه! د پېغلو باران و کړې
چې ځادر و غوړو ترې و ترم پنډونه

- د باچاهی لايقه ياره
خدای دې باچا کړه چې سلام ته دې درشمه

- زما دې بيا تمه پيدا کړه
چې په کاره اورمېګ دي بېرته و کاته نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

له موزيکي نه ورګه ښه ده
چې نيمه شپه شي اړخ په اړخ مې اړوينه

خدای دې له دې لارې را جوړ کړه
خلک به وايي مخ يې تور دی يار يې مرينه

,, د پيغلې خوله د جنت ور دی
د جنت ور ته هر مومن تمه لرينه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۵۵ چوپړی)

ستا د ديدن په تمه، تمه
لکه اوبړی په چړ کې وچه پاتې شومه

ستا د ديدن په تمه، تمه
لکه ريدي په دامانو ورژېدمه
(محمدين، ۱۹۸ چوپړی)

ستا د ديدن په تمه، تمه
لکه يعقوب پيغمبر ړون در پسې شومه

په ايشاره مې پوهه نه شوې
ډاکټرې څو به غړوندی درپسې وړمه

۱۶. ۲۰ زړه سوی او ربښتي تولوالي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Mercy Legal System Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ یا ويکيي له پامه زړه سوی او ربښتي تولوالي (رحم او قانوني سيستم، مهرباني او حقوقی تولوالې، شرعي تولوالي) لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو يې داسې رونبېږي: چې پيبلن يا پيپلنه په پيبله کې پوښتي چې کله مو داسې کار کړی دی چې اوس پوی شوئ چې داسې کار مې بايد نه وی کړی؟؛ تر اوسه پورې دې داسې پرېکړې پايله ترلاسه کړې ده چې تورن کښل شوی يې او يا کوم تن در ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

بخښنه یا زړه سوی دربانډې کړی وي؟؛ د پرېکړه کوونکي (قاضي) کړه څه ډول وي؟؛ د پرېکړه کونکي او زړه سوي کوونکي ترمنځ بېل والی څه دی؟؛ وګړي دي پیرېکړي و کړي او که زړه سوی چې کله کوم تن په لوی تور تورن وي؟؛

دودېز، ټاټوبي او پېنيوال ربنت لوړ حس د ترې او پرېکړې هر تن ډک وي؟؛ ستاسو پور په وګړو باندې د پرېکړې او زړه سوي په ډول چې مالیه نه پرې کوي؛ وژني؛ د تمځي د ځراغونو نه درناوی؛ پر ناموس وار؛ له هتې د خوړو غلا؛ د نشه يي توکو پلور تورونو په کومه بنه کړ کېږئ؟؛ تاسو تر ډېره پرېکړه کونکی او که رحم کوونکی تن يئ او ولې تاسو پام کوئ چې داسې تن يئ؟؛ تاسو د خپلو وګړو په منځ کې د پرېکړې او زړه سوي په ډول ترمنځ تله او پر تلنه په څه ډول کوئ؟؛ د ښه سلوک برابری (پای ته نږدې: د ځانمنیتوب ښکاروندي ځان پالني؛ پای ته ډېر نږدې: قانوني ښکاروندی؛ پای: مسلکي کړني ښکاروندی؛ له پای وړاندې: ربنتینوالی ښکاروندی) کوي. ځیني شیان کېدی شي چې قانوني وي، خو سوی سم یا ناسم به وي (ښه سلوکو پوهه)، ځیني شیان کېدی شي چې سم وي (ښه سلوکو پوهه) خو سوی قانوني یا بي قانونه به) وي او په کې د عفوي، زړه سوي، رحم، مهرباني، قانوني، ربنتي، حقوقي، شرعي ټولوالي بوږېدلي وي.

څېړونکي د زړه سوی او ربنتي ټولوالي لنډی ده چې ښځو ته منسوبه ده؛ او د لرغون پېر درې داني زړه سوی او ربنتي ټولوالي ټپې دي چې پیلنی يي ښځو ته منسوبه ده، دوهیمه او درېیمه یا پاینی يي نرانو ته منسوبې دي. بېلګې يي لکه:

▲ زما په تور زندان ته تللی
زه د اتو زامنو مور یم زې بخښمه

▲ ماته پرې کړی ځواب را که
زه زنګېدلي یاری نوره نه کومه

▲ ,, زما به خنګه رنګ تازه شي
چي اندېښني مي اغوستن خوراک غمونه شومه

▲ د بېلتانه پېتی په سر دی
زه به دمه د اندېښنو کندو ته ورمه شومه

(جیمز، ۱۹۸۸ زېږدی، ۲۱۳ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۲۱ لیدل او رهبری لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Vision Leadership Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی یا ویکیي له پامه په خیال کې راوستل او مشرۍ، (لیدل او زعیمي، تصور کول او رهبرۍ، په خیال کې راتلل او لاربښوونکي، خیالي منظره او مشرۍ، خیال او رهبرۍ، بصیرت او رهبرۍ، باصره او زعیمي، منظره او زعیمي، د باصري حس او رهبرۍ) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې پوښتي چې هغه کوم رهبر دی چې تاسو ورته د مینې او شاباسي په نظر ورته ګورئ؟ ولې دوی ته د مینې او شاباسي په نظر ګورئ؟؛ کوم څه رنګوالی تاسو په ښه رهبر کې وینئ؟؛ پرته له مشرۍ څخه په ټاټوبي کې ګډوډي، بشپېړه بې نظمي او انارشیزم یا ځانځاني (بې رښتي، بې حکومتي) ته لاره پرانستل کېږي؟؛
مشر (رهبر) د لیدلو (بصیرت، تصور کول، په خیال کې راتلل)؛ قضاوت (نظریه، اټکل، د تشخیص قوه) او د ښې راتلونکي په هېله (د ښه ژوندانه په هېله) درې غوره ځانګېړنې لري؟؛ رهبري پر دې پوهېږي چې راتلونکی بل کوم کار و کړي؛ پوهېږي چې دا ولې غوره دی او پوهېږي چې په لاس کې لرلو اسانتیاوو زېرمو څخه ګټنې راوباسي؟؛ کومې پرېوتلې (واقعه، دروغ) مخې ته دي؛
دا ځلور اړخه لري لکه څنګه چې دننۍ اړخ لري؟؛ په هرو پېچلو خنډونو کې اسانتیاوې پلټي، خو په هرو اسنتیاوو کې خنډونه نه پلټي!؟؛ لیکونکی څه شی په ډاګه کوي چې درې غوره ځانګېړنې د مشر څه دي؟؛ د کښونکي کښلې چې وړاندې کوي دا د هر وګړي لید دی، د یوه ښه رهبر له پاره، تاسو ورسره دامنئ او که نه یې منئ، ولې؟ او ولې نه؟؛ په پېنځ‌واله سیمه کې ګټور مشر په کومه ډول تشریح کوئ؟ او وند د رهبرۍ په کې بوږېدلې وي.

د لرغون پېر لیدل او رهبرۍ لنډۍ؛ د لیدل او رهبرۍ ټپې چې پیلنۍ او دوېیمه د ځېرونکي دي؛ درېیمه، ځلورمه او پېنځمه یې لرغونې وګړنۍ دي؛ ځېرونکي یا لیکونکي د لیدل او رهبرۍ ټیکۍ؛ او د لیدل او رهبرۍ مصرۍ دي (د محمد نور بابا مصرۍ دي چې ملاګي استاذ ویلې دي)، بېلګې یې لکه:

▲ ,, ګولاب په ګولو کې باچا دی
نرګس وزیر خزان پرې راوړل براتونه،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لیږدی، ۸۵ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, هر چاته خپل وطن کشمیر دی
پر ما کشمیر شولو د پیازو وطنونه،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لیږدی، ۸۷ چوپړی)

,, په هندستان کې دې مرګی شه
چې دې کفن شي د راتیـیو دسمالونه،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لیږدی، ۸۹ چوپړی)

,, شین خالی ټپته شه خوله راکه
بلا په سې که باچا واخستل جرمونه،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لیږدی، ۱۰۱ چوپړی)

چې د ځوانی دوران مې تېر شو
جانانه ستا که باچاهې وي سې کومه

په اند او لید دې زېری و شه
خلک دې ستايي د پردو په کتارونه

زموږ باچا وطن کې نه شته
زړه مې خپه دی هیواد خوند نه راکوينه

په تصور مې ځان باچا کړ
چې سر مې جګ کړه د دوهی ملنګه ومه

عشقي نيمه باچاهي ده
چې ماعشقه يي په طرف ولاړه وينه

مینه اول سړی باچا کړي
د ملنګی کچکول بیا ورسته ورکوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا باچاهي ده د ستا خپله
د ولس پېغلې په کتار درسره ځينه

دغه ښادي زموږه خپله
يوه دې دا وي سل اويا دې نورې شينه

باچاهي تخت مې په کار نه ده
بخت مې په کار ده چې مدام راسره وينه

تخت خو له بخته پيدا کېږي؛ وی!
چې بخت دې نه وي تخت به له کمه شي مينه

د بخت ډېوه چې د چا مړه شي
وه!؛ که بيا مشال په لاس کې ورې شوکور به وينه

د بخت کوټې چې يې په سر وي
که په سندان خولې لړه وي کوټې ترې وړينه

بخت نا مراده چېرته لاړې؛ وی!
يو ځلې راشه چې له سيال سره سيال شمه

نيستی کچکول په لاس کې را که
بېلتون ظالم په لاره ځي شپې تېره وينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۲۲ مېلمه پالنې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Hospitality :Landay, Tapa, Tikay and Masray)

د وۍ یا ویکیي له پامه مېلمه پالنې او مېلمه پاله لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وايي.

او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې د مېلمنو غوره پالنه، مېلمنو درناوی، د پښتون پښت (نسب) پخت پخلی، لېوالې او لېوال ته د غوره خوړو پخول، پخلنځي کې په زړه پورې خوړو، دمې ځای کې غوښو او مېلې ځای کې د شپنوسیخان پخول، پتولی (مېزپوښي، دسترخوان) تیارول، خوړل او ځښل وندي کوي.

مېلمه پاله لنډۍ، مېلمه پاله ټپه، د لیکونکي مېلمه پاله ټیکۍ او د لیکونکي مېلمه پاله مصرۍ ده. بېلګې یې لکه:

▲ مور یې پر کلي شړوبې غاوړي
لور یې له لارې مېلمانه را ګرځوینه

▲ راځه، راځه زما مېلمه شه
زړه مې پښتون دی مېلمه نه خفه کوینه

▲ ,, پر سینه یوه لالی ځاییږي
حجره خو نه ده چې پرې جوړ کم مجلسونه،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۹۹ چوپړی)

▲ اشنا مې وړی رانه تللی
چې دستارخان لره ورځم ژړا راځینه

▲ په مینه، مینه اتڼ کاندي
دا مېلمني جوني په ورا راغلې دینه

▲ حجره په نوم د ناصرخان ده
ډګې کاسې د اعظیم خان له کوره ځینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۲۳ ژبې نښتېځونکي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Tongue Twisters Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی یا ویکيي له پامه ژبه بنديدونکي، وينا بوربوکي غولی، وينا سبک چورلونکي، ژبې ګډوونکي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې ډېر ژبه ځرخوونکي غبرګلړونه، ډېر ژبه تاوونکي غبرګې پېښلي او ژبه نښتېځونکي غونډلي، غونډ او ويکيي وندي کوي.

لکه د ليکونکي ژبې نښتېځونکي مصرۍ ده:

بر به مو بر ساتي برۍ
په بابېدلي بلۍ بابړ بدان دينه

۱۶. ۲٤ وراشې (وجيزې يا متل) لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ Saying, Simile, Parable, Example, Model) or Idiom Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی یا ويکيي له متل، مقوله، کره وينا مثال او نمونه يي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې متل، مقوله، کره وينا مثال؛ تشبيه (ورته والی)؛ هغه لنډه کيسه چې د اخلاقو درس ورکوي؛ عبرت؛ نمونه، موډل، کاپي، سر مشق، ورته (مشابه)، جوړښت، رغښت، هغه کره وينا مثال چې پېيلن يا پېيلنه يې له مخې پېيله کاږې؛ هغه سړی يا ښځه چې انځورګر يې له مخې ځېره کاږي، اصطلاح، لهجه او د افادې خاص ډول (په ورځني ګړني بهير کې ترې کار اخلي او بلخوا پرې د يوه هنري پيداوار په توګه خپل ښکلاييز خوب (ذوق) او تولنيز ارمان ځروبوي) وندي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وراشې (وجيزې يا متل) لنډۍ ، وراشې (وجيزې يا متل) ټپه، وراشې (وجيزې يا متل) ټيکۍ او پانيی دوې وراشې (وجيزې يا متل) مصرۍ دي چې پاينی يې د ځېرونکي (ليکونکي يا ليکوال يا زما يا صفي الله فردوس) ده. بېلګې يې لکه:

مور يې د دربو سمڅاره ده
ځکه يې لور په درې منی وېشتل کوينه

سوچ پرې له وړاندې نه په کار وي
تو کړې لاړې بېرته خولې ته نه راځينه

په پت کې تور مصلی ښه دی
بې پته يار که شهزاده وي ورک دې شينه

په کوږدهړنې مين مه شې
ته به ولاړ يې هغه به بل دولۍ کې وړينه

کلې کې نوم د سمينې دی
ورانې کنډرې شاسوارخان اباده وينه

په ټول واخکتې يې دعوا و کړه
يودانه جيب يې خامخا په لاس درځينه

۱۶. ۲۵ ورمې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Admonition Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی يا ويکيې له پامه نصيحتې، مصلحتې، مشورېې او ورمې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې نصيحت، سلا، مشورې خبرتيا، لاربسوونه، د خبرونو راپور (د جمع په حالت کې) او ورمونه وندې کوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملا بجلیګر (مولوي صیب محمد امیر افریدی، د پېښور بالا منۍ د بجلیګر ملا) ویل د زړه ناروغي مې وه، له ښېړ میاشتو ښځه، په ډېرو روغمنو مې درمل و کړه روغ نه شوم، زړه به مې درد کو.
یوې بوډۍ ښځې راته و ویل بچیه! ولې داسې رنځور یې؟
ور ته مې و ویل د زړه ناروغي مې ده، زړه مې درد کوي، هېڅ روغمن (ډاکټر) راته درملنه و نه کړه.
هغې راته و ویل: ماته غوږ شه بچیه! چې زه دې جوړ کړمه.
هغې و ویل:.

▲ زړګي له ډاډ ورکړه په خپله
مدام به ځوک ډاډه کوي وېشتلي زړونه

زه وی ځای نه پاسېدم، جیګ شوم، مور مې وه، نیا مې وه، پلار مې راغی ویلې څه چل دی!؟
ما ویل زه ټیک شوم، دې بوډۍ راته علاج و کړه.
په خپل زړه باندې په خپله پټۍ ګډئ او خپل زړه په خپله ډاډه کوئ.
پورتنۍ د لرغون پېر یوه ورمې لنډۍ او لاندې یې د ټپې بېلګه ده.

▲ ځوانانو یو تر بل ځارېږی
ما د مجلس ځوانان لېده چې خاورې شونه

۱۶. ۲٦ لوڅې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Nude, Naked, Bare or Sexy Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی یا ویکیپي له پامه لوڅې، لغړې، بربنډې، سیکسي، کونی، پوچې او بې ختو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پیبلن یا پیبلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې جنسي، نر توب یا ښځتوب شهوت، شهواني غریزه، بې جامو، لوڅې، لغړې، بربنډې، څرګندې، ایستلې (لکه توره له تیکې ښخه)، تش لاسې (بې وسیلې)، بې زېرمې، شړېدلې (لکه کالي)، خوارې، تشې، بې ډوله، ساده، بربنډول، لغړول او تشول وندي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېنځه دېرش لوښې لنډۍ دي چې له لومړۍ څخه تر درېوشتمې لمپاکا (لغمان) د لرغون پېر دي، څلورويشتمه او پېنځه وېشتمه يې د زاړه پېر دي او شپږ وېشتمې څخه تر پېنځه دېرشمې د څېړونکي لوښې لنډۍ دي؛ څلور لوښې ټپې دي چې لومړۍ، دوېيمه، درېيمه يې لغمان د لرغون پېر دي او څلورمه يې د څېړونکي ده؛ لغمان د نوي پېر د څېړونکي څلور لوښې ټيکۍ او اووه پېنځوس لغمان د لرغون پېر لوښې مصرۍ دي چې له پاينۍ پورته شل داني يې د څېړونکي (ليکونکي يا ليکوال يا زما يا صفي الله فردوس) دي.
بېلګې يې لکه:

جانانه دومره پر ما ګران يې
د خوړلن اور دې څکه کونې لاندې ږدمه

ته خو کوچی وې کوچ دې و کړه
د څرې اور دې په کوڅه کې و شيندنه

يار مې په بوسوکې ويده وه
چې مې پرې بو کړ پرتوغانښ يې وشلېدنه

په چا به ځې په چا به نه ځې
څوک دې په زوره په چا ته نه منډي مينه

د سحر غينه زه دې ځار شم
هره تېله دې د زړه زنګ لرې کوينه

د بام له سره مې سيي کړې
پرتوګ دې باسه غين مې کانګې کړي دينه

له نامه پورته اجازه ده
له نامه ښکته مې تېپر کرلې دينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټينګه مې مه نيسه په غېږ کې
تي مې خوږېږي سګنی بالغه يمه

په ما دې خېټه نغاره کړه
راغلی مه وای د يوې شپې مسافره

د سپينې خولې واک مې درکړی
د پرتوغاښ په غوټو مه وهه لاسونه

کميس يې تې په سر سوری دی
لکه مرزچې له خلتې وتلی وينه

د کوس په سر دې مچی و خوره
چې تر سبا يې ټپوې اوبه يې ځينه

د کوس په سر دې هتی جوړ که
غين مې بنوال دی ګندنې ورته راوړينه

کاشکې چې زه د ملک لور وی
ما به پرتوګ د کوناټو په سر تړنه

نيمه شپه شوه يار رانهغی
زويه! ويده شه چې په خپله پسې ځمه

سر دې چوټې کړه خوله دې راکړه
که پرې اغيره شوې لنډی بوکه به دې کړمه

د زنې کند يې خوله کې راکړه
قند او نبات مې کابل جان کې بدي شينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ګول د ګولاب بوی د ځنځلي
سوری د ونې خوب د نجونو پر ورنونه

▲ خوله په خوله شونډه په شونډه
ژبه مې پرېږده چې ګيلې در له کومه

▲ جانانه بد مې اموخته کړې
چې خوله درنه کړم مرور ګرځې مينه

▲ په نيمه شپه راغلې لاليه
ما دې خدای غرقه کړې چې خوله نه درکومه

▲ يو ځلي راغی خوله مې ورکړه
لاره يې سيې کړه په غضب ککړه شومه

▲ که يوه خوله وی مابه درکړی
ته شمکوړوال يې همېشه کوي سوالونه

▲ خوله دې کتاب شونډې د پاڼې
د چار شنبې په ورځ يې ژو په وکومه

▲ ملا دا خپل سيرلی مې راکه
دا ستا په ګوړو ليلا خوله نه راکوينه

▲ که زر کوسونه بارن وشي
که منځ کې يو غين وي راځي زموږ پر کونه

▲ د ډارنډکې زو ډارېږه
فرضي تواف ښې منډې نه غواړي څرګنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

څاڅکي هوس څارل څاړي ده
څپان، څپان، څپانې، څپانې غواړي خوړلنه

ځاځل جوګر جلبنګ جنبان که
په لېوالتې مې جيجيونتې ترښتې شينه

چټي چټي چړلنديه ياره
ځنځوونکې ځغونځونکې جيجړی يمه

د شرمېدلې زو شرمېره
د تخت سيالۍ کې مېړني اور څرمه وينه

په درنو غېږو څربوليږه
په څلورڅنډو کې د غبرګو ښکل ښکه

چې څه دې کښت که کښت بی ټول کړې
زړه دې دنيا که ګشمالی کړې خاونده

ته دې له خپل مېړمن داريږي
خلک پردو په سې کلا ته وا وختنه

ما چې به اسپې څرولې
زما مېړنی سور په اس سور راغلی ونه

د دونيا دوې ورځې ژوندون دی
مېرمن يې غيم چې په ژړا يې تېرومه

د مور دې درې څپکه کوس ده
د دادا زړه دې له خفګانه و چاودنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ
څېړنـــــــــچوپړي (ریســــــــرچ پانې)

له رنګه توره مصلۍ ده
په خوله کې خوند د چهارباغۍ منې لرینه

د ټپ دې ټولې وینې وڅښې
د کوسۍ زویه بله څه کوې دوېیمه

زړه به دې تور له کوروالۍ کړم
چې ځوانۍ هندې کړم زړه سوی بیا نه لرمه

له ایرانۍ مې زړګۍ شین ده
واده د ده خوتې بل وروړو کلوینه

ناوکۍ لاړې!، لاړې!، لاړې
پام دې کوه چې دې دردونه ورکوینه

له ټپ دې ټولې وینې وکښې
د پیغلتوب پردې مې لاړې په برغنه

زما دې خېټه نغاره کړه
راغلی مه وی د یوې شپې مسافره

د مور د درې جریبه کوس دی
د پلار دې خېټه مرتبان ده زړه یې چوینه

چې مور دې اخ! کړ ما در ښخ کړ
دادا دې جیګ شو زه یې له خوټو و نیومه

په کوس دې خچه ګوته نه ځي
چې زور پرې راشي الیشنګ مولۍ پرې ځینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه کـټ کـې سپينه، سپينه اوړي
پـه مـا دې غسل پـه پـټي کې واړاونه

لمن دې ټوله خوله کې نيسه
د خېټي جنګ ته درته بيا راغلی يمه

پرتوړ مې ځي پرځای سوری دی
د خېټي جنګ ته درته بيا راغلی يمه

پرتوړ مې ځي پر ځای سوری دی
ستن به ورنه وړم ياره تا پرې ځورمه

پرتوړ دې سوړې، سوړې راوړه
چې هره سوړه يې ګندم ژړا راځينه

په تس او پس دې پوره نه شوه
جانانه غرګه مې وهه چې بلاربه شمه

دا ډز او ډوز دی زامن کېږي
زه د دله په کور کې شنده ناسته يمه

خلک جوړه، جوړه خملي
ابۍ مې مړه کړې ما يوازې خمله وينه

جانانه ستا مزه ګی نه شته
زما همزولې زانګوګاني زنګوينه

اول دې ښېنې راته اوړدې کړې
بيا دې درټولې کړې چې نه يې درکومه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ پاس په سینه مې غلی خمله
غړ به و نه کړم که ورسته درلاندې شمه

▲ یوه دې وه بله دې و کړه
اوس ورته اېنګ شه چې بانجان دې و باسینه

▲ چې موټکي وهل دې زده کړه
کمبخته زه یم په پځي يې سولومه

▲ چې پسرلی شي غین سپرلی شي
کوس لیونی شي په بازو خوله لړوینه

▲ خدای دې په تنګه کوڅه راکه
چې لونګین دې په اوږو درواړومه

▲ خدای دې په تنګه کوڅه راکه
چې لونګین دې لکه وریځې و چپچمه

▲ خدای دې په تنګه کوڅه راکه
چې ته ځاری کړې زه دې ګنده خلاصومه

▲ خدای دې په تنګه کوڅه راکه
چې ته ځان، ځان کړې زه بانځان در و منډمه

▲ ما سره سمه سیالي مه کړه
لکه بې موره کوټې خوږ ته به دې کړمه

▲ ما سره سمه سیالي مه کړه
لکه د لارې خپلی و به دې شکومه

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ګرېوانه مې لاس ورتېر که
په کولماني بیهي مې لاس و لګیدنه

تا چې په کټ کې ماته شاه کړه
توري سمبۍ دې پر ما اور و لړونه

ګل چې تازه و را دې نه کړه
مړاوی ګل چې را کوې زاره مې چوینه

چارګل مې خوله کې ترې نه وېوړه
دا بوره مور یې دېرانونه لټه وینه

الکه خدای که به خوله در کم
په سر دې نه شته د مصرۍ توري وارونه

توټي، توټي په توره راشي
چې پرهارونه دي ګنډم خوله درکومه

خوله دې د سرو زرو راشه ده
کوم بختور به ورته غوندی غوړوینه

موزي د کټ د ختو نه دی
لکه چرګوړی چنګېده پرې سبا شونه

یار مې په خوله کې ژبه غواړي
عدت مې نه دی خپل کنلنګ جاري کوینه

خوله دې له ګوړې نه خوږه ده
په لنډه زنه دې ګني کرلي دینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- خوله به په زوره درنه واخلم
ستا په دادا مې ځلور نيمې روپۍ دينه

- که ته مې روغ لېونی نه کړې
بيا مې د بنګو پياله مه بوله مينه

- ته خبر نه يې زه ډېر بد يم
پرتوږ دې باسم لاس او پخښې دې پرې ترمه

- يا به زما په سترګو تور وي
يا دې لسم ځل ياره غيځې په ناورينه

- که پيغله کی لغمانی و که
چې په مستۍ کې دې له ښکې پانتې وهينه

- که مېره کی لغمانی و که
کوس دې چپۍ او په اوږو دې پورته وړينه

- دا لغماني ځومره بدان دي
ملګرې پرېږده مېلمنې غی په چلونه

- په کوس له هر لوري وردانګه
په کونه مه دانګه ړنګی دې د پلار خونه

- که پرې راځې په مخې راشه
ځېلی له چپ لوري ځوک نه پخښو کوينه

- ښځې کول دي سونتونه
ټينګ، ټينګ غوول يې دي فرضونه ثوابونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

که ښځه يو ساعت کې خوښه
يو ساعت غوول يې برابر يو کال اجرونه

وی خورې دومره سپک سړی ده
پرتوړ مې باسي په لکړه يې اچوينه

د پښتنو درنې کنځاوې
وی خور او مور او نيا دې غيم هم دې منديه

د پښتنو درنې کنځاوې
وی ستا په لوی کوس کې ټول غر ور و منډمه

پښتون د بل کنځاوې نه که
وی ستا دا زېږ کوس په زېږګل وغم او په ونه

د پښتنو کانې در وښيم
چې کوس ور نه کړې وی ستا کوس و غيم خيرنه

زما لس کلن غين چولک بولي
خدايږو د خوند ځکه يې و وينې په مينه

د پښتنو د غين له زوره
د نرۍولو کونې ځای ته نه راځينه

که مې تر بيخه در کې کېښود
کوس به دې رېږدي پام به کړې چې دی ځنګونه

ښځې هېندارو ښځې، ښځې
موږ بېتالې يو چې عسکر غيو کلونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ستا په سينو کې خوټې چوخ کړم
نرۍ دې ملا تن دې نازک کوس دې په وينه

▲ خپله له ټولو غوره غيه!!!
د مېرمن يوه رښت دين کې دا ده په درغنه

▲ زه خو له شوکه مصرۍ وايم
ځوک چې د دم ګومان کوي خرکوس به وينه

زمور په ټاټوبي لغمان کې اووه، اته الکان چې نهل به يې کوو، اشر به وو، غره ته تلله، ټولې کې به وو، د مشاعرو ښنډو کې، د ښادۍيو په ښنډو کې به نږدې ملګرو سره لوڅې پيپلې غلې، غلې ويلې او خپلو منځو کې به يې د خندا شېبې پرې تېرولې.

په لغمان کې له لرغون پېر ځخه چې له لرغون ختيځ او لوېديځ دورو ته يې پېر رسيږي؛ وګړو دا لوڅې پيلې ويلې دي؛ لغمانو خوله په خوله، سينه پر سينه تر مور را رسولي دي؛ وګړو د کوروالي اړيکو، پښت زوکړهکولو، ګډ ژونګړکېدلو علمي لوستل له شنې لاندې نيسي چې په نوې مانا سکسلوژي پوهې، او پوهګړته يې سکسولوژيست وايي.

نومورې لوڅې پيپلې په لېوال او لېواله کې د ژورې او ټينګې اړيکې کوټلې کوي؛ هځه ونه، انګېزه، تاوو د وګړيو په تن کې زوکړه کوي او له لټۍ، تمبلۍ، بې پامۍ، سستيا او بې مينۍ ځخه انسان لرې ساتي.

د نکاح په ژوند کې نومورو پيپلو ښاخونه په همدې بنه شتون لري او نټه (انکار، نه منل) ترې بې غوري ده.

▲ نرۍ سينه نرۍ يې ونه
له ځای ډارنه او کمزورې دغه ډېره

▲ پېړ يې ټټر دنګه يې ونه
خدايه! پرتا ټينګه ډادمنه دغه ډېره

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, راځئ، راځئ چې لنډی وايو
لنډی لاښې دي د يار غم غلطوينه،،
(ګل باچا، ۱۳۲۵ لېږدی، ۱۱۳ چوپړی)

راځئ، راځئ چې لنډی پرېږدو
لنډی چړې دي د زړه ولې غوڅوينه

,, هابيل قابيل وو سره ورونه
نفس ظالم شو په خپل منځ کې تبا شونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۹۵ چوپړی)،
(سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدی، ۴۷۲ چوپړی)

,, په سګنی تبه مړ مه شې
خلک به وايي چې ليلا شوه بدشاګومه،،
(د ليکوال مور بي بي حاجي)

,, رب خو دې دا وارې راجوړ کا
خلک به وايي بخت يې تور دی يار يې مرينه،،
(سلما شاهين، ۱۹۸۴ زېږدی، ۳۸۰ چوپړی)

,, خدای دې له دې لارې راجوړ کړه
خلک به وايي بخت يې تور دی يار يې مرينه،،
(د هېواد سرغندوی، تکړه، هېښنده او انقلابي سندرغاړی عبدالله مقری وايي)

زما د عمر سره سمه
ميراث شې غمه په خندا دې تېرومه،،
(داود خان ۱۹۸۴ زېږدی، ۲۱ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، مسافري ته دې ځان جوړ کړه
په چا مې سپارې که دې هېره کړم مینه،،
(حضرت محمد ویاړ، ۱۳۸۷ لیږدی، ۱۷۴ چوپړی)

،، ټېکۍ کوه او بیا يې لیکه
چې په تولي کې شرمنده نه شې مینه،،
(حبیب الله رفیع، ۱۳۴۹ لیږدی، ۱۰۹ چوپړی)

ناوې ښادي دې مبارک شه
داسې ښکارېږې لکه لعل او مرغلره

رب دې رحمت پر دې ټیکۍ که
ایله ببله زړه مې په ځای و لګېدنه

زما په زړه دې پرهار وکړ
په تا دې وشي د مصرۍ تورې وارونه

مصرۍ کوه او بیا يې لیکه
چې په تولي کې شرمنده نه شې مینه

مصرۍ دوې درې سرې ته بس دي
له دې نه ورسته لغمانی سروکی کړمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷. د انجنیر صفي الله فردوس او اوستاد عاشق الله فریاد پر یوې لرغونې لغمانۍ مصرۍ کېسه

زه تاسو ته کېسه کوم؛ درنو!؛ کېسه داسې ده چې یوه وار ما په سوشل میډیا د فیسبوک پر کورپانه خپله یادونه وکښله.
خپل اند مې په دې بڼه و کښه چې سرلیک یې
,, دوې لرغونې لغمانۍ مصرۍ دي ،، و.
کښلی ډول یې داسې وو.:

▲ زما دې سر په کار ده یاره!
مال ده بښتروځی چې زه اور پرې لړومه

▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
کڼه منګې لاندې خوله کله ورکومه

زما ملګري اوستاد عاشق الله فریاد داسې یادونه راته و کړه.:

▲ خاطر د ډېر را باندې ګران دی
ګنې منګې لاندې خوله کبه ورکومه

دا لنډۍ زما ده، ما لس کله وړاندې کښلې او په آریانا تلویزیون کې مې ویلې ده.

ما ورته د یادونې ځواب داسې و کښه.:
زه په لاندې درې خبرو ستا یادونه نه منم او دا لاندې دلیلونه دې مخې ته ږدم.

لومړی.:

▲ ,, خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ما په ملالې کوکۍ لاس کله پرېخونه،،

(منتخبات لغات متفرقه پښتو، قلمي نخسه، په ملي ارشف کې د میندودنې ګڼه ۸۲ الماری، ۴ خانه، مسلسله ګڼه ۸، ۲۴۶ ټول ټال چوپړي، ۲۱۳ چوپړی، د خ ابېڅی کې پینځمه ګڼه لنډۍ ده)

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دې وړاندې کوم د لنډیو کښلی (کتاب) نه دی خپور شوی، په کښلې بڼه؛
هغه وګړو چې نوموړې خطي نخسه یې خوندي کوله پوهېدل او که نه پوهېدل او که
له بې باکۍ یې نوموړې کښلې ته چې لنډۍ دې.
ورته یې په دري ژبه داسې نوم کښلی ,, منتخبات لغات متفرفه پښتو،،
چې د دې خطي نخسې نه لیکونکی معلوم دی او نه یې د چاپ کال.
خو له یوه سلو شلو کلونو څخه وړاندې خوندي شوی دی.
(کولی شئ چې ټمبل شوی لومړی انځور یې و وینئ)

دوییم:.

▲ ,, خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
زه په ملاله خولګۍ نه پرېدم لاسونه،،

(د ګل پاچا الفت، پښتو سندرې په نوم لیکی دی، د پښتو ټولنې د نشراتو مسلسله ګڼه ۶۵ ده، د پښتو ټولنې مبصر او د صحافت او تالیف د څانګو امر(ګل پاچا الفت) ادبیاتو د څانګې له خوا له چاپه ۱۰۰۰ ټوکه سلامت تېر شوی، په ۱۳۲۵ لېږدیز لمریز کال کې د علومو اکېډمۍ له لورې، د افغانستان په علومو اکېډمۍ کې د میندودنې ګڼه ۱۲، مسلسله ګڼه ۶۵، ۱۲۰ ټول ټال چوپړي، ۱۱۶ چوپړي (پانه) کې دیارلسمه ګڼه لنډۍ ده).

په نوموړي کتاب اوستاد ګل پاچا الفت د سروزرو دولتي مډل ګټلی هم دی او دا لومړی کتاب دی چې د لنډیو په باره کې له چاپه تېر شوی دی.
(کولی شئ چې ټمبل شوی دوییم انځور یې و وینئ)

دریيم:.

▲ ,, خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ما پر ملاله خولګۍ نه پرېښوه لاسونه

▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
د چا د وړاندې سترګې نه در اړومه،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د محمدين ژواک، پښتنې سندرې په نوم ليکی دی، لومړی برخه، د پښتو ټولنې د ادبياتو د څانګې له خوا له چاپه ۲۵۰۰ ټوکه سلامت تېر شوی، د زمري په مياشت کې په ۱۳۳۴ لېږديز لمريز کال کې د علومو اکېډمۍ له لوري، د افغانستان په علومو اکېډمۍ کې د ميندودنې ګڼه ۴، مسلسله ګڼه ۱۱۵، ۳۹۸ ټول ټال چوپړي، ۸۸ چوپړی(پاڼه) ، د خ ابېڅی کې دربيمه او څلورمه ګڼه مصرۍ دي)
(کولی شئ چې ټمبل شوی دربيم انځور يې و وينئ)

دا ټولي هم لرغونې مصرۍ دي چې له پېړۍيو، پېړۍيو څخه سينه په سينه او ژبه په ژبه پښتنو وګړو را وړې دي.

شننه:
تاسو هم د لومړۍ مسرې بند راخستی!!؟،
تاسو دعوه کړې چې دا ما لس کله وړاندې کښلې او په آريانا تلويزيون کې مې ويلې.

بيا نو دا ادبي غلا يا بيرغي غلا (فلجياريزم) ده چې يوه بند شېر د بل شاعر را واخلې او ځان په سې يې و تړې، يا خو به تاسو يې ترکيبي بنه راخستې وي.
لس کاله وړاندې به هېڅ پرې خبر نه وې چې دا ولسي ادب پانګه لرغونې ده او دا په بې خبرۍ دې تاسو را خستې وي.
چې تاسو کښلې دي دا زما (عاشق الله فرياد) لنډۍ ده.!!

- خاطر د ډېر را باندې ګران دی
  ګنې منګي لاندې خوله کبه ورکومه

ما چې خيره کړې وه هغه يوه لرغونې لغمانۍ مصرۍ وه په لاندې بنه:

- خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
  کنه منګي لاندې خوله کله ورکومه

زه صفي الله فردوس هم کولی شم چې يوه ترکيبي بنه يې جوړه کړم او په خپل نوم يې کړم لکه:

- خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
  پاړکي په شونډو کې پراته خوله درکومه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
څالي ځولې کوڅې اوړدې درته درځمه

او په همدې بنه زه کولی شم چې د ملالې میوندوالې شاعرې زړې لنډۍ په شان درته د یوې ترکیبي لنډۍ رغښت و کړم لکه: هغې چې ویلې وه:.

▲ که په میوند کې شهید نه شوې
خدایږو لالیه بې ننګۍ ته دې ساتینه

زما ترکیبی بنه یې (خو د داسې کړنو کول ناسم او ډېر غلت کار دی):

▲ که په میوند کې شهید نه شوې
د ډارن زویه! دورکاندې ته دې لیږمه

ګوره!!؛ ګرانه ښاغلیه عاشق الله فریاد صیب!
تاسو زما د ادبي بهیر ملګری یې، بیا مې وطندار یې، بیا مې د ولایت یې، بیا مې یوه ژبی یې، بیا مې د امان اوستاد زوی یې
(هغه را ته یوه وار د صبغت الله مجدیدي باچاهۍ کې د جوزا میاشت وه، د بشیر هوټل کې و ویل:.
بچیه! مکتب ته ځې ما ویل هو،
زه ترې لږ لاړم،
ویل یې هه دا زما چای وڅښه!!،
ما و ویل نه یې څښم،
بیا یې راته و ویل هه! دا دوې تور مرچ و خوره ما دم کړي دي؛ له دې ورسته درباندې د مار، لړم، ګوسنې، کیچه، غونډل، ښامار زهر او د دوی حرامیتوب تاثیر نه کوي.)
د دې ټولو له پاره زه ستاسو ډېر درناوی کوم.

خو تاسو ځانمني مه کوئ، دا زموږ د ډېرو پښتنو لیکوالو علمي کمتون دی، ډېر ژر په غصه کېږئ په خپله غلتی، هر انسان نیمګړی دی تېروتنې ور سره ملې وي.
تاسو چې د کومې لنډۍ دعوا کوئ چې زما ده او لس کاله عمر لري.
ما درته درې ثبوتونه او دلیلونه وړاندې کړه چې تاسو یا پوهېدلئ یا نه پوهېدلئ؛
یوه لرغونې لنډۍ مو په خپل نوم کړې یا توله، یا یې یوه برخه او یا یې یوه یا دوې درې ویکیي (لغات). چې دې ته Plagiarism (د بل چا افکار او لیکنې په خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم تېرولو ته وايي) يا ادبي غلا وايي؛ د داسې کارونو کول زه ښه نه ګڼم او تاسو سره يې په لنډپيرې ښه نه منم؛ له تاسو سره هېڅ ښه نه برېښي، داسې کارونه لرغونو ګړنې پېيلو يا ادبي شفاهي ادب ښېر (پېيله، اشلوک، پېړان يا شعر) لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ پېخليکي (تاريخي) ريښې چېنجنه وي او پردۍيو علمي څېړونکو ته يې پيخليک تراشلې مخې ته ږدي. چې ناسم علمي رغښت ترې برسېره کولی او په پوخ کې (قضيه کې) کولی شي.

زما ملګري اوستاد عاشق الله فرياد بيا داسې يادونه راته و کړه:.
فردوس خانه! زه د امان اوستاد زوی نه يم هغه چې پاړوګر (مارانو نيونکی) و، زه د ملک امان زوی يم. هغه د الېنګار لورې و، موږ د قرغيو ولسوالۍ يو او په قوم ناصر يو.
دا ټول کثافات دي، ته پر کثافاتو کثافات پاکوې، باچاخان لغمانی چا اچولی دی، هغه ټول شعرونه نيمګړي وايي، ته هغه څه کوې چې څه درته څه وايم هغه و منه، نورو کېسو په سې مه ګرځه.

ما ورته د يادونې ځواب بيا داسې و کښه:.
داخو سمه نه ده نو!، ما خو له چاپه تېرو شيو کتابونو او کښلو د چوپړو انځورونو سره درته په ګوته کړه چې په رڼو سترګو يې و ګورې. اوس بيا هم وايې چې زه درته څه وايم هغه ومنه، دا په کومه ښه سمه ده. لکه تاسو وايئ دا لنډۍ زما ده:

۱. د عمر کچه يې لس کاله ګڼی يا په ۱۳۹۰ لېږدي کې دې کښلې (ليکلې، يا جوړه کړې)

خاطر د ډېر را باندې ګران دی
ګڼې منګي لاندې خوله کبه ورکومه

۲. د عمر کچه يې له يوه سلو شل کاله وړاندې قلمي نخسه کې شتون لري، چې راټولونکی او پېخليک يې معلوم نه دی په ملي ارشف کې خوندې ده په ۱۲۸۰ زېږدي کال کې (خوندې شوې، ۱۲۰ کلو وړاندې خوندي شوې)

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ما په ملالې کوکۍ لاس کله پرېخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. استاد ګل پاچا الفت په خپل کتاب پښتو سندرې کې راوړې يا راټوله کړې او کتاب يې هم په ۱۳۲۵لېږدي کې چاپ شوی دی، له دې کتابه وړاندې په ليکلي بڼه د لنډۍيو کوم کتاب نه دی چاپ شوی، (۷۵ کاله وړاندې دا خوندي شوې).

,, خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
زه په ملاله خولګۍ نه پرېږدم لاسونه،،

٤. د محمدين ژواک، پښتنې سندرې په نوم ليکي (کتاب)، لومړی برخه، کې ۸۸ چوپړی (پاڼه) ، د خ ابېځی کې درېيمه او ځلورمه ګڼه لنډی ده، په ۱۳۳۴ لېږدي کې له چاپه تېر شوی دی، (۶۶ کاله وړاندې محمدين ژواک خوندي کړې دي) له د ځخه ورسته ډېرو ليکوالو ليکنې کړي په لنډۍيو لکه مجاوير.ا.ز ، عبدلروف بېنوا، صديق الله رښتين،... . سليمان لايق.

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ما پر ملاله خولګۍ نه پرېښوه لاسونه

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
د چا د وړاندې سترګې نه در اړومه

۵. ما چې خيره کړې وه په فيسبوک کې هغه يوه لرغوني لغمانی مصری وه په لاندې بڼه:

زما دې سر په کار ده ياره!
مال ده ښتروځی چې زه اور پرې لړومه
يه کربانه!؛

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
کنه منګې لاندې خوله کله ورکومه
يه کربانه!؛

زه خو همغه مسته ليلا يم
چې رنګ مې ژېړ دی له همځولو ببله يمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسو دا عوا کوئ چې دا زما ده، دغه لنډۍ درې کاله وړاندې د لغمان سرغندوي (مشهور) سندر غاړي باچا خان لغماني د حسني استاد زوی ته مې و ویل چې لغمانۍ پردو کې یوازې هرمونیه و غږوه او دا په کې و وایه. هغه درې داني و ویلې او د یه کربانه!؛ بلنویکی هم ور سره د مصرۍ په پیلنی مسره کې ور ګډ کړه یا سرباري کړه.
تر دې وړاندې نوموړي باندې ما د لغمان لرغوني لنډۍ، ټپې او مصرۍ چې ګل پاچا الفت ۷۵ کاله وړاندې له چاپه تېرې کړې وې. ټولې ۱۱۳ دانې مې په نوموړي باندې په ټیپي پیته کې خوندي کړې وې. دا لغمانۍ لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ. چې هغه ۲. ګڼه مصرۍ په کې هم شتون درلود او تا یې دعوه کړې ده.

٦. زه صفي الله فردوس هم کولی شم چې دوې ترکیبي بنه یې جوړې کړم او په خپل نوم یې کړم چې د عمر کچه یې یوازې ستا د یادونې د ځواب له پاره وکښم ۱ ورځنۍ لنډۍ ده او په دې پېخلیک ۱٤۰۰. د تلې میاشتې په ۳۰ مې روغولې لکه:

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
پاړکي په شونډو کې پراته خوله درکومه

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ښالي ښولې کوښې اوږدې درته درځمه

٧. او په همدې بنه زه کولی شم چې د ملالې میوندوالې شاعرې لنډۍ په شان درته یوه ترکیبي لنډۍ رغښت و کړم لکه: هغې چې ویلې وه

که په میوند کې شهید نه شوې
خدایږو لالیه بې ننګۍ ته دې ساتینه

زما ترکیبی بنه یې (خو د داسې کړنو کول ناسم او ډېر غلت کار دی):

که په میوند کې شهید نه شوې
د ډارن زویه! دورکاندې ته دې لېږمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸. یا داسې نورې چې یوازې نن مې (۱/۹/۱٤۰۰) زوکړه کړې او زه یې دعوه ګیر شم (زما دي او ما جوړې کړي؛ ما ته منسوبې دي؛ دا ځان ته ناسم کار ګڼم او دعوا یې هم نه کوم، ځکه تاسو په همدې بڼه یوه کار کوئ او پرې ولاړ هم یئ).

کره بڼه د لرغوني مصرۍ.:

سپوږمۍ سر وهه را خېره
یار مې د ګولو لو کوي ګوتې رېبینه

ناکره بڼه یې.:

سپوږمیه کړنګ وهه را خېره
یار مې د ګولو لو کوي ګوتې رېبینه

زما لومړۍ ترکیبي لنډۍ.:

سپوږمۍ سر وهه را خېره
ټیکو مروړلو نه به تنده کړم ډارنه

زما دوېیمه ترکیبي لنډۍ.:

سپوږمۍ سر وهه را خېره
له ډېرو هندو نه ونه وژنمه ژنه

یا داسې تاریخي لنډۍ ته:

که د خانو لښکرې راغلې
زه تر ګوملې پورې مخې ته ورځمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما دوېیمه ترکیبي مصری:.

که د خانو لښکرې راغلې
تورې او سپرې لېندهماره ورته وړمه

راځم شنني ته یې:

پورتنی ټولې لنډۍ، مصری د سیلاب، رغښت، اصل، څپیز، خجنه یا زورنې او اهنګېز جوړښت له پلوه ټولې سمې او روغې دي.
عیبونه د ویکیو نه لري که تاسو وایئ؛ په خطي نخسه کې یوه عیب شتون لري د ښ ابېڅی یې خ ابېڅی کښلی، هو دا داسې شوي دي.
له بل پلوه دا شل کاله وړاندې ډېریو ماشینونو کې یاګانو شتون نه درلود؛
ګ په کې نه وو څ، او ځ هم شتون نه درلود؛ ۵۰ کاله وړاندې ټوله نړی کې ۵۰ لیټاپونه نه وو،
همداسې پخواني د پښتو ادب ستورو په لیکلو کې عیبونه او تېروتنې شتون لري.
چې او کې ډېریو ناکره کښلي؛ د درې ژبې چه به یې کاروو، د ډېرو پینځه یاګانې په ورته بڼه دي.
د وخت لیکونکو یا ټیپکونکو به یا غلت ټیپ کړې وي، یا به یې په منډه لیکلي وي، په منډه لیکلو او خوندي کولو کې څه پاتې کېږي.
لکه په همغه انځور کې ترې ن ابېڅی پاتې ګران یې ګرا لیکلی.

تاسو خو پوهېږئ په دې وخت کې په نوې پښتو ژبه کې که څوک یوه وی یا ویکیی (لغات)؛ آن یوه، یوه وټ (فاصله، سپیس، د ویکیو تر منځ واټن) هم ناسم لیکي؛ که په منډه یې لیکي؛ که په کراره یې لیکي ناسم کار کوي.
آن که زه یې هم کوم خپلې پښتو ژبې ته پرې ملامت او غلت یم.
خو پخوانییو چې څه کړي ډېر ښه یې کړي، تر موږ یې رسولي که عیبونه یې درلودل خو هغه پخوا وه او پخوا تېر شوی دی.
هغوی پرې پر نه دي.
بل لوري ته ټول ژوندی پښت د پښتون پښت پرې پر دی چې غلتې او عیبونه کوي یا دوی یې نه او یوه پښتو کره پښتو باندې علمي پوهه نه پوره کوي.
بل لوري ته تاسو اوس دي ته کثافات وایئ؛
دا کثافات نه دي، د باچاخان لغماني په غږ دي درې داني واورېدلي ځینو ویکیو ته یې او آن دې ټولو ته کثافات وایي او وایې چې تاسو (زه) پر کثافاتو کثافات پاکوم.
تاسو یې یوه وار د یوه لوی لیکول مخې ته پرېږدئ چې هغه یې در سره هم نه مني او زه پر دې باندې له سلو یوه زر او دوې سوه ۱۲۰۰ ٪ کچې ډاډمن یم. ستا د ختیځ لومړی نمبر څېړونکی. The number one researcher in the East

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۸. د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ انګړ

د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ انګړ د څېړنې چوپړي یا ریسرچ پاڼې د دې له پاره وایو چې د نومو‌ړو ګړنې ډېیلو ټولې برخې اړوندې ځانګېړنې په کې د انګړ په بڼه شتون لري.

زموږ پښتون ښت انګر ته د دې له پاره انګړ وایي چې بې کچې (په کومه بڼه چې ګڼونه دي) ډېرې لویې برخې په کې شتون لري، په هر بڼه ترې خپله ګټنه اخلي، تر ټولو ورته ګڼلی وي، په بشپړه بڼه ترې پوهه او معلومات لري.
ژوي تر ټولو وړاندې خپل انګړ ځان ته غوره کوي، په پنډوسه کې پرې ژونګړ کیږي.

انګړ ته اېنګلېسي ژبي کې (Courtyard, Compound) وايي چې موږ یې په لویه کې (ګډول، یو ځای کول؛ فیصله یا پرېکړه کول؛ جوړول؛ صرف نظرکول ،، د جرم د مجازاتو څخه ،، موافقې ته رسېدل، ګډ، د دوو یا ډېرو اجزا وو څخه جوړشوی، انګړ، غولی، احاطه شوی ځاي، جارګی، چمبړ، مرکب) ته وایو.

په انګړ کې اندېری، انګاری، روزه، سواره، انګاره، ډك، انګار، انک، انګبین؛ انګچه (پرېکړه، تصمیم، سېې (صحیح) فیصله او په زړه پورې کچه یا ټوله نتیجه: ټنګار، ثبات، ټینګ عزم)، انګرۍ، انګل، انګول (کتل، پلټل)، انګولا، (انګولل لګه د چغال، لېوه او داسې نورو)، انګوټ (وړه بېړۍ، ماکو، بېړۍ، کښتۍ؛ د بېړۍ عمله)، انګوړی (انګیا)، انګېټۍ، انګېرل، هوا، سا، ځا، دیوال، ځمکه، خاوره، تېږې، خلاص اسمان، تلې راغلې وربځ، ږلۍ، باران، واوره، ستوري، سپوږمۍ، لمر، توپان، باړبوکی، تالنده، برېښنا، اووه رنګی او پرخ؛ ډول، ډول بوټې، ګلونه، ونې او ډنډرې؛ ډول، ډول الوتونکي او هشرې؛ د کرکېلې پیلني او مډرنه توکي؛ اوبه، ویالې، لختي، ډنډ، وریا او چړچوبی؛ څلې، لرلیدی، تابدان، څارکښي او څاربندي؛ کوټې، برنډې، ځغاستې، پلغاړي، ستنې، تېران، لرګي، دړې، تخښتې، کړکي، کړکۍ، رونه او ور ... . هر څه په انګړ کې شتون لري چې زموږ د پویکولو جوګړ کیږي.

له لرغون پېر څخه پښتون ښت هم ډېیله (پېیرن، شېر، شعر یا اشلوک) انګړ (کور، بیت) سره ورته والی ورکړی دی، په لرغون پېر کې به انګړ ور درلوه، چې ور به دوې پلې درلودلې، یوه کوشنۍ د وګړو تلو راتلو له پاره او لویه یې د کورني ژویو له پاره وو. ځینې پېر به یې پټونه سره برابر وو، د همدې له پاره خپل د ژبې ډېیله د دوې پټه ور سره ورته والی ورکړی دی، چې هر پټ یې دوې کوشنۍ برخې لري، دوې مسرې وي، یا دوې کړۍ وي، یا دوې بنده وي. چې یوازې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدې یوه پېیله کې د انګړ په کچه بې حسابه ځېزونه په کې شتون لري. لکه دا لیکوال په دې لنډۍ کې:.

ځه ځه ځنګړي ځېړی پانې ګڼ لښتیلیکي مې د پېیلې کښلې دینه

که چېرې موږ په علمي ډول د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ انګړ ځېړنې چوپړې (د ریسرچ پانې) په انځورلیک (ګراف) لښتیلیک (جدول) ناځانځبرې کړو.
بې حسابه کړنې یا فعالیتونه به په لړ کې راکړي. زما په اند د اېنجینري پې اته پوستکالي لښتیلیک په ډول یو کوشنی انګړ، بې حسابه کړنې یا فعلیتونه لړلیک کوي، که وغواړو چې و یې رغوو.

په همدې بنه په دې د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ ځېړنې چوپړې (د ریسرچ پانې یا جارګې لیکي، چمبړکښلې) کې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ لښتیلیک انځورلیک ځېره او کړنیوم (سر لیکونه) په دې بنه بشپړ لمېسه کوم.

نینول: لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ نینول (فلتر کول): اوږدمنګي لار؛ لرغونی لښتیلیک نخښه؛ ټول ټال د چوپړو ګڼه: ۱۰۴۴ ؛ پېخلیک: د کب شلمه، ۱۳۹۵لېږدی یا ۱۰، ۳، ۲۰۱۷ زېږدی (پسرلی، غویی ۰۴ ، ۱۴۰۳ لېږدی یا ۲۴، ۴، ۲۰۲۴)؛ د کښلې د ټوک ګڼه: ۳؛ کړني ګڼه: ۱ ځخه تر ۴. ۷؛ کړني نوم: د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو بېلوالی ځخه تر یېبره؛ لومړینی موده ,, ۱۱۳۶۷،، ورځې؛ رښتې بشپړه شوې له سلو٪
(پیل پیر:. ۱۶/ ۱/ ۱۹۹۰ زېږدي ځخه تر ۷/ ۱۰/ ۱۹۹۳ زېږدي کې ,, ۱۰٪ ،،؛
لومړی پیر:. ۷/ ۱۰/ ۱۹۹۳ زېږدي ځخه تر ۹/ ۶/ ۲۰۰۹ زېږدي کې ,, ۳۰٪ ،،؛
دوېیم پیر:. ۶/۹/ ۲۰۰۹ زېږدي ځخه تر ۳/۱۰/ ۲۰۱۷ زېږدي کې ,, ۶۰٪ ،،؛
درېیم پیر:. ۳/۱۰/ ۲۰۱۷ زېږدي ځخه تر ۱۹/ ۲/ ۲۰۲۱ زېږدي کې ,, ۹۹٪ ،،؛
ځلورم پیر:. ۱۹/ ۲/ ۲۰۲۱ زېږدي ځخه تر ۲۴/ ۴/ ۲۰۲۴ زېږدي کې ,, ۱۰۰٪ ،،؛) ,, ۱۱۰٪ ،،؛ پیل ,, ۱۶/ ۱/ ۱۹۹۰ زېږدي ،،؛ پای,, ۲۴/ ۴/ ۲۰۲۴ زېږدي ،،؛ ټول ټال په یوه سیال جسم کې د ننه یا پر سر ورو ورو ښوربدل (هر هغه شی چې د اوبو پر سر ځي، د چنګك په مزي پورې کبابو نو ته د ښودلو د پاره اچول کېږي چې د چړېډو په وخت کې توی نه شي. د یوه اوبلن پر سر دربدل) ,, ۰- ،، الته شو چې ۱۰۰ شپې مې رنې ورته شبېه، شبېه کړې؛ د یوه سرلیک له بل سرلیک سره د غوټې یا ټالونه (زانګو ډوله بستره چه په رسیون سره پې پر دیوالو یا ونو ځړوي، هاممکس)؛ رښتنی یا شوی کار؛ پاتې کار؛ وېرې (بحراني، انتقادي، غیرمطمین، خطرناك) پاتیشونی کار؛ پړاو (ځلی، نښه چې یو واټن د مېل په حساب

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویشي یا مهمه پېښه)؛ شفر (د رښتو ټولګنه، قوانینو مجموعه، رمز، کوډ): اېنج. ص. ف ۲؛ بیا کتنه (سمونه): د مرغومي له ۲۶ ۱۳۶۸د لیږدي (۱۶/ ۱/ ۱۹۹۰زیږدي) ځخه وده (پرمخ تلل، ترقي کول، وده کول، بشپړیدل. پرمختګ، ترقي یا بشپړتیا)؛ نیونه (تمبونه، چارخانه، کار د صحیح کېدو له پاره نګراني او د همدې مقصد له پاره لاربووونه، دغه علامه (۷) چې په کتل شوې تصحیح شوې پاڼه، جمله، کرښه او نورو باندې اېښوله کیږي، کنټرول، لټونه، درول، ژغورول، د تصحیح په غرض کتل په سترنج کې (کشت) ورکول یا مخ نیوی.): اېنج. ص. ف؛ منل (تصوییبول، خوښه ورکول یا موافقه کول): ډیپلوم انجینر صفی الله فردوس خان.
د لنډۍ، ټپې، ټیکې او مصرۍ لښتیلیک انځورلیک کړنینوم لکه:.

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو بېلوالی؛ تعریفونه؛ بېلونکې نخښې؛ د رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)؛ د اواز ټېټوالی او لوړوالی؛ دفتنګونه؛ لوړ د پلوړلو وړ؛ د کچې اندازې؛ د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو سیمه ییزې پایلې؛ عیبونه او تېروتنې؛ په بشپړولو یې اثر؛ تاثیر نه شمېرل کېدونکی؛ د پښتو ژبې لهجه؛ د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو ژبه؛ د ولس بدلون؛ په پښتو علمي ادب کې مېنډېدوکه؛ بېلګې یې؛ بېرته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ؛ د نورو نویو جوړولو تکل یې؛ آړوتي غني کول او خپرول یې؛ موندل او د ولس له منځه یې ټولول؛ آر؛ اوسمهال یې د ډېرولو تګ لاره؛ د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل؛ لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو ځای؛ د پېخلیک، پېر، ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری، د ځېړونکي په پېیلو کې تشبې؛ ربښتنی وېش د دوی د محتوا او موضوع له مخې، انګړ او یېبره.

چې د لنډۍ، ټپې، ټیکې او مصرۍ انګړ تازه په تازه، نوي په نوي لښتیلیک انځورلیک ځرګندوي، چې پښتون پښت کولی شي، د هر انځورلیک، کرښه، د اړېکې لښتي، پېر، شننه، انګېرنه، سپړنه، خاپ داغ (خال، ټکی، پلموتي؛ ټپ، ټپی؛ نوغي؛ سیمه، ځای؛ داغ داغ کول، رټه کول؛ نښه کول؛ رټه کیدل؛ په نښه حکیدل؛ لیدل یا پیژندل.) په ځغلنده لید و ویني.

د ورډ پوستکالي له پامه د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو انګړ ځېړنچوپړي (د ریسرچ پاڼې یا جارګی لیکي، چمبر کښلي) کې چوپړي ,, ۱۰۴۳،، دی، ۳۰۰۲۳۶ ویکي لري، ۱۰۹۲۲۰۲ (منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: دربست نیونه ,, د ابېځو، اونورو،، پرانټ.) داني یې وت نه یا پرته له وته د ابېځو ځای نیونه لري، ۱۴۱۷۵۲۰ داني منشوره یې له وت سره دي، ۱۴۰۸۴ پراګرافه دي او ۳۸۲۲۰ لینو کې کښل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹. پېښره

په ګړني ډول د وګړو یا د خلکو د پوهې کچه:.
د یوه کس د پوهاوي له پاره مونږ مجبور یو، تر څو چې شل کاله لکچر ورکړو ترڅو چې پوی شي. او که په یوه چمبړ لیکي کې و وایو؛ یا په یوې علمي ځېړنه کې؛ یا ناول، کېسه او د لوبغالو کې د لوبو نه... .
یاره دا چمبړ لیکی او علمي ځېړنه تاثیر لري.
دغه شیان د دې باعث کېږي چې دلته نظم پلی شي. ترڅو پورې چې دی په دې تاثیراتو پوهېږي، ترڅو چې دی شل کاله زده کړې کوي باید دی پوئ شي.

نو اوس سم دستي له پاره څه کول په کار دي؟ چې مونږ یو سړی د رښت (قانون) لوري ته و خوځوو.

که چېرې تاسو د هلیوډ سینما ډېری ګنه وحشتناکه فلمونه وینئ چې خپرې یې، دا څه تاثیر لري!؟ دا غواړي چې په محلي قوانینو باندې یا قواعدو باندې خلک د ځینو سرغړونو (انحرافاتو) نه د قانون په لور و خوځوي.
لکه په ننداره کې یوه جلۍ ده، غواړي له ښاره د باندې ځنګله ته لاړه شي، په ځنګله کې روانه وي، یو دم یې غومبسه وچیچي، خاربښ پرې پیل شي، وپړسېږي، پړسوب یې وچوي او له کړېکو بې سده شي.
کوښښ کوي چې د دوی د ټاټوبي یوه جلۍ داسې ځای ته یوازې لاړه نه شي چې الته ورته تاوان کوي. هغه چې وایي د فلم اریبلی دي: انځور ۷۰٪ سلنه اغېزه کوي په تاثیر کې. د سفرونو نه، د دانه، د دانه... .

په میلونونو، میلونونو خلک دا فلمونه ګوري مګر نه پوهېږي. کېدی شي چې د هلیوډ لاربښوونه کوونکی (ډیریکټر، رییس) په دې باندې پوی شي. چې دا فلم یې د څه له پاره جوړ کړی.

په همدې چمبړ لیکي کې پښتون پښت له پاره همداغسې کېسې دي، دې کې بیا په نویو بشري علومو کې ډېر ستر، ستر بحثونه، کېسې، انګېرنې او ځېړنې اړوونکې دي. دا ډېرلوړ لېول یا لوړ، لوړ پوړونه (لیولونه) لري.

چې انسان څه رنګه مطالعه شي؟ د بېلګې په بڼه یوه ناانډوله یا ناول دی، چې لیلا او مجنون، مومن خان او شیربانو، ملا عباس او ګلبشره، چنګیز خان او تورک خاتون، احمد خان او انارګلي، پلانی او پلانی، چې دا ده او هغه ده، پلاني داسې و کړه او پلاني داسې و کړه.
دا محلي کړن لارې (قاعدې، مقررات یا Local Regulations) دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ کولی شو په دې باندې له ټېټې سطحې نه. هغه څوک چې پوهېږي ټول خلک خو نه پوهېږي کنه، د ټولو خلکو د پوهولو له پاره څو، څو سلیزې وخت لګېږي او پانګه (سرمایه) په لګښت (خرڅ، خراجات، بیه، مصرف) رسیږي.

اوس زه وایم د یوه سړي د پوهولو له پاره یوه مېلیون ډالر هم کافي نه دي، یوه سړی پرې نه تکملیږي. چې هغه دې د ژوند په ټولو رازونو باندې پوی شي.
که چیرې په یوه سړي یوه میلون ډالره هم مصرف کړې بیا به هم هغه په ډېرو شیانو نه پوهېږي.
نو اړتیا لیدل کیږي چې. مونږ ډېر عادي رښت (قوانین) په ډېر عادي سطحو په عادي طریقو یا کړنلارو کې په خلکو باندې پلی کړو او هغوی ورسره اشنا کړو. په غیر مستقیم ډول باندې.

ګڼلی پښتون پښته! اوس راځو د جاپان چارپېریال یا محیط ته که چیرې تاسو د پیشو اهمیت او د هغې اغېزې وڅیړئ. بیا یې افغانستان کې پرتله (مقایسه) کړې نو دا ډېر توپیر لري. ګورئ!!؟ د جاپان حکومت خلکو ته د دې په خاطر رښت (قانون) و ټاکه چې دوی به د پیشوګانو په ننداړتون کې له ۱۹ ساعتونو څخه زیاتو کې پرې لوبه او ننداره کوله، نوموړي دولت و ویل چې له ۹ ساعتونه ډېر رښت نه شته چې زیاتی پرې و شي.

د دوی میرڅمن پر دوی باندې ترټولو لوی اتومي بمونه وغوځول، ټول ټاټوبی یې ورته لوټي، لوټي کړه، خو د دوی پوهګړو هغوی ته هېڅ په ناوړه سترګه ونه کتل، ټولو وګړو یې لکه د لېندۍ غشو په شان یوازې یوه نخښه درلودله، چې په لویه کې خپل د نخښې منځه به ولې، موخو ته به ځان رسوي، مرګ ویل او رټل به نه کوي، خپل دین به په هسکو ځلوي، هغوی ته به وایي چې په علمي ډګر کې له موږ سره تل مرسته و کړی، بېرته راستانه شئ، په ودانه ونه او پرمختګ کې زموږ پل لوړ کړئ، دوی د میرڅمن هر څه په شلخي بڼه جوړو، اړولې څېره؛ همغه برخې په بېلا بېلو بڼو جوړ وو، که د نوي ښاري پرمختګ تودې رېل تمځې څېړنې لاسته راوړنه د دوی څېړونکو پېله وه، د څېړنې ارزوني په پېر به په میرڅمن ټاټوبي کې ویل چې دا څېړنه ناسمه ده، روغه پایله ګټنې ته نه ورکوي، تاسو جاپاني څېړونکي باید یوه بله څېړنه باندې کار و کړئ چې پینۍوال غونډوس کې ثبت شي.

خو هغه جوړونه به یې خپل یو امریکایي ځلمي ته ور کړه، چې په همدې څېړنه وکړه او نوم یې په خپل نوم کړه. چې تر ټولو ښه ټیکلی (ریکاټ) زموږ د ټاټوبي شي. هر ټیکلی چې د امریکا اړوند ثبت شو، دوی پرې خوا بدي نه شو، که هغوی تور کلم رغوه، دوی به یو لړ اوړ، بل لنډ، بل پیړ، بل ګل لرونکی، بل سور او که د دوی تور و دوی به ژېړ ورغوه، د پرمختګ هر اسباب، الې، توکي یې کاپي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاپي، کاپي کړه، چې ټول په همدغه سلوکو کړ شو، چې خپل ټاټوبی يې وځلوه، خپلو وګړو ته يې ودنه، سوکالې، بډاینه، زدهکړه، دود، د ژوند کړنلار روغه کړه هغه څه چې دوی غوښته، د دوی غوښتنه او تر ټولو لوی ټاکلی بنسټيز ارمان وو هغو ته يې ځانونه ورسول.

بل لورې ته یو شی چې تاسو په سترګو نه وینئ د هغه تاثیر په تاسو باندې څه دی؟؛ نه شته!، په ساينس کې دا ډېره لرې خبره ده. پرته زموږ د خوږ پيغمبر حبيب الله محمد رسول الله ص د عقلي او نقلي لاربښونو څخه چې هغه موږ ته په پوخ کې کړي او لمبسه شوي دي. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ خپل پښت ته اوږدمنګی (اوږد عمری) دی، په هېڅ بڼه به په پښتون پښت ته بوژن نه شي. زه په دې باندې لېیلم چې دا به سویي بابېزه یېېره و لري.

د دې پيله ساده برابروي دا چې دا ګډول لیکی یا جارګی لیکی (چمبر کښلی) یا چمپېره کښلې څخه په بڼه ډول ګټنه واخلئ هېڅ باکه نه لري، ولې!؟؟ ناګڼله يې ډېره باکه لري او ناګڼله يې د نوي پښتو پښت اند، وند، پند، ژبې ته سر دردی او رنځ دی. د دې له پاره ګڼلتیا يي په څار ده، وه يې لولئ، موږ ته په چورلېڅ پېر پښتو زموږ ربښت د پوهېدلو او څېرکتيا په کار ده، تاسو لنډ پر لنډ؛ لنډ پېري مه کېږئ، لنډ پېري په آر کې اصيلو پښتنو لارغه نه دی، هر څوک چې وار، وار داسې کړ کېږي، نو دوی لنډمنګي دي.

ځل اورېدلو ډېري بې ګټي معلومېږي خو کله چي يو وخت د يوه پښت (نسل، قوم) سياسي او ادبي تاريخ ليکي نو ګوري چي، په يوه ټاکلې تاريخي مرحله کې، دغه ډول پيېلې د پښت د ذهنيت او احساساتو اصيل او نګه ښکارندوی دی.

ختيز پېژندنه، ژبپوهنه، د پېخليک مطالعه او څېړنه، د نړۍوال سياست پلټنه او څېړنه، د کلتوري مسايلو څېړنه او پلټنه کې پياوړی لاس لرل غوره وي.

زموږ ټاټوبي تل له داسې پرېوتو ميرڅمنو سره مخ کېږي، چې د وګړو او ژويو پر هېڅ اصل او ارزښت باور نه لري، تل يې ولاړ وګړي ربېي، ټولګډونه اسنتياوو او زېرمو، مېرمنو، سړو، سپين ږېرو، تورسرو او کوشنيانو وژونکي او وېرونکي برېدونه کوي، دا يوازې او يوازې چې زموږ پښتون پښت په تېر پېر کې پر ډېريو هېوادونو واکمني کړې او اوس نادرې طبيعي زېرمې لرو.

د دوی نه پالل او ښکېلاکګرو په کړنو نېغ تلل، بې ننګي ده، بې شملې يي ده، بې غيرتي ده، بې عزتي ده، بې ابروګي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما پر خپل پښت خپلې کښلې و منلې!
لورا لور، کوراکور، سر پر څنی، په وېړه خوله، خوله پر خوله، غاړه په غاړه، په ښکاره، په پټه، په ځغرده، په ډاګه، ډانګ پېلې او پردې کښلې مې دغې سکالو دودیزه کمبله را ونغاړم.

که د نوبل جایېزه په ټولنیز ارمان، انساني پیغام یادوني او هنري ځانګړنې له پلوه ارځول کېږي.
دغه ډولي، ښاګلی او نازک هنر له جادویي اغېزه؛ د نني ښکېللي او زبېښلي انسان د ژغور، ازادۍ او سوکالۍ، هېواد پالني، هېواد سره د مینې او بډاینې له پاره کټنې واخستل شي.

ټول پېیران (پېیلې، شعرونه) پر دې ډول اړین باید په کره پښویه او د پښویې په ټولیز ګړدوددي، تشریحي، پېخلیکي، پرتلېز، ښوونیزې، اخځي (Reference)، روغاونیزې (Structural)، زېږندي (Gnerative)، جوله ونجي – زېږندې پښویې (Transformation-Generative Grammar) وندي وي.

زه دا کره بوږوم چې، ما خپلې لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ و کښلې، داسې شوني ده چې ځینې برخې به یې ټړښتې برېښې. خو هغه الله ج پر ما لورینه کړې، ما قصدي نه دي کښلي، نه مې په زوره کښلي او نه شلخي پېیلې دي، له مانه کښل شوي دي او پنځي پېیلې دي.
په ټوله کې به دا کره و مومۍ، د علمي ډګر سرچینو ته هم رسول کېدی شي او په بېلابېلو علومو کې ترې ګټنې پورته کېدی هم شي.

زه هم د خپلې ژبې مینوال او ژمن پازوال (زمه وار) یم، له ډېرې مینې څه لیکم او د دې له پاره زخمي زړی (ژوبل یا ټپي یم) له احساس سره مې شپې په میاشتو او کلونو وېخښې تېرې کړې دي.
یوه څه مې لیکلي دي د څېړونکي (لومړی نمبر تحقیق کوونکي یا د ختېځ لومړی نمبر ریسرچر) په ډول نیم ګړتیا نه لري، چې هېڅ مې نه وی لیکلي نو نیمګړتیا به مې هېڅ روغې، سترې او سمې کړې نه وې.
وار، وار په اړېستلي پار مې نیم ګړتیا په کره کولو کې بېا، بېا اړخن سمون راوستی دی. اوځار (ډاګېز) یم چې پښت ته مې کښلې پېیونکی (امېل جوړونکی) د پاغوندو شم.

زه په لیکنه کې د ضعیفو ټکو او کمزورو استدلالونو څخه ډډه کوم، نه مې بوږولي (راټولولي) او نه یې بوږوم (راټولوم).

(c) ketabton.com: The Digital Library

هڅه کوم چې کښلې مې په پوخ استدلال، قوي منطق او رواوړل شویو عقلي او نقلي سکلوه ولاړې وي.

زه د رېسرچ پاڼو یا څېړنې چوپړو جوړونکی یا څېړنه کونکی، پلټنه کونکی، تحقیق کوونکی نه یم چې څېړنه یا رېسرچ مې غلت یا ناسم وي. بلکې زه د رېسرچ پاڼو یا څېړنې چوپړو چلوونکی، خپروونکی، هغه څوك چه لیکنې اصلاح کوی او بیا یې چاپ ته چمتو کوي، یا نشر ته چمتو کونکی (لکه د څېړنو) یا رېسرچ پاڼو یا څېړنې چوپړو بدلون ورکونکی یم.
تل د څېړنکو او رېسرچ کوونکو څخه زما کښلې سمې، سترې، روغې او لوړې وي. زه تل د کښلو بوړولو کې راستی (ربښتیا) وایم او تل په کښلو کې سم یم.

زه د پښتون پښت یوه علمي پېیلن، لیکوال او د ختیځ لومړی نمبر څېړونکی The number one researcher in the East په بڼه د خپل پښتون پښت هر وګړي ته نوې بډایه او د سرغندویتوب تازه کښلې کښم او د لرغون پېر په دې لنډۍ دا کښلی (د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ څېړنچوپړي یا ریسرچ پاڼې لیکی یا کتاب) پای ته رسوم.

ستاسو په دوې سترګو مین یم

د خدای له پاره یوه ځل و ګورئ مینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰. د انځورونو، څېړو او لښتیلیکو لړلیک:

درېیم ټوک د انځورونو لړلیک:.

۱:. د مصري هیروګلیف لیک بڼه چې په لغمان ولایت مهترلام ولسوالۍ ګټې ښنګ او غور ولایت فیروز غرونو کې هم په لرغونو ځاینو کې په ډبرو کې شتون لري. شېږ سوه لیکلي شیان وو ۶۰۰ د مصري هیروګلیف لیک بڼه دي ,, سړی او ملت ، ۲۳ مخ،، چې زموږ د ټاټوبي پیخلیک په ډاګه کوي. انځور (# ۵۴ انځور) ٥٤

۲:. ارامي لیک بڼه په لښتیلیک کې درېیم ګڼه کې شتون لري، ځینې اوسني پښتو ابېځې دي خو بېلوالی یې پر دې کې دی چې هېڅ ټکي نه لري. (# ۵۵ انځور) ٥٥

۳:. د پیل پېر (وختي وخت، د وخته وخت، مخکښې وخت، وړاندی وخت، مخکینی پېر، په سر کې پېر، پخوانی وخت، لرغونی پېر، نږدې پېر، را تلونکی وخت) ارابي دوران انځور ٥٨

٤:. په ۱۹۲۰ زېږدي کې د جرمني بانک نوټ یا جرمني مارک همیانۍیو یوه بېلیون جرمني مارک (۱۰۰۰ مېلیونه) ٦٠

٥:. د ښارونو او د کافي ذخیره (امانت ایښودل، رسوب کول، پاسره ایښوول، ذخیره کول) پټه د لغمان ساحه کې. (# ۵۸ انځور) ٨٤

٦:. د منرالونو ټیکلی (ریکاټ) یا منرالوجیکل ریکارډ په نوم د امریکا فینسټ مهالنۍ انځور. (# ۵۹ انځور) ٨٤

۷:. ,, کونځیټ سپوډومین، ۲۰ سانتي لوړ، له ماوی، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټولشوي) انځور یې مېرمن نیلې برینډ اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۵ چوپړی) (# ۶۱ انځور) ٨٥

۸:. شین سپوډومین کرسټال، ۶۰ سانتي لوړ، تر ډېره پورې دا د فینسټ له لورې لاسته راوړل شوی کرسټل دی، یوه جوړه ده، دوې دانې دي، له ماوی، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټول شوي) انځور یې مېرمن نیلې برینډ اخستی دی. (# ۶۰ انځور) ٨٥

۹:. ,, ایلبیټ ټورمالین کرسټال، ۶ سانتي لوړ، له کورګل، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټول شوي) انځور یې مېرمن نیلې برینډ اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۰ چوپړی) (# ۶۳ انځور) ٨٦

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰:. ,, ایلبیټ ټورمالین کرسټال، ۶ سانتي لوړ، له کورګل، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټول شوي) انځور یې مېرمن نیلې بریندډ اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۱ چوپړی) (# ۶۲ انځور) ۸۶
۱۱:. ,, ایلبیټ ټورمالین کرسټال، ۶ سانتي پیړ ، له ماوی، لغمان، افغانستان څخه (راټولشوي د سوربونني) انځور یې مېرمن نیلې بریندډ اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۲ چوپړی) (# ۶۴ انځور) ۸۷
۱۲:. ,, ایلبیټ ټورمالین کرسټال، ۲۱ په ۱۵ کې، له کورګل، لغمان، افغانستان څخه (د هیرب اوبډا راټول شوي) انځور یې ویندیل اي. ویلسن اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۲ چوپړی) (# ۶۴ انځور) ۸۷

درېیم ټوک د لښتیلیکو (جدولونو) لړلیک:.

۸. ۱ لښتیلیک :. په دې لښتیلیک کې پلټنه داسې په ډاګه شوې یا څېړنه داسې ښودل شوې ده چې د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ موندل او دولس له منځه یې ټولولو اوډون (ترتیب) وندي کوي. ۳۲
۱۰. ۱ لښتیلیک:. په روان پېر کې د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ د ډېرولو او تک لارې لښتیلیک (جدول) بڼې څېره. ۴۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱. د کره لیکنې پښتو په پښتو تشریحي وییکو چوپړي، د پښتو ابېڅې په سته په لاندې لښتیلیک کې کښل شوي:

بېلګې:-

وی د ابېڅې په سته — **مانا، د چوپړي ګڼه له ټکی لرونکي کامې او ټکي نه ورسته په شمېر باندې ښودل شوي.**

۱. اې (ا، الف)

اباː پلار، د مور خاوند، د مور ځښتن، د مور ساتونکی، د مور میړه، والد.؛. ۴۵، ۱۵۵ او ۲۰۹ چوپړي کې (پاڼه کې ، مخ کې ، صفحه کې، مخګڼه کې) شتون لري.

ابلیــس شیطان ؛. ۱۰۹، ۲۲۲ او ۳۵۶

ابېڅه: یوه توری، یوه حروف، ښځېنه لړ نوم دی یا مفرده ښځېنه وی ده. لکه:. ا (اې)، ب (بې)، ت (تې). ؛. ۳۳ او ۳۵

ابېڅې: ډېر نوم د تورو دی ښځېنه وی ده، ټول توري، ټوله الفابا، الفابیټ له اې څخه تر یې پورې.
لکه:. زموږ د پښتو ژبې ۴۹ ابېڅې:
الف ا، آ، ب، پ، ت، ټ، ج، چ، ځ، څ، خ، د، ډ، ر، ړ، ز، ژ، ږ، س، ش، ښ، غ، ک، ګ، ل، م، ن، ڼ، و (اوږد واو)، و (لنډ واو)، و (بېواک واو)، ه، زورواله هې(ه یا ــه)، زورکې هې(ه یا ــه)، ې، ي، ی، ۍ، ئ
ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق
دودیز: ا؛ غږېز(فونومیک): a؛ نوم: اې (اه، زور)؛ بېلګه: اره، اړ؛ غږېزلیک arά, aŗ.
؛. ۳، ۷، ۱۴، ۱۶، ۲۰، ۳۲، ۴۰، ۴۱، ۳۶۱، ۳۶۳، ۳۶۷ او ۳۶۸ چوپړو کې شتون لري (او ۱۶ وارې نور په بېلا بېلو چوپړو کې راغلی دی).

ابېڅی: یوه توری، یوه حروف، نر لړ نوم دی یا مفرده نر ویکی دی. ا (اې)، ب (بې) ت (تې). ؛ ۳۶، ۴۸، ۴۹، ۱۰۰، ۳۶۰ او ۳۶۹ چوپړو کې راغلی دی.

ابېڅي ډېر نوم د تورو دی نر وی ده، ټول توري، ټوله الفابا، الفابیټ له اې څخه تر یې پورې.
لکه:. زموږ د پښتو ژبې ٤۹ ابېڅې:
الف ا، آ، ب، پ، ت، ټ، ج، چ، ځ، څ، خ، د، ډ، ر، ړ، ز، ژ، ږ، س، ش، ښ، غ، ک، ګ، ل، م، ن، ڼ، و

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اوږد واو)، و (لنډ واو)، و (بېواک واو)، ه، زوروالـه هې(ه یا ـه)، زورکی هې(ه یا ـه)، ې، ي، ی، ئ، ئ ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق). ؛ ۹۹، ۲۰۴، ۲۰۶، ۳۲۶ او ۳۶۰

اټکل: نظر. ؛. ۶۷، ۸۱ او ۲۸۷

اچیان: د غوایانو هغه جوړې ته وایي چې کروندګر پرې کرونده کولبه کوي. له کده واړه وي او وطني یا لغماني یې هم بولي، ځانګړتیا یې: په بېړه کار کوي او زر ستړي کېږي، د پېرېدلو بیبه یې ارزانه ده او د لاسته راتللو ګڼه یې زیاته ده. دوېیمه بېلګه یې انکیان نومېږي. له کده لوړ وي او زراعتي یا کونړي یې هم بولي، ځانګړتیا یې: ورو کار کوي په ډېر طاقت سره او زر نه ستړي کېږي، د پېرېدلو بیبه یې ګرانه ده او د لاسته راتللو ګڼه یې کمه ده. درېیمه بېلګه یې چپیان نومېږي. چې چپه ښکرونه لري او کم پیدا کېږې. ؛ ۳۲۷

احمد خان: د پښتنومیر، باچا ابدالي، دورانی، احمد شاه بابا. ؛ ۳۱۹

اخته: مشغول. ؛. ۲۹، ۲۶۱، ۳۵۰ او ۳۵۹

ادم ذات: بشر، انسان، ژوی د حضرت ادم (ع) اولاده، اشرف المخلق، بنې ادم. ؛. ۳۲۷

ارو: راګ دی: سا دي دي ګا دي ما نا دي په دي ګا ما پا ني سا. ؛.۳۲۷

اړک په اړک: بغل په بغل، طرف په طرف، تاو را تاو. ؛. ۳۲۷

اړم: د پښتو ژبې سرغندوي لیکوال شاعر محمد اسمعیل اړم پیتار منځنی نوم دی. ؛. ۳۲۷

اړمه: تکیه، پایه، ډډه. ؛. ۳۲۷

اړیکه: رابطه. ؛. ۴، ۳۸ او ۵۲

ازاریان: د ازار جمع ده، خلکو ته مصیبت ورکونکی. ؛. ۳۲۷

ازانګې: انګ. ؛. ۳۲۷

اسارت: غلامي. ؛. ۱۵۰ او ۲۰۲

اشنا: ملګری، دوست، اندیوال. ؛. ۲۷، ۳۰ ، ۸۸ او ۳۷۱ (ټول ټال ۲۹ وارې نور)

ازرده: ډېرزیان رسونکی. ؛. ۳۲۷

اقتدار: دوران. ؛. ۶۴ او ۱۹۷

اکلیاټوریس: مندکه، خسته. ؛. ۳۲۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

اکیډمي: دارالتعلیم، اکاډیمي، د تعلیم جونګړه، د زده کړې کور، اکاډمي، هغه ځای چې الته د افلاطون د مدرسې پیروي او نظرې زده کړې ورکول کېږي. ؛. ۳۸۳

اکیۍ: کاکۍ. ؛. ۲۴۷

اېلا: خوشي، روان. ؛. ۱۲۷ او ۲۲۲

الګ: بېل، جلا، جدا، الیده. ؛. ۳۲۸

الماسک: تالنده، په اسمان کې د لیکې په بڼه برېښنا ده. ؛.

امام: هغه تن چې په ټول کران کریم د الله کتاب عمل کوي او په دونیوي علومو کې لوړې زده کړې و لري. ملا هغه تن چې کوران(قران) کریم لیکی، لوستل او ویلی و وسي، پېشواء، هغه میر چې کوران کریم لیکی، لوستل او ویلی و وسي، هغه مشر تن چې کوران (قران) کریم لیکلی، لوستل او ویلی و وسي او پرې عمل کوي یا کړلېږي.؛. ۳۱۶

امرو: راګ دی: سا نا دي پا ما ري ګا دي ني سا ني سا ري ګا دې سا. ؛. ۳۴۴

انا: نیا، ادکۍ، د پلار مور، د نیکه مندینه، د نیکه ارتېنه، د نیکه مینا، د نیکه میرمن، د اکا ښځه، د بابا کور ودانه. ؛. ۲۰۵

اندکي کوشنی فکر، یا کوشنی پام. ؛. ۳۲۸

انکړ: اکر، حالت او وضع (بد انکړ) ؛. ۲۰۵

انګار: سکروټه. ؛. ۶۶، ۹۰ او ۳۱۶

اوتې بوتې: بې هوده خبرې، چټي او بې باکه خبرې. ؛. ۳۲۸

اوب: اوبدل یا (بافت). ؛. ۳۲۸

اورپکي: جګړه مار، جنګ اچونکي، وسله وال، د کلاشینکوف ریشته داران. ؛. ۳۷۶

اورغونکی: وزګوړی، د اوزې بچی. ؛. ۳۲۸

اوږدپېرى: اوږد پړاوی. ؛. ۶

اوږدمنګی: اوږد عمری. ؛. ۶ او ۳۲

اونیزه: هفته وار. ؛. ۳۲۸

اېنجینېر: یوه فرانسوي وی ده. هغه څوک چې طبیعت په خبرو راولي، د طبیعت ژبه ده چې زي روح شیان په خبرو راولي، برداښت، طاقت، ظرفیت، څرګند والي او ځانګړنې یې معلوموي. او په اصطلاح کې هغه متخصص ته وایي چې د یو شي په باره کې په زهن کې پلان جوړوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او بيا يې د خطونو په واسطې سره کښني يا ترسيم او تياره وي. ؛. ۲، ۳، ۵۶ او ۳۸۰، ټول ۲۰ واري راغلی دی.

ائينـه: اېنداره، هنداره. ؛. ۱۲۲

ايستی: ويستلی. ؛. ۳۲۹

ايډال ويس: دولسپانی، ټيکګولی، ټيکوی، يو ګل دی چې ستوري ته ورته بڼه لري، په رنګ سپين دی او داسې غرو يا د ځينګوړا د پرښو په درزونو کې شنه کېږي، دا ګل د سيويس هېواد ملي ګل دی چې وګړي سکي لوبه کوي او په ډېره مېړانه سره لاس ته راوړي چې پيداکول يې ګران کار دی، د دې راوړل د زړه ورتيا نښه ده، دا ګل يو ملګری بل ملګري ته د لاس نښې له پاره ورکوي. ؛. ۳۲۹

۲. آ

آر: اصل. ؛. ۶

آړوتی: شرطی. ؛. ۶ او ۳۱۸

آس: اس، اسپ. ؛. ۷۰، ۱۸۸

آند: فکر، نظر ، اند. ؛.۶

۳. بې (ب)

بابل: په اېراک يا عراق هېواد کې د ښار نوم دی. ؛ ۴۹

بابېز: ناڅيز. ؛. ۳۲۱

ببولالي: هغه شعر ته و ويل کېږي چې په هغه کې د ناوې ښه ستاينه، يادونه او تعريف کوي. د واده په هغه وخت کې وايي چې د ناوې سينګار تمام شي نو پېغلې سر يوه دايره جوړه وي او ناوې يې په منځ کې کېښنوي او ښه ستاينه، يادونه او تعريف يې په شعر کې کوي. نوموړي شعر ته ببولالي وايي. پاتې شوني دي نه وي چې د پېغلو په ډيرا کې هغه مېرمنې ګډون کوي چې هغه واده شوي او يا کوژده شوي وي. بې مېړوخه او انجونې نه شي کولی چې په نوموړي دايره کې ګډون و کړي. ؛. ۲۲۹

بـادار: مـالک. ؛. ۹۹، ۱۱۶

بادرنګ: سبزي ده. ؛. ۱۷۲، ۱۸۸ او ۲۴۹

باغه ګل: د الينګار ولسولۍ کې د کلي نوم دی. د ګمبه او څخره نومي کليو د سيند نه پورې. د توری کلا نه مخ په غره لورته په درځنی سيمه کې پروت دی. ؛. ۳۲۹

بځري: زره. ؛. ۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

بدرنګه: مخنته. ؛. ۲۰۹ او ۳۵۳

بـډه: د ماشومتوب ملګری، د کمکيوالي ملګری، وړکيتوب انډيوال. ؛.۳۲۷

برخوردار: کامياب، بهره مند، بريالی. ؛. ۵۱، ۷۰ او ۲۰۴

بشپړ: تکميل، مکمل، پوره. ؛. ۵۲

بلواګر: شورشي. ؛. ۱۸۷ او ۳۷۷

بګۍ: ټانګه. ؛. ۳۵۱

بڼ: باغ، فردوس. ؛. ۳۱، ۳۵ او ۴۵

بوستان: بڼ، وچبڼګی، باغ، فردوس، بهشت، جنت. ؛. ۶۱

بوژن: دهشت، بلواګري، ډاراچول. ؛. ۳۲۱

بوږ: راټول. ؛. ۱۰۸، ۲۰۳

بوږولي: راټول کړي، راټولولي. ؛. ۲۲۰، ۲۴۵، ۲۴۷ او ۳۲۲

بوږم: راټولوم. ؛. ۱۲۶

بوږوم: راټولوم. ؛. ۱۲۶، ۱۳۶، ۱۹۹، ۲۳۹ او ۳۲۲

بولن: معقول، بولنې (معقولې). ؛. ۳۳۰

بولنده: کومانده. ؛. ۱۵، ۷۶، ۷۷ او ۷۸

بولندويان: کومندانان.؛. ۷۷ او ۸۱

بيديا: ټټنګ، بيابان، دښته، صحراء. ؛. ۱۸۵، ۳۴۸

بيره: تيز، ګړندی، رټ، څڅبېکی. ؛. ۷۶، ۷۷، ۲۶۴، ۳۴۷ او ۳۵۲

بېړنيو: عاجلو. ؛. ۳۳۰

بې زبانه: حيوان، کم طاقت، عاجز. ؛. ۳۵۵

بېلګه: نمونه، ورته بڼه، مثال. ؛. ۴، ۸، ۹، ... . او ۳۷۲ (۸۵ وارې نور په بېلابېلو چوپړو کې راغلی دی)

بېهان: بيهي، بيی، د مڼو په شکل خيران ګردان پوټکی لري او زېړرنګ. ؛. ۳۰۱

٤. پې (پ)

پار: ساعت، وار. ؛. ۳۰۳

پاتوړی: وارث، اصلي پټساتی. ؛. ۸۹

پټون: کشر، وروسته پاتې. ؛. ۳۱۶

پردېس: مسافر. ؛. ۱۴۷، ۱۶۷، ۲۰۰، ۲۹۵، ۲۹۸، ۳۰۲ او ۳۸۴

پرلغښتي: سېستماتيک. ؛. ۲۳۰

پرګی: غرنۍ ميوه ده چې قهوهيي او برګ رنګ لري، البته زړې يې خوړل کېږي. ؛.

پړ: چپه، نسکور، ژېړمخی، زېړمخی، ملامت. ؛. ۲۶۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرونی: ښځینه ځادر، ټیکری. ؟.
پسد: سم دم، رمټ، جوړ تیار، هوښیار. ؟.
پښت: نسل. ؟. ۴۶
پښېله: کافیه یا قافیه ؟. ۷۰، ۷۳ او ۲۷۴
پلاوی: استازی. ؟. ۱۰۵
پلنګ: پړانګ. ؟. ۱۱۰، ۲۵۸
پلو: د ټیکري هغه برخه چې په سینه پرته وي او له پیڅکو(ځنډو، ژۍ) پـیل او د ټـیکري تر نیمایی پورې وي. ؟. ۳۳۱
پلوه: اړخه. ؟. ۲۷، ۲۸، ۳۰، ۳۱، ۳۶۹ او ټول ټال ۱۷ دانې نور شتون لري.
پلوري: خرڅوي، خرڅلاو، خرڅول، پلورل. ؟. ۴۶، ۵۳، ۱۹۳ او ۲۷۴
پنځا: تخلیق مفرده نر وییکی یې پنځ دی. طبیعت. ؟. ۲۰۶
پنځه: تخلیق مفرده نر وییکی یې پنځ دی. ؟. ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۳۰، ۱۷۸ او ۲۳۸
پور: قرض. ؟. ۴۳
پوروړی: قرضدار. ؟. ۳۳۱
پوړ: منزل. ؟. ۳۵، ۹، ۲۱، ۵۰، ۱۸۵ او ۱۸۷
پوپک: د ماشومانو یوه بېلګه لوبه ده. هغه خالي دروی چې د ولې ونې د نازک ښاخ څخه لرګی د منځ ساکه(ساقه) یا ډډ اوباسي او پوستکی یې پاتې کېږي، چې ورته پوپک وایي. او ماشومان په خوله کې د غنمو دانې او یا نورې وړې دانې اچوي او هغه د خولې په واسطه پوپ کوي. چې هغه دانه د پوپک په منځ کې په سرعت سره د نښې طرف ته درومي. ؟. ۳۳۱
پوښتي: پوښت، پوښتنه کول، سوال کول. ؟. ۲۸۵
پوهګړي: روڼ اندي. ؟. ۲۰۷ او ۲۶۲
پیدایښت: زوکړه. ؟. ۵۶، ۵۸، ۳۳۹ او۳۵۳
پیسو: مفرده وی یې پیسه ده، هامیانی، پیسې. ؟. ۵۹
پېغله: باکیره جلی، بې مېروخه، ناواده. ؟. ۵۲، ۷۳، ۸۳، ۱۰۸، ۳۰۲، ۱۵۶، ۱۶۳، ۱۹۲ او ۳۵۲
پیمانه: تله، اندازه. ؟. ۹۱
پینی: کائینات. ؟. ۴۹، ۱۱۸، ۱۸۵ او ۲۶۰
پېیله: اشلوک، شېر، شعر، (نظم). ؟. ۷۲، ۸۲، ۱۱۵ او ۳۷۱ ټول ټال ۹۲ وارې نور راغلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېبېرن: پېیله، اشلوک، شېر، شعر، (نظم). ؛. ۱۶، ۱۷، ۷۲، ۱۱۴، ۱۱۷، ۳۱۶ او ۳۳۴

۵. تې (ت)

تابدان: درینځه. ؛. ۳۱۶

تان: تشکیل، رغونه، جوړښت، ۲: خوی، رویه. ؛.۳۳۲

تېر: پړی، رسی، عوبدل شوې لومه. ؛. ۳۴۶

تېران: بونجی (مونجی) هغه څوک چې پزه پیته کوي او لنډه وي یې، پیت پوزی. ؛. ۳۳۲

تراڼ: پیل، شروع، برید. ؛. ۲۲

ترخان: د لرګي چینچی، هغه څوک چې له مالیې څخه معاف وي. ؛. ۳۳۲

تروګی: یو ډول ګیا ده چې غوا یې و خوري پړسېږي. ؛. ۳۳۲

تاړاک: ټول وژنه، عام وژنه، قتل عام. ؛. ۴۶

تړانګه: دره. ؛. ۵۹

تعلیم قدم (کدم): شېړم حالت د سیستم دی، کې ورته وایي:- کله چې ګور پای ته رسي تعلیم قدم پیلېږي. بیا شپه میري سره په ګډه وایي یو!، خپلو پخښو ته ډب ورکوي. بیا وایي دوه! بیا خپلو پخښوته ډب ورکوي. بیا وایي درې! بیا خپلو پښوته ډب ورکوي. ؛. ۱۸۶، ۳۳۲، ۳۵۹، ۳۷۳ او ۳۷۸

تـل: بېخ، ژورتکی، ژوره نقطه. ؛. ۳۴۹

تمکه: یو راز زهر او شیدې لرونکی بوټی، یو ډول غرنی بوټی دی چې د زهر پی لري. ؛. ۳۳۲

تمکه: زهري شیدې کونکی. ؛. ۳۳۲

تمن: اشخار، تمنه، د اشخارو د بوټی څخه جوړه شوې پلنه چکۍ چې د صابون په ځای استعمالیږي. ؛. ۳۳۲

تنځرو: تمځرو، تنزرۍ، تمزری، یوه مرغۍ ده چې خوندوره غوښه لري. ؛. ۳۳۲

تنډوس: یو ډول ګیاه، یو ډول واښه دي چې د پسرلي په موسم کې راټولېږي. ؛. ۳۳۲

توتان: تازه میوه ده، د توت ډېرنوم. ؛. ۳۳۲

تود بخری: پروتون. ؛. ۳۳۲

توران: تور کندهاري انګور دي بیخي تور. ؛. ۳۳۳

تورایته: یوه ډول تورانګور دي چې لږ شان سوروالی هم لری. ؛. ۳۳۳

تورتوړو: ګونګی. ؛. ۲۰۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

تورتيلی: لمر سوځلی، هغه سړی چې تک تور وي، تورسوی شی. ؛. ۳۳۳

تورکوټا: د ځای نوم دی چې د لغمان ولايت مهترلام ولسوالۍ مخې ته پروت کلی دی، د لغمان ولايت په مرکز کې شتون لري، يا د تورکوټه. ؛. ۳۳۳

توره پاڼه: بنفشه، يو ډول بوټی دی چې ارغواني رنګه ګل لري. ؛. ۳۳۳

توره خړه: سهار وختي. ؛. ۲۱۸

تورم: د موسيکۍ يا د ډمتوب يوه اله د چې پوکوي يې او د تولۍ په شان اواز اوباسي.؛. ۱۸۶

توروټکو: د تورو نقطو جمع ده: قران کريم، مقدس کتاب، او ښتانه يې د الله تعالی له لوري رالېږل شوې مقدس کتاب قرآن پاک چې د حضرت جبرائيل امين ملائک په واسطه پر حضرت محمد (ص) نازل شوی دی بولي. چې زموږ ژوند، قانون، نظام دې کتاب پورې تړلی دی. ورته وايو او منوونکو ته يې مسلمان وايي. الله تعالی مونږ ته له يو لړ شيانو څخه په کلکه منه کړي يو چې هغه حرام دي او نه به يې کوئ: په ځمکه کې فساد، د پردو خبرې منل، يهودو او عيسويانو نه پيسې اخستل او لاس ورسره يو کول، د مسلمانانو وژل، قتل، غلا، زنا، سود، شراب څښل، د خوږ غوښه خوړل، د يتيم مال خوړل، ظلم، منافقت،... او له هغه سره شريک نيول دي. او بل لړ شيانو يې حلال ګرځولي دي چې هميشه به يې کړئ: د انسان درناوی، د پلار او مور درناوی، بېوزلو، مسافرو، لاروړکو، کوشنيانو، سپينږيرو ته خواږه او اړي بابرول، يووالی، لمونځ، روژه، زکات، حج، يوازې او يوازې د الله تعالی د رضا له پار جهاد، ښه صلوک، ښه رويه، ارام خوراک کول په ټيټ اواز غږېدل، د مشرانو احترام، پاک خواږه خوړل، جغات، د مور اوپلار په وړاندې د اوف کلمه هم نه ويل. ؛. ۱۹۳

توريشانه: تور بخنه، تورنګی. ؛. ۳۳۳

توژن: دوران، پريود. ؛. ۲۸۸

توکي: مواد. ؛. ۲۹، ۳۰، ... . (تول ټال ۲۸ وارې نور)

تور: په پړتيا تورن، ملامتيا. ؛. ۲۸۶

تومن: شيرګرم، تړم. ؛. ۳۳۴

تونده: غوړه مړی. ؛. ۳۳۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

تېرې ګل (تيرګړی): د مهترلام په ولسوالۍ، د لغمان په مرکز کې د کلي نوم دی. له مريم کوړې نه کوز لورته
(نوټ: نوموړې پرتې او اوارې سيمې پېخليک دی. د شپاړسمې پېړۍ سرونه وو، د کروندو د کرکيلې د مالياتو غونډولو راپورونه چې به سلطانت ته ورتله نو د دې ختېځې پرتې او اوارې سيمې چې د الينګار او اليشنګ د سيندونو او ترانګو په غاړو کې وې افغانستان باله، او نومه وړی نوم به بابا ته ډېر خوند ورکاوه. او وروسته سلطان احمد شاه بابا ابدالي دوراني د ټول افغانستان نوم کړ، چې تر اوسه پورې پرې يادېږي.)
نو يو هندو سوداګر چې نوم يې تېرې ګلې نوميده او همدې کلي کې اوسېده.
د وخت په تېرېدو سره نوموړی تيرګړی شو. او بيربل هندو انګړ هم په همدې کلي کې وه. هغه وخت چې سلطان احمد شاه بابا ابدالی دورانی له هندستان څخه راستون شوی وو، نو ډېری ګڼه هندوان ور سره راغلي وو او په دې کلي کې ژوندګړشوي وو. ډېری ګڼه وګړي په دې اند دي چې نوموړی له پخوانه د تېري ګل په نوم وو او وروسته تيرګړی شوه. د لغمان زوړ ښار يې هم بولي. ؛. ۳۳۴

تيندار: د تره ښځه يا کاکۍ. ؛. ۳۵۸

٦. ټې (ټ)

ټپه: د وی يا ويکيي له پامه (په لغات کې) ټپه هغه دوې سرې پيبلې (پيېرن، اشلوک، شېر يا شعر) ته وايي چې د ټپ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، ځرنګوالی او ځرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړی، غښتلی، هېښونکی، سندريز، خوږ، ګڼلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخيل ډک شېر دی چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ې او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پيدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي بیرغي کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

ټپې د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته. (دفتنګونه د ټپې توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، وروره، یه الکه، یه پښتونه، یه کربانه، کنه او داسې نور... .)،
د پښېلې یا قافیې کلمې یا غونډلې نه لري. خو د دوېیمې مسرې په پای کې اهنګینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره ټپه باید د ه (زموږ خپله ,,ه،، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، ټپه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

په نورو ژبو کې د دې ډول پېبیله (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د ټپې په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی. پرټولو ټپو، باندې یوه رښت (دودی یا قانون) د تطبیق وړ دی، یانې داچې د هرې ټپې لومړۍ مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته، او دوېیمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.
د هرې ټپې، د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه؛ د دوېیمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي؛ ډېرې وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسیږي له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کیږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري. ؛. ۹، ۱۰، ... . ۳۸۵ (ټول ټال ۱۶۴ وارې نور)

ټپې: ټپه یې یوون نوم دی، یا مفرده وی یې ټپه ده او ټپه ډېرنوم ټپو (نارینه وی) او ټپې (ښځینه وی) کیږي. ؛. ۶، ۸، ۱۰ ... . ۳۷۰ (ټول ټال ۲۷۰ وارې نور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټپه ايزې (ټپيزې): د وی یا ويکيي له پامه ټپه ايزه هغې درې سرې پېيلې ته وايي چې درو ټپو سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ۍ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلګياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ ټپه ايزې د مسرو شمېر يې ۳، د څپو شمېر يې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته دی. (دفتنګونه , اليده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې يا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، يې لا خوږوي، په بله مانا ديفتنګونه , غبرګغږونه يا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نيمواک په ملګرتيا منځ ته رازې او لکه يوستووی اواز يوه وار پټليز له خولې راوزې د يوه غبرګغږ لومړی ټوک يوه خپلواک او دوېيم ټوک يې يوه نيم واک اواز وي، کله زورکۍ واله يې يا نرمه ,,ی،، او زرکۍ واله يې يا درنه يې ,,ۍ ،، او داسې نور. ديفتنګونه ,غبرګغږونه، ناټروييکي، ټروييکي، ستربل، اوستربل، پارنوييکي، بلنوييکي، انديښنې، هيېجاني چغې، لکه: الله وۍ!، وۍ، او، نو وۍ!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وۍ!!، وا وۍ، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتيانا!، يه ځلميه!، هه بچيه!، فردوس خانه!، لغمانيه!، يه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته ميره!، وۍ اه!، دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د ټپه ايزې (ټپيزې) توکي دي، چې لکه هرې مسرې پيل کې، کله منځ او ډيرای وخت په پای کې ويل کيږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.
د پښېلې کلمې يا غونډلې لږې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېيمې او درېيمې مسرې په پای کې ترنګتوکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره لنډۍ ایزه باید د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودي، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، ټپه ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

او درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې ټپه ایزې، د لومړۍ او دوېیمې مسرې څلورمه او اتهمه څپه او د درېمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالې سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې څپې خوږغږي د ټپه ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالې ترځنګه د ټپیزې یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني ټوکونه په یوه پیر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره ټپه ایزې ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کېدای شي. غوره سته د ترنګتوک په پاینی مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دې چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې ولري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو له نیمکی، انګی، لنډکی، بګتی، کېسی (شبې)، پاړکی، کاکړی، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتی، سپینی (ازادې پېیلې)، کېسه ګی، د اتڼ غبرګی، درې ځپېزی، څلور ځپېزی، پېنځه ځپېزی، شپږ ځپېزی، اووه ځپېزی، اته ځپېزی، نهه ځپېزی، لس ځپېزی، هایکویی، مونډی (سر پرېکړی)، انځورګی، کېنتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پېښلیزی، ناپېیلی او سلسلی، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له ستې ببلوالی ولرې، د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نومړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رڼ ببلوالی یا ګړندی فرق یې وکولی شي، ورته ګټلي وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د دې له پاره زما ځېړنه دا سپینې ته را اوباسې چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره ټپه ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سری پېیله له درو سره ټپ یا درو سره زخم یا درې زخمه یا درې ټپه، درو سره ټپه ایزې، څلور سره ټپ له څلور سره ټپه ایزې سره، پېنځه سره ټپ له پېنځه سره ټپه ایزې سره، شپږ سره ټپ له شپږ سره ټپه ایزې سره، اووه سره ټپ له اووه سره ټپه ایزې سره، اته سره ټپ له اته سره ټپه ایزې سره، نهه سره ټپ له نهه سره ټپه ایزې سره او لس سره ټپ له لس سره ټپه ایزې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لري. ؛. ۳۳۶، ۳۳۷ او ۳۳۸

ټاپی: په نښه شوی، ټاپه شوی۲: په ټکو لوخسی (خصی) شوی، ټپي شوی، ټکیدلی. ؛. ۳۳۸

ټاپڼ: مهر لګونګی، ټاپه کونکی، چاپه کونکی. ؛.

ټاټ: افسوس، ټاپ ، ارمان، اوسوز، اوسوس. ؛.۱۲۸، ۱۳۰ او ۱۳۵

ټانتس: کم عقل، شوده، ساده، ناپو. ؛. ۳۵۵

ټانتوری: ټانتور، ټاندور، د ځپیاکې (چاپکو) توتې چې نغري کې یو دبل دپاسه اېښودل کیږي او په اسانه اور اخلي. ؛. ۳۳۸

ټبر: کورنی، کهول. ؛. ۱۱۱، ۱۳۰، ۱۳۶، ۱۳۷ او ۱۵۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټبوټبوک: غرنی بلبل. ۶. ۳۳۹

ټپر: سونډي ټوکر. ۶. ۳۳۹

ټټر: سینه. ۶. ۹۶، ۱۴۱، ۱۷۴، ۲۰۵ او ۳۰۴

ټټنګ: دښته، بیابان، میره ، وچه دښته ۲: خالي لاس۳: د افغانستان په ختېځ کې د یو ځای نوم دی. ۶. ۳۳۰، ۳۴۸ او ۳۷۶

ټګمار: دوکه ورکونکی، غلط توونکی، ټپر وېستونکی، خوله په سروونکی، چل ورکونکی، فریبکار. ۶. ۳۳۹

ټنډان: پلن، پرسیدلی. ۶. ۳۳۹

ټنډه: وچولی، تندی. ۶. ۱۸۳ او ۳۱۴

ټنګ: انګ، انګ لرونکی اواز، د بدبختۍ زیری. ۶. ۳۳۹

ټوکان: د تخرګ لکړه، امسا، ټاپوړی. ۶. ۳۳۹

ټول: واړه، درست. ۶. ۴۰، ۴۱، ۴۳، ۴۴

ټولګو: صنفونه، ټولګي، ټولګی یکړ نوم دی. ۶. ۳۳۹

ټولګوالو: هم صنفیان، ټولګیوال. ۶. ۳۳۹

ټولګی: صنف، کلاس. ۶. ۳۷۳

ټولواله: سیستم. ۶. ۱۰، ۵۱، ۷۱، ۹۴، ۲۳۰ او ۲۴۰ (چوپړو کې دا وی یا لغات شتون لري یا راغلی دی)

ټیټ: کوز، لاندې. ۶. ۴۴ او ۲۰۵

ټیټه: سویي لوړې، کوزې، لاندې. ۶. ۶۲، ۹۴، ۱۹۵، ۲۱۵، ۲۴۴ او ۲۸۸

ټیکی: د وی له پامه ټیکی هغه دوې سرې پېیلې ته وایي چې د ټیک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړی، غښتلی، هېښونکی، سندریز، خوږ، ګڼلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ،، ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... ،، څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلیډ (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټیکی د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته. (دفتنګونه د ټیکی توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، وروره!، یه پښتونه!، یه کربانه، کنه ... .)، د پښېلې (قافیې) کلمې یا غونډلې نه لري. خو د دوېیمې مسرې په پای کې اهنګینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره ټیکی باید د ه (زموږ خپله ,,ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنی ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي. ټیکی د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول پېیله (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د ټیکی په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی.

پرټولو ټیکیو، باندې یوه رښت د تطبیق وړ دی، یانې داچې د هرې ټیکی لومړی مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته، او دوېیمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې ټیکی د لومړی څلورمه او اتهمه څپه او د دوېیمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي. ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري. ؛. ۲ چوپړی او ۱٦۷ وارې نور راغلی دی

ټیکیو: ټیکی یې یکړه وی (یوون ویکی یا مفرد لغات) دی یا د ټیکی ډېر نوم دی. ؛. ۲، ٦، ۳٤۰ ... . (۲۹ وارې نور راغلی دی)

ټیکی ایزې (ټیکیزې): د وی یا ویکیي له پامه ټیکی ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایي چې د څو سره ټیک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند،

(c) ketabton.com: The Digital Library

احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ې او ... ،، څخه وړاندي زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بنې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ ټیکۍ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازې او لکه یوستووی اواز یوه وار پټلیز له خولې راوزې د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکۍ واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکۍ واله یې یا درنه یې ,,ې ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتروییکي، تروییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښني، هیېجاني چغې، لکه: الله وې!، وې، او، نو وې!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وې!!، وا وې، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانا!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، بنه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د ټپه ایزې (ټپیزې) توکي دي، چې لکه هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډیرای وخت په پای کې ویل کیږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلې لرې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېیمې درېیمې، څلورمې او پېنځمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره ټیکۍ ایزه باید د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ځانښودي، ،ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېځې ده. په واول يا غږن اواز پايته رسېدلې وي، لنډۍ ايزه د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړيږي.
او د لومړۍ ټيکۍ ايزې ځلورمه او د دوېيمې ټيکۍ ايزې پېنځمه مسره يې ۱۳ ځپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې ټيکۍ ايزې، د لومړۍ او دوېيمې (د پورتنۍ ځلور سرې مسرې درېيمه، او د پېنځه سرې مسرې ځلورمه) مسرې ځلورمه او اتهمه ځپه او د درېمې مسرې (پاينۍ مسرې،) ځلورمه، اتهمه او دولسمه ځپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه ځپه باندې زورنه نه احساسيږي. له سيمه ييزو غږو سره هم ځپه په خپل ځه رنګوالي نه پاتې کيږي او په ځني سيمه کې ببلوالی لري. په بله وينا ټيکۍ ايزې مېچې د ځپيزه او خجيزه ټولوالې سره سره پر يوه نازورنه ځپه يا يوې خوږ غږې يا ترنمي ځپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې او ځلوېښتمه (د پېنځه سره ټيکۍ ايزې يې نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې، شپږدېشتمې او نهه ځلوېښتمې) ځپې خوږغږي د ټيکۍ ايزې مېچې د ځپيزه او خجيزه ټولوالې ترځنګه د ټيکيزې يوه بل رغنده توک ګڼل کيږي او نه شتون يې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلې په توګه يې يوه ځپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پاينې ټوکونه په يوه پير کې له دغو درېواړو ځپو ځخه هره يوه د ور مخکې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې او ځلوېښتمه
(د پېنځه سره ټيکۍ ايزې يې نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې، شپږدېشتمې او نهه ځلوېښتمې) زورنې ځپې له يوه ځه اغېز سره ټيکۍ ايزې ته يوه خوږغږې وربښې او پر همدې لاسوند له هرو درو ځخه وريته هره يوه ځپه هم ايوفوني (euphony) بلل کيږي چې پښتو انډول يې ترنګتوک يا ترنمي توک کېدای شي. غوره سټه د ترنګتوک په پاينۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د ايزې رغښت پنځ کوي، د ايزې غوره توک او منځې راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټوله کې غوره ایزې هغه دې چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې ولري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره، خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګټۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پېنځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هایکویۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېلیزۍ، ناپیلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې ښه له درې مسرو څخه رغښت موندلې دی او زوکړه شوې، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره.
نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رڼ بېلوالی یا ګړندی فرق یې وکولی شي، ورته ګټلې وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د ټیکۍ ایزې د څپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سره لرې ۳۱ څپېزې وي، څلور سره ټیکۍ ایزې ۴۰ څپېزې وي، پېنځه سره ټیکۍ ایزې ۴۹ څپېزې وي، شپږ سره ټیکۍ ایزې ۵۸ څپېزې وي، اووه سرې ټیکۍ ایزې ۶۷ څپېزې، اته سره ټیکۍ ایزې ۷۶ څپېزې وي، او نهه سرې ټیکۍ ایزې یې ۸۵ څپېزې وي او لس سره ټیکۍ ایزې ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره ټیکۍ ایزې ۴۰ څپېزې رانښلولې لړۍ لرې او څلور دانې وویل شي. خوند رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په ستېه ولاړ راځي، ډېرې ښې یې اته سره ټیکۍ ایزې ۷۶ څپېزې وي چې دوې دانې وویل شي، ښې به بیا درې سرې ټیکۍ ایزې دې اته دانې یا دولس وویل شي، لږ ښې بیا پېنځه سره ټیکۍ ایزې یا پېنځیزونې ټیکۍ ایزې دي چې پېنځه دانې وویل شي ښې راځي، دا بیا له

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلورو دانو شپږ سره ټیکی ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي.

د دې له پاره زما ځېړنه دا سپیني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره ټیکی ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو ځلور او پېنځه سره پېیله له ځلور سره او پېنځه سره ایز ټیک، پېنځه سره رټ رمټ ایز یا پېنځه سره سم برابر ایز او ایزې سره تشبع کوم، چې ورته ټیکی ایزه وایي، په دغه ډول ځېړې لري، درې سره ټیکی ایزې، ځلور سره ټیکی ایزې، پېنځه سره ټیکی ایزې، شپږ سره ټیکی ایزې، اووه سره ټیکی ایزې، اته سره ټیکی ایزې، نهه سره ټیکی ایزې او لس سره ټیکی ایزې... . په بڼه مندل کېږي. د ټولو پام د ناوې ناویتوب درناوې ته چې په همغه شېبو او چارپېریال کې ویل کېږي نوموم یې. ټولې ځنګېرنې یې د ښادی د دې شېبو سره ورته وي. هر څه د ناوې برابر وي سم برابر، یوازې د ناوې ستاینه په کې کوي همدغه چارپېریال سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې لري. ؛. ۳۴۰، ۳۴۱ او ۳۴۴

۷. جې (ج)

جانان: زما ریضائي نوم دی، زما ریضایي مور را باندې جانان نوم ایښی و، په دغه نوم به یې نومولم، ۲:) لالی، لېوال معشوق، حبیب، محبوب. ؛. ۶۷، ۱۲۱او ۴۰ وارې نور.

جرګه: د پښتنو دود مجلس چې الته فیصله کېږي. ؛. ۲۲، ۴۵، ۳۷۸ او ۳۸۷

جغات: کوشش، ربړ، زیار، زحمت. ؛. ۲۲، ۱۷۰، ۱۷۳، ۲۰۳، ۳۳۳، ۳۶۶ او ۳۷۳

جګړې: جمع وی ده جنګونه، مفرده وییکي یې جګړه. ؛. ۸، ۴۳، ... . او ۲۷۷ (ټول ټال ۴۱ وارې نور).

جګړه: جمع وی یې جنګونه، مفرده وییکي یې شخړې. ؛. ۸، ۳۰، ۳۴۴... . (ټول ټال ۳۵ وارې نور).

جـلا: بېل، جدا. ؛. ۳۲۸

جګا: (جګه)، کور. ؛. ۳۴۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

جلګیو: د جلګۍ مشابع ده چې د چمن واښه دي چې ځرکا لري. ؛. ۳۴۵

جنبان: لړزنده، لړزېدونکی. ؛. ۱۸۸ او ۲۹۷

جوګر: ځپره، جونګړه . ؛ ۱۸۸ او ۲۹۷

جولا: غالی اوبدونکی، ټوکر اوبدونکی. ؛ ۳۵۹

جیجرۍ: کوزړۍ، کوزلۍ، د خاورو ګډوۍ، د خاورو ګډوه، د خاورو هغه لوښی چې لاستی لري اوبه په کې ځښلی کېږي. ؛ ۱۸۸ او ۲۹۷

جیجکې: جمع وییکی دی د جیجی، هغه مرغۍ دي چې د لوپټ نومي مرغه ځخه نه جلا کېږي. ؛۳۴۵

جیجی: د یوه مرغه نوم دی، هغه مرغۍ چې د لوپټ نومي مرغه ځخه نه جلا کېږي. ؛ ۳۴۵

جیجیونتی : د موسیکی د کماچ ټاټ یو راګ دی، رکهب یې با دي دی په دوو ګندهارو (کومل ، تیور) او دوونکهار و ویل کېږي، ارو، امرو . ؛ ۱۸۸ او ۲۹۷

جیل خاني: زندان، بندیخانه. ؛ ۲۸۶

جیویش: هود، یهودي، بني اسراییل، د لغمانی بلا (بلحه) زامن. ؛. ۱۸۴

۸. چې (چ)

چاڼ: ستره، پاک، صاف شوی، پاک شوی، غلبیل شوی، کره شوی. ؛. ۴۱، ۵۳ او ۳۸۸

چامبېل: جمبېلی، چلمیلي، یو ډول سپین ګل دی چې ډېر ښه بوی لري خوسپین یې ډېر پیدا کېږي. ؛. ۳۴۵

چانډو: یو ډول نشه ده چې افین (اپیم، تاریاک) په اوبو کې پخوي اوچلم کې یې ځکوي. ؛. ۳۴۵

چپاول: ګوښه کول، چورول، تالاکول. ؛. ۹۲

چپېټ: چپېټ، ټوکمار، ټوکي، مسخرهچي، ټوقي، ملنډي، مسخره کونکی، دوړه مار ۲: کړتو، قړتو، قړتن، غورتن. ؛.

چپېټ: تکړه الک، غټ الک، تندرسته سړی ۲: ځرګنده، ښکاره، معلوم، چپټه. ؛. ۳۴۵

چټي په چټي: هسې بې فائیدي، محضې محضې. ؛. ۳۴۵

چرسي: له چرسو تن، هغه تن چې چرس ځکوي، نشه کونکي مواد دي. چرس. ؛. ۳۴۵

چرلنډی: خاکساری، متواضع، چرلنډ. ؛. ۱۸۸، ۲۹۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

چرلنډی: متوازن، خاکسار. ؛. ۱۹۴

چغځی: مغز، مغځ. ؛. ۱۸۴

چغشکې: د ماشومانو کوچنيانو ځلميانوڅني، د ماشومانوڅنی، کوچنيانوڅنی، ځلميانوڅنی. ؛. ۳۴۶

چوپړي: چوپړی يا مخ، پاڼه، ورقه، صفحه يې يکړ وی ده، لکه د کتاب او داسې نورو چوپړی. ؛. ۲، ۹، ... . ۳۸۹ (۲۰ واري نور ټول ټال کښل شوی.)

چوپړی: مخ، پاڼه، ورقه، صفحه لکه د کتاب او داسې نورو چوپړی. ؛. ۲، ۹، ... . ۳۹۲ (ټول ټال ۳۸۹ واري نور کښل شوی.)

چارمغز: غرنی ميوه ده چې ګرد شکل لري. البته پوټکی او مغزيې خوړل، غوځان. ؛. ۳۶۶

چناک: چېناغ، يو نوع شرط دی، چې د چرګ د سينې دوې شاخه هډوکي په ماتولو سره پيل کېږې، دوې تنه يې په دې موخه ترې، چې د زهن چټک تيا، زکاوت پکې معلومه وي. دواړه تنه په دې بېلګه سره تړه تړې چې که هر څه ما تا ته لاس په لاس درکاوه نو د هغه سيز له نيولو او اخستلو نه وړاندې به راته ياد وايي. که ياد يې و نو له نيولو وړاندې ورته واي چې ياد، که هېر يې و، مقابل لوری ورته وايې چې ,, ستا هېر زما په ياد.،،
نو په دی حالت کې چې يې سره په کوم څه باندې شرط تړلی وي هغه به ورکوي. لکه: وړو او غريبو د چېناغ ګټلو ناغه: بـېلـګه- اينداره، بړومنځ، د بوټانورنګ، کالي، لونګی، پکول، د ميلې مصرف.
ځوانانو او مينو د چېناغ ګټلو ناغه: بـېلـګه- نوی کتابونه، ښه قلم، غوږکی، ټېسوټ ساعت، کمپيوټر، د سرو زرو ګوته، له ټنډې مچه، په زړه پورې ختي او کالي.
شتمنو د چېناغ ګټلو وبه: بـېلـګه- د ښادی مصرف، موټر، د لوړ پوړو ودانيو کور، د حج مصارف، په نړيوالو هوټلونو کې مېلمستياء، د باندنې هېوادونو د ډيسکوټيک مصرف، باندنې هېوادونو د قمارخانو مصرف پری کول. ؛. ۱۸۵

۹. ځې (ځ)

ځاځ: غصه، قهر. ؛. ۱۰۰

ځاځل: قهرول، په غصه کول. ؛. ۱۸۸ او ۲۹۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانځارونی: ځاریدونکی، فیدایي، قربانیدونکی. ؛. ۳۴۷
ځانګړې: خاصه. ؛. ۸۴، ۱۰۰ او ۱۰۸ (ټول ټال ۳۳ واري نور.)
ځانمرګی: ځان وژونکی، انتهاري، خودکش. ؛. ۱۰۵
ځانمني: کرجنی، مغرور. ؛. ۲۳۹، ۲۸۶ او ۳۱۰
ځدرانې: ځدران په پکتیا کې د یوه نامتو او مشهورې قبیلې نوم دی. ؛. ۱۶۴، ۳۹۲
ځغ غویانو په اوږو یې ږدي، سپاره تړ، موتې، پال، تیر، رسی(تیړ)، ځونډې او غویه کنټرول وي. ؛. ۳۴۷
ځغونځونکی: په ډېره اوبی ترتیب ګڼه ګونه راوستونکی. ؛. ۳۴۷

ځلان: ځلانده، درخشانه. ؛. ۳۵۱
ځواکونه: پوځ، لښکر. ؛. ۷۰، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۲، ۹۱، ۹۲، ۱۵۵ او ۱۶۳
ځنځوونکی: څاڅکی څاڅکی تویونکی، ټکی ټکی کوونکی، څڅوبی کونکی، قطره کوونکی. ؛. ۳۴۷
ځینګر: ګڼ. ؛. ۳۴۷
ځینګوړا: لغمان ولایت د الېنکار ولسوالی، د نورلام بابا کلي سر ته لوري ته یو دنګ سپین په واورو پټ د اوږدو پرښو لرونکی غره څوکه ده. ؛. ۱۳۶، ۱۳۷ او ۳۲۹

۱۰. څې (څ)

څاڅکی: څڅوب، چکک، څکک ، څڅیدنه، څڅوبی، قطره، څڅواکی. ؛. ۳۴۸
څار: کتوکه، تعقیب، تر پام لاندې ساتل. ؛. ۴۳ او ۳۲۱
څارل: تعقیبول. ؛. ۱۸۸، ۲۷۷، ۲۷۸ او ۲۹۶
څارې: بې اتفاقي. ؛. ۱۸۸ او ۲۹۶
څپان: د اوبو توپان. ؛. ۱۸۸ او ۲۹۶
څپاڼ: کتار، قطار، صف، چیل. ؛. ۱۸۸ او ۲۹۶
څپرکی: فصل، برخه. ؛. ۱۱۴، ۳۷۶ او ۳۸۱
څپوڅو: څپوڅی، خاپوړی. ؛. ۳۴۷
څپیز: څپه ییز. ؛. ۲۷، ۲۸ او ۳۱۵
څپیزو: څپه ییزو. ؛. ۳۴۷
څځلو: سجدو. ؛. ۳۴۷
څځلې: سجدې، مفرده وی یې څځله یا سجده ده. ؛. ۱۷۵ او ۱۹۴
څڅبکی: ګړندی، چټک، تیز، ژر، رټ، بیړه. جمع وی یې څڅبکي ؛. ۳۳۰ او ۳۵۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

څڅوبکی: څڅواکی، قطره، څاڅکی. ۶. ۱۵۰
څڅڅکي: د اوبوپوکڼی، د اوبوپړومبی، بړبوکۍ. ۶. ۳۴۸
څربولیړه: غټول کېږه، چاغول کېږه. ۶. ۳۴۸
څرخباڼ: بازینګر، څرخبانی. ۶. ۳۴۸
څرګړو: څرګړی، یو نوع غرنی بوټی دی، چې تارتار واښو په شان دی، په زړه پورې بوی لري او اکسره د کوټو په غولي او جماعتونو کې یې د فرش له پاره اچوي لکه بروځې. ۶. ۳۴۸
څرګه: بزبو، ترړی، حق دوسته مارغه، یوه ډول مرغۍ ده چې د شپې له خوا ځان په ونه کې ځوړند وي او حق ناري وهي. ۶. ۳۴۸
څېرمه: څرمه، نږدې، کم وخت. ۶. ۳۱، ۷۶، ۲۳۶، ۲۵۳ او ۲۵۴
څرو: د اور رڼا. ۶. ۲۱، ۱۸۵ او ۱۸۸
څکل: کم واټن، لږه فاصله، لږه لاره، ۲: څښل، چښل، چیښل، چیکل، ۳: څکل: په ژبه د یو شي کیفیت. ۶. ۲۹۷ او ۳۸۸
څکل: د یو شي خوند کتل په ژبې سره، د یو شي کیفیت معلومول. ۶. ۹۲
څکه: څکاکه، روزي، هغه څه چې خوړل کېږي. ۶. ۱۵۵، ۱۸۸، ۲۹۷ او ۳۰۳
څلنۍ: چهار شنبه. ۶. ۹۱، ۱۰۶ او ۱۷۵
څلورځنډۍ: څلورکونجی، اطاق، کوټه، خونه. ۶. ۳۴۸
څلور لارې: چوک. ۶. ۳۴۸
څلی څولی: لوړې ژورې، څلې څولې۲ : د لارې توښه. ۶. ۳۱۰ او ۳۱۳
څلېر: د بېدیا تالاو، د صحرا تالاب، د مېرې ډنډ، د سارا حوض، د صحرا ډنډ، د ټټنګ حوض، د ښتې ډنډ، په دشته کی ډنډ، په ټیټنګ کې ډنډ، په بیدیا کې تالاو، جوور، ترېلی، اوډ. ۶. ۱۸۳ او ۳۸۷
څورلېخ: څورلېځی، چورلېخ، لټ، محور. ۶. ۱۶، ۲۰، ۲۳ او ۴۰
څمڅه: د ځمکې په مخ درځ (درز) یا د ځمکې په مخ چاودی. ۶. ۲۰۳
څمغېلی: وړه او زړه خیمه، وړه او زړه کیږدۍ، ۱: څپره، شیشی، برلک ډوری، د مرغانو شکنو (شکاڼانو) او نورو ځناورو د ډارولو دپاره په پټي او فصل کې درول شوی وي. ۶. ۳۴۹
څمغېلي څمغېلي: وتره (ځمکه) ، وچه او لمده ځمکه. ۶. ۳۴۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

څنګزان: په ډډه، په اړخ، په یوه طرف. ؛. ۳۴۹
څو تر څو: ترڅوپورې، تر څومره پورې، ترڅومره زمان پورې. ؛. ۳۴۹
څورله: خنځیر، خنزیر، سرکوزی. ؛. ۳۵۶
څورلېڅی: لټ، محور. ؛. ۳۴۸
څوسیس: جاسوس، سوسیس، څارونکی. ؛. ۱۸۶ او ۳۵۷
څوکړ: کوځه، چوکړ. ؛. ۲۵۶، ۲۹۵ او ۳۰۰
څوګیر: انتظار کې ناست، منتظر، په څوکی ناست، د ښکار په طمعه ناست ښکاري. ؛. ۳۴۹
څولسیزې: سو دېږ لس، لس کاله. ؛. ۳۴۹
څه او څه: پلانی او پلانی. ؛. ۲۰۳ او ۲۸۰
څه نه څه: کم او زیات، لږ او ډېر. ؛. ۳۴۹
څښتن: الله، رحمان، رحیم، ساتونکی، الله تعالی، رب.؛. ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱ او ۲۳۴

۱۱. خې (خ)

خاوند: رب، الله، څښتن، ساتونکی. ؛. ۲۴، ۶۶، ۹۰ او ۹۶
خاوند: مېړه، ساتونکی، شا یا شاه. ؛. ۱۷۲، ۱۸۸، ۲۴۵، ۲۶۶، ۲۹۷، ۳۳۶، ۳۶۰
خپنځېدو: خپنځېده، په ځمکه اوارېدل، په ځمکه تښته کېدل. ؛. ۳۴۹
خپڼ غوړی: غوړنرمی، غوړپوستکی، د غوړپېڅلی، د غوړ پوڅکی.؛. ۳۴۹
ختیځ: شرق، لمر خاته، هغه ځای چې لمر ترې را پورته کېږي، هغه سیمه چې لومړی پرنورو سیمو رڼا او روښانایي خپروي. ؛. ۶، ۳۰۴، ۳۱۵، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۳۴، ۳۳۹، ۳۵۶، ۳۵۹ او ۳۹۰
خځوک: خځوکی، د ځمکې مخ چاودنه. ؛. ۳۴۹
خچلی: ټېله کړی، پورې وهلی، اچولی، غورځولی، پورې وهل شوی. ؛. ۳۴۹
خدایرو: په الله قسم، په الله سوګند، په څښتن تعالی سوګند، په څښتن قسم. ؛. ۸۱، ۸۲، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۳۰۳، ۳۱۰ او ۳۱۳
خدریوان: هغه څوک چې د کلي مالونه بیایي او بیا ترې د مال په سر ډوډۍ غواړي، خدری، د غوبه ډوډۍ، غوبانه ډوډۍ. ؛. ۳۵۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدړ: ګدا، مسکین، خوار، غریب. ؛.
خدشه: شوکاره، په نوکانو ګرول. ؛. ۱۸۳ او ۱۹۰
خدعه: دوکه، فریب، چل. ؛. ۶۵
خرپته: یو ډول خړرنګه واښه دي چې اواره دښته کې شنه کېږي، نرۍ پاڼې لري او خلک یې خوري. همدارنګه د پېچ مرض یا د نسناستي دوا ده. ؛. ۳۵۰
خرپیاڅه: یو ډول بوټی دی چې سپین ګلان کوي او نری اغزی لري. ؛. ۳۵۰
خرټی: غونډ، ګردی. ؛. ۳۵۰
خرټسکی: یو ډول بوټی ببخ چې ګرد یا غونډ منډ شکل لري او تریخ خوند لري. ؛. ۳۵۰
خرډګ: یو ډول سارنی بوټی دی چې پلنې او لویې پاڼې لري. ؛.
خرډیګ: د بوټي نوم ده، موږکی، هغه کوشنی لرګی چې د مرغیو په دام (تلک) کې وي او ډوډۍ یا غوښه یا بل شی په پېل کېږي. ؛. ۳۵۰
خر زوره: یو ډول واښه دي چې دوه جلګه او شین لریو دا واښه په ځمې کې څارویو ته ورکول کېږي. ؛. ۳۵۰
خرسومبه: پېنۍ (رواش) غونډې یو بوټی دی چې په غره کې ساره اوشګلن ځای کې شین کېږي، په اوړي کې تازه خوړل کېږي او په ژمې کې حیواناتو ته د خوراک په ډول ورکول کېږي. ؛. ۳۵۰
خرسونه: د خرس جمع ده، یو ډول خوشبویه واښه دي چې د ریشکې (ریشقې) په شان تخم کوي او خلک یې خور وا ته ور اچوي. ؛. ۳۵۰
خرغوږی: خرغوږ، یو ډول خړ رنګه پټ لرونکی بوټی دی چې خلک یې د ځینو ناروغیو له پاره استعمالوي. ؛. ۳۵۰
خرغوله: یو ډول بوټی دی چې د ویالو په غاړه کې شین کېږي او ځیني خلک یې پخوي، همدارنګه د هغه دانو له پاره چې سر یې نه وي وهلی د ملهم په ډول استعمالوي. ؛. ۳۵۰
خرغیني: خرډګی، خرګی، خریری، یو ډول مرخیری، ګوځی (د هنوانو ستوری، کاپرخولی، لیوه پسکی) دغه ډول مرخیری نه خوړل کېږي. ؛. ۳۵۰
خرمېرې: یو ډول نبات دی چې په سارا کې شین کېږي، که له ځمکې را وکښل شي په ولیو (ریښو) باندې یې ژولې نښتي وي. ؛. ۳۵۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

خرواړه: يو ډول ساراني سابه (ساک) دي چې سورګل کوي او د پسرلي په سر کې پيدا کېږي. ؛. ۳۵۱

خروړک: يو ډول ساراني سابه دي چې سپين او سره ګلان کوي د پسرلي په اولو وختونو کې پيدا کېږي او اومه خوړل کېږي. ؛. ۳۵۱

خروه: د شين شوبی (شمشوبی) په څېر يو بوټی دی. (بل لوري ته انسان هر بوټي او پاڼې خوړلی شي خو چې غوړ و نه لري. لکه څېړی، نارنج، بلېټی يا روسی وله او داسې نور) ؛. ۳۵۱

خره کی: يو ډول اغزی دی چې خلک يې په ژمي کې د پسونو له پاره وچوي. ؛. ۳۵۱

خره واژ: يو ډول سابه دي چې د جوارو د بمبل په ډول ګل کوي او څاروي (حيوانات) يې خوري. ؛. ۳۵۱

خريټی: ازدحام، د خلکو ګڼه ګونه . ؛.۳۵۱

خړا وه: د سپو جنګ. ؛. ۳۵۱

خړسان: کوره سان ، يو ډول نخي او سپين ټوکر دی. ؛. ۳۵۹

خړنګی: شينشوبی، يو ډول سارنی بوټی دی چې ګل يې شين اوپاڼې يې خړ دي او لوړوالی يې ۵۰ څخه ۷۵ سانتي متره پورې رسيږي. ؛. ۳۵۱

خولګی: وړه خوله، کوشنۍ خوله، مچو، مچې، مچکه، چپو، خولګوټی. ؛. ۱۳۵، ۱۴۸، ۱۸۳، ۲۵۶، ۳۰۸، ۳۱۲ او ۳۶۷

خولګوټی: مچو، مچکه، مچه. ؛. ۳۶۷

۱۲. دې (د)

داج: ناوې د واده کالي، هغه کالي چې ناوۍ ته د پلار له کوره ورکول کېږي. ؛. ۱۸۴

دا په دا: په دې سبب، په دې وجه، په دې خاطر. ؛. ۱۸۴

دانګ: ټوپ، خيز. ؛. ۱۸۴

دانې: ګڼه. ؛. ۲، ۵، ۳۲ او ۲۴۰ (ټول ټال ۵۰ واري نور.)

داوڼ: ټکری، شال، زړوکی، پوړنی، پړونی. ؛. ۱۸۵

دوچار: ګرفتار، اخته، مبتلا، ګير، ککړ. ؛. ۳۵۲

دد: ځناور، ځيرونکی څاروی، څيرونکی ژوی، وحشي حيوان. ؛. ۷۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددو: د دد جمع ده، ځناورو، ځیرونکي ځاروي، ځیرونکي ژوي، وحشي حیوانات. ؛. ۱۸۹
درخشان: ځلان، ځلاند، روښانه. ؛. ۳۴۷ او ۳۵۳
درزنۍ: پلن هوار میدان ، سم ډګر. ؛. ۲۶ او ۴۰
دروېشته: ګډې وډې، درشته. ؛. ۳۵۲
درغل: مکار. ؛. ۱۶۱
درکار: یو بوټی دی چې زېړګول (ګل) او سپین بیخ لري. ؛. ۳۵۲
درکړ: د بګۍ د ارابې ګردی الفه، د ګاډۍ ګردۍ ارابه، ګاډیله لرګی. ؛. ۳۵۲
درکړۍ: غوجل، د کورني ژویو خونه، د اهلي حیوانات کوټه. ؛. ۳۵۲
درغلي: خیانت، درغلنه، منافقت، چل (چریکي لار). ؛. ۱۸۴
درناوي: د درناوی یې مفرده وی ده، احترام، قدر کول، ځیګی، ځیګتوب. ؛. ۴۵، ۱۴۹، ۱۵۵ او ۲۲۷
دریځ: ممبر. ؛. ۹۲، ۳۷۲، ۳۷۴ او ۳۷۵
دښن: دښمن، میرځي. ؛. ۲۱، ۴۳، ۴۴، ۴۵ او ۱۸۶
دښانو: دښمنانو، میرځمنو. ؛. ۴۳
دم ګړۍ: روانپېر، اوس محال، اوس. ؛. ۶
دنګ: لوړ، جیګ. ؛. ۱۶۹
دود: دستور، د ژوند تګلاره، رواج . ؛.۵، ۲۷، ۲۸ (۸۱ وارې په نور په نورو چوپړو کې شتون لري.)
دوسیه: کېس، د کېسې تړلي چوپړي، د مسلې غونډی، مکتوب. ؛. ۳۵۲
دوهنۍ: دوشنبه. ؛. ۱۰۶
دوې ګرایه: دوې هومره، دوې چنده. ؛. ۳۵۲

۱۳. ډې (ډ)

ډاډ: مطمعین، باوري. ؛. ۸۱، ۱۱۲، ۱۵۲ او ۱۸۹
ډاډینه: تسلي، ډاډګیرنه. ؛. ۱۱۲
ډډون: تلاش، لټون، پلټنه، لټونه، پلټون. ؛. ۷۱ او ۱۸۴

۱۴. رې (ر)

راخپنځم: پر کوم، نسکوروم، راچپه کوم، چپه کوم. ؛. ۳۵۳
راستــــې: کوځې، لارې، کشونه. ؛. ۳۱۳
راستۍ: ربنتیا. ؛. ۳۲۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

رپ: ثانیې ۱۰۰ برخه. ؛. ۱۹۹، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳

رټ: تیز، ګړندی، څڅبېکی . زړور، په زړه ببر، تکړه سر تېره: بې باکه: څرګنکد، بر جسته، وتلی ؛. ۱۷، ۲۶، ۹۹، ۲۲۷، ۱۴۶ او ۳۶۵

رټه: تېزه، بیړه، . ؛.

رټې: رټه یې مفرده وئ ده، جمع وئ یې ده بیړه، . ؛. ۳۱۸

رټی: تېزپېغله، ګړندۍ پېغله، څڅبېکې پېغله. ؛. ۳۵۳

رفتار: تګلاره، کردار، کړندلاره. ؛. ۵۲

رغاوه: صنعت. ؛. ۲۴۴

رنده: د ترکانۍ یوه اله (وسله) ده چې لرګي پرې تراشي، اواره، ثیقل کوي. ؛. ۳۵۳

رنګړي: رنګی، رنګړی یې مفرد وییکي دي ، لکه پټی چې له خځلو څخه پاک کړي او کښت خپله اصلي بڼه وه ښایې. ؛. ۳۵۳

روان سیند: الف: بېلهجې وییتون، ساده لغات نامه، اسان قاموس (ساده فرهنګ)، بې: سویي ولاړ سیند (دریا یا رود جریان دار). ؛. ۳۵۳

روښــانه: ځلانده، زلانده، درخشانه، معلومداره. ؛. ۲۵۲

روغناوی: ساختاري، بڼه یي. ؛. ۳۵۳

رېږدان: ځوځیدنه، تریدنه، لړزیدنه، رېږدیدنه. ؛. ۳۵۳

۱۵. ړې (ړ)

ړبن: لېږجن، ناړجن، لاړجن. ؛. ۱۸۴، ۱۸۶ او ۲۱۳

ړنجې: د غاښ ربښې، ولیې، ولې، او د مات شوي غاښ پاتې شوې جرړې (ربښې)، مغري ړنجه. ؛. ۱۸۴

ړنګری: د چلم دروی، د چیلم نل، چلم نی. ؛. ۱۸۵

ړبنه: هغه څوک چې لېړ یې بهېږي، هغه څوک چې لېړجن وي، هغه څوک چې ناړجن وي، هغه څوک چې لاړجن وي. ؛. ۱۹۴

۱۶. زې (ز)

زانګو: د ماشومانو دخوب ټال. ؛. ۳۱۷

زده کړه: تحصیل. ؛. ۳۰۰

زرغون: شین ، سمسور، زراع، شنه. ؛. ۱۲۶، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸ ۱۹۹ او ۳۵۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

زړان: زړامبو، ژړاندو، زړاندو. ؛. ۳۵۴
زنکيان: هغه ماشومان چې پر مور باندې ډېر زيات ګران وي؛. ۳۷۸
زوزات: ماشومان، واړه، کمکيان، اولاد،خيل خانه ؛. ۲۲، ۹۶، ۲۶۰، ۲۸۰، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۹ او ۳۸۱
زوزان: زوزات، ماشومان، واړه، کمکيان، اولاد،خيل خانه ؛. ۲۲، ۴۹، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۱۱۱، ۱۸۴، ۲۶۰ او ۲۷۹
زوزان: تريخ اغزی، د اغزيو يو بېلګه ده چې ډېر زيات تريخ وي او د اوښانو خاص خوراک دی؛. ۳۵۳
زوکړه: پيدايښت ؛. ۳۷، ۴۵، ۵۶ ... . ۳۷۱ (ټول ټال ۳۱ وارې نور راغلی دی.)
زيان: تاوان، نقصان، سوی ګټه، نا ګټه، بې فيدې، سوی فيده، لامفيد؛. ۹۹ او ۲۰۷
زيرسر: ذخيره ؛. ۳۵۴ او ۳۸۴
زيګي: د زيرګی جمع ده چې په دي مانا سره ده : جيړه ګی؛ ششګی؛ جزګی؛ ځيوګی؛ څوڅکی ؛جيشګی؛ سيزګی؛ ژېژګی؛ شيژګی. په لغمان ولايت کې څودانې څلی ته ورته ډول غر دی، زيګی يې مفرده وی ده . ؛. ۳۵۴
زيندې: له ستونی خفه ول.؛. ۳۵۴
زيندی: له ستونی خفه ول ؛. ۳۵۴

۱۷. ژې (ژ)

ژاپن: جاپان. ؛. ۵۰ او ۱۸۵
ژاخو: بې ډوله، بدرنګه. ؛. ۱۸۴
ژبپانګه: وييپانګه، وييزېرمه، ويکبلري، ډيکشنري، (ذخيره زبان). ؛. ۱۰۵
ژرنده: د غنمو، وريجو، جوارو او وربشو اوړه کولو ځای. ؛. ۶۲ او ۱۶۷
ژړکوری: يو ډول غرنی بوټی دی چې خوندورې دانې کوي او خلک يې خوري په بدن کې د پټ زخم ښه کولو له پاره استعماليږي او لرګي يې سوزوي. بله بېلګه يې تورکوری ده. ؛. ۳۵۵
ژغورند: ساتونکی، ژغورندونکی، نجاد ورکونکی. ؛. ۳۵۵
ژغونډی: هغه لرګی دی چې د غوايانو په سټ کې راځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ژغ کې موقعيت لري اوغويان د کولبې حالت کې يوبل سره نه لرېږي. ؛. ۳۵۵
ژمنه: وعده. ؛. ۴۵، ۱۳۷ او ۲۵۱
ژمنې: وعدې. ؛. ۲۷۸
ژنل: مېنل، شاربل، زګول. ؛. ۱۸۵
ژنۍ: ځوان، ځلما، بلغا، مرد. ؛. ۱۲۳
ژونکه: حجره، سيل. ؛. ۴۵
ژوو: انسانان، اشرف المخلوقات، د حضرت ادم (ع) اولاد يا زوزات. ؛. ۱۱۱ او ۱۸۵
ژوی: انسان، اشرف المخلوق، بني ادم، د حضرت ادم (ع) اولاد. ؛. ۹۶، ۹۷، ۹۸ او ۳۲۷
ژوی: دوې يمه مانا يې حيوان، ځناور. ؛. ۳۵۲
ژۍ: غاړه، کناره، جی، پيڅه، څنډه، ۲) ژی: د اوبو مشک، ۳) ژې: د پښتو الفاباء ليکل شوی او کاپي شوی ۲۰ حروف، ۲۰ حوف. ؛. ۱۴۹، ۱۸۵، ۲۰۳، ۲۰۵، ۲۴۶، ۲۵۷ او ۳۳۱

۱۸. ږې (ږ)

ږبن: وعده لرونکی، ژمنه لرونکی. ؛. ۱۸۵، ۱۸۹ او ۲۵۱
ږغرل: د زړه په غوږو او ريدل، د زړه له کومې اوريدنه. ؛. ۱۸۵
ږغېږي: اواز کول، ږغېدا،غږېدا. ؛. ۳۵۵
ږوږ: کوکارې، زوږ، شورماشور،غوريدا. ؛. ۱۸۳

۱۹. سې (س)

سابت: بيخی، سوچ، بالکل. ؛. ۱۸۵
سابيرۍ: الوتکه، طياره، جوز. ؛. ۱۸۵
ساډی: بې عقل، کم عقل. ؛. ۱۹۴
ساډۍ: بې عقله، کم عقله. ؛. ۱۸۵
ساډو: لاپو، باټک، دوړمار. ؛. ۱۸۵
ساډيزم: روحاً او جسماً څوک په غذاب کول. ؛. ۱۸۴
ساړ: وچ، سوی، ترګی، تيندی نه لولپه. ؛. ۱۸۵
ساز: برابر، ورته، مساوي، هم شکله، يوه بڼه. ؛. ۳۱، ۶۱، ۶۲ او ۱۸۳
سالار: مشر، مير، سرلوړی. ؛. ۱۸۵ او ۳۷۶
ستو: کوشنۍ قطره. ؛. ۳۵۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپورې: کنځلې، پوچې، بدی، زيرې، ژيړې. ؛. ۳۵۶

سجدې: څښتن ته ځان ټيټ راوستل، څښتن لويې ويل، له څښتن سره د انسانانو د غبږيدا موقع. ؛. ۳۴۷

سحک(سحق): د دوې ښځو سره سامان مښلو ته وايي. دوې ښځې چې له يو بل سره سامان جنګوې او خپل شهوت پوره کوي. ؛. ۳۵۶

سخهار: سخه هار، دباد دالوتلواواز. ؛. ۳۵۶

سربلند: سرفراز،سرلوړی. ؛. ۳۵۶

سربېره: له دې سره. ؛. ۲۷، ۷۱، ۷۲ او ۱۲۰

سرداران: ماليکان، د مالداری ماليکان. ؛. ۶۸ او ۱۴۳

ســــرفراز: سرلوړی. ؛. ۳۷۷

سرکار: دولت، حکومت. ؛. ۳۵۶

سرکوب: خرس، سرټيټی، مختورن ، نسکور، ژيرمخی، زيړمخی، ملامت. ؛. ۲۱، ۱۸۴ او ۱۹۳

سرکوزی: ۱: سرټيټی، مختورن ، نسکور، ژيرمخی، زيړمخی، ملامت ۲: سرکوب، خنځير، څورله، خنزير، خرس. ؛. ۳۴۹

سر ليک: سرليکنه، عنوان، سر خط. ؛. ۳۱۷

سر ليکنه: سر ليک، سر مقاله. ؛. ۳۵۶

سر ليکه: سردړه، سرلوحه، بورډ. ؛. ۳۵۶

سرمخ: سر صفحه. ؛. ۲۲

سروبېردی: بالښت، سرايرد، سروېرد، سروبښت. ؛. ۳۵۶

سزنۍ: د ماشوم ترلو پړی، هغه پټۍ چې ماشوم پرې تړي.. ؛. ۳۵۶

سستو: بې ايمانو. ؛. ۳۵۶

سقر: دوزخ، جيهون. ؛. ۳۵۶

سوکړکو: جواری. ؛. ۳۵۶

سکالو: موضع، مضمون، مطلب، مسله. ؛. ۶، ۱، ۱۴، ۱۷، ۲۶، ۳۰، ۴۱، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۳۰، ۱۳۵، ۱۶۵ ۲۳۸، ۲۴۲، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۵، ۲۶۹، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳ ، ۲۸۵، ۲۸۷، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۳۲۲، ۳۳۸، ۳۴۸، ۳۶۵، ۳۷۱، ۳۸۳، او ۱۸۶

سوزني: د ماشوم ترلو پړی، هغه پټۍ چې ماشوم پرې تړي. ؛. ۳۵۷

سوکړکي: جواري. ؛. ۳۵۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

سول: عقل. ؛. ۳۵۷
سوله ستاړه: سوله ستاره، سوله بوله. ؛. ۲۲
سوله ييز: روغه ييز، سوليز. ؛. ۳۵۷
سماوار: سماوات هغه مسي شی چې پکې اوبه جوشوي . ؛. ۳۵۷
سمه ده: سيې ده، صحيح ده، صيې ده. ؛. ۳۱۱ او ۳۲۰
سنډا: د يو حيوان نوم دی چې په منځني ختيځ کې زيات پيدا کېږي. ؛. ۳۵۷
سواستفاده: ناوړه استفاوه، بده استفاده. ؛. ۳۵۷
سوب: حاضر. ؛. ۱۷، ۹۹، ۳۳۸ او ۳۴۳
سودايي: چورتي، په سوداکې. ؛. ۱۹۰
سوډی: لټ، تمبل، مټه. ؛. ۱۹۴
سوډۍ: لټه، مټه، تمبله. ؛. ۱۸۵
سوړ بڅرى: الکترون. ؛. ۳۵۷
سوسيس: جاسوس. ؛. ۱۸۶، ۲۵۹ او ۳۴۹
سوګند: ږو، قسم. ؛. ۲۱، ۱۶۴، ۱۸۹، ۱۹۳ او ۳۴۹
سويل: جنوب. ؛. ۷۰، ۱۴۱، ۱۴۳، ۱۵۷، ۱۵۹، ۱۶۲ او ۳۷۳
سيوا: زيات، اضافه. ؛. ۲۵۰
سيوس: په شمالي اروپا کې يو نامتو هېواد نوم دی، چې د نړۍ ناوې او زرغون هېواد دی، د دنيا جنت يې هم بولي . ؛.۳۵۷

۲۰. شې (ش)

شاړه: ويرانه، خرابه ، شاړو، . ؛. ۲۴۵
شباب: ځواني، ځوان کيدل. ؛. ۳۵۷
شپه غاله: ليليه، د زده کړيالو له پاره د هستوګند ځای. ؛. ۲۱، ۱۸۵، ۱۸۷، ۱۹۰ او ۱۹۴
شتی: تير، سوفار، خدنګ. ؛. ۳۵۷
شلګر: هغه نرم پټې چې د شولو کرکيلې له پاره يې چمتو کړی وي، د شولو نهل کولو له پاره تيار پټی له چې له ابو ډند. ؛. ۳۵۷
شليتې: کنجرې. ؛. ۳۵۸
شمن ګل: شمن ګال: د مهترلام په ولسوالۍ کې سويل لورته پروت د پښتنو کلی دی. خاله خيلو نه کوز او له جوګي کلا نه پورته. ؛. ۳۵۸
شنډ بڅرى: نيوترون. ؛. ۳۵۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوغکی: یو نوع واښه دي چې د پسرلي په موسم کې په دښته کې شنه کېږي او شغې یې خلکو پسې نخلي. ؛. ۳۵۸

شیبر: په بامیانو کې د یوې سمې نوم دی چې ډېر ساړه وي په کې او یو ډېر لړلی زوړی (کوتل) هم لري چې د شیبر کوتل یې بولي. ؛. ۳۵۸

شیطان: ابلیس، ازازئیل. ؛. ۱۰۹ او ۲۲۲

۲۱. ښې (ښ)

ښکرور: زورور، طاقت ور، زناور، ځناور، سوپر فاور. ؛. ۳۵۸

ښکالو: د پخښنو غږ. ؛. ۲۷۳

ښکالوه: سرخج، بحث، مباحثې. ؛. ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹ ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۴۰، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲ او ۱۸۳

ښوونځو: مکتبونه، ښوونځي، د ښوونځی جمع ده. ؛. ۳۵۸

۲۲. غې (غ)

غجکې: لکه دوې تاره (دمبوره) غوندې د ولسي موسیکۍ یوه ډېره ښه اله ده. ؛. ۳۵۸

غزال: هوسۍ. ؛. ۳۵۹

غړیالي: رُوب، عضلاتي، تنومند. ؛. ۳۵۸

غږلېږدی: ژغ لېږدی، لوړغږی، لوړویونکی، لاوډ سپیکر. ؛. ۳۵۸

غوټۍ: د ګل هغه حالت چې خلاص شوی نه وي. ؛. ۲۹، ۲۱۱ او ۲۱۲

غورځاوڼ: د یوې ډلې غړی. ؛. ۳۵۸

غورینه: ګلماله. ؛. ۲۷۹

غوړغوړ: په اسمان کې د الکترونونو د تصادم صوت دی، غوړغوړی بابا، په وربځ اسمان کې سړو بځرو د ټکرونو غږ. هغه غږ چې له تندر او تالندې څخه وړاندې وي؛.

غوږکی: ټیلیفون. ؛. ۳۴۶

غوندې: ورته؛. ۳۱، ۵۹، ۱۸۰، ۱۸۴، ۱۹۱، ۱۹۳ او ۳۶۸

۲۳. کې (ک)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاروان: پیر محمد کاروان، شاعر لیکوال زما د ادبي بهېر د ۲۰۰۴ کال اشنا. ؏. ۳۵۹

کاروان: قطار، قافله، کافله. ؏. ۱۶۶، ۳۵۷، ۳۷۹ او ۳۵۱

کاکی: د کاکا ښځه ، د کاکا مندینه، د کاکا ارتینه، د کاکا مینا، د تره میرمن، د تره ښځه، د تره کور ودانه، تینداره. ؏. ۲۰۵، ۲۴۷، ۳۲۸ او ۳۳۴

کانړه: هغه څوک چې اوازنه اوري. ؏. ۳۵۹

کبلۍ: د هوسۍ زوزات، د هوسۍ اولاد، د هوسۍ بچی. ؏. ۱۱۰

کټ مټ: یوه شان، ورته، هم شکل. ؏. ۱۵، ۱۲۲، ۲۰۳، ۲۰۶، ۲۳۷، ۳۸۱ او ۳۸۷

کټینه: د چرسو پرې شوې ګرده چې پټی ډډ ساتي. ؏. ۳۵۹

کډوالۍ: مهاجرت، کډوان، کډوال، مهاجر. ؏. ۱۴۰، ۱۶۹، ۱۷۱، ۱۷۳، ۱۷۷، ۱۸۱ او ۱۸۲

کرۍ: ټول، درسته، واړه، ګر سره. ؏. ۱۹۶ او ۲۳۴

کړۍ: ګردی، حلقه، دایره. ؏. ۳۵، ۱۰۳ او ۳۷۱ (ټول ټال ۴۰ واري نور)

کلام: ویناوې، خبرې. ؏. ۱۱۸

کلام: خبره، وینا. ؏. ۳۹۰

کله خور: سر خوړونکی، کله خورک، یوه بیلګه الوتونکی دی چې زېړه سینه، تور سر، اوږده لکۍ او ډبله چنګه مښوکه لري. چټکی یو بلګه وړوکی الوتونکی دی (امریکایي وړه مرغۍ) خوري. او ماشومان یې کافر الوتونکی هم نوموي.. ؏. ۳۵۹

ککرۍ: کپړی، سر، ځکیسر. ؏. ۳۵۹

ککی: ځنکی، زانکی، ننکی، ښکلی ماشوم، ډولي ماشوم، هغه ما شوم چې په مور ډېر ګران وي. ؏. ۳۵۹

کم اصل: بې نسبه، سوی اصیل، ډم، ناین، جولا، نداف، قوال، بازینګر، نځی. ؏. ۱۵۰، ۱۵۶ او ۱۹۵

کوراک: غوزانو یو ستره بېلګه چې ډېر سخت وي او ماشومان یې د څلورمغزو په لوبو کې د ټکي په ځای استعمالوي. ؏. ۱۸۴

کوره سان: خړسان یو ډول نخی اوسپین ټوکردی. ؏. ۳۵۱

کوږ: ناسم، سوی سم. ؏. ۱۸۵ او ۱۹۴

کولمان: په لغمان کې یو غرنۍ سیمه ده چې وګړي یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کولماني(پشه یي) ژبه خبرې کوي. ؛.

کوکۍ: ډولیوزې، شا وزرې، (پکه بي بي، شاه پرک) ۲. مشره خور ؛. ۶۳، ۳۰۱ او ۳۶۰

کوټۍ: کیسکی ،د خره بچی. ؛. ۱۹۶، ۲۳۴

کونده ګل: د الینګار په ولسوالۍ کې شمال ختیځ لورته پروت د کلی نوم دی. په نورلام کې د ډکرې کلا نه پورته. ؛. ۳۶۰

کونړي: د کونړ، د کونړونو، د کونړ ولایت چې مرکز یې اسد اباد او ښار یې چغسرای دی (ځکه یې کونړونه بولي چې ځو کونړونه لري لکه خاص کونړ، بر کونړ، کوز کونړ په کې دي). ؛. ۲۳ او ۳۲۷

کوهی: ساه. ؛. ۶۱، ۷۲ او ۱۰۴

کهول: کورنی. ؛. ۱۳۰، ۱۶۹، ۲۷۹ او ۳۳۸

کېږدۍ: خیمه. ؛. ۳۶۰

کېلمان: په لغمان مرکزکې د میدانیو سیمې څخه کوز د ملایانو کلی دی، تانده سیمه ده ورته کېلمان وایي.. ؛. ۳۶۰

۲۴. ګې (ګ)

ګاډیلې: ګرده ګردی، تاوه حلقه، د ګاډی تیر. ؛. ۱۸۷

ګټیالۍ: ګټونکې ښځه. ؛. ۲۰۵

ګډا: نڅاء، بازي. ؛. ۳۷۷

ګر: ظلم، ستم. ؛. ۱۱۲ او ۱۷۳

ګریان: ژړا. ؛. ۱۱۲ او ۱۲۲

ګس: کین، چپ. ؛. ۳۷۵

ګسټ: کین، چپ. ؛. ۱۵۱، ۱۹۳ او ۲۷۴

ګسمټي: کینمټی، چپکو. ؛. ۳۷۹

ګواښ: ګواښنه، ګوت څنډنه، خبرداری، اخطار. ؛. ۱۷۴

ګوټپېر: ګوټلید، زاویه دید. ؛. ۳۶۰

ګوټنه: خیشاوه. ؛. ۲۷۹

ګور: قبر. ؛. ۶۹

ګور: کتل، د شپه میرویا د ساتونکو په سیستم کې هغه حالت دی چې تر پېنځه قدمه واټنه پورې امیر ته پاتې شو لاسونه سره ترې په ورنو کلک نیسي او د میر په لور ګور کوي د تعلیم قدم په بنه تیرېږي. ؛. ۲۶۳ او ۲۶۹

ګویا: وینا، په خبرو اخته. ؛. ۳۶۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګویان: په خبرو، ږغا، غږا، وینا. ؛. ۳۶۱
ګیځ: سهار. ؛. ۱۹۱

۲۵. لې (ل)

لالا: ستر ورور، ستر اوښی، ستر کاکا، مشری ورور، خوږ مشر. ؛. ۱۶۹، ۱۷۴ ۱۸۴

لالیه: پر مېرمنې چې خپل خاوند ډېر ګران وي نو په لالیه یې رابولي. شرین، خوږ، شات. ؛. ۸۱، ۸۲، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۸۶، ۲۱۷، ۲۵۵، ۲۹۶، ۳۱۰ او ۳۱۳

لانجه: جنګ او جدل. ؛. ۷۲

لا ویاړي: سوی ویاړ، بې ویاړه، نا فخره، لاغروره. ؛. ۳۶۱

لرلید: دوربین. ؛. ۳۶۱

لرلید: ورستۍ ګنه، راتلونکي بڼه. ؛. ۴۵، ۹۶ او ۳۷۹

لرې ویشتونکی: لېندوک، سنیپر، لرېویشتونکی ټوپک، لېندوک باندې تارول (یوه ډول مرغه) په غلچکي ډول وېشتل، خپل ښکار په پټ او لرې ځایه وېشتل، له لرې او پټ ځایه وېشتل، یوړ یو وېشتل. ؛. ۳۶۱

لړ (ردیف): لړ (ردیف) داسې تعریف کوو چې هغه غونډلې، وییکي (ویوکي یا وی) او ابېڅې چې په تول او تله برابر یا مقفي شعر په پای کې د ټولو قافیه والو مسرو په یوه بڼه او یوه مانا تکرار راځي ورته ردیف وایو.
تر ټولو ډېرې پېیلې (پیرانو، شېرونو، شعرونه یا اشلوک) د پښتو ژبې د , ه ، ابېڅې باندې پښېله (قافیبه) او لړ (ردیف) شوي دي. که د , ه ، ابېڅې د هرې وییکي له بېل بېل ابېڅې و منو نو د , ه ، ابېڅې په کې لړ (ردیف) راځي. لکه وینه، دینه، شینه، ځینه، پینه په د غو وییې پښېلې کې د , ه ، ابېڅې لړ ده. یا قافیي دې چې د ه ردیف لري. ۲۳۱، ۲۴۸ ... . (ټول ټال ۸۷ وارې په بېلابېلو چوپړو کې راغلې)

لـړان: د سطرونه غونه، رووې، قطار، ځنځیر، د عنوانو مخ، لکه: لیکلړ، د لیک یا موخو د عنوانو مخ، لیک د سطرو غونه. ؛. ۳۶۲

لړزان: ریږدان، ځوځیدنه، تریدنه، لړزیدنه، اینې دیدنه. ؛. ۳۶۲

لړی: پروسه. ؛. ۲۸، ۴۳ او ۳۷۲

لغاز: طنز. ؛. ۲۶۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغماني: هغه کس چې په لغمان سيمه کې زوکړه شوی وي، هغه تن چې په لغمان سيمه کې پيدا شوی وي، د نوموړې سيمې ژوند ګړ او پېژن پاڼه يې و لري. ؛. ۶۲، ۶۴، ۱۰۹، ۲۰۴، ۳۷۰، ۳۷۶

لمپاکا: د لغمان ولايت پخوانی نوم دی. ؛. ۳۷، ۴۷، ۱۱۱ او ۲۹۳

لنډ پر لنډی: لنډ ګنډ، په لنډو. ؛. ۷۰، ۱۷۹، ۳۶۷ او ۳۷۵

لنډپيری: لنډ پړاوی. ؛. ۳۶۲

لنډ منګی: لنډ عمری. ؛. ۳۶۲

لنډ ليدی: لنډ وينی. ؛. ۳۶۲

لنډون: مخففات، چې د اصلي کلمو پر ځای يې د سر، پيل ابېڅی يا د پيل پېژند ابېڅي راځي. لکه: ت. و (تخنيکي وی)، ا. غ ,, و. غ ،، (اقتصادي غونډله يا وتيزه غونډله)، اېنج (اېنجينېر)، س (ساينسي)، ک (کيميا)، ر (رياضي)، ح (حساب)، ا.ا.ج (افغانستان اسلامي جمهوريت)... ؛. ۱۰۳ او ۳۸۲

لنډۍ: په لغات کې لنډۍ هغه دوې سرې شعر ته وايي چې د لټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه ولسي، پياوړی، غښتلی، هېښونکی، سندريز، خوږ، ګڼلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخيل ډک شعر دی چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ۍ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پيدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلګياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

لنډۍ د مسرو شمېر يې ۲، د څپو شمېر يې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته. (دفتنګونه د لنډۍ توکي دي لکه: وۍ، او، نو وۍ!!، جان، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وۍ، ای!، وه الله وۍ!!، وا وۍ، وای وای، ګرانه، وروره، يه کربانه! کنه او داسې نور) د قافيې کلمې يا غونډلې نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو د دوېيمي مسرې په پای کې اهنګينه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړ وي. هره لنډۍ بايد د ه (زموږ خپله ,,ه،، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ,,ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول يا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، لنډۍ د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول شعر (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک ليدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د لنډۍ په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی.

پرتولو لنډۍيو، باندې يوه ربښت (قانون) د تطبيق وړ دی، ياني دا چې د هرې لنډۍ لومړۍ مسره بايد ۹ له دفتنګونو پرته او دوېيمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې لنډۍ، د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه او د دوېيمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل کيفيت نه پاتې کېږي او په نيمه سيمه کې توپير لري. ؛. ۲۳ او ۲۷۶. (ټول ټال ۶۷۹ وارې په دې کښلې کې راغلی دی.)

لنډۍيو — لنډۍ يې يوون (يکړ يا مفرده) وی ده، د لنډۍ ډېرنو يا جمع وی يا لغات لنډۍيو کېږي. ؛. ۲ او ۳۶۲. (ټول ټال ۶۶ وارې په دې کښلې کې راغلی دی.)

لنډۍ ايزې: د وی يا ويکيي له پامه لنډۍ ايزه هغې درې سرې پېيلې ته وايي چې د لټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ۍ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېداينښت سره جوښت يې جوت کړې دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (پلجياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کوشنی لنډۍ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلي یا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږ وي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازې او لکه یوستووی اواز یوه وار پټلیز له خولې راوزې د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله یې یا درنه یې ,,ۍ ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناترووییکي، ترووییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانا!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کربانه!، ای الکه! وروره!، بختـه میره! دغه راز هو، نه، ښه، ځنګه، ولې...)، نومړي ټول د لنډۍ ایزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلي لږې لږي. خوډېری وخت د لومړۍ، دوېیمې او درېیمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړ وي. هره لنډۍ ایزه باید د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ یا هې ،، چې ورتـه وړه ه، روغه ه، کوشنی ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودي، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګنه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، لنډۍ ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې لنډۍ ایزې، د لومړۍ او دوېیمې مسرې ځلورمه او اتـهمه څپه او د درېمې مسرې ځلورمه اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له سیمه ییزو غړو سره هم ځپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچې د ځپیزه او خجیزه ټولوالي سره سره پر یوه نازورنه ځپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي ځپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې ځپې خوږغږې د لنډۍ ایزې مېچې د ځپیزه او خجیزه ټولوالې ترڅنګه د لنډۍ ایزې یوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه ځپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پاینې ټوکون په یوه پیر کې له دغو درېواړو ځپو څخه هره یوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې زورنې ځپې له یوه څه اغېز سره لنډۍ ایزې ته یوه خوږغږې وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه ځپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کېدای شي. غوره سټه د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دې چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ ځپې ولري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره، خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې ځپېزۍ، څلور ځپیزۍ، پینځه ځپیزۍ، شپږ ځپیزۍ، اووه ځپیزۍ، اته ځپیزۍ، نهه ځپیزۍ، لس ځپیزۍ، هایکویۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېلیزۍ، ناپېیلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېرای ښه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوې، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي، رټ ببلوالی یا ګړندی فرق یې وکولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د دې له پاره زما ځېړنه دا سپيني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره لنډۍ ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سرې پېیله له درې سرې لټکې یا درې سرې لنډۍ ایزې، څلور سره لټکي له څلور سره لنډۍ ایزې سره، پېنځه سرې لټکې له پېنځه سرې لنډۍ ایزې سره، شپږ سره لټکې له شپږ سره لنډۍ ایزې سره، اووه سرې لټکې له اووه سرې لنډۍ ایزې سره، اته سرې لټکې له اته سرې لنډۍ ایزې سره، نهه سرې لټکې له نهه سرې لنډۍ ایزې سره او لس سره لټکې له لس سره لنډۍ ایزې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لري. ؏. ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶ او ۳۷۳. (ټول ټال ۱۸ وارې راغلی دی)

لوبغالې: لوبغاله یې مفرده وی ده، سټيډيوم، د لوبې میدان. ؏. ۲۱، ۱۸۵، ۳۷۹

لوبنه: خاصه. ؏. ۳۰

لوکاټ: یو بنه میوه ده چې په لغمان کې خورا ډېر دي او په زیاته ګڼه ثمره هم نېسي، ژیړ رنګ اوقهوه یې دانې لري. ؏. ۱۲۳

لوګر: وګر ولایت چې مرکز یې پل عالم دی. ؏. ۷۰

لوېدیځ: لمرپرېوته، غرب. ؏. ۴۸ او ۲۰۴

لوري: سمتونو، طرفونو، له اړنه، د لوری یې مفرده وی ده. ؏. ۳۰، ۳۱، ۳۸۱ وا ۳۵۱ (ټول ټال ۵۱ وارې نور راغلی دی)

لیکلړ: د لیک د عنوانو مخ، لیک د سطرو غونه، لړ لیک. ؏. ۱۸۵، ۲۰۷ او ۳۶۲

لینده ماره: غیشي ویشتونکي ربړي غولکه. ؏. ۳۶۷

لېپل: شاهدي ویل، لل. ؏. ۲۰۳، ۲۴۵ او ۳۲۱

لېپلي: هڅولي، جغات ورکولي، تشویق کولي. ؏. ۲۴۵

۲٦. مې (م)

مالګني: مالګاني، مالګني. ؏. ۳۶۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

مانده: هغه ځای ته ويل کيږي چې پر سړک باندې اوبه په لنډو واوړي، چې نوموړی ځای پر سړک د سيلاب يو ناساپي راتلو له پاره جوړ شوی وي. او هلته سړک موړ او يا چړايي جوړه وي. نو که پر سړک داسې ځای شتون و لري چې اوبه ترې اوړي نو پښتو ژبه کې ورته مانده وايي. (واش) او د انجينېری له پامه که پر سړک داسې ځای شتون ولري چې اوبه ترې اوړي د اوبو اندازه په کې تر دېرشو سانتيو پورې او يا د کوشنيو موټرو تېرونه په کې ډوب نه شي نو مانده پرط جوړه وي. که د دېرشوسانتيو نه اوبه زياتې وي نو پولچک پرې جوړه وي. د بېلګې نومونه يې. لکه: د محمد ګل باچا مانده، کندې مانده، خروټو مانده، باغ ميرزا مانده، هرمل مانده، کټل مانده او د شختراى ماندې. ؛. ۳۶۷

مندينه: ارتينه، مينا، ميرمن، ښځه، کور ودانه، د ژوند ملګرې. ؛. ۲۴۵، ۲۴۷، ۳۰۳ او ۳۵۹

مټاک: سخت منځی، پوچ، خالي غوز، تش منځی، کورک، چارمغز چې منځ يې لرګی وي. ؛. ۱۸۴

مانيز: معنايي، معنوي. ؛. ۳۶۷

مچو: مچه، مچکه، خولګی، چپو، خولګوټی. ؛. ۱۸۳ او ۳۵۱

مردان: په کوزه پښتون خوا کې يوه منطقه ده، چې تخبی ځخه سو واټن ږومبی راځي. ؛. ۳۶۷

مرغومی: پشيرلی، د پسه هغه بچی چې عمر يې له يوه کاله کوچنی وې مرغومی يې بولي، که له يوه کاله يې عمر لوړ وې وری يې بولي، او که چيره يې عمر له دوې کلو پورته شي نو مګ يې بولي. ؛. ۳۶۷

مړوندان: مړوندونه. ؛. ۳۶۷

مسجد: د لونځ ځای، چې يوازې الله تعالی ته په کې عبادت کيږي. ؛. ۶۲، ۶۴، ۱۶۱، ۱۶۹ او ۲۴۵

مسره: د پېيلې نيمه کړی، نيم بند يا نيم بيت ته مسره وايي چې يوه لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ دوې مسرې لري. ؛. ۱۵، ۱۸، ۲۰، ... . ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱ (ټول ټال ۱۳۰وارې په بېلابېلو چوپړو کې راغلې)

مسرې: مسره يې يوون نوم دی يا د مسره ډېرنوم دی؛ د پېيلې يوې کړۍ يا کړی، بند يا بيت ته مسرې وايي چې يوه لنډی، ټپه، ټيکی او مصری يوه مسرې وي. ؛. ۱۵، ۱۶، ۱۷،

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰، ... . ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱ (ټول ټال ۸۷ وارې په بېلابېلو چوپړو کې راغلې)

مصباح: څراغ، چراغ، د شيدو يا د شرابو پياله. ؛. ۳۶۸

مصرۍ: د وۍ يا وييکي له پامه مصرۍ هغه دوې سرې پيبلې ته وايي چې د لرغون مصرۍ تورې، مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. او په اصطلاح کې هغه ولسي، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پيبله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ۍ او ... .،، د مصرۍ لرغون اهرمو غوندې چې ترننه يې نه جوړونکو او نه د هغوی نومونه معلوم نه دي څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پيدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلګياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

مصرۍ د مسرو شمېر يې ۲، د څپو شمېر يې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته. (دفتنګونه د مصرۍ توکي دي لکه: وۍ، او، نو وۍ!!، جان، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وۍ!، ای!، وه الله وۍ!!، وا وۍ، وای وای، نو، يه کربانه!، وروره!، کنه، ولې اواسې نور ... .)، د پښېلې (قافيې) غوندلې (کلمې) نه لري. خو د دوېيمې مسرې په پای کې اهنګينه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره مصرۍ بايد د ه (زموږ خپله ,,ه، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېڅې ده.

په واول يا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، مصرۍ د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول پيبلې (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک ليدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د مصرۍ په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی دی. پرتولو مصری یو، باندې یوه رښت (دودی یا قانون) د پلې (تطبیق) وړ دی، یاني دا چې د هرې مصری لومړی مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته، او دوېیمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې مصری، د لومړی څلورمه او اتهمه څپه؛ د دوېیمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي. ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري. ؟. ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸... . او ۳۷۳. (ټول ټال ۳۹۵ وارې نور)

مصری‌یو: مصری یې یکړه وی ده، یا د مصری ډېرګنی نوم دی. ؟. ۱، ۲، ۳، ۴، ... . ۳۷۸. (ټول ټال ۳۹ وارې نور)

مصری ایزې (مصریزې) د وی یا ویکیي له پامه مصری ایزه هغې درې سرې پیبلې ته وایي چې د څو سره مصری سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګټلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېبله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېداینښت سره جوښت یې جوت کړې دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنی مصری ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازې او لکه یوستووی اواز یوه وار پټلیز له خولې راوزې د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دوبیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله یې یا درنه یې ,,ی ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناټرویيکي، ټرويیکي، ستربل، اوستربل، پارنویيکي، بلنويیکي، اندېښني، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانا!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د مصری ایزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلي لړې لري. خو ډېری وخت د لومړی، دوبیمې درېیمې، څلورمې، پېنځمې او شپږمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره مصری ایزه باید د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنی ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، مصری ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. د لومړی مصری ایزې پېنځمه او د دوبیمې مصری ایزې شپږمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې مصری ایزې، د لومړی او دوبیمې (د پورتنی پېنځه سره مسرې څلورمه، او د شپږ سره مسرې پېنځمه) مسره څلورمه او اتهمه څپه او د پېنځمه او شپږمې مسرې (پاینی مسرې،) څلورمه، اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصرۍ ایزې مېچې د ځپیزه او خجیزه ټولوالي سره سره پر یوه نازورنه ځپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي ځپه پای ته رسي. د هې ابېڅی دی چې غږ یې نس څخه هوا په حنجرې کشوي، چې خولې مخکې مو ورغوی او نیسئ او ه یا هه ووایئ نو هوا ویچې او د نس ډکیدل او تشیدلو باندې پوهېږۍ چې همدې ته ترنګتوک وايي، مانا دا چې د پیلنۍ مصرۍ ایزو نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې (د پېنځه سره مصرۍ ایزې یې ایزو نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې، پېنځه څلوېښتمې او اته پېنځوستمې) ځپې خوږغږي د مصرۍ ایزې مېچې د ځپیزه او خجیزه ټولوالي ترځنګه د مصرۍ یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه ځپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پاینې توکونه په یوه پیر کې له دغو درېواړو ځپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې (د شپږ سره مصرۍ ایزې نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې، پېنځه څلوېښتمې او اته پېنځوستمې) زورنې ځپې له یوه څه اغېز سره مصرۍ ایزې ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه ځپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کېدای شي. غوره ستېه د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پېنیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ ځپې ولري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره، خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شبي)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې ځپېزۍ، څلور ځپېزۍ، پېنځه ځپېزۍ، شپږ ځپېزۍ، اووه ځپېزۍ، اته ځپېزۍ، نهه ځپېزۍ، لس ځپېزۍ، هایکویۍ، پتۍ (تي خورو اړوندې پېیلې)، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېنتوزې (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پېښلیزی، ناپیلی او سلسلی، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېرى بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادوني سره. نومووړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رټ بېلوالی یا ګړندی فرق یې وکولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د مصرى ایزې د څپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي، څلور سره مصرى ایزې ۴۰ څپېزې وي، پینځه سره مصرى ایزې ۴۹ څپېزې وي، شپږ سره مصرى ایزې ۵۸ څپېزې وي، اووه سرې مصرى ایزې ۶۷ څپېزې، اته سره مصرى ایزې ۷۶ څپېزې وي، او نهه سرې مصرى ایزې یې ۸۵ څپېزې وي او لس سره مصرى ایزې ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره مصرى ایزې ۴۰ څپېزې رانښلولې لړی لري او څلور دانې وویل شي. خوندور رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په ستړه ولاړ راځې، ډېرې ښې یې اته سره مصرى ایزې ۷۶ څپېزې وي چې دوې دانې وویل شي، ښې به بیا درې سرې مصرى ایزې دې اته دانې یا دولس وویل شي، لږې ښې بیا پینځه سره مصرى ایزې یا پینځیزونې مصرى ایزې دي چې پینځه دانې وویل شي ښې راځې، دا بیا له څلورو دانو شپږ سره مصرى ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپیني ته را اوباسې چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره یا څو مخه مصرى ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو پینځه او شپږ سره پېیله له پینځه سره او شپږ سره مصرى ایزې، مصرى تورې او مصرى ایزې سره ورته ډېرې ځانګړې ځانګېرنې لري، چې ورته مصرى ایزه وایي، په دغه ډول څېرې لري، درې سره مصرى ایزې، څلور سره مصرى ایزې، پینځه سره مصرى ایزې، شپږ سره مصرى ایزې، اووه سره مصرى ایزې، اته سره مصرى ایزې، نهه سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصرۍ ايزې او لس سره مصرۍ ايزې... . په ښه مندل کېږي. او مصرۍ ايزې ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې داسې دي. ؛. ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲ او ۳۷۳

مطعم: خوراک. ؛. ۳۷۳

مل: بډه، ملګری، انډيوال، دوست، اشنا، يار. ؛. ۴... . او ۳۹۲ (ټول ټال ۳۹۱ وارې نور)

ملګري: دوستي، اشنايي، بډه والی. ؛. ۲۳، ۷۱، ۷۸، ۱۱۲، ۱۲۹، ۱۷۶، ۳۰۷، ۳۱۱، ۳۲۹ او ۳۸۰

منبر: دريځ، د تبلغ د ودرېدو ځای، (مونږ ورته ډېر زيات درناوی لرو او هميشه دا په پام کې نيسو چې غلته خبره او کوم ناوړه وينا، ترېنه سوی استفاده ونکړو.
ځکه چې حضرت محمد(ص) به له منبر نه د اسلام دين، کره شيان، مقدس کتاب، قرآن پاک چې د حضرت جبرائيل امين ملائک په واسطه پر حضرت محمد (ص) نازل شوی د الله العظيم له لوري، هغه پوره مسلمانانو ته و رسوه او ابلاغ کاوه يې. چې زموږ ژوند، قانون، نظام دې کتاب پورې ترلی دی او منوونکو ته يې مسلمان وايي.
الله تعالی مونږ ته له يو لړ شيانو څخه په کلکه منعه کړې چې حرام دي (حرام يې بولي) او نه به يې کوو، لکه:.
په ځمکه کې فساد، قتل، غلا، زنا، سود، شراب څښل، د خوږ غوښه خوړل، د يتم مال خوړل، ظلم، منافقت، له يهودو او عيسويانو سره لاس يو کول او پيسې تر اخستل، پټ پردی کېدل، يووالی نه کول... ، او له هغه سره شريک نيول.
بل لړ شيانو يې حلال ګرځولي دي چې هميشه به يې کوو، کله:. د مېرمن ټول رښت ورکول، له هغوی سره ښېګڼه کول، کالي او خواړه ورته چمتو کول، لمونځ، روژه، زکات، حج، يوازې او يوازې د الله تعالی د رضا له پار جهاد، ښه سلوک، ښه رويه، ارام خوراک کول په ټيټ اواز غږېدل، د مشرانو درناوی، پاک خواړه خوړل، جغات، د مور او پلار په وړاندې د اوف کلمه هم نه ويل... ؛. ۱۹۳ او ۳۷۳

منځه: منځی، هسته. ؛. ۶، ۷، ... . او ۳۷۸ (ټول ټال ۴۹ وارې نور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځه ګل: د الېنګار په ولسولۍ کې سویل لوېدیځ لور ته پروت د کلي نوم دی. بدیاباد (بدیع لاباد) کې. ؛. ۷۰

منځی: هسته. ؛. ۳۶۷ او ۳۷۴

منګي: د اوبو لوښي، ګړي، مفرده وی یې منګی دی. ؛. ۲۳، ۷۰، ۳۰۷، ۳۰۹، ۳۱۱، ۳۱۷ او ۳۲۱

موټي: مفرده وی یې ده ، موټی، سوک. ؛. ۳۴۷

موخي: سوله وي، موخل، مخل. ؛. ۳۷۴

مورچل: ډګر، سنګر. ؛. ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹ او ۸۰

موزي: حسود. ؛. ۳۰۱

موزون کدم (قدم): د کدم هغه بېلګه ده، چې زموږ د هېواد افغانستان د شپه میرو په سیستم کې له لمړني حالت پیل څخه شروع، تر ۲۵ متری واټنه پورې چې د شپهمیرو میر ته نږدې کېږي.

کله چې د شپه میرو ټول ټولګی له شپغالې او یا له ټولګي څخه د پریټ میدان ته را وضي. نو د پریټ په میدان کې د کشونو په پیلني ځای کې شپهمیري په لمړني حالت او سکون حالت کې ولاړ وي.

چې دايي لومړی حالت دی. نو کله چې میر یا کومندان یې ورته و وایي:- اسلام علیکم ورحمته و برکاته؟

په ځواب کې شپهمیري وایي:- وعلیکم ورحمته و برکاته!

او بیا ورته (کومندان) وایي:- ستړي مشئ؟

په ځواب کې شپهمیري وایي:- ژوند!، ژوند!، ژوند!. او که چېرته سر پټې ودانی، تالار، ټولګی، ځغاسته، حال، وې نو بیا ورته شپهمیري په ځواب کې یوه ځل له پاره ژوند! وایي.

او یا (کومندان) وایي چې څنګه يئ؟ ژوند!، ژوند!، ژوند!.

او که خدای په امان وایي؟ نو بیا ټول شپهمیري یې علمي او نظامي د درجه (رتبه) ګوري او وایي :- بریالي اوسئ مل پاڅوال صیب!!! (یا نور......).

په دوېیم حالت کې ورته وایي:- تیار شئ!

نو شپهمیری هر یو تن ځان برابروي.

په درېیم حالت کې ورته وایي:- ارام شئ!

نو شپهمیری هر یو تن ځان پټه خوله کوي.

په څلورم حالت کې ورته وایي:- مرش!!!!؟

شپه میری هر یو تن (یوه کدم یا یو قدم) ښې پر ځمکه یو وارې وهي او په ګډه سره یو اواز کوي (هوو!).

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پېنځم حالت کې ورته وايي:- یو- دوه!!!؟
شپه میری هر یو تن دوې کدمه پر ځمکه وهي او په ګډه سره یو اواز کوي له هر قدم سره (هوو!)، وايي.
چې هر کله میر (یا دریځ، مشرانو، لویانو، درې ګونو چارو استازو، د افغانستان دننهنیو چارو وزیر، ولس مشر یا د هېواد د ازادۍ په ورځ د تېرېدوکې) ته ۲۵ پېنځه وېشت قدمه واټن پاتې شوه.
تعلیم کدم پیله وي؛
پاتې شونې د نه وي چې د ښوونکي یا د میر له امر نه ورسته. په تعلیم قدم کې پښې په ځمکه وهي او ورسره اواز کوې.
هر کله چې تر پېیځه قدمه واټنه پورې امیر ته پاتې شوه لاسونه سره تړي په ورنو کلک نیسي او د میر په لور ګور کوي.
په شپږم حالت کې ورته وايي:- تعلیم کدم !.
بیا شپهمیري سره په ګډه وايي یو!، خپلو پښو ته ډب ورکوي.
بیا وايي دوه! بیا خپلو پښو ته ډب ورکوي.
بیا وايي درې! بیا خپلو پښو ته ډب ورکوي.
او موضون کدم (ارامه تېرېدل، ارام قدم، هوسا حرکت) کوي.
د کربښې (صف) تړلو یا برابرول د شپهمیرو (پولیسو، ځارواکي) په تېرېدوکه (رسم ګزشت، پریټ) کې د هېواد د ازادۍ په ورځ نهه، نهه تنه په اوږدو او نهه، نهه تنه په لنډو وي ۹X۹ په هره یو ټولي وې چې ټول سره ۸۱ تنه کېږې.
چې نوموړې ټولي په لس ګونو ګڼه وي.
او افغانستان د شپه میرو سیستم تیارونه د ښي لور ته لوړ تنان وي او ګس لور ته ټیټ تنان (کسه) وي.
له ښي لوړ لور ځخه د ۹X۹ تنیز کربښه یا (لین، صف) تړلو پیل کوي او په ګس ټیټ لور یې پای ته رسوي.
او د افغنستان د ملي پوځ سیستم تیارونه د لومړې کربښه یا (لینکه، صف) ته لوړ تنان وي.
نههم صف ته ټيټ تنان وي. له پیل لوړ لور ځخه د (سرتېرو، ساتونکو، پوځیانو، اردو) ۹X۹ تنیز کربښه یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

صف تړلو پیل کوي او د پای په ټېټ لور یې پای ته رسوي.
کله هم چې تېرېدوکه بشپړېږي. د ګڼې شمېره یې سل زرو تنو شپه میرو، ساتونکو ته رسېږي.
نو ځکه د هر یوه شپهمیر او ساتونکي د درناوي (احترام) او سلامۍ له پاره د دوی ستر میر(هر یو :- د شپهمیرو ستر میر د افغانستان دننهنیو چارو وزیر... نوم یې... پلانکي صیب او ساتونکو ستر میر افغانستان د ملي د فاع وزیر... نوم یې... پلانکي صیب) په سر لوښي موټر کې تیار سۍ ولاړ وي.
د ټولو برا بر شویو او تړل شویو ټولۍیو په وړاندې تېرېږي.
نو ځکه په پښونه شي کوی چې د دوره ډېرو تنو په وړاندې په پښو تېر شي.
ځکه په سر لوښي موټر کې تیار سۍ ولاړ وي او د ځودانو د ټولۍیو په خواکې و درېږي.
د دوی په لور ګور کوي په نظامي سلامۍ ولاړ وي او ورته وایي:- اسلام علیکم ورحمته وبرکاته؟
په ځواب کې ټول همغه ټولي یا ځانکړې ببلګه د شپه میري یا ساتونکو وایي:- وعلیکم ورحمته وبرکاته!
او بیا ورته وایي:- ستړي مشۍ؟
په ځواب کې ټول همغه ټولي یا ځانکړې بیلګه د شپه میري یا ساتونکو وایي:- ژوند!، ژوند!، ژوند!.
او بیا ورته وایي:- د شپهمیرو ستر میر د افغانستان دننه نیو چارو وزیر...... پلانکي!، یا د ساتونکو ستر میر د افغانستان د ملي دفاع وزیر...... پلانکي!
په ځواب کې ټول همغه ټولي یا ځانکړې بیلګه د شپه میري یا ساتونکو وایي:- بریالي اوسۍ د شپه میرو ستر میر د افغانستان دننه نیو چارو وزیر...... پلانکي صیب!، بریالی اوسۍ د ساتونکو ستر میر د افغانستان د ملي دفاع وزیر...... پلانکي صیب!
له ټولو ټولۍیو ته له تېرېدونه ورسته نوموړي میران ځي او په دریځ کې ولس مشر د هېواد له ستر لویانو سره ولاړ وي او دوی ورته سلام کوي.
وایي :- د افغانستان د اسلامي جمهوریت ولسمشر ...... پلانکي صیب اسلام علیکم ورحمته وبرکاته!

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان د اسلامي جمهوريت ولسمشر...... پلانکی وايي:- وعليکم ورحمته وبرکاته!
او بيا ورته وايي:- ستړي مشئ؟
په ځواب کې د افغانستان د اسلامي جمهوريت ولسمشر ...... پلانکی وايي:- ژوند!
او بيا ولس مشر ته لاس ورکوي او غيره، ولس مشر ورته وايې مننه!.
او په خوا کې ور سره ودرېږي. تېرېدوکه پيل کېږي.
او د هر يوه ټولی په اړه ولس مشر ته ځانګړي معلومات وړاندې کوي.
ورسره خبرې اترې او خپلې خوښۍ څرګنده وي.
د صف ترلو يا برابرول په عادي حالت کې ٤٥ پېنځه ځلوېښت کسيزه ټولی وي.
د نظام جوړه ونه:
ټولی مشر لومړی وار وايي:- ارام شئ!
ټولی مشر دوېيم وار وايي:- تيار شئ!
ټولی مشر درېيم وار وايي:- د ښاغلي پاڅوال صيب د احترام له پاره ښي لور ته ګور!
ټولی مشر څلورم وار وايي:- د ښاغلي پاڅوال ته د درېيمې پوهنځۍ د زده کړيالانو د شتونوالي رافور،
ستاسو ښاغلي پاڅوال په وړاندې اوروم!، وړاندې کوونکی شبير احمد لغمانی!، د ديارلسو شپږ اوياوم کال د څلورم کال زده کړيال.
ښوونکي (فردوس يا د شپه ميرو مير): مننه! وړانګور او ارام شئ ورکړه!
ټولی مشر په پېينځم وار وايي:- وړانګور!
ټولی مشر په شپږم وار وايي:- ارام شئ!
ښوونکي (د شپه ميرو مير):- خپله موخه، ورمونه، وړانګوينې او د زده کړې کوم څپرکی د زده کړيالانو زهنونو ته رسوي! . ؛. ۳۷۴

مير: مشر، سالار، ښاغلی. ؛. ۳۹۱
ميره: ټټنګ، دښته، بيابان. ؛. ۳۳۹
ميريالي خيل: په مهترلام کې ختيځ لور ته د داګ په اخيره برخه کې د کوچيانو کلی دی. ؛. ۳۷۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۷. نې (ن)

ناپايه پټ توان: دننی زېرمه، پوتنشيل. ؛. ۳۷۸
ناوې: ناوې، ناوکی. ؛. ۳۸، او ۴۰
ناوکې: ناوې، ناوی. ؛. ۲۱، ۱۹۳، ۲۷۹ او ۳۵۱
ناکې: اک ته ورته جلې ، چې شفاف نازک مخ ولري له ميده خالو سره. ؛. ۱۹۳ او ۲۰۵ چوپړي کې راغلی دی.
نڅا: ګډا، بازې، رقص. ؛. ۶۲ او ۳۶۰
نذر: شرط. ؛. ۸ او ۵۸
نغوته: اشاره. ؛. ۲۸ او ۱۱۴
نغوتنه: عشاره، تلميح، کنايه. ؛. ۳۷۸
نقره: سپين زر. ؛. ۳۷۸
نګهبان: څښتن، ساتونکی، څوکی‌والا. ؛. ۳۵۵
نګېرني: حس، مونث جمع وويکی يې نګېرنې ده. ؛. ۳۷۸
نمره اول: د ښوونځی نوم دی چې ما په کې منځنی ښوونه کړې. ؛. ۳۷۸
ننداره: ليدنه، کتنه، ۲:) ننداري يې جمع ده يا سينما. ۳:) نندارتون : نمايشګاه. ؛. ۱۸۱، ۳۱۹ او ۳۲۰
ننه توزې: قدمه ، مخکې وينا، سريزه. ؛. ۳۸
ننه واتې: خواست دامن، ريباري. ؛. ۳۷۸
نته: انکار، نه منل. ؛. ۲۰۳، ۲۰۶، ۲۰۷ ۲۳۳ او ۳۰۴
نتيالي: منکر. ؛. ۲۰۴
نوړی: جنس (نر او ښځه). ؛. ۲۳۳، ۲۴۹ او ۲۵۹
نوکر: خدمت ګار، غلام. ؛. ۱۸۴
نوموړ: مېړنی، نامتو، سرلوړی، سرفرازه. ؛. ۲۰۴
نوموړې: مېړنی، سرغندوې، سرلوړې، سرفرازه. ؛. ۳۷، ۱۹۷، ۲۰۴... .، او ۳۷۱ (ټول ټال ۴۰ وارې نور)
نی: هفته. ؛. ۱۰۶
نياو: عدل، داد. ؛. ۳۷۸
نياوتون: ستره محکمه. ؛. ۲۰۴
نياو وزارت: عدلي وزارت. ؛. ۲۰۴
نيمنانو: نيم نانی، ښه الک (په سويل کې نانی هغه الک ته وايي چې عمر يې له کس نه کم وي او نوم يې هم زده نه وي. نو د درناوي يا له پاره ور څخه پوښتنه کوي نو د نانې په نوم يې بولې. او که نوم يې نه ورځي او له کس نه عمر کې ستر وي نو د درناوي له پاره ور څخه پوښتنه کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو د کاکو په نوم یې بولي. هغه الک ته وایي چې ځوان شوی نه وي عمر یې له څلورو څخه تر نهو کلو پورې وي.

نیمنانی (نمچه الک) په الینګار ولسوالی کې د سلېنګار کلي نه پورته د چهارکلا، براخېلو او الوخېلو کریو ترمنځه پرته سیمه ده. زموږ د دوېیم کلي نوم دی. ؛. ۳۷۹

۲۸. نې (ڼ)

ڼنکی: زنکی، جمعه یې زنکـــــیان، هغه ماشومان چې پر مور باندې ډېر زیات ګران وي، د ناصرو قوم ځیني خلک رنکي ته ڼنکی وایي. ؛. ۳۵۹

۲۹. وې (و)

واړه: ټول، درست، ګرسره. ؛. ۶۲، ۶۴... ،. ۳۸۲ (ټول ټال ۴۰ وارې)

واند: تخیل، شېرې خیال، د شعر پیپلی انځور.؛. ۱۶۰ او ۲۳۶

واورېژونه: د واورې رېزونه، د واورې رېژونه، برف کوچونه. ؛. ۴۵ او ۱۲۵

واورین: واورېز، له واورو ډک، پربرف. ؛. ۳۷۹

وخت: پېر، زمان، سهولتونه، ګرځیدنه، څرخا، تاویدنه، چورلیدنه داعصابو پاریدنه، ګبنۍ اخیستنه، ترله وتنه: چکروهنه: بدلیدنه: کږ لیچ: پیښه: کار، چوپړ، خدمت: وار، روڼ: سینګار: څیره، جوله، بڼه: طرز، چم: میلان. ګرځول، چورلول: بڼه ورکول: راپه زړه کول: تاوول: اړول: ستنول: په بل مخ اړول: بې ځایه کول: بدلول: تنبول، په شاکول: مخ کول، توجه کول، سپارل: ترجمه کول، ژباړل: جوړول: ګرځیدل، تاویدل، څرخیدل، چورلیدل، ستنیدل: اوښتل. لکه: زه به لوبغالي ته په یوه نۍ ، منځنۍ (یک شنبه، سه شنبه،) تلم په یکۍ باندې، لرلید داره بادې ټوپک مې و، په نښه ویشتو کې ګسمتي یمه ځکه کېڼ لورې سترګه مې عادت د پټېدو نه لري. کلي کې مو ځای نه و، په بیرنیو شیبو کې به یوه بل ته چمتو وو؛ په خپل منځو کې به مو ښې لوبوې کولې، لکه ډباډب، کیکیشن کای کراټې، کرکټ، خوسی. ؛. ۶، ۴۷، ... . (ټول ټال ۱۷۰ وارې نو)

(c) ketabton.com: The Digital Library

وچه بیړی: د اوښانو کاروان، د اوښانو ګله، د اوښانو قطار، د اوښانو قافله، (هغه د او ښانو کاروانونه چې په صحراګانو کې تر ځو میاشتو منزلونه کوي). ؛. ۳۷۹

وراشه: وجیز، ښې خبرې، متل. ؛. ۶، ۱۴، ۳۰، ۳۱، ۴۹، ۵۲، او ۳۹۲

ورانکاری: شراندازی، یاغي، بلواګر، اوړپکی، وسله وال. ؛. ۳۸۰

وردئ: یونفارم، جاله، نظامي لباس. ؛. ۱۸۶

ورګوزار: ورغورځېدل، ټېله کول، سبب کېدل د غورځېدو. ؛. ۳۸۰

ورهڼیزي: کسبي. ؛. ۳۸۰

ورمونو: نصیحتونه. ؛. ۳۸۰

وړکتون: د ماشومانو ساتنځی، کودکستان. ؛. ۳۸۰

ولس: قوم، د سیمې وګړي، د سیمې ژوندګړ، جرګه، د مشررانو ناسته (اجلاس). ؛. ۶ او ۳۹۱ ټول ټال ۱۴۳ وارې نور

ولوله: احساس، عاطفه. ؛. ۱۷۳ او ۲۳۶

ولولیز: عاطفي، احساساتي. ؛. ۵۵ او ۲۷۳

وګړیو: خلکو، ولس. ؛. ۳۰۴

ونج: عوض، تعویض، میز. ؛. ۳۸۰

ون کدم (قدم): ارامه تیریدل،ارام قدم، هوسا حرکت کوي. کله چې تعلیم قدم پای ته رسې ارام قدم، هوسا حرکت پیلیږي. ؛. ۳۷۵

ونه ښبني: ونه ځکې، ونشکې . ؛.

ویار: عیب، کمی. ؛. ۲۴۹

وېلاړ: تصمیم، عزم، اراده. ؛ ۳۵، ۱۷۱ او ۲۰۴

ویجاړ: وران، خراب. ؛. ۱۵۳

ویوکي: لغات، وییکي، ویکي، ویي. ؛. ۱۸۵ او ۳۶۱

وئ: لغات، وییکی. ؛. ۲،... . ۳۸۲. (۱۹۷ وارې نور)

وئ: د حیرانتیا اوز، بې برکته ناره یا غږ، پارنویکی دی. ؛. ۱۱۰

وییپوهه: لغاتپېژندنه. ؛. ۳۸۰

۳۰. هې (ه یا هـ)

هاران: د حضرت لوط (ع) د پلار نوم دی. د حضرت ابراهیم (ع) د مشر ورو نوم دی ، او د ازر ستر زوی. ؛. ۳۸۱

هټیوال: دوکاندار، هټیوال ؛. ۳۸۱

هروم (هرُم): د اور شغله. ؛. ۳۸۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېر: له یاده وتلی، په پام کې نه. ؛. ۱۷۲ او ۳۴۶
هېروون: له یاده باستل شوي، هېرکړل شوی، له پامه باستل شوی. زما د نږدې ملګري او دوست توریالي ,, هېروون ،، مشهور په ترون د تګاب ولسوالۍ اخیري نوم دی. ؛.

۳۱. يې (ې)

یږ: خرس. ؛. ۳۸۱
یږیږ: د کښتۍ لاستی. ؛. ۳۸۱

۳۲. ي	

یکۍ: بیسکل. ؛. ۳۸۱
یوه نۍ: یک شنبه. ؛. ۶۳، ۹۳، ۱۷۵ او ۳۷۹
یېبرور: بارور، حاصلخېزه. ؛. ۳۸۱
یېبره: ابره، اېبره، حاصل، ثمره. ؛. ۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۲۱

۳۳. ی

یوون: یکړ، واحد، یونټ. ؛. ۳۵، ۲۰۳، ۲۰۴، ۳۳۵، ۳۴۰، ۳۶۳ او ۳۶۸

۳۴. ۍ

۳۵. ئ

دا لاندې نې په هغه ویکیو کې ترې ګټنه اخستل کیږي چې کټ مټ د عربې ژبې لغات وي، په پښتو ژبه کې دا تورې نه کارول کیږي، خپلې ژبې وی لرو ورته.

۳۶. ثې (ث)

ثرډ جنریشن: ورسته پاتې ژوند، ؛. ۳۸۱

حې (ح)

حاکمان: مشران، والیان، هغه تن چې د اسلامي شورا یا جرګې له لوري په ښکاره ټاکل کیږي د وګړو له منځ وي او په پټه او ښکاره پردی نه وي. ؛. ۱۵۱
حال: روان پیر، اوس، د مګړی. ؛. ۶۰، ۷۴، ۷۵ ... . ۳۹۱ چوپړی (ټول ټال ۷۶ واري نور په بېلابېلو چوپړو کې نومړې وی یا لغات راغلی دی.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۷. ذې (ذ)

۳۸. صې (ص)

صفی الله: (صفي الله) زما (د څېړونکي یا لیکوال) نوم دی، د عربي ژبې وی ده، د الله رښتینی ملګری، د الله صادق دوست، ۲:) د حضرت آدم ع تخلص دی. ؛. ۳۸، ۵۴ او ۱۹۵

۳۹. ضې (ض)

ضدي: قصد ناک، بې پرواء، قصد ناک، لړلی. ؛. ۱۸۹

۴۰. طې (ط)

۴۱. ظې (ظ)

۴۲. عې (ع)

عین الله: زموږ سر ښوونکی، د پښتو مضمون ښوونکی وه په منځنۍ ښوونځۍ تجربه وي نمبر اول کې. ؛. ۳۸۲

عیاله: زوزات، واړه، ماشومان. ؛. ۳۸۲

عیال: اولاده، کوشنیان، ماشومان. ؛. ۲۲

۴۳. فې (ف)

فصل: څپرکی. ؛. ۲۱۵، ۲۷۳، ۳۴۷ او ۳۴۹

فیصله: پرېکړه، تړه. ؛. ۲۶۴ او ۳۴۴

٤٤. ق

قلعه: کلا، کور، انګړ، خونه، مېنه، قلع. ؛. ۳۸۲

قوي: تکړه، زورور، کلک، ټینګ، مضبوت، طاقت ور. ؛. ۳۷، ۵۰، ۱۱۵، ۳۲۳،

لنډون

په دې ټولګه کې لنډون (مخففات) د اصلي غونډلو (کلمو) پر ځای یوازې دغه لاندېنی راغلی دی.

اېنج. ص. ف: اېنجینېر صفي الله ,, فردوس ،،. ؛. ۲۴۱ چوپړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۲. ببیلو ګراپي Bibliography

د هغو لیکونو لېست چې په یوه سکالو یا بوړونکي او کښونکي پورې اړه و لري.

۱. **Apzal khan Khatik**, (April ۲۸ ۱۸۸۵), *TARIKH I MURASSA PASHTU, (Britannia Musoriental 2893). Page 119.*

۲. **Jimmy Wales and larry Snager.** Nonprofite Wilimedia Foundation, (Janvary ۱۵, ۲۰۰۱), *Wikipedia, the Free encyclopedia Laghman province.* (January ۳۱, ۲۰۱۱, ۱۲:۰۰am)

۳. **Lousi Joseph Halle,** (۱۹٦۲) *Man and Nation, the Nations of the world., (Princeton lagecy library, USA) Page13.*

٤. **Britanica Junior** (World Almance (published annually by the new yark world- telegram and sun). Encyclopaedia Britannica, Inc., ۱۹۸۷,.

٥. **FUCHS, G., MATURA, A., and SCHERMAN, O.** (۱۹۷٤), *Verbericht über geologische und Lagerstättenkundliche Untersuchungen in Nurestan, Afghanistan. Verhanglungen Geologische Bundesaust., (Osterreich), no. 1, 9–23.*

٦. **OBERDORFER, D.** (۱۹۷۸), *Activity in Afghanistan stirs concem. The Washington Post, May 29, 1978, p. A12.*

۷. **ROSSOVSKIJ, L. N. CHMYREV, V. M., and SALAKH, A. S.** (۱۹۷٦), *Aphanitic dikes with spodumene among lithium*

(c) ketabton.com: The Digital Library

pegmatites; conditions of formation. Doklady Akademia Nauk SSSR, 226, no. 6, 1418–1421.

۸. **Pierre Bariand.Dr** (۱۹۵۹), *Famous Mineral Localities, The Pegmatites of Laghman, Nuristan, Afghanistan, La Fusade, 24250 Donne, France, p12.*

۹. **ابن کثیر عماد الدین ابوالفداء اسماعیل بن عمر قرشی دمشقی شافعی. شیخ القران و الحدیث** (۷۵۱ څخه تر ۶۸۰ لیږدي یا ۱۳۷۳-۱۳۰۲زيږدي)، عمدة التفسير عن الحافظ ابن کثير، د احمد محمد شاکر له لورې په ۵ ټوکه کې له چاپه تېر کړی، د ابن کسیر له مرګ څخه ورسته قاهره کې، ۱۳۵۳ لیږدي (۱۹۷۵ زیږدی) له چاپ څخه تېر کړی دی. د لیکوال له مرګه ۶۰۲ کاله ورسته د احمد محمد شاکر له چاپه سلامت تېر کړی دی، حیات ادم له ابن کثیر څخه، ۹۶ چوپړی.

۱۰. **افغانستان د عالمانو علمي استازي (هیئت). کابل.** (۱۳۲۳ لیږدی یا ۱۹۴۵ زیږدی)، کابلی تفسیر، د افغانستان غوره علمانو هیئت تر نظر لاندې د شیخ الهند مولانا محمود حسن دیوبندي او شیخ الهند مولانا شبیر احمد دیوبندي په ګډه د ,, فوائد موضع الفرقان ،، اردو ترجمه او تفسیر، له اردو ژبې په پښتو ژبې او درې ژبې ته په ښه روانه ژبه و ژباړه او په دې نېټه یې ۱۳۲۷ /۵/۱۰ بشپړ کړه، ۱۳۳۳ لیږدی کې لومړی ځل له چاپه سلامت تېر شوی. دويم ټوک، ۹۱۴ چوپړی.

دوېیم ځل چاپ ۱۳۶۰ /۲/۲ لیږدي کې په شپږ ټوکو کې شوی دی، دويم ټوک، ۹۱۴ چوپړی.

درېیم ځل چاپه یې د مکي مکرمې اسلامي اړیکو عالم د پښتو ژبې ماهر مولانا عبید الله شاه له پلټنې ورسته ترې ځیني زاړه او پېچلو لغاتونو سره نږدې په دوې لینديو کې یې ورته خوا په خوا نوي ماناوي ولیکي. د لوی الله په مرسته او توفیق سره لومړی او دوېیم ټوک قرآن کریم سره له ترجمې او تفسیر (کابلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسير) چاپ د بيت الله او محمد رسوالله مسجدونو خدومتګار باچا فهد د قرآن کريم په چاپځای کې د سعودي عرب د حج او اوقافو د وزارت د اشراف او مشرئ تر ځار لاندې چاپ ته په ۱۳۷۲ لېږدي (۱۴۱۴ سپوږميز لېږدی - ۱۹۹۳ زيږدی) ورسېده. ګڼه: (۴۰۰۰/ د ۲۲) (۴) (۰۱)، (ص ب ۳۵۶۱) مدينه منوره. ۸۵۶ چوپړی.

ځلورم ځل چاپ په پښتو ژبه د قرآن کريم د معانيو ژباړه او تفسير ,, کابلی تفسير ،، په دوې ټوکونو کې د افغانستان د علما وو علمي هيئت (استازي دوکتور محمد بلال اميني، دکتور عبدالسمع او دوکتور اسماعيل) له ځارنې او کره کونې لاندې شوی دی، د قرآن کريم دا پښتو ژباړه او تفسير، د بيت الله او محمد رسوالله مسجدونو خدومتګار باچا سليمان د عبدالعزيز سعود زوی له لورې د الله تعالی د رضا له پاره وقف کړی، خرڅول يې بند (منه) دي. وړيا ويشل کيږي، په مدينه منوره کې د قرآنکريم د چاپ له پاره د پاچا فهد چاپخانه، ته په ۱۳۹۸ لېږدي (۱۴۴۰ سپوږميز لېږدی - ۲۰۱۹ زيږدی) ورسېده. ګڼه: (۴۰۰۰/ د ۲۲) (۴) (۰۱)، (ص ب ۳۵۶۱) مدينه منوره. ردمک :. ۶-۹۷۸-۶۰۳-۸۱۸۷-۷۴ (ټول)،
ردمک :. ۳-۷۵-۸۱۸۷-۶۰۳-۹۷۸ (لومړی ټوک)، له چاپه تېرې شوې کچې ۱۴۴۰/ ۱۱۶۹۹ دانې، لومړی ټوک، ۴۶۲ چوپړی.

۱۱. **برهان دين (الدين) صديقي. مولانا.** (۲۰۰۶ ميلادي کال)، د اسلامې معلوماتو ذخيره ، د مولانا غفران رشيدي کيرانوي د کتاب ژباړه، د مکتب ديوبند خپرندويي ټولنې تخنيکي ځانګه پېښور. ۴۷چوپړي.

۱۲. **پينده محمد. زهير.** (۱۳۱۰ لېږدی يا ۱۹۳۲ زيږدې)، غوړشکه د لنډيو، خطي نسخه ملي ارشيف، استقلال لېسه کې کبنلې، ۱۳۱۸ لېږدې کې پښتو ټولنې ته سپارلې. اوس يې ملي ارشيف کې د موندنې ګڼه ۴/۵۲ پر له پسې ګڼه ۴۶۳۸ ده، ۱۲۲ چوپړی.

۱۳. **حبيب الله رفيع.** (۱۳۴۹ لېږدی)، د خلکو سندرې، افغانستان اکاډمي، د تاريخ او ادب ټولنه، ۱۰۹ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱٤. **حبيب الله رفيع.** . (۲۰۱۰ زېږدی کال)، د پښتو لنډيو ژوند څلورنيمو زرو کلونو ته رسېږي ، هارون حکيمي مرکه. [Sunday November ۲۸, ۲۰۱۰ ۹:۱٤:۱۲ PM] ۱۶:۰۳ د شپې.

۱۵. **حبيب الله رفيع.** . (۲۰۱۰ زېږدی کال)، په پښتو کې لنډۍ څه ته وايي؟ ، د آلمان ږغ راډيو سره د اوستاد حبيب الله رفيع دمرکې متن. په دې برېښليک يې وګورئ: http://www.khost-web.net/adabyat/landay/۵۸۸۱-۲۰۱٤-] ۰۸-۰۲-۱۰-۱۵-۵۲]، [۲۰۰۸-۳-۲٤]، [Sunday November ۲۸, ۲۰۱۰ ۹:۱٤:۱۲ PM] ۱۹:٤۳ د شپې.

۱٦. **حضرت محمد وياړ.** (۱۳۸۷ لېږدی)، مسافر هم د اوږده سفر جامي په تن کړي، کابل مجله (۵-۶) ګڼه، ۱۷۴ چوپړی.

۱۷. **خان سلام. پوهنيار.** ادبي فنونو درسي ليکی (ټيکس بوک، چپټر)، څلورم ټولګی، اتم سمېسټر، ۱۳۸۷ لېږدی، ۵۵ او ۵۶ چوپړی.

۱۸. **داود خان داور.** (۱۹۸۴ زېږدی)، پښتو ټپه، پښتو ادبي مرکز، د نورنګ سرای پېښور، ۲۱ چوپړی.

۱۹. **(د ليکوال پېژند څرګند نه دی).** (۱۳۱۲ لېږدی يا ۱۹۳۴ زېږدې)، منتخبات لغات متفرقه پښتو، خطي نسخه (کلمي کښلې يا په قلم ليکلې) ملي ارشيف، په ۱۳۱۸ لېږدې کې پښتو ټولنې ته سپارلې شوې وه. اوس يې ملي ارشيف کې د موندنې ګڼه ۴/۸۲ پر له پسې ګڼه ۵۳۸۲ ده، ۲۲۴ چوپړی.

۲۰. **دوست محمد دوست شينواری. څېړنوال.** (۲۰۰۶ ميلادي کال)، د پښتو د ولسي ادب لارې، لنډۍ سرليک، د دانش خپرندويې ټولنې تخنيکي څانګه پېښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱. **زرغونه زېور رښتين. پوهندوی. ډاکتوره.** (۱۳۹۳ لېږديز لمريزکال)، ليکدود پوهنه، د دوکتورا کورس لکچرنوټ.

۲۲. **ځلمی هېوادمل. سرمحقق.** (۱۳۹۴ لېږديز لمريزکال)، شمايل نبوي، ناظم د ځمکنو ميا عمر رح ، سريزه او سمون، ۶ چوپړی)

۲۳. **سليمان لايق. څېړونکی.** (۲۰۰۸ زېږدی کال)، سليمان لايق په لنډيو غږيږي، د اګست په ۲۱ نيټه قلم نړيوالې ټولنې د لنډيو په هکله سليمان لايق غږولی و او بازمحمد عابد ثبت کړی و چې دا دی کټ مټ يې ستاسې په وړاندې خپروم.

۲٤. **سليمان لايق او مجاور احمد زيار مومند.** (۱۳۶۱لېږديز لمريز کال)، پښتو لنډۍ، پښتو لنډۍ د شفاهي ادب او فوکلور د ډيفارټمنټ د علمي غړو د ۱۳۶۱ لېږدي ګډه علمي پروژه، د لنډيو په باب تحليلي څېړنه، د سليمان لايق او د مجاور احمد مومند په زيار، د پښتو ټولنې د ادبياتو د څانګې له خوا، د پښتو ټولنې د نشراتو نمبر يا پرله پسې نمبر يې ۸۲، افغانستان د علومو اکاډمۍ مرکزي علمي کتابتون ګڼې کوډ ۱۵۲۴۷، عمومي مطبعه کابل ،۱۰۰۰ چاپ ګڼه، چاپ کال ۱۳۶۴ لېږدی، د افغانستان د علومو اکاډمي کتابتون کې د موندنې ګڼه ۵۳ ده، څلورم چوپړی.

۲۵. **سلما شاهين. ډاکتره.** (۱۹۸۴ زېږدی)، روهي سندري، پېښور د پښتو اکاډيمی مخکنۍ رئيسې، پېښور پوهنتون،۳۸۰ چوپړی.

۲٦. **سيد روح الله. الحسينی الحنفی ماهزاره. مولانا.** (د چاپ کال معلوم نه دی)، قصص القران، اسلامي کتابخانه، کېسه خانی، پېښور، د چاپ کال معلوم نه دی، نه په دوتنه شته او نه په پختی، ۳۰ چوپړی.

۲۷. **سيد محی الدين هاشمي. محقق.** (۱۳۸۶ لېږديز لمريز کال)، ادب پوهنه ,ادبيات او ادبي څېړنې، ۴۶چوپړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۸. شهسوار سنګروال. پوهاند. تاریخ پروفیسور. (۱۳۹۰ لیږدی- ۲۰۱۱ زیږدی) ، داستاني او هنري ادبیات، دوېیم چاپ، افغان ادبي جرګه – لندن خپرندوی،۵۹ څخه تر ۶۲ چوپړی.

۲۹. شهسوار سنګروال. پوهاند. تاریخ پروفیسور. (۱۳۹۱ لیږدی- ۲۰۱۲ زیږدی) ، تاریخ مرصع تاریخي څېړنه، افغان ادبي جرګه – لندن خپرندوی، ۱۰چوپړی.

۳۰. صفي الله فردوس. ډیپلوم. انجېنر. (۱۳۸۸ لیږدیز لمریزکال)، څلېر کې د ددو دود، زما د شعرونو ټولګه.
[http://www.ketabton.com/book/id/۸۲۰]، [۲۰۱٦ ۳۱ January]، ۲۲:۱۸ د شپې.

۳۱. صفي الله فردوس. ماستر. اېنجینېر. (د کب ۱۲، ۱۴۰۰ لیږدیز لمریزکال)، د ټاټوبي ټنګټکور او پیېلي، وړیا پوهنغونډ ویکیپېډیا له پاره لیکنه، ۱۱ چوپړی.
[https://ps.wikipedia.org/wiki/د_ټاټوبي_ټنګټکور_او_پیېلي]، [۲۰۲۲ ۱۱ November]، ۱۱:۴۰ د ورځې.

۳۲. عبدالباري جهاني. (۳۱، جنوري، ۲۰۱۶زیږدی کال)، یو ځل بیا د لنډیو په باره کې ، تاند خپرندوی، تر اوسه ۳ درې وار لیدل شوي په انټرنټ پاڼه کې د خپریدو له وخته. بربښلیک یې وګورئ:
[http://www.taand.com/archives/٦٢٦٧٦]، [Written by: Tand,
۳ Replies]، [۲۰۱٦ ۳۱ January]، ۲۲:۱۸ د شپې.

۳۳. عبدالحی. حبیبي. (۱۳۳۹لیږدي)، پټه خزانه، دوېیم چاپ، په ۱۳۲۲ لیږدي د اصلي پټې خزانې یو نخسه د پښتو ټولنې لاس ته راغله اوهغه یې اوستاد عبدالحی حبیبي ته د ډېرې شننې او دری ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، او نوموړی کار حبیبي په کابل، خوابګاه کې په ۱۳۲۳ لیږدي کې بشپړ کړه. او دوېیم وار چاپ ته یې د دری ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دوېیم چاپ یې په ۱۳۳۹لیږدي کې د پوهنې وزارت د دارالتالیف ریاست کې د تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپه سالامت تېر کړي دي،۱۰، ۸۰ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳٤. **عبدالحی. حبيبي.** (۱۳۴۱ لېږدی یا ۱۹۹۳ زېږدی)، افغانستان در عصر ګورګانیان هند، تاریخ ټولنه، پښتو ټولنې له لورې له چاپه سلامت تېر شوی، ۹:، ۵۸۲ چوپړی.

۳۵. **عبدالجبار. نادر. سر محقق مرستیال.** (۱۳۷۰ لېږدی)، په لغمان کې د واده دودونه ، یوه کلتوري ځېړنه، د افغانستان جمهوریت د علومو اکاډمي، د ښتو ځېړنو نړۍ وال مرکز کابل، پرله په سي ګڼه ۴۳، چاپ ځای د ښوونې او روزنې مطبعه، وې (و) چوپړی

۳٦. **اطلاعات او کلتور وزارت.** (۱، کب ۱۳۶۴ لېږدی)، فرهنګ مردم مهالنۍ (فرهنګ مردم مجله)، ۲ ګڼه، اتم کال، د کلتور او هنر ریاست، د وګړو د کلتور امریت، کابل، چاپ ځای د اطلاعات او کلتور وزارت مطبعه، ۹۹ چوپړی

۳۷. **عبدالخالق ابوهلال.** د حدیثو کتاب سنن ابي داود، د امام ابوداود سلیمان د اشعث زوی، د اسحاق مسی، د بشیر کړوسي د کتاب، پښتو ژباړن دی. چې د الجامعه امداد علوم اسلامیه پېښور یې خلاص کړی (ایم. ای. اسلامیات) او غوره او په لوړې نړۍ والې کچه برابر پوهنتون دی. ددې ژباړن تصحیح او دویمه کتنه د افغانستان د حصارک مولوي صیب، مولانا عبدلوفي د عبدالباقي زوی کړي چې د نوموړي پوهنتون غوره ښوونکی دی تاج کمپني پېښور. لمړی ټوک، ۱۲۴۷ حدیث، ۵۴۰ چوپړی.

۳۸. **عبدالروف. بېنوا** (۱۳۳۷ لېږدی)، لنډۍ چاڼ کوونکی او فارسي مترجم، انګرېزي ژباړه یې محمد ابراهیم شریفي کړي، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷لېږدي کې د کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوي ټولګه ده، په عامه کتابتون کې یې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب دی، ۱۲۲ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۹. **عبدالروف. بېنوا.** (۱۳۸۷ لیږدی)، پښتولنډۍ، دوېیم چاپ، تاج الدین ایجاز زاوه وال اوردو ژباړه، په کندوز کې د رېدي ګل مشاعرې په ویاړ، دانش خپرندویه ټولنه، ۷۶ چوپړی.

۴۰. **عبدالسلام رستمي ابو زکریا. الشیخ.** (۱۳۸۰ لمریز لیږدی، ۱۴۲۳ سپوږمیز لیږدی، ۲۰۰۲۲۰۱۴ زیږدی)، احسن الکلام لیکونکی، د قران کریم پښتو تفسیر، خپرندوی جامعه عربیة لاشاعة التوحید و السنة بډه بېره، کوهاټ سړک، پېښور، ۲۶ سپاره، ۴۹ سورت، حجرات ، ۱۳ ایت ۱۳۳۳ چوپړي.

۴۱. **فرهاد. محمد غالب ترین. خویشګی.** (۲۰۰۳ م کال)، مشکات شریف پښتو ژباړه، څلورم ټوک، د بیان او د شعر بیان، ۴۵۸۰ ګڼه حدیث، ۱۴ چوړی.

۴۲. **فضل حق شیدا.** (۱۹۷۵ زیږدی)، سیدجمال الدین افغاني حالات او خیالات، ترجمه او تالیف، یونیور سټي بوک ایجنسي، پېښور ښار، درېیم ځل چاپ، پر له په ګڼه :. ۷۷۵۶، ۵۴ او ۱۹۴ چوپړی.

۴۳. **فضل کریم عارف. قاري.** قرآنی قبولې شوي دعاګاني، د رانځورو او خنډونو حل، مکتبه فیض القران، محله جنګي پېښور،۱۳سپاره، ۲۴ ایت، سورت الرعد، ۳۱ چوپړی.

۴۴. **قیام الدین کشاف. شیخ الحدیث.** (۱۹۸۹میلادي کال)، حقپالونکي، ۲۰ مخ.

۴۵. **ګل باچا الفت. د ادب ستوری.** (۱۳۲۵ لیږدی یا ۱۹۴۶ زیږدی)، پښتو سندرې، ګل باچا الفت د پښتو ټولنې مبصر او د صحافت او تالیف د څانګو امیر، د پښتو ټولنې د نشراتو نمبر ۹۵، عمومي مطبعه کابل ، د افغانستان د علومو اکاډمي کتابتون کې د موندنې ګڼه ۱۲ ده، ۱۱۲ ـ ۱۱۹ چوپړي.

۴۶. **ګل باچا الفت.** (۱۳۳۶ لیږدی)، پښتني دودونه، د پښتو ټولنې ادبیاتو د څانګې له خوا، د چاپ کال تله ۱۳۳۶ لیږدی، چاپ شمېر ۱۵۰۰، پر له پسې نمبر ۱۳۰، انتساب: **د اعلحضرت معظم المتوکل علی الله محمد ظاهر شاه حضور**

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته د دوی د تولد د ۴۴ کال د جشن په مناسبت. د پښتو ټولنې له لورې. د عامه کتابتون کې د موندلو ګڼه ۳۹۰ پ ۲۵ پ ،او ۲ پ ۴۷۱ پ، ۲۰ چوپړی.

٤٧. **لال باچا ازمون. پوهندوی.** (۲۳، اګست، ۲۰۱۵ زېږدی کال)، دلنډی او دوبیتي پرتله!- ، ۰۰۴ ګڼه او تر اوسه ۱ یو وار لیدل شوي په انټرنټ پاڼه کې د خپریدو له وخته. انعکاس راډیو، (http://www.enikaasradio.com)

٤٨. **لال باچا ازمون. پوهندوی.** (جنوري میاشت ۱۹۹۴ زېږدی کال یا د سلواغې میاشت ۱۳۷۲ لېږدی کال)، د سپند غاړې ګلونه، د ولسي شاعر محمد نور شعري غونډ، د لال باچا ازمون په زیار.

٤٩. **محمد ابراهیم همکار. پوهنمل.** (۱۳۹۰ لېږدیز لمریز کال)، قافیې فن. څلورم چاپ، مومند خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۲۸ چوپړی.

٥٠. **محمد ابراهیم همکار. پوهندوی.** (۱۳۹۳ لېږدیز لمریز کال)، ادبي کره کتنه. لمړی چاپ، مومند خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۷۴چوپړی.

٥١. **محمد اسرئیل. مولوي.** (۱۹۵۸م کال)، ژباړه، کتاب الشعر، پېښور پښتو اکاډمي،۱ چوپړی.

٥٢. **محمد اسمعیل یون. پوهاند.** (۱۳۹۴لېږدیز لمریز کال)، کتاب الشعر او لس نورې لیکنې، د دکتورا دورې د لیکنو ټولګه، کابل، ۲۱ چوپړی.

٥٣. **محمد داود وفا.** (۱۳۹۲ لېږدی)، د فلکلور پېژندنې لاربنود ، ختیځ اکاډمي ننګرهار، ۴۳ چوپړی.

٥٤. **محمد دین. ژواک.** (۱۳۳۴لېږدیز لمریز کال)، پښتنې سندرې، لومړی برخه، د پښتو ټولنې د ادبیاتو د څانګې له خوا، د پښتو ټولنې د نشراتو نمبر یا پرله پسې نمبر یې ۱۱۵، افغانستان د علومو اکاډمی مرکزي علمي کتابتون ګڼې کوډ ۱۲۵۹۴، عمومي مطبعه کابل ،۲۵۰۰ چاپ ګڼه، د افغانستان د علومو اکاډمي کتابتون کې د موندنې ګڼه ۴ ده، د او هـ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۵. **محمد رحیم الهام. پوهاند. ډاکټر.** (۱۳۷۹ لېږدی)، لنډۍ ها، د اریک سیار کتابتون اداره او مسلسله ګڼه یې ۴۳، د عامه کتابتون کي د موندلو ګڼه ۲/ ۳۹۸ ل ۳۸ الف:. ۱۶، ۸ او ۹ چوپړی

۵۶. **محمد عمر.** (۱۳۱۸ لېږدی یا ۱۹۴۰ زېږدي)، متلونه او لنډۍ (ذخیرة الغات پښتو)، خطي نسخه ملي ارشیف، ۱۳۱۸ لېږدې کې پښتو ټولنې ته سپارلې. اوس یې ملي ارشیف کي د موندنې ګڼه ۴/۸۲ پر له پسې ګڼه ۵۳۸۲ ده، ۶۳ چوپړی.

۵۷. **محمد .هوتک. پټې خزانې معاصر لیکوال.** (۱۱۴۱ – ۱۱۴۲ لېږدېز سپوږمېز،)، پټه خزانه، د پښتونخوا د سترګو تور، امام الموسلمین، و ابن قاتل الرفضة والکافرین شاه حسین هوتک ادام الله دولته الی یوم الدین، د خپل دربار د نوبهار ماڼی لیکوال محمد هوتک د داود خان هوتک زوی او د قادر خان هوتک مسې ته امر او لاربښونه کړی و، چې د پښتنو پټو شاعرانو چې ښکاره نه وو او پټ وو، د دوی پېخلیک، څېړنه، سپړنه، څه رنګوالی او څرګندوالی له ۱۰۰ څخه تر ۱۱۰۰ لېږدېز سپوږمېز کال په نومووړي نوم وکښي. په همغه مهال په کندهار کې پټه خزانه لیکی کښل شوی او له کندهاره خپورشوی دی. (پټه خزانه، ۳ چوپړی).

۵۸. **مجاور احمد زیار. پوهاند. دوکتور.** (۱۳۸۵ لېږدی، ۲۰۰۶ زیږدی)، لیکلار ښور , یوه پښتو – کره پښتو، د نوې ژبپوهنې په رڼا کې، ساپي پښتو څېړنې او پراختیا مرکز، ۵۱ چوپړی.

۵۹. **مجاور احمد زیار. پوهاند. دوکتور.** (د تلې اتلسمه ۱۳۸۸ لېږدی، د اکتوبر ۱۰ ۲۰۰۹ زیږدی)، پښتو بدلمبچ یا (پښتو شعر څنګه جوړېږي؟)، دانش خپرندویه ټولنه، کېسه خانی بازار پېښور، ۱ چوپړی.

۶۰. **مجاور احمد زیار. پوهندوی. دوکتور.** (۱۳۵۷ لېږدی، ۱۹۷۸ زیږدی)، پښتو پېښویه (ګرامر) دوېیم لاس وهلی ازمایښتي چاپ، دولتي چاپخونه، Property of ACKU, # ۵۵۶۶ ادبیاتو پوهنځی، کابل پوهنتون، ۱۰۲ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶۱. **مجاور احمد زيار. پوهاند. دوکتور.** (۱۳۸۲ لېږدی، ۲۰۰۳ زیږدی)، پښتو پښويه درېيم چاپ، پايڅوړ: د ژبپوهنې بنسټونه او غړونه، دانش خپرندويه ټولنه، کيسه خانی بازار پېښور، Property of ACKU, # ۱۱۲۲۸ ، ۱۴۶ چوپړی.

۶۲. **نزک بابرو.** (۱۹۴۴ميلادي کال)، مغولی باچا بابر یاداشت، د ليکي اوردو ته ژباړونکی، رشيد اختر ندوی لاهور چاپ، ۸۱ چوپړی

۶۳. **ولایت خان ځدراڼ.** (۲۰۰۸ زیږدی کال)، د پښتو لنډيو په اړه يو څو خبري، سويډن، له اينټرنېټ څخه يې ليکنه په نوم او د مقالې په نوم موندلی شئ. په دې برېښليک يې وګورئ:
[http://baheer.com/baher/modules.php?name=News&file=article&sid=۳۷۷٦]، [شنبه، ۱۵ چنګاښ ، ۱۳۸۷]، ۱۸:۴۰ د شپې.

٦٤. **ويکيپيډيا.** د ميوند جګړه، (۲۸/ ۹/ ۲۰۱۳ زیږدی کال)

(c) ketabton.com: The Digital Library

M.BSC.ENG
SAFIULLAH
ARDOWS

APRIL 24 2024
IN MEHTER LAM LAGHMAN, AFGHANISTAN

LANDAYYU, TAPO, TEKAYYU AND MESRAYYU COURTYARD RESEARCH PAPERS

VOLUME III

COURSE: RESIDUE KNOWLEDGE APPRISOR: SMALLNESS SENSATION

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library